

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1951

ANDRA KAMMAREN

Nr 21

23—24 maj.

Debatter m. m.

Onsdagen den 23 maj fm.

	Sid.
Svar på fråga av herr Hagberg i Malmö ang. vittagna åtgärder för begränsning och samordning av utredningsväsendet	3
Utgifter under riksstatsens fjärde huvudtitel:	
Koncentrering av utbildningsverksamheten inom vissa av arméns truppslag	5
Motionsvis framställda yrkanden ang. vissa utredningar rörande försvaret	24

Onsdagen den 23 maj em.

Utgifter under riksstatsens fjärde huvudtitel (Forts.):	
Motionsvis framställda yrkanden ang. vissa utredningar rörande försvaret (Forts.)	70
Anslag till vissa repetitionsövningar m. m.	100
Musikorganisationen inom försvaret	102
Civila lärare vid stamskolor m. m.	105
Avlöningar till personal i arméns reserver	105
Anskaffning av tygmateriel m. m.	107
Frivilliga skytteväsendets befrämjande	108
Fartygsbyggnader	109
Anskaffning av marinartilleriemateriel m. m.	110
Underhåll av fartyg m. m.	111
Anskaffning av flygmateriel m. m.	112
Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar	114
D:o: Viss forskningsverksamhet	116
Anslag till alkoholanstalter m. m.:	
Ändrade grunder för driftbidrag	117
Bidrag till erkända och enskilda anstalters drift m. m.	120
Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen m. m.	121
Anslag till arbetsmarknadens reglering m. m.	144

Torsdagen den 24 maj.

Svar på interpellationer av:

Sid.

Herr Senander ang. vissa arbetsförhållanden inom tullverket	149
Herr Svensson i Vä ang. ordnande av hamnfrågan för Visingsö . .	157

Samtliga avgjorda ärenden.**Onsdagen den 23 maj fm.**

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 47, ang. ändring i uppbördsförordningen m. m.	5
— nr 54, ang. ett opartiskt förfarande i varuskattemål m. m.	5
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 26, ang. valkrets-beteckning å valsedel	5
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 4, ang. utgifter under fjärde huvudtiteln (försvarsdepartementet)	5

Onsdagen den 23 maj em.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 4, ang. utgifter under fjärde huvudtiteln, (forts.)	70
— nr 147, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (försvarsdepartementet)	117
— nr 148, ang. ombyggnad av kaserner vid Södra skånska infanteriregementet m. m.	117
— nr 149, ang. sjukvård m. m. åt utlänningar	117
— nr 150, ang. anslag till alkoholistanstalter m. m.	117
— nr 152, ang. anslag till arbetsmarknadsstyrelsen m. m.	121
— nr 153, ang. arbetsmarknadens reglering m. m.	144

Onsdagen den 23 maj.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Svar på fråga ang. vidtagna åtgärder för begränsning och samordning av utredningsväsendet.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD, som anförde: Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Hagberg i Malmö har frågat mig om jag är i tillfälle att lämna kammaren en redogörelse för hittills vidtagna åtgärder, avseende den i årets statsverksproposition förordade begränsningen och samordningen av det statliga utredningsväsendet.

I anslutning till de i statsverkspropositionen förordade riktlinjerna ha redan under den förflutna tiden av år 1951 inom departementen vidtagits vissa åtgärder för begränsning av kommittéväsendet ävensom undersökts möjligheterna att reducera kommittékostnaderna. Av den redogörelse jag erhållit för departementens åtgärder i angivna syfte framgår att antalet arbetande kommittéer, som den 1 januari 1951 utgjorde 235, den 25 april 1951 nedgått till 227. Under samma tid ha 27 kommittéer slutfört sitt arbete eller förklarats vilande tills vidare, varjämte 19 nya kommittéer tillkallats. Därjämte ha ett stort antal kommittéer under hand uppmanats att påskynda sitt arbete samt att iakttaga största möjliga sparsamhet. I besparingssyfte ha vidare vissa personalreduceringar vidtagits inom en del kommittéer. Som resultat av sålunda vidtagna åtgärder ha enligt uppgift från statskontoret utgifterna på de kommittéanslag, statskontoret disponerar, under mars och april i år i jämförelse med samma månader år 1950 nedgått med drygt 5 procent, oaktat att det rörliga

tillägget under angivna månader för kommittésekreterare m. fl. inom kommittéer verksamma befattningshavare ökat från 12 till 33 resp. 32 procent och att utbetalandet av nämnda förhöjning retroaktivt till viss del skett under mars och april 1951. — I detta sammanhang bör även nämnas att i kungörelsen den 16 februari 1951 (nr 80) meddelats anvisningar för kommittéerna syftande till bl. a. en begränsning av kommittébetänkandenas innehåll och av tryckningskostnaderna.

I anslutning till vissa uttalanden i årets statsverksproposition rörande samordningen av det statliga utredningsväsendet ha kommittéerna genom nämnda kungörelse även ålagts att, innan det egentliga utredningsarbetet påbörjats, till vederbörande departementschef avlämna en plan i 2 exemplar för utredningsarbetet. Det ena exemplaret av planen är avsett att överlämnas till statsrådsberedningen för att jämte direktiven för kommittén ge de konsultativa statsråden en bättre överblick över kommittéväsendet i samordnande syfte. Slutligen må nämnas att inom departementen f. n. göres en översyn även av kommittéernas arbetsformer, syftande till att begränsa kostnaderna för skrivarbetet genom att sammanföra detta arbete för de olika kommittéerna i närmare anslutning till motsvarande arbetsuppgifter inom departementen. Detta system har sedan någon tid redan prövats inom finans- och vissa andra departement med positivt resultat. I nämnda översyn ingår även vidtagande av åtgärder för att förenkla handhavandet av kommittéernas expensmedel m. m. och därigenom frigöra kommittésekreterare m. fl. från vissa arbetsuppgifter utanför det egentliga kommittéarbetet.

Svar på fråga ang. vidtagna åtgärder för begränsning och samordning av utredningsväsendet.

Härpå yttrade

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på min fråga. Redogörelsen för vad som hittills åtgjorts på detta område, som kammarens ledamöter nu ha hört, är enligt min mening intressant och upplysande. Naturligtvis skulle jag, som jag nu ser på dessa ting, ha önskat att än mera långtgående resultat hade kunnat redovisas, men å andra sidan vill jag gärna medge, att man uppenbarligen — den slutsatsen måste man ju dra — inom kanslihuset nu är inne på rätt väg, och jag tillåter mig önska lycka till i fortsättningen.

Säkert finns det åtskilligt mer att göra för att rationalisera och samordna kommittéväsendet. Det kan kanske inte vara ur vägen att i detta sammanhang erinra om den Wärnska besparingsutredningens påpekande om kommittékostnadernas ansvällning. Herr Wärn lämnade några uppgifter som kanhända kunna intressera kammarens ledamöter. Han påpekade, att kommittéanslaget för budgetåret 1929/30 uppgick till 1 055 000 kronor, för 1939/40 till 1 860 000 kronor och för nu löpande budgetår till 4 700 000 kronor. Det torde enligt den Wärnska utredningen vara möjligt att successivt nedbringa antalet arbetande kommittéer från 241, som antalet var i oktober 1950, till ett medeltal av 150 för budgetåret 1951/52. Härigenom skulle medelsbehovet sjunka med minst 1 miljon.

Även om det måhända inte är möjligt att avveckla kommittéer i den takt som utredningen förutsatte — det förhåller sig kanske på det sättet — kunna vi, förmodar jag, vara överens om att utrymme finns för ganska vidsträckta ingripanden. Finansministern framhåller det kända faktum, att kommittéerna ta i anspråk högt kvalificerad arbetskraft från departementen. Jag har tidigare

någon gång här varit inne på samma ämne, och jag vill därför gärna understryka denna av finansministern framförda synpunkt. Genom det enligt min mening alltför vidlyftiga kommittéväsendet berövas statsförvaltningen — det ligger i sakens natur — värdefull, högt kvalificerad arbetskraft. Dessa personer skulle säkerligen göra det allmänna betydligt större nytta om de finge arbeta vidare i sina ordinarie tjänster i stället för att tagas i anspråk för en rad kommittéer.

Jag skulle också vilja påpeka angelägenheten av att kommittéerna till numerären göras mindre än de nu äro. Jag är ganska säker om att detta skulle verka välgörande på arbetsresultatet. De statistiska och historiska utredningarna kunna alldeles säkert med fördel begränsas. Jag är övertygad om att alla de av kammarens ledamöter, som syssla med kommittéarbete, skulle vara villiga att ge mig rätt därvidlag. Det är ju inte alldeles ofrånkomligt att det historiska avsnittet, som enligt vedertagen sed inleder varje kommittébetänkande, tar sin början bildligt talat någonstans i den tidigare bronsåldern. Man behöver ju inte gå alldeles så långt tillbaka i tiden för att få perspektiv på den aktuella frågan.

Många kommittéer tillkallas som bekant efter hemställan från riksdagen. Jag tror att det vore välbetänkt om riksdagen tills vidare ålade sig någon återhållsamhet i denna sin strävan och sålunda inte påkallade utredning utan att samtidigt pröva, huruvida utredningen i nuvarande läge kan anses ekonomiskt motiverad. Av särskild betydelse är härvid, såvitt jag förstår, att stor restriktivitet iakttages vid tillkallande av kommittéer, vilkas förslag kunna antagas komma att avse kostnadskrävande utvidgning av den statliga verksamheten. Här komma vi ju in på någonting som jag en gång har tillåtit mig kalla för de svenska statsaffärernas kräftsår, nämligen

Koncentrering av utbildningsverksamheten inom vissa av arméns truppslag.

gen dessa automatiska utgiftsstegringar, som vi ha så svårt att få under kontroll.

Till slut, herr talman, skulle jag vilja i all vördsamhet ifrågasätta, huruvida inte våra kommittéer bättre än som måhända ibland sker borde överväga de namn, som de åsätta sig själva i döpelseakten. Jag vet inte, om kammarens ledamöter ha observerat, att vi faktiskt enligt årets riksdagsberättelse under finansdepartementet ha en sakkunnigutredning, vilken officiellt kallar sig »1950 års långtidsutredning». Jag tycker, herr talman, att det namnet låter en aning olycksbådande.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter bankoutskottets memorial och utlåtanden nr 21—25.

§ 3.

Föredrogos vart för sig:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896), m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 54, i anledning av väckta motioner om utredning rörande regler om ett opartiskt förfarande för avgörande av tvister i varuskattmål m. m.; samt

konstitutionsutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckta motioner om beredande av möjlighet att anbringa valkretsbytekning å valsedel vid vissa allmänna val.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkanden och utlåtande hemställt.

§ 4.

Utgifter under riksstatens fjärde huvudtitel.

Föredrogos statsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen samt i propositionerna nr 108 och 110 gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Beträffande föredragningen av detta utlåtande begärdes ordet av

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND**, som anförde: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att statsutskottets utlåtande nr 4 måtte föredragas punktvis, med beaktande av att punkten 3 behandlas först samt att vid behandlingen av punkt 1 angående motionsvis framställda yrkanden rörande vissa utredningar överläggning må äga rum beträffande utlåtandet i dess helhet.

Denna hemställan bifölls.

I enlighet med den beslutade föredragningsordningen föredrogos först

*Punkten 3.***Koncentrering av utbildningsverksamheten inom vissa av arméns truppslag.**

I propositionen nr 110 hade Kungl. Maj:t (punkt 1 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 16 mars 1951) föreslagit riksdagen att fatta vissa närmare angivna beslut innebärande koncentrering av utbildningsverksamheten inom vissa av arméns truppslag m. m. Förslaget innebar bl. a., att Skånska kavalleriregementet skulle indragas fr. o. m. budgetåret 1952/53 samt att Öresunds marindistrikt skulle indragas den 1 juli 1951.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta

Koncentrering av utbildningsverksamheten inom vissa av arméns truppslag.

den ena inom första kammaren av herr *Ivar Persson m. fl.* (I: 385) och den andra inom andra kammaren av herr *Bergström m. fl.* (II: 503), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts i propositionen nr 110 framförda förslag om Skånska kavalleriregementets indragning samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga förnyad utredning, huruvida inte regementet borde bibehållas i sitt nuvarande skick eller omorganiseras till ett förband, som lämpade sig för uppgifter av den beskaffenhet som försvarsministern angivit i propositionen 1948:206, och därefter för riksdagen framlägga de förslag vartill utredningen kunde föranleda,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Hjalmar Nilsson* och *Alfred Nilsson* (I: 391) samt den andra inom andra kammaren av herr *Christenson* i Malmö *m. fl.* (II: 528), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att en av chefen för marinen närmare utformad organisation med i huvudsak de arbetsuppgifter, som i motionerna skisserats, skulle finnas i Skåne samt att bevilja ett anslag för avlöning av ett kontorsbiträde i lönegrad Ca 8, tillhörande Sydkustens marindistrikt men avsett för tjänstgöring i den föreslagna organisationen i Skåne.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, såvitt nu vore i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 385 och II: 503 samt I: 391 och II: 528, besluta,

a) att Norrbottens artillerikår skulle utgå ur fredsorganisationen från och med budgetåret 1951/52 och den vid kåren bedrivna utbildningen överflyttas till Bodens artilleriregemente,

b) att Skånska kavalleriregementet skulle indragas från och med budgetåret 1952/53 och ersättas med en mobiliseringscentral, i samband varmed regementets cykelkontingent skulle för-

läggas till Södra skånska infanteriregementet och dess ryttarkontingent till Livregementets husarer,

c) att Livregementets husarers cykelkontingent skulle i samband med indragningen av Skånska kavalleriregementet förläggas till Älvsborgs regemente,

d) att Göta trängregementes kompani i Nora skulle från och med budgetåret 1952/53 utgå ur fredsorganisationen, i samband varmed förbandets permanent organiserade sjukvårdskompani skulle underställas chefen för Norrlands trängregemente och förläggas till Västernorrlands regemente,

e) att Göta artilleriregemente skulle motoriseras,

f) att arméns radarskola skulle organiseras i anslutning till Göta artilleriregemente samt

g) att Öresunds marindistrikt skulle indragas den 1 juli 1951.

Vid punkten hade fogats reservationer:

a) av herrar *Ohlson*, *Alfred Nilsson*, *Ivar Persson*, *Malmberg* i Skövde, *Bergström*, *Svensson* i Grönvik och *Kollberg*, vilka ansett, att utskottet under b) bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, såvitt nu vore i fråga, samt med bifall till motionerna I: 385 och II: 503 ävensom med avslag å motionerna I: 391 och II: 528, besluta att avslå Kungl. Maj:ts förslag om indragning av Skånska kavalleriregementet samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga förnyad utredning om huruvida regementet borde bibehållas i sitt nuvarande skick eller omorganiseras till ett förband, som mera lämpade sig för uppgifter i kupperedskapssyfte, och därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

b) av herrar *Mannerskantz* och *Lundgren*;

c) av herrar *Alfred Nilsson* och *Ivar Persson*, utan angivet yrkande.

Koncentrering av utbildningsverksamheten inom vissa av arméns truppslag.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr BERGSTRÖM: Herr talman! I denna punkt föreslår statsutskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag, bland annat att Skånska kavalleriregementet, som är förlagt till Hälsingborg, skall indragas från och med den 1 juli 1952. Jag jämte en del andra av denna kammars ledamöter har i en motion yrkat avslag på Kungl. Maj:ts förslag i denna del, och jag önskar nu så kortfattat som möjligt inför kammaren framföra de synpunkter, som ha varit vägledande för mig i fråga om Skånska kavalleriregementets vara eller inte vara. Ja, egentligen är det ju inte fråga om Skånska kavalleriregementets bevarande i dess nuvarande skick. Motionen tar sikte på som huvudpunkt att man borde utreda, huruvida inte kavalleriregementet skulle kunna omorganiseras och göras lämpligt för ett kuppförsvär nere på nordvästra Skånekusten, där sundet har sin smalaste del — det är 3,5 kilometer mellan Helsingör och Hälsingborg — och där enligt vanligt lekmannaförstånd riskerna för kuppförsök äro synnerligen stora.

I detta stycke ha vi motionärer intagit precis samma ståndpunkt som försvarsministern intog när för ett par tre år sedan ett förslag var uppe om att Skånska kavalleriregementet skulle indragas. Försvarsministern, som då var densamme som nu, ansåg att det borde övervägas, om man icke borde skapa en organisation som medgäve att de värnpliktiga, vilket truppslag de än tillhörde, kunde ingå i ett förband vilket utrustades nära de värnpliktigas bostadsort. Detta förband borde få en sådan sammansättning, att det i händelse av överraskande anfall, i första hand luftlandsättning, omedelbart och självständigt kunde upptaga strid från organisationsplatsen. Genom sådana åtgärder skulle erhållas viss kuppberedskap vid betydelsefulla knutpunkter. Denna

kuppberedskap skulle begränsa luftlandsätta förbands rörelse- och handlingsfrihet. Just den smalaste delen av Öresund hade ett påfallande behov av dylik kuppberedskap, vilket gjorde det önskvärt att ett truppförband vore förlagt till nordvästra Skåne.

Det var försvarsministerns ståndpunkt i den proposition, nr 206, som han förelade 1948 års riksdag i försvarsfrågan. Det är tydligt att han har ändrat uppfattning sedan dess. Jag vill inte bestrida att han kan ha sina skäl härför, men jag tillåter mig bestrida att framför allt det besparingsskäl som har anförts skulle ha någon tyngd i detta sammanhang. Man beräknar att man med Skånska kavalleriregementets indragning skulle kunna spara 1 miljon kronor årligen. Det är naturligtvis pengar det också, även om det inte utgör mer än 0,07 å 0,08 procent av hela vår försvarsbudget. Till detta kommer emellertid att den militära sakkunskapen söder ut gör gällande, att det man möjligen skulle kunna spara in omedelbart är omkring 400 000 kronor. Man har ju sin fast anställda personal; den är på stat, och den kan man inte koppla av. Personalen måste hänföras till andra truppförband, och lönerna måste utgå till dess personalen uppnår pensionsåldern. Jag är naturligtvis inte tillräckligt mycket fackman för att kunna gå i god för den uppgiften, men från militärt håll göres detta gällande, och det hävdas också att man får beräkna en tidrymd av 13 år innan denna besparing på 1 miljon kronor kan göras.

Det må nu vara hur det vill med denna sak. Jag tycker för min del att det är beklagligt att för en besparing på låt oss säga 1 miljon kronor årligen skrota ned ett helt regemente i denna orostid med de spända förhållanden som råda överallt i världen. När man läser departementschefens motivering för förslaget i detta stycke, kan man inte komma ifrån att han själv känner sig mycket tveksam. Han säger näm-

Koncentrering av utbildningsverksamheten inom vissa av arméns truppslag.

ligen bland annat, att han med hänsyn till den besparing som har ställts i ut-sikt inte har velat motsätta sig förslaget om Skånska artilleriregementets indragning. Det verkar inte precis som om han själv skulle vara så övertygad om det kloka och förnuftiga i den åtgärd som här har ifrågasatts av den militära ledningen.

Man kan naturligtvis med en viss rätt misstänka, att vad jag här har att säga påverkas av den omständigheten, att jag är bosatt i Hälsingborg. Det har ju alltid varit vanligt att man har reagerat här i kammaren från olika orter när dessa ha berörts av förslag om regementsindragningar eller andra militära förändringar som kunna ha vidrört ortsin-tressen. Det är fullt förståeligt, ty många gånger har det gällt mindre städer, för vilka ett regementes närvaro ändå betyder någonting. Men vad tro nu damer-na och herrarna att kavalleriregemen-tet betyder för Hälsingborgs stads eko-nomi och för skattedragarna? Ingen-ting. Det är fråga om en stad med 72 000 å 73 000 människor och med ett par miljoner skattekronor. Ur skattesyn-punkt och ur affärsmännens synpunkt är det fullkomligt likgiltigt, det för-säkrar jag, hur det blir med Skånska kavalleriregementet. Det förhåller sig rent av så, att om vi vilja betrakta den-na regementsfråga ur kommunalfinan-siell synpunkt, borde vi nästan vara tacksamma för att bli av med regemen-tet. Varför? Jo, därför att det under hela sin mångåriga tillvaro har tagit upp ett oerhört stort övningsfält. Det är ett område som har legat i vägen för all bebyggelse, och det har fört med sig att bebyggelsen fått klättra runt det där fältet. Man har fått bygga ovanligt långa kulvertar, gas-, el- och vatten-ledningar, gator och vägar. Strängt ta-get har det alltså blivit en rätt dyrbar historia. Om regementet skulle tas bort få vi tillbaka detta stora område. Det förhåller sig nämligen så, att i det kon-trakt som staten har med Hälsingborgs

stad är det stadgat, att när staten inte längre anser sig behöva fältet för mili-tära behov, skall det återställas till Hälsingborgs stad. Det kan alltså inte försäljas till enskilda om nu staden an-måler sig som spekulant och vill in-köpa det för den händelse regementet nedlägges. Den saken är odiskutabel.

Men vad är det som gör att vi vilja ha regementet kvar? Vi gingo ju igenom en otäck tid omedelbart efter den 9 april 1940, när tyskarna besatte Dan-mark på en enda natt och ryckte hotan-de fram ända till den själlandska kus-ten. Det var inga trevliga tider, och jag vill säga kammarens ledamöter att om tyskarna hade velat fortsätta över sun-det de 3½ kilometerna till Hälsingborg, skulle det varit en mycket lätt sak för dem att inta Hälsingborg och sannolikt också hela Skåne. Att de inte gjorde det berodde på alldeles särskilda omstän-digheter, som jag inte har någon anled-ning att gå in på i detta sammanhang. Men dessa omständigheter kände vi i Hälsingborg inte till. Vi gingo länge i ängslan och oro för att få en plötslig påhälsning av tyskarna. Särskilt den första tiden efter ockupationen av Dan-mark var synnerligen otäck med alla de rykten som surrade.

Nu har man sagt, att vi hade ju då ett regemente där nere. Vi hade ett ka-valleriregemente vid den tidpunkten. Trots att det naturligtvis var skröpligt utrustat för att möta ett tyskt kufför-sök emot den svenska kusten utgjorde det ändå en liten tröst för människorna — med rätt eller orätt. Det hade vad man skulle kunna kalla en viss folk-psykologisk betydelse, som man inte skall negligera i detta sammanhang och som staten gärna kan taga en smula hänsyn till, när det inte är fråga om mera betydande summor i besparings-väg än vad det i dag gäller.

För övrigt skall jag säga damerna och herrarna, att vi i Hälsingborg ha en mycket tråkig erfarenhet av den s. k. militära sakkunskapen. Den har visat

Koncentrering av utbildningsverksamheten inom vissa av arméns truppslag.

sig mycket vimsig. Vi hade, som jag nyss nämnde, ett kavalleriregemente. 1943 transporterade man dit Skånska pansarregementet och flyttade kavalleriregementet till Skövde. När det gått ett par år och man hunnit bygga mycket dyrbara garage för pansarregementets stridsvagnar, kom man underfund med att där kunde regementet inte vara. Det var ju farligt att vara där, det kunde ju komma någon fiende; det var bäst att flytta därifrån! Det gjorde man. Man flyttade till Hässleholm, en sak som sannolikt blev en ganska dyrbar historia. Sedan förlades K 2 till Hälsingborg igen. Jag skulle ha förstått detta en smula om det skett före kriget, men allt detta skedde efter andra världskrigets utbrott, efter det Danmark besatts av tyskarna och dessa kommit i omedelbar närhet av den svenska kusten. Man blir så mycket mera misstrogen, om man i detta sammanhang tänker på ringdanssen kring Revingehed och Ystad, där vederbörande heller intet vetat riktigt vad de skulle göra. Det har skapats en misstro, som har gått på djupet hos befolkningen där nere. Vi vilja därför inte utan vidare acceptera resonemanget om att vi kunna känna oss trygga, även om man tar bort varje slag av truppförband, då vi borde kunna lita på den försvarsberedskap som träder in, om det skulle bli allvar av. Jag tvivlar inte på att man i fråga om försvarsberedskapen har gjort de bästa förberedelser, men frågan är om vi inte måste räkna med en utveckling i detta hänseende, som blir så rask att man inte hinner sätta in försvarsberedskapen i tillräcklig tid. I en sådan situation skulle det vara bra att ha ett truppförband där nere, som vore utrustat för uppgifter av det slag, som jag här talar om, och som snabbt kunde i sig upptaga de värnpliktiga i nordvästra Skåne. Jag kan inte godkänna det resonemanget, att man i ett sådant ögonblick helt skulle kunna lita till försvarsberedskapen. Det är en lucka där, en lucka som det

kan smyga sig rätt otrevliga saker igenom och som man därför bör täppa till.

Jag var nyss inne på frågan om förläggningen till Ystad. Jag vill innan jag slutar nämna ett par siffror. När det för ett par år sedan var ifrågasatt att förflytta 440 man från Revingehed till Ystad, kalkylerade man med att ombyggnaden av kasernerna i Ystad och andra moderniseringsuppgifter där skulle i olika etapper draga en kostnad av 8,1 miljoner kronor. Om man slår ut dessa 8,1 miljoner på 440 man, kommer man upp till en summa av 18 400 kronor på var och en. Nu skall man transportera 200 värnpliktiga från Hälsingborg till Ystad, och för detta beräknar man ett anslag på 200 000 kronor, ett anslag som sålunda utslaget på var och en av dessa 200 gör 1 000 kronor. Jag vet inte om kammarens ledamöter kunna finna någon rimlig relation mellan det ena och det andra. Jag kan det inte. Jag är förvissad om att om K 2 nu läggs ned och de värnpliktiga transporteras till Ystad, kommer det att uppenbara sig ganska dryga efterräkningar.

Jag har tagit tiden för mycket i anspråk redan med det sagda, och jag skall nöja mig med detta. Jag tycker — jag upprepar det — att man i en tid som den innevarande inte skall skrota ned ett regemente utan vidare för att göra en i jämförelse med försvarets huvudtitel och dess omfattning mycket obetydlig besparing. Låt regementet vara kvar något år ännu och sätt under denna tid i gång den utredning, som vi föreslå i vår motion! Det får bli en utredningsfråga, huruvida regementet skall bibehållas i sitt nuvarande skick eller om det bör organiseras på samma sätt som försvarsministern skisserade i proposition nr 206 till 1948 års riksdag och för de syften, som han då antydde att regementet skulle tjäna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven vid denna punkt och vari hemställes om bifall till den motion som är av-

Koncentrering av utbildningsverksamheten inom vissa av arméns truppslag.

given av mig jämte åtskilliga andra kammarledamöter.

Herr CHRISTENSON i Malmö: Herr talman! Enligt statsutskottets utlåtande skall K 2 indragas från och med budgetåret 1952/53 och Öresunds marindistrikt upphöra den 1 juli 1951. Om dessa förslag godkännas av riksdagen, kommer nordvästra Skåne och framför allt Öresund att lämnas vind för våg ur kuppberedskapssynpunkt.

Indragningen av hälsingborgsregementet och Öresunds marindistrikt är inte enbart en skånsk angelägenhet. I det nuvarande utrikespolitiska läget är det ett riksintresse i högsta grad att indragningen uppskjutes åtminstone tills vidare.

Beträffande indragningen av K 2 kan jag, herr talman, helt instämma i herr Bergströms yrkande.

I fråga om Öresunds marindistrikt har chefen för försvarsdepartementet vid 1948 års riksdag föreslagit att marindistriktet bör bibehållas. Departementschefen säger bland annat i proposition till 1948 års riksdag följande: »Vid behandlingen av den förordade sammanslagningen av Öresunds marindistrikt med Sydkustens marindistrikt har försvarskommittén framhållit, att handläggning i särskild ordning av ärenden rörande den marina verksamheten i Öresund samt av krigsplanläggningen för området i fråga alltjämt vore erforderlig. Med hänsyn till områdets ur sjömilitär synpunkt speciella natur samt den strategiska betydelse, som östersjöinloppen i händelse av konflikt kunna komma att få, delar jag kommitténs åsikt i detta hänseende. I nuvarande läge är jag därför icke beredd att föreslå en förändring i gällande, under beredskapstiden prövade organisation. Jag anser sålunda, att Öresunds marindistrikt tills vidare skall bibehållas.»

Det skulle vara intressant att höra

försvarsministerns åsikt år 1951 beträffande östersjöinloppens strategiska betydelse och vilka militärpolitiska skäl som kunna åberopas för att man nu vågar nedbringa beredskapen i detta vattenområde. Enligt min uppfattning har alltsedan 1948 det militärpolitiska läget gradvis försämrats, och efter Koreakrigets utbrott ha riskerna för internationella komplikationer avsevärt ökats. Om man granskar Öresund ur strategiska synpunkter, kan man ganska lätt komma fram till slutsatser, som ställa tanken på att beröva Öresund en marin organisation i en betänklig dager. Jag skall tillåta mig att i korthet beröra några av de synpunkter, som enligt mitt förmenande böra anläggas.

Ur militär operativ synpunkt är Öresund av fullständigt särpräglad natur. Det är känt att Sovjet byggt upp och ständigt bygger ut en avsevärd östersjöflotta. Att denna vid ett eventuellt krigstillfälle skulle operera i Östersjön är otänkbart med hänsyn till att Sovjet behärskar huvudparten av Östersjöns östra och södra stränder. Det är vidare allmänt bekant att Sovjet bygger ut sin bevakning på östersjökusten med radarstationer. Man har gjort befästningar, varjämte det finns åtskilliga baser för flyg. Avståndet mellan den exempelvis av Sovjet behärskade tyska östersjökusten och södra Öresund är inte större än att en eventuell invasionsstyrka, som går fram med 10 à 20 knops fart, kan förflytta sig denna sträcka under dygnets mörka del, möjligen med undantag av årets två ljusaste månader. Flygtiden för samma sträcka är 15 à 30 minuter. Med den numera vanliga terminologien är det inte omöjligt att tänka sig att ett kuppattat anfall mot svenskt område insättes mitt under vad man nu kallar fred. Varför skulle ett sådant anfall insättas? Jag nämnde nyss upprustningen på det marina området, som Sovjet åstadkommit i Östersjön. En kapplöpning om infartsvägarna från Östersjön förefaller inte alltför osanno-

Koncentrering av utbildningsverksamheten inom vissa av arméns truppslag.

lik. Sedan Danmark numera träffat sitt val genom anslutning till Atlantpakten, äro Stora och Lilla Bält i realitetén stängda för östblockets flottstyrkor. Lika litet lär en överbattensstyrka från detta håll kunna forcera Öresund genom Drogden. Den svenska öresundsleden är däremot i princip öppen för internationell trafik även under krig. Västmakterna ha för sin del intet behov av detta svenska vatten men ha däremot ett bestämt intresse av att det inte får otillbörligt utnyttjas av motparten. Man måste räkna med att inför spelöppningen för ett eventuellt nytt krig inte minst de stora ubåtar, som Sovjet i stort antal har baserade i Östersjön, söka sig ut för att snabbt förflytta sig till Kattegatt och Nordsjön. Konsekvenserna äro lätta att draga, och den följande situationen behöver inte skisseras ytterligare.

Det förefaller otänkbart att inför ett sådant strategiskt läge lämna den skånska kusten praktiskt taget blottställd på en effektiv bevakning. Alla militära instanser ha tagit avstånd från den Northinska försvarsutredningens förslag att införliva Öresunds marindistrikt med Sydkustens marindistrikt i det nuvarande läget. Överbefälhavaren vill skjuta indragningen på framtiden. Chefen för marinen har den 28 augusti 1950 avstyrkt förslaget. Chefen för Sydkustens marindistrikt i Karlskrona säger bestämt ifrån, att under beredskap, mobilisering, krig och hastigt påkommande händelser ledningen icke kan skötas från Karlskrona. Personal erfordras inom öresundsdistriktet för att handhåva marinens anläggningar m. m. ävensom förråd, vilka tillsammans representera mycket betydande värden.

Allt vad jag här anfört pekar klart och tydligt på behovet av marinorganisation i öresundsområdet redan under fred. Varje försvagning av vår beredskap i ett så utsatt område som öresundsområdet är oförsvarbar. De skånska hamnarna och de tre stora skepps-

varven i Malmö, Hälsingborg och Landskrona äro av ofantlig betydelse för sjöfarten, och en minskning av beredskapen kan medföra sabotage av olika slag. En marin organisation vid Öresund sådan den skisserats i motionen nr 528 i denna kammare erfordras vidare för lösande av de speciella uppgifterna i öresundsområdet, såsom samarbete med lots, fyr- och tullmyndigheter, sjöfartsorganisationer, civilförsvaret m. m. samt kontakt med danska marinmyndigheter vid fartygsolyckor och dylikt. Vidare kan man inte bortse från den betydelse befintligheten av en marin organisation i Skåne har för fisket.

I propositionen räknas med en inbesparing av 50 000 kronor men i verkligheten rör det sig om hälften av denna summa. En rationalisering i besparingssyfte kan man knappast tala om. En indragning av Öresunds marindistrikt kommer att medföra ökat antal inspektionsresor från Karlskrona och ett större behov av personal vid Sydkustens marindistrikt, varigenom en betydande del av de eftersträfvade besparingarna kommer att förbrukas.

Utskottet har avstyrkt den motion, som väcktes i denna kammare och som undertecknats av 13 representanter för samtliga demokratiska partier, för bibehållandet av en marin organisation i Skåne. Det förefaller emellertid, som om utskottet tvekat i sitt avslagsyrkande, ty utskottet tillägger: »Härvid förutsätter utskottet, att Kungl. Maj:t låter vidtaga de anordningar som äro erforderliga för att på ett tillfredsställande sätt trygga beredskapen i öresundsområdet. Det kan ifrågasättas, om icke en beställningshavare i regementsofficers grad lämpligen borde i angivna syfte placeras till tjänstgöring i Malmö.»

Herr talman! Riksdagen har 1948 slagit vakt om bibehållande av öresunds marindistrikt. Det finns inga sakliga skäl för att riksdagen i dagens allvarliga läge ändrar mening. Då någon vä-

Koncentrering av utbildningsverksamheten inom vissa av arméns truppslag.

sentlig ekonomisk besparing inte heller kan förväntas och beredskapen i oroväckande grad kommer att försummas genom den föreslagna indragningen, får jag, herr talman, yrka bifall till motionen nr 528 i denna kammare.

Herr NETZEN: Herr talman! Frågan om Sveriges försvar är naturligtvis en väsentligt större fråga än spörsmålet om K 2:s vara eller inte vara i Hälsingborg. Det kan kanske synas som om paraden av talare från fyrstadskretsen tyder på en viss överskattning av den fråga det här gäller. Jag ber emellertid att för min personliga del framför allt få understryka den synpunkt, som herr Bergström gjorde sig till talesman för: det finns inte någon lokalpatriotisk överbetoning i de synpunkter som en mycket utbredd opinion har anlagt på denna fråga. Frågan om försvarsanstalterna vid landets sydgräns är en hela landets angelägenhet, vilket tydligen den lokala opinionen lättare kunnat inse. Vore det verkligen på det sättet att man i det nuvarande läget kunde riva ned gränsbefästningarna, taga bort taggtråden längs gränserna o. s. v., då skulle det inte finnas de minsta invändningar att resa emot att också den gräns, som ligger närmast den europeiska kontinenten, avrustades precis på det sätt, som i propositionen är föreslaget och av utskottet välsignat.

Skulle jag i förbigående tillåta mig att göra ett par reflexioner till försvarsfrågan i dess helhet skulle jag vilja säga, att den överväldigande delen av det svenska folket i närvarande stund säkerligen hyser stora och allvarliga bekymmer för de ständigt stegrade försvarskostnaderna. Ingen vet väl heller med absolut bestämdhet, huruvida de nuvarande orimliga försvarskostnaderna äro en rimlig försäkringspremie eller inte. Vad man däremot så mycket säkrare vet, är väl att gränsen för vår förmåga att bära rustningsbördorna har

tänjts ut väsentligt mycket mera än vad huvuddelen av det svenska folket skulle önska och tidigare har väntat. Om inte vårt förträffliga källskattesystem hade gjort skattsedlarna mera osynliga än förr, hade det måhända varit en välbetänkt åtgärd att redovisa specifikt de kostnader, som ingå i statsutgifterna för försvarsändamål. Man skulle på det sättet bl. a. ha fått en klarare bild av innebörden i de krav som här i dag ställas från de borgerliga partiernas sida på en ytterligare ökning av de totala försvarskostnaderna. Jag vill anmärka detta av den anledningen, att det allvarligaste skälet för bifall till det förslag som här föreligger är, att man därigenom skulle spara på ett par oväsentliga punkter i fråga om försvarskostnaderna. Det är uppenbart att man, om man har den inställning som jag här har antytt och när man befarar att försvarsutgifterna skola bli oss övermäktiga, borde hälsa med största tillfredsställelse även det allra minsta bidrag till sänkta försvarsutgifter. Framför allt borde man inför en så sällsynt upplevelse, som det innebär att finna militärledningen själv föreslå prutningar, kanske nöja sig med att säga ett ödmjukt tack och på sin höjd rita ett kors i taket. Men — och här inträder kanske den skenbara motsägelsen — jag ämnar lika litet som de som tidigare haft ordet i denna debatt rita något kors i taket för detta ytterst tvivelaktiga sparuppslag, som militärledningen presenterat och statsutskottets majoriet har välsignat när det gäller avrustningen längs öresundskusten.

Vad beträffar förslaget att lägga ned den enda fasta militärförläggningen på sträckan Halmstad—Malmö, alltså K 2 i Hälsingborg, måste jag, liksom en stor del av den lokala opinionen där nere, förklara mig oförmögen att fatta de yttersta bevekelsegrunderna för ett sådant förslag. Det kan inte hjälpas att jag i detta sammanhang, liksom tidigare herr Bergström, måste återkalla i

Koncentrering av utbildningsverksamheten inom vissa av arméns truppslag.

minnet försvarsministerns mycket starka motiveringar i försvarspropositionen vid 1948 års riksdag, vilka stödde sig på dåvarande arméchefens lika bestämda uppfattning i samma fråga, för att man i det läge som då var för handen borde bevara hälsingborgsregementet. Det torde vara ytterst få som ha upptäckt, att skälen för den ståndpunkt som intogs 1948 ha förändrats i dag. Jag för min del har i varje fall inte upptäckt, att exempelvis den utrikespolitiska situationen blivit så mycket bättre i dag än den var 1948. Jag tror inte heller att man ens inom de högsta instanserna i den ur skånsk synpunkt avlägset belägna orten Stockholm har förmärkt någon nämnvärd utrikespolitisk avspänning. Vore en sådan för handen är jag övertygad om att många i denna kammar med entusiasm skulle ansluta sig till varje förslag om nedprutade försvarskostnader som kunde frambäras.

Och om det är så, att sparsamhets-synpunkterna i detta fall äro avgörande, föreställer jag mig ändock, att man omöjligt kan välja ett objekt som är mera ägnat att röra vid en trots allt ganska väsentlig sak i detta sammanhang, den rent psykologiska inställning, som herr Bergström åberopade och som jag tror att det finns mycket god anledning att understryka. Vare sig det skånska kavalleriregementet utgör en verkligt effektiv kupperedskap eller inte i sin nuvarande form, får man inte bortse ifrån att en stor del av ortsbefolkningen, en stor del av denna landsändas människor, ändå hyser den bestämda uppfattningen att indragningen av detta förband utgör en försämring av den lokala försvarsberedskapen. Den ifrågasatta indragningen betyder också rent praktiska olägenheter för det frivilliga försvarsarbetet, från vilket jag tror att nordvästra Skåne kan redovisa bland de mest påtagliga resultaten i jämförelse med vilken annan landsdel som helst. Instruktörerna i detta arbete ha kommit ifrån Hälsing-

borgsregementet, impulserna likaså, och det är ingen tvekan om att en indragning av hälsingborgsregementet i nuvarande läge alivartligt skulle komma att återverka även på det frivilliga försvarsarbetet.

Herr talman! Jag skall inte upprepa de skäl som tidigare ha anförts beträffande frågan om Öresunds marindistrikt. Även i det fallet synes det mig som om det föreliggande förslaget representerar en anmärkningsvärd åsiktsförskjutning på högsta ort, anmärkningsvärd därför — om jag får tillåta mig att göra den lilla snabbutflykten — att man på andra sidan Öresund, i samma läge, har en rakt motsatt inställning. Nyligen fick det atlantpaksanslutna Danmark en mycket kärv påminnelse om sin geografiska belägenhet vid den känsliga förbindelseleden mellan Östersjön och Nordsjön. Påminnelsen åtföljdes av en uppmaning att draga konsekvenserna av detta faktum, delvis beroende på att Danmark är atlantpaksanslutet men framför allt på Danmarks geografiska läge. Ungefär så ser man alltså saken på andra sidan Öresund, medan vi samtidigt på denna sida i stället förbereda vad man med någon överdrift men dock med goda skäl kan beteckna som en partiell avrustning av en landsända, som inte kan hjälpa att den ligger utomordentligt nära det utrikespolitiskt så känsliga område, som förbindelseleden mellan Nordsjön och Östersjön utgör. För min del kan jag omöjligt acceptera den högre militärpolitiska strategi, som ligger bakom en så märklig åtgärd som den varom här är fråga.

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till den föreliggande reservationen på denna punkt.

Häruti instämde herr *Fagerholm*.

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! De som voro med i denna kam-

Koncentrering av utbildningsverksamheten inom vissa av arméns truppslag.

mare i början av andra världskriget erinra sig, föreställer jag mig, det mycket livliga intresse som kammaren den gången ägnade de sydsvenska och framför allt de skånska försvarsproblemen. Att så skulle vara fallet är också tämligen naturligt. Vi hade ju då tillgång till en åskådningsundervisning av anmärkningsvärd beskaffenhet, en åskådningsundervisning, som inte kunde lämna någon oberörd och inte heller gjorde det. Det omedelbara grannskapet till ett av främmande makt härtaget land — Hälsingborg ligger 3,5 kilometer från Helsingör — de natt efter natt pågående överflygningarna, luftvärnet i ständig aktion, allt detta kunde naturligtvis inte annat än understryka Skånes utomordentligt känsliga militärgeografiska läge. Jag tror inte att det kan falla utanför ramen för denna överläggning att något litet erinra om de dramatiska dagarna i denna sal i början av april månad 1940. De, som voro med då, komma mycket väl ihåg det, och de som inte voro med kanske kunna ha något litet intresse för en rekapitulering av vad som då ägde rum.

Jag vill erinra om att på morgonen den 9 april 1940 gick ett fältstarkt danskt kompani ur fjärde infanteriregementet med full utrustning, ammunition, förråd o. s. v., i land på kajen i Hälsingborg, mottaget av en häpen poliskonstapel och tre sannolikt lika häpna tullmän. Situationen var oneligen ovanlig; förmodligen hade den inte förusetts i gällande reglementen. Jag minns så väl när vi diskuterade saken här i kammaren. Det var, sade vi oss, ett danskt kompani som gick i land i Hälsingborgs hamn — det kunde, herr talman, den morgonen lika väl ha varit ett kompani eller ett regemente, som tillhörde en annan makt. Jag glömmar aldrig den häpnad som här i kammaren på många sätt kom till uttryck, när vi erforo denna förbluffande nyhet ifrån Hälsingborg. Jag före-

ställer mig också, herr talman, att det var i det ögonblicket som begreppet kuppberedskap föddes. I varje fall tror jag att jag vågar säga, att det var i det ögonblicket som det begreppet i riksdagen fick ett verkligt och levande innehåll. Nu skulle jag, herr talman, vilja fråga kammarens ledamöter: Hålla vi på att glömma den läxa vi lärde oss i dessa dagar för tio år sedan? Jag skulle vilja fråga: Är det rimligt att mot bakgrunden av vad som då hände indraga det enda armétruppförband, som, bortsett från Skånska luftvärns-kåren, finns i hela västra Skåne? Är det rimligt att göra detta i en tid, då luftlandsättning blivit den typiska formen för överraskande anfall?

Jag skulle också vilja säga följande. Det är, ärade ledamöter av denna kammare, ett ganska underligt öde, som uppenbarligen har fästs vid detta regemente, K 2. Det har på något besynnerligt sätt blivit den svenska arméns till-och-från-regemente. Det avskaffas det ena året, det återuppstår några år senare, och nu skall det återigen avskaffas. Man kan ju förstå, att en sådan ordning inte i någon högre mån bidrager till att skapa arbetsro vid detta förband.

Statsfinansiella skäl åberopas nu i första rummet för K 2:s nedskrotning, militära skäl i andra rummet. Personligen brukar jag — det vill jag öppet medge — vara känslig för begreppet statsfinansiella skäl, och jag är det inte minst i nuvarande situation. Men jag måste samtidigt erkänna, att jag har svårt att se att några hållbara statsfinansiella skäl kunna åberopas för den ifrågasatta nedskrotningen. Jag har så gott jag kunnat gått igenom allt det material, som i detta fall står kammarens ledamöter till förfogande, och jag kan inte stå upp och säga, att det har företetts oförtydbara bevis på att några besparingar av väsentlig karaktär här skulle kunna göras. Det enda jag har blivit klok på är, att viss besparing kan

Koncentrering av utbildningsverksamheten inom vissa av arméns truppslag.

göras genom att man drar in musikkåren och möjligen några administrativa befattningshavare. Men den vinsten anser jag vara synnerligen obetydlig i förhållande till de uppenbara risker och nackdelar som skulle följa med nedskrotningen. Om man läser utskottsmajoritetens utlåtande i detta hänseende, måste man — i varje fall har jag gjort det — fästa sig vid att majoriteten kort och gott konstaterar att, som det heter, »för förslaget tala emellertid framför allt besparingsskäl». Vilka dessa besparingsskäl äro är ett spörsmål, som majoriteten inte anser nödigt att närmare utveckla. Man anför inte heller något siffermaterial därvidlag. Någon redovisning äger anmärkningsvärt nog inte rum. Jag skall inte närmare uppehålla mig vid den sidan av saken. Framför allt herr Bergström har ju tidigare på ett som jag tycker övertygande sätt belyst just den detaljen.

Utskottet talar om att här skall fattas ett principbeslut. Man anser från majoritetens sida, att erforderlig utredning rörande K 2-kasernens användning i Hälsingborg bör verkställas och frågan om överenskommelse med Hälsingborgs stad tagas upp först sedan principbeslut i år fattats. Jag får ju säga, att för mig är detta en bakvänd ordning. Skola vi först fatta principbeslut och sedan utreda frågan? Vi bruka väl i regel gå till väga på det sättet här i kammaren, att vi först låta utreda frågan och sedan fatta beslut. Jag kan inte se att någon anledning föreligger att frånträda denna förnuftiga ordning.

Nu skulle jag, herr talman, inte bli överraskad, om det under den fortsatta debatten från något håll göres gällande att vårt svenska försvarsproblem är en enhet och måste bedömas och betraktas som en enhet. Det är naturligtvis fullständigt riktigt; man skall inte bedriva sockenpolitik i en angelägenhet av denna beskaffenhet. Vårt svenska för-

svarsproblem är en enhet. Men, ärade kammarledamöter, en enhet består av sina delar, och en kedja blir alltid lika svag som dess svagaste länk. Vi böra vidare inte glömma, att det här är fråga om rikets tätast befolkade provins, en provins som ur folkförsörjningssynpunkt intar en nyckelställning i detta land.

Ytterligare en sak, herr talman: Kan man över huvud taget tänka sig en olämpligare tidpunkt för att vidtaga en nedskrotning av detta förband i detta utsatta landskap än just den innevarande? Jag antar, att det är fler än jag som läste ledaren i Aftontidningen i förrgår kväll. Där stod det bland annat följande: »Risken för dess» — det tredje världskrigets — »utbrott är många gånger större än utsikterna att förebygga det.» Det är, herr talman, en pessimistisk bedömning av den aktuella utrikespolitiska situationen som talar ur detta Aftontidningens uttalande på ledande plats. Jag för min del tror emellertid, att den är ganska realistisk.

Det har här redan ett par gånger påpekats — bland annat av herrar Bergström och Netzén — att departementschefen varit tveksam, när det gällt att taga ståndpunkt i detta ärende. Jag kan förstå detta, dels med hänsyn till departementschefens uttalanden år 1948 och dels med hänsyn till det läge, vi i dag befinna oss i. Denna tveksamhet är motiverad. Departementschefen har, som det heter i hans diktamen, »inte velat motsätta sig» förbandets indragning. Jag skulle vilja fråga försvarsministern: Skulle inte herr statsrådet under sådana omständigheter kunna vara med om att inte heller motsätta sig den förnyade utredning, som begäres i reservationen?

Man kan ju omöjligen säga, att denna utredning inte skulle medhinnas. Enligt förslaget skall inte förbandet dragas in förrän vid början av budgetåret 1952/53. Såvitt jag förstår medger tiden

Koncentrering av utbildningsverksamheten inom vissa av arméns truppslag.

utomordentligt väl en sådan utredning, som är ifrågasatt i den av herr Ohlon m. fl. avgivna reservationen.

Den föreslagna utredningen bör enligt min mening taga syfte på det väsentliga i hela denna fråga, nämligen kuppberedskapen. Man kan ju utreda, huruvida inte detta förband skulle kunna göras än mera ägnat att fylla den uppgift som är den naturliga och riktiga för ett förband av denna karaktär, garnisonerat på denna ort, nämligen just kuppberedskapen. Jag skulle vilja vädja till statsrådet att beakta den synpunkten.

Till sist, herr talman: Det som behövs är beredskap *nu*, inte i en mer eller mindre avlägsen framtid.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få hemställa om bifall till den reservation som är avgiven av herr Ohlon m. fl.

Herr NILSSON i Svalöv: Herr talman! Att jag har begärt ordet beror närmast därpå att jag vill understryka vad som tidigare här har framförts av herrar Bergström, Christenson i Malmö, Netzén och Hagberg i Malmö om att förslaget om indragning av K 2 och Öresunds marindistrikt icke endast berör städerna Hälsingborg och Malmö, utan enligt min uppfattning beröres hela Skåne — inte minst dess landsbygd — av denna fråga. Ja, jag skulle vilja tillägga, att frågan berör hela vårt land.

I detta sammanhang vill jag erinra om den petition rörande indragningen av K 2, som framfördes till statsutskottet från mer än 30 000 män och kvinnor på den skånska landsbygden och vari man krävde bibehållande av K 2. Dessa skånska män och kvinnor ha, när de ha skrivit under petitionen, i första hand haft den 9 april 1940 i tankarna. De som då bodde vid Skånes kuststräckor fingo nämligen klart för sig vad som snabbt kan hända om vi inte ha ett militärt försvar inom nära räckhåll.

Här har redan talats så mycket om vad K 2 betyder för kuppförsvarsberedskapen i Skåne, att jag inte ytterligare skall beröra denna sak. Jag vill emellertid understryka, att de föregående talarna säkerligen icke ha överdrivit betydelsen av K 2 ur denna synpunkt. Man kan nämligen med lätthet på 20 à 30 minuter taga sig över Öresund på det smalaste stället. Detta ställe är vid Hälsingborg, och det torde därför vara av vikt att man i denna stad har en permanent militärförläggning som kan vara redo att möta ett kuppförsök mot Hälsingborg och landsbygden däromkring.

Här har även av de föregående talarna framhållits den stora betydelse som K 2 har för de frivilliga försvarsorganisationerna i Skåne. Även i denna sak vill jag instämma i vad som här har sagts. Inte minst stå vi på den skånska landsbygden härvidlag i stor tacksamhetsskuld till officerarna, underofficerna och underbefälet vid K 2 för vad de hitintills ha uträttat på detta område. Vi se med oro på framtiden, om vi på den skånska landsbygden skola mista dessa våra lärare och instruktörer i de frivilliga försvarsorganisationerna, och så kommer att till stor del bli fallet om Sveriges riksdag i dag beslutar om indragning av K 2. Hemvärnet, de frivilliga befälsutbildningsföreningarna, lottakärerna, ryttarföreningarna, de kvinnliga bilkårerna m. fl. organisationer i Skåne, som alla nedlägga ett uppoffrande arbete på olika områden för försvaret på Skånes landsbygd, komma säkerligen att ställa sig frågande till huruvida de i fortsättningen skola arbeta med samma intensitet som hitintills, eftersom de i indragningen av K 2 tycka sig se ett tecken på att ansvariga myndigheter icke ha full förståelse för deras arbete i Skåne.

Som huvudskäl för indragningen av K 2 framför såväl försvarsministern som utskottet behovet av besparingsåtgärder. Jag ställer mig emellertid tvivlande till om det verkligen på lång sikt kan bli

Koncentrering av utbildningsverksamheten inom vissa av arméns truppslag.

en besparing genom att K 2 indrages. Härvid tänker jag inte på hur det skulle ställa sig om vi skulle bli angripna av en främmande makt via Öresund — i ett sådant fall skulle vi nog dyrt få betala att vi hade slopat vårt enda fasta regemente tillhörande armén på sträckan mellan Ystad och Halmstad — utan jag tänker på hur det kommer att ställa sig ekonomiskt under den fredstid som jag hoppas att vi för all framtid skola få uppleva i vårt land. Reservanterna herrar Mannerskantz och Lundgren ha härvid i sin reservation pekat på en betydelsefull sak då de framhålla att värnpliktskontingenterna snart komma att öka. Särskilt stor kommer ökningen att bli i den folkrika bygd som ligger kring Hälsingborg. Man frågar sig: Komma då icke nya kaserner m. m. att snart åter behöva uppföras i dessa bygder? Vad vi spara i dag genom att indraga K 2 kan inom en snar framtid komma att kosta oss mycket pengar då det gäller att vidtaga åtgärder för rekryternas utbildning.

Herr talman! Jag har med dessa ord bara velat understryka att så gott som hela Skåne — stad såväl som landsbygd — önskar behålla sitt K 2 och att de flesta icke kunna inse att det finns bärande skäl för att i den orosfyllda tid, som vi nu befinna oss i, indraga det samma. Detta tillsammans med att på grund av den kommande ökningen av de värnpliktigas antal regementet säkerligen i framtiden enligt min uppfattning kommer att behövas även om världen blir mindre orosfylld än den nu är gör att jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är framförd av herr Ohlön m. fl.

I detta anförande instämde herrar Nilsson i Bästekille, Persson i Svensköp och Mårtensson i Smedstorp.

Herr WARD: Herr talman! Sedan nu en liten skvadron skåningar så energiskt har beskjutit propositionen och

statsutskottets utlåtande, kan det måhända vara på tiden att något också säges från utskottets sida. Efter de utredningar som försvarskommittén har verkställt och med hänsyn till arméledningens inställning till frågan — liksom Kungl. Maj:ts — kan jag emellertid fatta mig mycket kort.

Herr Bergström försäkrade här att det inte låg några lokalpatriotiska motiv bakom hans och andra skåningars inställning i denna fråga, och denna försäkran äro vi naturligtvis skyldiga att respektera. Men man får väl också säga att vi litet var ha den egenheten, att vi räkna en smula lokalt när vi bedöma frågor som dessa. I varje fall tror jag, att herrarna så att säga uppförstora de militära skälen för att därmed dölja det lokalpatriotiska inslaget. Jag är sålunda fullkomligt övertygad därom, att om det öde, som nu skall vederfaras K 2, i stället skulle gått ut över låt oss säga dragonerna i Umeå, skulle herrar skånska representanter ingalunda ha satt in denna väldiga energi för status quo.

När man talar om K 2 och dess betydelse för kuppberedskapen, får den oinvidige nog det intrycket, att K 2 är ett mycket mäktigt förband. Men så är det i själva verket inte. Det är ett mycket litet förband, som alldeles säkert inte självt skulle kunna klara en sådan uppgift som herrarna här ha talat om. Jag har här i min hand ett papper som utvisar den militära styrkan i Hälsingborg under normala utbildningsförhållanden, d. v. s. när man har rekrytklassen inne. Det fanns under ett visst utbildningsår — jag minns inte om det var 1950 eller 1949 — en ryttarkontingent om endast 53 man, en cykelkontingent om 168 man, av vilka senare dock 71 tillhörde K 1, och dessutom en korpralskola om 16 man. Jag frågar verkligen, om herrarna tro att dessa cyklister och det lilla antal ryttare som det här är fråga om skulle kunna utgöra ett verksamt försvar mot en mer

Koncentrering av utbildningsverksamheten inom vissa av arméns truppslag.

eller mindre hastigt insatt kupp. Jag tror det för min del inte. Det fordras, såsom jag tillät mig framhålla i utskottet, förvisso bastantare don i det försvaret än dessa ryttare och cyklister, och det är alldeles uppenbart att man inom försvarsledningen har upprättat mobiliseringsplaner, genom vilka man snabbt skall kunna få fram till kusten förband som äro bättre rustade för denna uppgift än K 2 är. Man räknar med att lokalstyrkorna i första hand skola uppträda mot sådana kupper, och det har försäkrats oss från arméledningens sida att man numera, med den organisation man förfogar över, skall, kanske under loppet av ett halvt dygn, kunna mobilisera 2 000 å 3 000 man, utrustade med moderna vapen, att bevaka och skydda kusten. Under sådana förhållanden tycker jag att detta tal om kuppberedskap när det gäller K 2 inte är så särskilt mycket att fästa sig vid.

Jag förstår eljest mycket väl att man nere i Skåne är ledsn över denna sak, och jag förstår inte minst det berättigade i herr Bergströms anmärkning i början av sitt anförande, då han talade om en viss misstro som hade uppstått på grund av den ryckighet, varmed förläggningsfrågorna i Skåne gång efter annan ha behandlats. Detta gör naturligtvis ett ogynnsamt intryck på befolkningen, men vi skola väl hoppas att denna ryckighet nu skall komma ur världen och att det blir en annan ordning i denna sak.

Man bör kanhända också i detta sammanhang framhålla, att det ingalunda är fråga om — för den händelse någon skulle ha den föreställningen — att på något sätt minska den totala tillgången på manskap inom armén. Det är bara fråga om en förflyttning, och följaktligen inträder icke något försvagande, om man ser till det hela.

Det har också talats ganska mycket om den betydelse det har att det finns militärt befäl på en plats. Detta skulle ha betydelse bland annat för det frivil-

liga försvarsarbetet. Det kan ju vara alldeles riktigt, men enligt de gällande planerna är det ju inte officerarna vid truppförbanden som skola sörja för den utbildning det därvidlag gäller, utan det är medlemmarna av den lokala försvarsområdesstaben som skola bispringa de frivilliga organisationerna med råd och dåd, instruktioner o. s. v. och även naturligtvis vid förekommande tillfällen tjänstgöra vid de olika organisationerna, exempelvis hemvärnet.

Sålunda kan man nog inte heller påstå att den synpunkten kan spela någon avgörande roll i detta sammanhang.

Det bör också påpekas att man nu på högsta militära håll anser att det ur effektivitetens synpunkt är av mycket stort värde att söka draga ihop de militära styrkorna till så stora förband som möjligt i stället för att splittra upp försvarsmakten på så många mindre enheter, som vi för närvarande förfoga över. Ur denna synpunkt måste det vara berättigat att säga, att ett beslut i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts proposition är ett steg på rationaliseringens väg och ett steg som man nog utan någon som helst vacklan eller tvekan kan taga.

Jag skall så säga några få ord om Öresunds marindistrikt. Det är självklart att utskottet under behandlingen av denna fråga har stått i förbindelse med marinledningen för att höra hur man där bedömer saken. Delvis kände man ju redan förut till dess inställning; marinchefen vill ju helst behålla marindistriktet där nere, men han säger att det inte är någon omöjlighet att ordna det hela på tillfredsställande sätt så som det är tänkt i propositionen. Han uttalar dock en önskan om att åtminstone en officer i regementsofficersställning skall få bibehållas i Malmö för att man på nära håll skall kunna få en god överblick över läget och olika situationer, och detta har utskottet för sin del, visserligen i försiktiga ordalag, rekommenderat Kungl. Maj:t att taga

Koncentrering av utbildningsverksamheten inom vissa av arméns truppslag.

under övervägande. Jag förmodar och vågar nästan vara övertygad om att regeringen inte kommer att ställa sig avvisande till den propån.

Jag skall bara beröra ytterligare en punkt, herr talman, nämligen vilken besparing man kan göra. Det är givet att utskottet också har gjort sig underrättat om hur mycket man skall kunna spara genom den föreslagna omorganiseringen. Enligt uppgifter från den militära ledningen skall man kunna spara 1 miljon kronor, och det är ett inte obetydligt belopp. Nu skall man alltid vara försiktig när sådana uppgifter bjudas. Man får kanhända lov att säga sig, att så mycket lär det till slut inte bli, men att i alla fall en betydande besparing — låt oss säga på 800 000 kronor — kan göras; det visa de uppställningar som finnas tillgängliga angående omflyttningen av befäl m. m.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **HAGBERG** i Malmö (kort genmäle): Herr talman! Jag kan inte låta bli att ge till känna en viss häpnad över inledningen till det anförande som den ärade vice ordföranden i utskottet just hållit. Herr Ward menar, att om det här hade gällt nedskrotning av exempelvis dragonregementet i Umeå skulle inte en motsvarande opinion kommit till synes från det håll, där man i dag hittills tagit till orda. Jag vill säga herr Ward, att ett sådant uttalande vittnar om en fullständig obekantskap med den mycket starka försvarsstämning, som råder i Skåne, en försvarsvilja och försvarsstämning, som tidigare understrukits av två prominenta meningsfränder till herr Ward. Jag är överraskad över att få höra en sådan argumentering från statsutskottets sida.

Jag trodde att utskottets talesman här skulle lämna en ingående ekonomisk redogörelse för de besparingar som äro

ställda i utsikt. Jag nödgas tyvärr, herr talman, konstatera, att vi icke ha fått någon sådan redogörelse. Emellertid var det nog flera än undertecknad som observerade en viss tveksamhet i det lilla avsnitt av herr Wards anförande som berörde den ekonomiska sidan. Herr Ward förklarade att man måhända med en viss försiktighet måste bedöma uppgiften om en besparing av en miljon kronor. Jag tror att den försiktigheten är synnerligen väl motiverad. Såvitt jag förstår måste det här bli fråga om kapitalinvesteringar av betydande omfattning dels vad beträffar kasernerna i Ystad dels i fråga om övningsfälten.

Till slut, herr talman, bara en enda fråga. Jag var överraskad över att herr Ward inte heller berörde den. Jag ställer den därför här: Varför har endast den centrala försvarsledningen hörts i denna angelägenhet? Militärbefälhavaren i första militärområdet har inte hörts. Han är dock ansvarig för den operativa planeringen i Skåne. Inte heller ha länsstyrelserna i Skåne, civilförsvarsstyrelsen eller vederbörande förband hörts. Det är, tycker jag, en betänklig lucka i den utredning som här föreligger, en lucka, som mer än väl motiverar det mycket modesta krav på att frågan skall ytterligare övervägas, som är ställt i reservationen.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **VOUGT**: Herr talman! I den reservation i fråga om K 2, som av sju ledamöter i statsutskottet har fogats till utskottets utlåtande, har man omnämmt vissa av mig gjorda uttalanden från 1948. Jag vill i anslutning därtill säga, att jag alltjämt anser det önskvärt, att vi upprätthålla en sådan organisation, att de värnpliktiga vid mobilisering inte få alltför långa resvägar. Inom armén iakttas också den synpunkten i görligaste mån vid krigsplacering av de värnpliktiga. I och för sig är krigspla-

Koncentrering av utbildningsverksamheten inom vissa av arméns truppslag.

ceringen inte beroende av var de värnpliktiga utbildas i fred, men jag vill understryka, att det givetvis också är önskvärt, att alltför långa resor inte bli nödvändiga för de värnpliktiga under fredstid.

Då det intresset anförts även i diskussionen om K 2, får jag emellertid understryka, att principen att låta de värnpliktiga göra sin militärtjänst vid förband, som inte ligga alltför långt från hemorten, bör vid fortsatta överväganden rörande arméns organisation närmast ta sig uttryck i att ett förband inom det truppslag, som med säkerhet i fortsättningen kommer att bli det största inom armén, nämligen infanteriet, bibehålls i åtminstone varje län och att huvudmassan av de värnpliktiga inom länet får göra sin tjänst där. I gengäld är det inte möjligt att i varje bygd eller ens i varje län bibehålla förband av specialtruppslagen i den mån det finns sådana nu. Jag förstår mycket väl de besvär som vållas genom att värnpliktiga från Skåne inom kavalleriet få göra sin tjänst i Skövde, men jag anser, att den ekonomiska synpunkten här ovillkorligen bör få bli avgörande.

I reservationen åberopas även det uttalande, vari jag 1948 underströk kufförsvvarssynpunkten för nordvästra Skånes del. I anledning härav vill jag framhålla, att den omorganisation av armén som nu pågår och som tillkommit genom regeringsbeslutet 1949 skapat ökad rörlighet och ökad stridskraft, och därför är jag nu benägen anse den lokala kufförsvvarssynpunkten som mindre framträdande. Jag har därför inte ansett möjligt att få utrymme för de alternativ, som skulle ha formen av ett förband av annat slag än kavalleri förlagt till Hälsingborg.

Riksdagens ledamöter ha nu i dag att ta ställning till förslag, som innebära en utomordentligt stark ökning av anslagen på försvarets huvudtitel. Då fjärde huvudtiteln framlades för riksdagen i januari månad upptog den anslag, som

med 138 miljoner kronor överstego anslagen på huvudtiteln för nu löpande budgetår, vari jag då inräknat även av höstriksdagen beviljade tilläggsanslag för innevarande år. Sedan dess ha tillkommit nya anslag bl. a. för repetitionsövningar med 128 miljoner kronor. I sin helhet uppgår alltså ökningen i jämförelse med nu löpande budgetår till 266 miljoner kronor. En mycket betydande ökning kommer på flygvapnet, vars omkostnader för anskaffning av flygmateriel stigit från 114 miljoner kronor budgetåret 1948/49 till 240 miljoner kronor nästa budgetår. Förslag ha likväl framlagts för riksdagen om en ytterligare ökning av flygvapnets omkostnader med engångsanslag på närmare 100 miljoner kronor. Jag vill också erinra om att i utskottsutlåtandet efterlyses en ny plan för flottans fartygsbyggnader.

Jag gör dessa erinringar därför att jag tycker att de böra förslå för att klargöra för kammarens ärade ledamöter, att regeringen måste betrakta som ganska allvarligt, att ett så starkt motstånd rests mot ett besparingsförslag sådant som det här föreliggande, vilket har framgått ur en utredning, utförd av de ansvariga militära myndigheterna, och enhälligt framförts i ett förslag till regeringen av 1949 års försvarsutredning, i vilken samtliga våra politiska demokratiska partier äro representerade, högern för den delen genom sin ordförande, herr Hjalmarson, och folkpartiet genom herr Ståhl, som jag nu ser framför mig. Det är klart att jag måste säga, att skulle riksdagen avvisa detta besparingsförslag, så måste det komma att framkalla ökad betänksamhet inför alla ytterligare utökningar av försvaret, därför att riksdagen inte visar sig villig att göra ens den minsta besparing. Vi riskera då att stelna i en organisation, som är gammalmodig och ineffektiv. Därför måste jag uttala den förhoppningen, att kammaren här följer vad statsutskottets majoritet har föreslagit.

Koncentrering av utbildningsverksamheten inom vissa av arméns truppslag.

Härtill skulle jag vilja foga några svar på frågor som ha ställts här. Jag förmodar att den fråga som nyss ställdes av herr Hagberg i Malmö lämpligen bör besvaras av mig. Han frågade ju varför andra militära myndigheter än arméchefen och försvarsstabschefen inte hörts här, och han menade, att militärbefälhavaren i första militärområdet borde ha hörts i frågan. Jag vill då erinra om hela gången av detta ärende. Detta förslag om nedläggning av K 2 har tagits upp som ett självständigt förslag av chefen för armén, vilken ingivit förslaget till 1949 års försvarsutredning, och det är ju alldeles uppenbart, att chefen för armén i det sammanhanget måste ha hört de myndigheter, som han ansett vara de som legat närmast till för att kunna göra en bedömning av denna fråga. Jag förutsätter därför, att han också har hört den nuvarande militärbefälhavaren i första militärområdet, ehuru den nuvarande arméchefen måhända också kan säga sig, att han som förutvarande militärbefälhavare i första militärområdet själv förfogar över sakkunskap därvidlag.

Sedan vill jag ta upp en punkt som berörts av herr Bergström. Han förvånade sig över att de byggnadskostnader, som nu beräknats för utvidgning av I 7 i Ystad, uppgå till allenast 200 000 kronor, medan man förut talat om om- och tillbyggnadsförslag på 8 miljoner kronor. Den gången, herr Bergström, var det fråga om att inrätta förbandet i Ystad för att föra dit den del av förbandet, som nu ligger på Revingehed. Det har alltså inte något omedelbart samband med denna förflyttning. Förflyttningen omfattar 200 man, och det har visat sig, att man kunde åstadkomma utrymme för dem genom det mycket enkla ingreppet att taga i bruk på vinden, i översta våningen, i vissa av kasernerna i Ystad inrymda lokaler, som tidigare inte varit iordningställda. Dessa lokaler kunna användas som lektionsutrymmen, och den till Ystad flyt-

tade truppen kan förläggas i utrymmen, som blivit lediga efter att förut ha varit lektionsrum. Saken är alltså mycket enkel och odisputabel.

Beträffande marindistriktet, som främst förts på tal av herr Christenson i Malmö, vill jag säga, att jag har funnit, att det är möjligt att tillgodose det marina försvaret utan att den organisation, som har utgjorts av marindistriktet i Malmö, består i fredstid.

Av en del av talarna ha förts på tal de bekymmer som komma att uppstå i nordvästra Skåne genom att man inte för de frivilliga försvarsorganisationernas arbete kan förfoga över befäl ifrån K 2. Jag har övertygat mig om att chefen för armén för sin del räknar med — och det skall jag medverka till — att befäl kan ställas till förfogande, så att de frivilliga försvarsorganisationerna i nordvästra Skåne skola få den hjälp de behöva.

Det var alltså bara några punkter som jag ville beröra, herr talman, och jag uttrycker än en gång den förhoppningen, att andra kammaren icke skall motsätta sig det besparingsförslag som här framlagts.

Herr BRACONIER: Herr talman! Jag skall inte upprepa de argument som anförts för den ena eller andra ståndpunkten. Jag vill emellertid beröra ett par punkter som jag anser vara väsentliga.

Det har ju här av utskottets talesman sagts, att när det gäller sådana här frågor framföras alltid lokalpatriotiska skäl. Det är naturligtvis ofta på det sättet, men den fråga man ställer sig i detta sammanhang är den, som försvarsministern själv ställde 1948, nämligen att för den smalaste delen av Öresund behövs det en särskilt hög kupperedskap. Kan någon påstå, att det är att framföra en speciellt lokalpatriotisk synpunkt när man ser en försvarsfråga ur hela landets synpunkt och säger, att

Koncentrering av utbildningsverksamheten inom vissa av arméns truppslag.

just den platsen är särskilt utsatt och att man där måste ha en viss kuppberedskap? Försvarsministern har 1948 kommit till — jag förmodar inte av lokalpatriotiska skäl utan i hela försvarrets intresse — den slutsatsen, att kuppberedskap behövs här.

Nu sade försvarsministern i sitt anförande, att han ansåg, att kuppberedskapssynpunkten inte spelade så stor roll. Det tycker jag är anmärkningsvärt med hänsyn till det nuvarande läget, som allmänt av vederhäftiga bedömare anses vara kritiskt. Kunna vi i ett sådant läge utan vidare ta bort K 2 och säga, att detta regemente inte skulle betyda någonting i en viss speciell kritisk situation, när vi veta, hurusom små förband i vissa situationer kunna vara ytterst betydelsefulla för händelseutvecklingen? Jag vill peka på hur det var i Norge, när det landet invaderades. Då kom motståndet ofta från sådana platser, där man hade mycket litet folk, men där man trots detta vållade det tyska krigsmaskineriet relativt sett stort avbräck. Jag har den uppfattningen — och det torde alla vara ense med mig om — att Skånes västkust är mycket utsatt, och att vi därför behöva en kuppberedskap där.

Det är en brist i det föreliggande utskottsutlåtandet att vi icke av det samma kunna få reda på vad befälhavaren i första militärområdet har för synpunkter på denna sak. Nu säger visserligen försvarsministern, att befälhavaren i första militärområdet naturligtvis har blivit tillfrågad, men vi ha dock inte här fått reda på hur han ser på denna fråga. Det är ganska anmärkningsvärt.

Beträffande spørsmålet om indragningen av Öresunds marindistrikt vill jag ansluta mig till vad herr Christenson i Malmö har framhållit. Om man kan skapa en bärkraftig organisation på det sätt som försvarsministern säger, kan detta självfallet bli en viss ersättning, men inte heller därvidlag ha vi

fått några säkra garantier. Det finns militära experter i detta fall såväl som beträffande K 2, som ha uttalat sin mycket stora förvåning över den ståndpunkt som intagits i den kungl. propositionen.

Dessa förhållanden äro förvisso inte på något sätt självklara, utan vi ha här att göra med en avvägningsfråga. Hos alla dem som bo i nordvästra Skåne och äro medvetna om riskerna för att landskapet kan komma att bli anfallet, måste det skapa stark oro, om man i dessa tider vidtar sådana ändringar i organisationen, som medföra en mindre effektiv beredskap än vad fallet skulle bli, om vi finge behålla K 2, som föreslagits i motion II: 503 och i den med 2 a) betecknade reservation, som är fogad till utskottets utlåtande.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservation 2 a).

Häruti instämde herr *Hansson* i Önnarp.

Herr **BERGSTRÖM**: Herr talman! Endast några ord. Både försvarsministern och herr Ward ha framhållit, att det här är fråga om ett så litet förband, att det inte spelar någon roll om det försvinner. I varje fall var väl detta den underförstådda meningen. Mot detta vill jag säga, att vår motion ju utmynnar i en hemställan om en utredning av möjligheterna att skapa ett verkligt effektivt förband.

Sedan inställer sig frågan hur det har gått till när K 2 formligen strypts samman till det lilla förband det nu är. Regementet är ju förlagt till en mycket folkrik bygd, och till dess förfogande står en kasern med stora utrymmesmöjligheter. Visserligen vill man nu göra gällande att denna befinner sig i uselt skick, men i början på 1940-talet, när det gällde att förlägga pansarregementet dit, förklarades det av Kungl. Maj:t att den befann sig i förstklassigt skick, och så sent som 1949 förklarade

Koncentrering av utbildningsverksamheten inom vissa av arméns truppslag.

chefen för fortifikationen att kasernen var i gott tillstånd. Jag kan inte komma ifrån det intrycket att man har tappat blodet av regementet i avsikt att senare rikta dråpslaget mot det.

Vad sedan beträffar försvarsministerns erinringar till mig rörande kostnaderna för förflyttningen av de 440 mannarna från Revingehed, som det var fråga om för något år sedan, och de 200 man från Hälsingborg det nu gäller, så blir det naturligtvis en skillnad, men jag kan inte komma ifrån intrycket att skillnaden i kostnadshänseende är för gapande stor. Det är inte möjligt annat än att denna fråga måste komma att bli föremål för efterprövning av riksdagen.

Sedan skall man inte heller förbise den saken, att det förutsattes att den militära personal, som nu är inhytt i kasernernas bostadslägenheter i Ystad, skall drivas ut på den privata hyresmarknaden. Alla veta ju hur oerhört svårt det är att driva upp lediga bostadslägenheter på den privata bostadsmarknaden. Man skapar på det sättet bekymmer för de berörda människorna — vilka bekymmer jag för all del inte vill påstå skola vara avgörande, men som jag tycker att man ändå skall ta hänsyn till — när man kommer med ett förslag sådant som det föreliggande med dess ganska lösliga och svaga motivering. Ty den är svag, det kan man inte komma ifrån.

Herr Hagberg i Malmö efterlyste närmare besked om vari de besparingar man räknar med att göra bestå, alltså hur man kan komma upp till summan en miljon kronor i besparingar. Vi ha ännu inte fått något besked på den punkten.

Så till sist vill jag säga till försvarsministern, att vi så väl förstå att vi på försvarets område böra göra alla de besparingar som äro möjliga, eftersom försvarets anspråk på anslag ideligen växa — av helt naturliga skäl i den orostid vi nu äro inne i. Men inte vill

väl försvarsministern göra gällande, att de 400 000 å 500 000 kronor det här kan vara fråga om spela någon avgörande roll i detta sammanhang?

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande utskottets hemställan såvitt anginge motionen II: 528, nämligen dels på bifall till denna motion dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Christenson i Malmö begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren i enlighet med statsutskottets hemställan avslår motionen II: 528 av herr Christenson i Malmö m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit ifrågavarande motion.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren i enlighet med utskottets hemställan avslagit motionen II: 528.

Härefter gav herr talmannen propositioner beträffande utskottets hemställan i förevarande punkt utom i vad anginge motionen II: 528, nämligen dels på bifall till vad utskottet i dessa delar hemställt dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring, som föreslagits i den av herr Ohlson m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

besvarad. Herr Bergström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 3:o) i utskottets utlåtande nr 4 utom i vad angår motionen II: 528, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Ohlon m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Bergström begärde emellertid röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 137 ja och 75 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten 3.

Härefter föredrogs

Punkten 1.**Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.**

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr **HJALMARSON**: Herr talman! Efter statsverkspropositionens framläggande har under riksdagens gång fjärde huvudtiteln kompletterats dels med förslag om ytterligare anskaffning av nattjaktflygplan och fortsatt modernisering av luftbevakningen, dels med ett

program för väsentligt utökade inkallelser av värnpliktiga till krigsförbandsvisa övningar och till beredskapens stärkande. Jag ber att få uttala min glädje och tillfredsställelse över dessa åtgärder.

Sällan har väl emellertid läget i så hög grad som nu inbjudit till en samförståndslösning över hela fältet i försvarsfrågan. Vi äro alla medvetna om att situationen i världen balanserar mellan det kalla och det heta kriget. Lika intensivt som vi hoppas att ett tredje världskrig inte skall utbryta, lika allvarligt måste vi räkna med möjligheten därav. Alla de demokratiska partierna ha ådagalagt ett starkt positivt försvarsintresse. Sedan regeringen har lagt fram sitt förslag har den demokratiska oppositionen sammanjämkat sina synpunkter och gått fram med en samfällad motion. Förutsättningar borde ha varit för handen för att regering och opposition skulle ha kunnat mötas på en gemensam linje i samtliga frågor. Varför har så inte skett? Jag konstaterar endast att oppositionen har väddjat till regeringen såväl vid direkta kontakter som offentligen här i riksdagen att medverka till ett sådant gemensamt framträdande. Dessa hänvändelser ha icke gjorts en gång utan många. Inga som helst överläggningar ha emellertid kommit till stånd mellan regeringen och oppositionens representanter i de huvudfrågor, där skiljaktiga meningar alltjämt ha förelegat vid behandlingen av fjärde huvudtiteln.

Det enda som inträffat är, att från socialdemokratiskt håll på första avdelningen i statsutskottet framförts ett erbjudande om en begränsad jämkning av anslaget till arméns tygmateriel, under förutsättning att oppositionen i övrigt accepterade Kungl. Maj:ts förslag. Jag förmodar att detta erbjudande har lämnats i samförstånd med regeringen, men till detta inskränker sig i så fall regeringens ansträngningar för att söka nå överensstämmelse i de viktiga punk-

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

ter, som ha återstått att diskutera. Man kan inte skylla på bristande förhandlingsvillighet hos oppositionen. Regeringen har inte kunnat sväva i okunighet om dess önskan att medverka till en hederlig förlikning, varigenom — om jag bortser från kommunisterna — nationen hade kunnat utåt och inåt stå enigt samlad kring försvaret. Ingen skall underskatta den psykologiska betydelsen därav. Regeringen har låtit tillfället glida sig ur händerna. Den har över huvud taget icke velat ha några direkta resonemang med oppositionen i angivna syfte. Det är ett förhållande, som kanske inte alldeles bör falla ur minnet, och eftersom jag ser att herr statsministern nu är närvarande här i kammaren vill jag säga, att det kanske alldeles speciellt inte bör falla ur minnet, när statsministern nästa gång håller det anförande, som så ofta har värmt våra sinnen, nämligen anförandet om samarbete och ansvar i en kritisk tid.

Det är fyra frågor, som speciellt stå i förgrunden för dagens debatt: flottans underhåll, den fortsatta förstärkningen av dagjakten, arméns materielanskaffning och den försvarsvetenskapliga forskningen. Jag skall be att få begränsa mig till några avsnitt, då jag vet att problemen i fortsättningen komma att bli ytterligare belysta här från andra håll.

På ett sätt som jag tror förtjänar den största uppskattning har marinledningens snabbt låtit utreda frågan om jagarnas ersättningsbyggnad i syfte att få fram ett program för mindre kostnadskrävande typer än tidigare och för att tillgodose behovet av ubåtsjakt. Jag vill understryka utskottets enhälliga uttalande om önskvärdheten av att Kungl. Maj:t tar ställning till denna utredning i så god tid, att förslag om möjligt kan framläggas redan till höstriksdagen. En plan för ersättningsbyggnaden måste nämligen snarast fastställas. Flottans betydelse i ett beredskapsläge känna vi

alla till, men för att flottan skall kunna tillfredsställande fylla sin uppgift i ett sådant läge, får inte dess underhåll försummas. Vid föredragningarna i statsutskottet har det framgått, att trängande underhållsbehov nu måste eftersättas. Att gå reservanternas till mötes på den punkten innebär endast att avhjälpa några av de mest ömtåliga bristerna.

De tre tekniskt dominerande faktorerna i det moderna kriget skulle väl kunna uttryckas i orden: flyg, artilleri, pansar. I ett förlängt perspektiv framträder också robotvapnet som ett nytt fruktansvärt förstörelsemedel.

Utskottsmajoriteten är ense med reservanternas om att 1948 års beslut om dagjakten förstärkning bör fullföljas men vill inte alls ingå på frågan hur förstärkningen skall ske. Majoriteten nöjer sig med ett platoniskt uttalande, medan reservanternas vilja ha omedelbara åtgärder för förstärkning av de återstående fyra flottiljerna. Läget är här helt enkelt det, att ju längre man dröjer med dessa åtgärder, desto svårare blir det, åtminstone under överskådlig tid, att kunna genomföra dem. Vill man saken, bör man alltså ta itu med den nu, inte skjuta upp den till en i hög grad oviss morgondag.

Tyngdpunkten i reservationen rörande arméns tygmateriel gäller fältartilleriets förnyelse. Det finns inga delade meningar om nödvändigheten härav. Men under utskottsbehandlingen har det klart framgått, att det är synnerligen önskvärt med ett större beställningsbemyndigande än vad som är möjligt inom Kungl. Maj:ts ram för att få till stånd en ändamålsenlig planering inom vederbörande industri. I övrigt tar reservationen sikte på att vidga utrymmet för anskaffning av luftvärnsartilleri och luftvärnsammunition, av minor av olika typer, av motorfordon och cyklar, av radarmateriel o. s. v. Det belopp å 152 miljoner kronor i beställningsbemyndigande för armén, som

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

reservanterna begära, är samma belopp som myndigheterna före Koreakriget beräknade vara erforderligt under budgetåret 1951/52.

I den offentliga debatten tycks man ha rört sig med ganska överdrivna föreställningar rörande omfattningen av arméns beställningsbemyndiganden. Siffrorna visa i verkligheten följande fallande kurva: budgetåret 1949/50 125 miljoner kronor, 1950/51 115 miljoner kronor — inklusive tillägget i höstas — och nu 110 miljoner kronor enligt utskottets förslag. Det är ju inte precis en kurva som korresponderar med världshändelsernas förlopp.

Man har invänt att så stora belopp ligga ute i bemyndiganden, för vilka materiel ännu inte har levererats. Vid ingången av budgetåret 1951/52 komma att återstå ca 314 miljoner kronor, vid slutet av detta år uppskattningsvis 300 resp. 340 miljoner kronor. Varför skulle denna senare summa vara speciellt avskräckande? För krigsmaterielen i dess helhet ha tidigare redovisats 1 330 miljoner kronor.

Det lönar sig emellertid inte mycket att bolla med dessa siffror fram och tillbaka. Man kommer dock här in på en annan central fråga: Vad är orsaken till att leveranserna uppenbarligen dröja? Är det arméförvaltningen, som ligger för länge på bemyndiganden, innan den lägger ut beställningarna? Jag tror det inte. Eller är det krigsmaterielverket, som ligger för länge på beställningarna, innan verket lägger ut dem på industrierna? Eller är det leveransförseningar? Bero i så fall leveransförseningar på industrien eller på krigsmaterielverkets organisation och arbetsmetoder? Enligt referat i Morgon-Tidningen den 20 november 1950 framhöll försvarsministern i ett föredrag i Karlstad, att om krigsmaterielverkets nuvarande organisation »gagnar statens intresse av att produktionen utföres till så goda priser som möjligt, så är den å andra sidan inte idealisk med hänsyn till snabbheten».

»Inte idealisk» — är det inte en mycket mild omskrivning för en mycket trist och djupt oroande verklighet? Men då försvarsministern redan för ett halvår sedan tydligen fått upp blicken för denna svaghet hos krigsmaterielverket, vad har då åtgjorts för att råda bot därpå? Det är en fråga av stor räckvidd för vår försvarsberedskap.

I detta sammanhang vill jag också ta upp en annan fråga, även om den inte direkt beröres av det föreliggande utskottsutlåtandet. Vårt pansarvapen organiserades som bekant som självständigt truppslag vid genomförandet av 1942 års försvarsordning. De stridsvagnar som anskaffades för ändamålet voro emellertid resultatet av konstruktioner från slutet på 1930-talet. I den mån denna materiel inte redan måste anses vara omodern och utsliten kommer den inom kort att vara helt distanserad av den tekniska utvecklingen. Har försvarsdepartementet planerat för vapnets förnyelse, eller hur har man tänkt sig problemets lösning? Skola vi blott lita till passiva försvarsmedel mot fiendliga stridsvagnar? I så fall: Hur är läget beträffande fjärrpansarvärn? Skola vi främst lita till raket- och granatgevären? Kunna de skjuta på långa håll, exempelvis i Skåne, där det är nödvändigt att kunna göra detta?

Det svenska försvarets framtid, dess möjligheter att följa med i utvecklingen, är beroende på dess förmåga att kunna tillgodogöra sig den försvarsvetenskapliga forskningens moderna rön. Det är verkligen inte för mycket sagt, att försvarsministerns ställningstagande till arbetet inom försvarets forskningsanstalt hotar att medföra en kris för vår militärvetenskapliga forskning. Jag tänker då i första hand på den sakliga sidan, inte på de personella problemen.

Här har under fullständig samstämmighet mellan alla berörda såväl militära som civila instanser lagts upp en treårsplan för forskningens bedrivande. I denna plan ha alla mindre angelägna uppgifter skalats bort. Planen uppftar

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

blott vad alla anse vara oundgängligen nödvändigt. Det är med andra ord en minimiplan. Merbeloppet för dess genomförande rör sig om ca 4 miljoner kronor. Standardfrasen, som år efter år släpat med, att forskningen nu kostar mer än vad från början beräknats, saknar mening, eftersom de trängande forskningsuppgifterna ha ökat oerhört både kvantitativt och kvalitativt.

Nu kan inte planen genomföras. Vissa forskningsområden måste helt enkelt läggas ned. Inom andra områden får man minska takten. Detta går ut över för vårt försvar vitala forskningsuppgifter. Det är endast sekretesshänsyn som hindra mig från att åskådliggöra dessa påståenden med praktiska exempel, men jag tror inte att jag riskerar att bli motsagd av någon, som har deltagit i ärendets utskottsbehandling. Det kan inte få fortsätta på detta sätt. I andra länder lägger man ned, i procent räknat av samtliga försvarsanslag, vida mer på forskningen än vi göra i Sverige. T. o. m. i vårt grannland Norge anser man sig böra procentuellt sett offra mera på forskningen än vi göra, och ändå behöver inte Norge på grund av anslutningen till Atlantpaktens i försvårshänseende täcka ett så stort område som vi måste göra.

Det är också orimligt att det statliga lönekineseriet skall få lägga hinder i vägen för att få till stånd den bästa lösningen av forskningsanstaltens personalproblem. Om man här är så rädd för lönepolitiska konsekvenser inom andra områden av statsförvaltningen, då är det bättre att radikalt stöpa om formen för forskningsanstalten och att t. ex. överväga att driva verksamheten i bolagsform för att därigenom skaffa sig nödig rörelsefrihet. Men vi skola inte taga detta till intäkt för nya ödesdigra uppskov. I Kungl. Maj:ts proposition nr 110 åberopas som skäl mot ändringar i personalorganisationen den pågående översynen av anstaltsledningens organisation och de olika befattningshavarnas tjänsteåligganden. Flera av oss kän-

na mycket väl till den verkliga bakgrunden till detta uttalande. Den utgör icke något bärande skäl mot att redan nu gripa sig an med personalfrågornas lösning eller att sätta treårsplanen i verket — det har klart framgått genom vad som anförts både av representanter för forskningsanstaltens styrelse och av representanter för dess tjänstemannaklubb.

Det gennäles nu ånyo — för vilken gång i ordningen vet jag inte — att forskningsanstalten kan leva ett gott stycke på s. k. beställningsforskning. Men att lägga så stor vikt vid denna är misshushållning med specialutbildad arbetskraft och hindrar det nydanande forskningsarbetet. De pengar, som det är fråga om att lägga ned på försvarsforskning både för att skaffa oss en god kunskapsberedskap och för att tillföra oss nya försvarsmedel, utgöra en lönnande investering med tanke på det militära rationaliseringsarbetet. Det finns sannerligen åtskilliga långt mer miljonlukande statsinvesteringar, som te sig vida tvivelaktigare än den begränsade investering det här rör sig om.

Till sist kommer jag, herr talman, till en annan sak. När försvarsfrågorna diskuteras, kan det inte hjälpas att strålkastaren även kommer att riktas mot den man, som framför någon annan har fått sig anförtrodd uppgiften att vårda försvarets intressen. Hans förmåga att i regeringskretsen vinna gehör för försvarets synpunkter och skapa förtroende för sin gärning ovanför och vid sidan av alla partigränser är av utslagsgivande betydelse. Ingen av oss förnekar den nuvarande försvarsministerns iögonenfallande förtjänster, inte minst de sympatiska personliga egenskaper som han visar i umgänget med sina medmänniskor. Men dessa förtjänster kunna inte undanskymma det faktum, att förtroendet till honom i grunden har rubbats inom vida kretsar. Vad beror det på? Ja, såvitt jag kan se, främst på hans sätt att lägga till rätta fakta för sig så som det bäst passar honom för tillfället,

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

på hans sätt att lämna glidande och tånjbara besked, som lämna åhöraren i ovisshet om var man egentligen har honom. Ingen bråkar väl här i riksdagen, om den ene eller andre ibland huggar i sten; det göra vi allihop då och då, och konstigt vore det eljest, så oerhört omfattande som det politiska arbetsmaterialet har blivit. Men det är inte för sådant man nu klandrar försvarsministern, utan för den osäkerhet, som hans uttalanden gång på gång framkalla om vad han verkligen menat och vad han har för avsikter.

Från vårt håll har vid flerfaldiga tillfällen påtalats försvarsministerns minst sagt egendomliga metod att redovisa fakta, när det gäller de militära utbildningsfrågorna. Han nonchalerar den ansvariga svenska militärledningens ställningstaganden och vantolkar för sina syften arméchefens uttalanden. Han åberopar anonyma utländska auktoriteter, men förbigår erkänt framstående utländska fackmäns utsagor. Han söker, när det passar honom, inge oss den föreställningen, att utbildningen i andra länder, bedriven under krigets hårdaste tryck, skulle ha åtskilligt att lära oss, men i andra sammanhang, när det passar bättre att göra så, säger han, såsom i ett tal i Jönköpings län den 30 juli i fjol, att utbildningen i Sverige nu synes »vara så hård att en ytterligare intensifiering icke är att rekommendera».

Ett exempel på denna sorts uppläggning fingo vi så sent som den 9 maj här i andra kammaren. Då yttrade herr Vougt enligt det stenografiska referatet — det tryckta protokollet har tyvärr inte ännu kommit — följande: Det måste spela en ganska stor roll »att man nu ute i världen har gått över till en utbildning, som är sensationellt mycket kortare än den utbildning, som man någonsin hade under andra världskriget. — — — Nu ha amerikanerna 4½ månader, d. v. s. de utbildade de soldater, som skickas till Korea, på 4½ månader. Man skickar dem sedan över Stilla ocea-

nen. Man ger dem en eller två veckors ytterligare övning i särskilda utbildningsläger bakom fronten i Korea, och sedan gå de direkt ut i kriget.» Försvarsministern gör sedan vissa reservationer. Han pekar på de effektivare utbildningsmetoderna i de amerikanska lägren. Han framhåller att de soldater, som utbildas på detta sätt, placeras bland veteraner, och han fäster speciellt uppmärksamheten på att man till sitt förfogande har mycket skickliga gruppchefer och annat befäl. Därefter fortsätter han: »Jag har inhämtat att man i Amerika anser att soldaten på 4½ månader skall kunna lära sig 13 olika vapen, inte bara lära sig deras konstruktion utan också att använda dem tekniskt och även lära sig deras taktiska användning. — — — Vad jag har fäst uppmärksamheten på är väl i alla fall saker och ting, som man inte kan underlåta att taga hänsyn till i den diskussion som vi här föra.»

Men vad försvarsministern inte talar om är, att det här rör sig om pojkar, som enligt det amerikanska truppbefällets egen utsago naturligtvis icke äro godtagbara som fältsoldater. Man har tvingats att mot bättre vetande sätta in dem i detta krig, som har blivit långt mer omfattande och förlustbringande än man från början räknat med. Att det över huvud taget göres beror på att man kan sticka in dem som ersättningspersonal i redan krigsvana förband under krigsvant befäl. Nöden har helt enkelt icke haft någon lag. Men det är alldeles ofrånkomligt att förlusterna — inte bara de som orsakas av kulor och krut, utan också av rent psykiska orsaker — bli orimligt höga bland dessa oerfarna ungdomar. Amerikanerna ha här fått göra samma erfarenheter som tyskarna i motsvarande situation gjorde både under första och andra världskriget.

Att lära in ett visst antal handgrepp, grupperingsformer och sådant kan man kanske nödtorftigt göra under några

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

månader, men att vara fältsoldat innebär också annat. Det innebär väl främst att kunna samverka i ett lag, att kunna klara sig och andra under svåra förhållanden, att trots rädsla och livsfara kunna fullgöra sin uppgift. Det är det som tar tid att lära sig.

En rödakorsman, som tjänstgjort i Korea, sammanfattar sina intryck av soldaterna där så här: »Jag har sett alltför många amerikanska pojkar ligga sönderskjutna på det svenska fältsjukhuset i Korea — pojkar, som med grundligare utbildning säkert skulle haft en god chans att klara sig bättre.» Han tillägger: »Det gör på något sätt ett bekämlande intryck att höra en sårad soldat klaga över att han inte fått sin fredstida läxa inarbetad litet bättre. Jag har hört det alltför många gånger.»

Det är mot bakgrunden av dessa och liknande erfarenheter man bör se exempelvis general Marshalls sammanfattande omdöme i hans sista tvåårsrapport som generalstabschef, i vilken han framhöll, att ett år visat sig vara ett absolut minimum för utbildningen av soldater, som skola kunna bilda stommen i ett förband. Det är även mot denna bakgrund man bör se general Eisenhowers framställningar till de europeiska länderna om att de skola ha en ordentlig utbildningstid. Av de 18 månader, som begärts exempelvis för Danmarks och Norges vidkommande, lära 12 månader vara avsedda att motsvara vår första tjänstgöring.

Var finnas nu dessa synpunkter redovisade i försvarsministerns framställning? De finnas där inte alls, men försvarsministern vore inte den han är, om han inte försett sitt inlägg med följande brasklapp: »Jag är givetvis mycket benägen att hysa den uppfattningen, att vi skola försöka skaffa oss bättre informationer och närmare studera dessa utbildningsmetoder, innan vi för egen del taga ståndpunkt i denna fråga.» Vore det inte klokare att skaffa sig dessa informationer, innan man halvt om

halvt bibringar allmänheten föreställningen att fältsoldater kanske kunna utbildas på 4½ månader?

I samma klass stå andra uttalanden av försvarsministern. Han vill få oss att tro, att Sverige på kort tid kan mobilisera en arméstyrka, som motsvarar mellan 20 och 30 divisioner enligt gängse västerländsk måttstock, alltså bl. a. försedda med den relativa artilleristyrka, som fordras i sådana divisioner. Han anser, att vi ha kommit mycket långt beträffande bergbefästningar, när alla initierade militärer veta, hur mycket som återstår att göra på detta område. Han ansåg sig den 16 mars 1949 i första kammaren kunna säga, att radariseringen av flottan numera vore nästan fullständigt genomförd, ett uttalande som måste förvåna varje ledamot av statsutskottet, i varje fall av dess första avdelning.

Försvarsministern konstaterade i en interpellationsdebatt nyligen i första kammaren, att läget beträffande stridsvagnsminorna i fråga om både nykonstruktioner och leveransbesked var tillfredsställande, men han upplyste inte om hur stor brist vi ha att fylla och hur lång tid det tar att fylla den, om vi skola arbeta i den takt, som blir möjlig inom den av regeringen fixerade ekonomiska ramen. Men det tyckte försvarsministern kanske inte var alldeles nödvändigt, eftersom han i National-Tidende i Köpenhamn den 22 mars 1951 har förklarat sig fullt och fast tro att ett tredje världskrig kommer att undvikas. »Ingen konflikt hotar för ögonblicket med att utveckla sig till en världskatastrof», säger han. Den vända, som den fria världen känner inför framtiden bygger alltså enligt herr Vougt på en illusion. Det var hans uppmuntrande budskap till danskarna, när de som bäst brottas med problemet att få förstäelse inom hela folket för nödvändigheten av kraftiga försvarsförstärkningar.

Slutligen må det även tillåtas mig att återge försvarsministerns uppfattning

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

av oppositionens roll vid försvarsfrågans handläggning. Jag stöder mig därvid på referatet i tidningen Arbetet den 7 mars 1951 av försvarsministerns föredrag i Malmö dagen innan. Det hade anmärkts, att försvarsministern inte brydde sig om att besvara de frågor som framställdes till honom under remissdebatten. Samma dags eftermiddag, säger försvarsministern, frågade jag herrar Hjalmarson och Hedlund i Rådomb, om de ställt några frågor som borde besvaras. »Deras besked blev nekande.» Herr Hedlund i Rådomb svarar väl för sig själv, men för min del förhöll det sig helt enkelt så, att statsrådet Vougt meddelade mig, att han bjudit engelske flygministern Henderson på middag och undrade, om han behövde vara kvar för att svara på frågor, som jag riktat till honom. Jag svarade, att jag tyckte, att det var beklagligt att han inte haft tillfälle att yttra sig tidigare, att jag förstod att hans värdförpliktelser hindrade honom från att stanna på kvällen men att jag hoppades, att han skulle få något annat tillfälle att taga upp spörsmålen från remissdebatten. Detta svar utnyttjades sedan av försvarsministern på det sätt som här refererats.

Herr Ståhl hade i denna kammare också tagit upp olika försvarsproblem i remissdebatten, men när det gällde honom lyckades försvarsministern inte, säger han, finna någon som lyssnat till denne. Nu måste även den, som inte alltid delar herr Ståhls uppfattning villigt erkänna, att herr Ståhl kan konsternat att lägga upp debattämnen på ett intressant och fängslande sätt, och det var också många, som lyssnade till honom vid detta tillfälle. Om försvarsministern emellertid inte fick höra honom själv men ändå ville ha reda på vad han hade sagt, var det väl bra märkvärdigt, att han inte vidtog den enkla åtgärden att fråga herr Ståhl själv.

Att försvarsministern inte besvarade herr Gränebos och min anmärkning mot

att han inte redan i höstas kunde vara med om att utöka antalet reservofficerare hade sin mycket enkla förklaring, säger han. Försvarsministern skändes. Över vad? Jo, över att behöva avslöja, att vi, d. v. s. herr Gränebo och jag, inte skulle ha läst vad han sagt i frågan. Det var alltså av omsorg om oppositionens anseende som herr Vougt inte tog upp detta ämne. Det hör till saken, att statsrådet Vougt's argument i höstas bestod i en hänvisning till Nothinutredningen, att detta argument hade starkt kritiserats av oss, att förslaget att öka antalet reservofficerare togs upp redan vid höstens försvarsöverläggningar, att det då biträdades av försvarsutredningens ordförande och att både herr Gränebo och jag bestritt, att utredningen på ett olämpligt sätt skulle ha fallits i ämbetet, om förslaget hade tillgodosetts genast. Ändå skulle vi inte ha känt till försvarsministerns argumentering i frågan!

Herr talman! Jag beklagar, att dessa saker måste sägas, men någon gång måste det ske, och detta utgör förklaringen till att försvarsministern tyvärr inte kan mötas av det förtroende, som innehavaren av hans viktiga ämbete bör åtnjuta i alla läger, fullständigt oberoende av partiståndpunkt.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet VOUGT: Herr talman! Jag kan givetvis inte nu taga upp alla de punkter, där herr Hjalmarson riktat anklagelser mot mig — inom parentes sagt tycker jag nog att herr Hjalmarson kunde ha underlåtit att mot mig anföra ett uttalande, som jag gjort till en tidning, där till en utländsk tidning, och som jag inte haft tillfälle att kontrollera.

Jag måste tyvärr erkänna att jag vid ett tidigare tillfälle här i riksdagen lämnat en uppgift, som inte är helt korrekt, på en punkt som herr Hjalmarson nu ägnade stor uppmärksamhet. I en de-

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

batt för någon tid sedan uppgav jag att i Amerika utbildningen av soldater, som omedelbart, därest krigsläget så kräver, eller i varje fall endast efter någon kortare övning bakom fronten sättes in i de stridande trupperna i Korea, tager $4\frac{1}{2}$ månader i anspråk. Jag måste korrigera denna siffra. I själva verket omfattar utbildningen endast omkring $3\frac{1}{2}$ månader eller närmare bestämt 14 veckor. Därutöver vill jag på denna punkt — det är endast den som jag nu tar upp — säga, att jag vid tillfället i fråga uttryckligen såsom min åsikt framhöll, att den amerikanska utbildningstiden icke kunde åberopas för något krav på nedsättning av tiden för värnpliktsutbildningen här i vårt land, men att vi, innan vi ta ställning till frågan om en eventuell utvidgning av värnpliktsjänstgöringen, även borde skaffa oss kännedom om metoder, som, även om resultatet av dem inte blir fullt färdiga soldater, i viss mån kunna tjäna som mönster när det gäller att åstadkomma bästa möjliga utbildning inom den tidrymd som vi anse oss kunna tillmäta.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr talman! Det uttalande av försvarsministern, som jag här citerade och som ingick i en intervju med försvarsministern, återgavs även av svenska tidningar, och det var där som jag först observerade detsamma. Jag har emellertid sedermera även tagit del av originaltexten i den danska tidningen.

Vad beträffar försvarsministerns uttalanden rörande den militära utbildningen i krigförande länder, så måste jag fråga mig vilket intresse det ur svensk synpunkt kan ha att försvarsministern här redovisar utbildningsformer som ha kommit till under det omedelbara trycket av ett krig. Om försvarsministern anser saken vara av så stor betydelse, att han gång på gång måste återkomma till den för att få stöd

för sin uppfattning att vi här i Sverige kunna nöja oss med en kortare utbildningstid än de svenska militära myndigheterna begärt, varför har då försvarsministern icke vid något enda tillfälle funnit angeläget att redovisa vad de militära fackmännen i dessa främmande länder haft att säga om hur det går när man i nödens stund tvingas sända ungdom i fält med otillräcklig utbildning bakom sig. Det är väl detta som är det väsentliga i sammanhanget. Det kan ju inte i och för sig ha något intresse för oss att veta, hur man t. ex. i Förenta staterna har måst gå till väga för att hastigt kunna fylla luckorna, som uppkommit på grund av det mycket stora antalet stupade och sårade under Korea-kriget.

Herr STÅHL: Herr talman! Det skulle vara frestande att fortsätta den diskussion om den militära utbildningstiden, som här kommit i gång mellan herr Hjalmarson och försvarsministern, men för att inte debatten på detta tidiga stadium skall komma in på ett sidospår, skall jag börja mitt anförande med några allmänna reflexioner i anslutning till den föreliggande huvudtiteln.

Sedan det utrikespolitiska läget undergått den allvarliga skärpning, som är oss alla bekant och som jag inte här behöver närmare uppehålla mig vid, ha vi inom första avdelningen i statsutskottet — jag har tidigare understrukt detta och vill göra det även nu — beflitat oss om att försöka nå fram till största möjliga enighet i försvarsfrågorna. Vid höstriksdagen var det ju också ganska nära att man hade lyckats åstadkomma fullständig enighet. Bondeförbundet och folkpartiet följdes emellertid då åt över hela linjen. I år har behandlingen av fjärde huvudtiteln kännetecknats av att å ena sidan legat regeringens bud och å andra sidan ett samlat förslag från de tre demokratiska oppositionspartierna.

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

Jag anser, herr talman, att om det på alla håll verkligen hade funnits god vilja, borde det också nu ha funnits möjlighet att resonera sig fram till en kompromiss, som kunnat förena samtliga fyra demokratiska partier om en enhällig lösning av försvarsfrågan. På oppositionshåll ha vi — jag kan ge även bondeförbundet och högern det vitsordet — ansträngt oss att så mjukt som möjligt resonera om de spörsmål, som det här gäller, för att kunna nå fram till en lösning i enighetens tecken. Jag tror inte heller att jag säger för mycket, om jag konstaterar att bland de socialdemokratiska kamraterna på avdelningen har kunnat förmärkas en allvarlig önskan att uppnå en sådan lösning. Vi ha emellertid, herr talman, haft en känsla av — vi kunna ju därvidlag ingenting bevisa — att det på annat och högre håll icke funnits förståelse för en sådan, jag vågar säga önskvärd kompromiss.

Det som därvidlag varit det stora hindret har enligt min mening varit den politiska stämning, som finns inte minst i denna kammare men också inom vida kretsar av vårt folk, vilken uppkommit därigenom att man fått den föreställningen, att vi måste sitta och pruta på utgifterna till sociala och kulturella ändamål, till sjukvårdsändamål och allt möjligt annat därför att försvaret slukar alla inkomstökningar. Jag tror inte att jag här i kammaren är ensam om det intrycket, att man ideligen stöter på denna föreställning. Jag skulle därför vilja till litet närmare granskning ta upp frågan om hur det egentligen gestaltar sig med försvarets utgifter och huruvida den vitt spridda uppfattningen om att försvaret slukar alla statens merinkomster är riktigt.

Alla äro vi ju överens om att anslagsbehoven på det militära området äro stora, och det är inte heller några rent sakliga skäl som varit avgörande för återhållsamheten, utan helt enkelt ekonomiska hänsyn. Jag skulle därför, herr talman, vilja litet belysa försvarsutgif-

ternas utveckling under de senaste åren. Jag talar därvid inte om de belopp, som stå redovisade under fjärde huvudtiteln, utan om de verkliga försvarsutgifterna, vilket är någonting helt annat — försvarsministern och jag ha tidigare varit inne på den saken, och jag är ledsen över att han ännu inte hunnit tillbaka från voteringen i första kammaren, så att vi här hade kunnat taga upp den på nytt och fått det hela uppklarat.

För budgetåret 1945/46 utgjorde de verkliga försvarsutgifterna — jag har då icke däri inräknat utgifterna för civilförsvaret och inte heller för pensioner men i övrigt alla utgifter — 25,7 procent av statens totala utgifter. Budgetåret 1946/47 hade försvarsutgifterna sjunkit till 23,3 procent för att sedan sjunka ytterligare, så att de år 1947/48 utgjorde 19,6 procent och 1948/49 18,9 procent. Men så började försvarsutgifterna att stiga och utgjorde för budgetåret 1949/50 19,5 procent. För 1950/51, alltså det nu löpande budgetåret, komma de att vara uppe i 22 procent. För nästa budgetår komma de verkliga försvarsutgifterna, om jag räknar ihop inte bara de anslagsposter, som finnas i huvudtiteln, utan även posterna i de senare framlagda propositionerna, att uppgå till 22,6 procent — jag kan, när jag nämner denna siffra, stödja mig på expertis på området.

Jag konstaterar alltså, herr talman, att varken för nu löpande budgetår eller för nästa budgetår komma försvarsutgifterna, trots att riksdagens ledamöter nog tycka att vi ha beviljat en hel del till försvaret, att taga i anspråk så stor andel av statens utgifter som fallet var så sent som budgetåret 1946/47, då de utgjorde 23,3 procent.

Jag tycker att det är mycket angeläget att understryka detta, ty det visar ju, herr talman, oriktigheten i den föreställning, som efter vad jag kan förstå i år har omöjliggjort en lösning av försvarsfrågan i enighetens tecken och som dessutom är spridd i mycket vida

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

kretsar både här i riksdagen och ute bland folket. Jag har för min del funderat ganska mycket över varifrån denna föreställning har kommit, och jag har inte, herr talman, kunnat finna annat än att förklaringen måste ligga i de direktiv för den Nothinska utredningen, som gavs av statsministern på våren 1949 och där statsministern bl. a. framhöll, att »den nu föreslagna förstärkningen måste ses mot bakgrunden av de stora kostnader — i runt tal 800 miljoner kronor — som Sveriges militära försvar nu drager». Jag kan inte förstå annat än att det genom den siffra, som sålunda nämnts i diktamen till statsrådsprotokollet och som sedan spritts genom tidningarna och i otaliga sammanhang varit föremål för diskussion, har skapats en känsla av att försvarsutgifterna sprungit enormt i höjden, då det skett en ökning från 800 miljoner kronor år 1948 upp till 1 200, 1 300, ja, kanske 1 400 miljoner år 1951/1952.

Hur förhåller det sig nu med siffran 800 miljoner? Ja, herr talman, det är ju inte någon hemlighet, att den Nothinska försvarsutredningen kom fram till att man måste underkasta den en ingående prövning. Det befanns då, att den inte höll streck. När denna siffra dikterades till statsrådsprotokollet, nämligen budgetåret 1948/49, uppgingo försvarskostnaderna inte till 800 miljoner kronor — jag bortser fortfarande från civilförsvar och pensioner — utan den exakta siffran var 878 miljoner kronor. Det kan möjligen sägas, att detta kunde man inte veta i april det budgetåret, eftersom detta då ännu inte var slut. Till det måste jag invända, att det kunde man, ty det är inte någon större svårighet för vare sig de militära myndigheterna eller departementet — vilket vi som ha sysslat med dessa frågor ha lång erfarenhet av — att komma fram till förtidsberäkningar, som äro praktiskt taget lika exakta som slutkostnaderna, i varje fall inte när man står så

nära slutet av budgetåret. Jag är angelägen om att betona, att kostnaderna det året voro inemot 100 miljoner kronor större än de som angavs i direktiven.

Ännu intressantare blir siffran, om man undersöker det närmast följande budgetåret, 1949/50, som utredningen skulle arbeta med. Då uppgingo nämligen de totala försvarskostnaderna till exakt 973 miljoner kronor, d. v. s. inemot 1 000 miljoner kronor. Det var alltså, herr talman, i det närmaste 200 miljoner kronor mera än vad som uppgivits i de direktiv för utredningen, som dikterats till statsrådsprotokollet.

Jag måste allvarligt beklaga, att denna siffra på i runt tal 800 miljoner kronor har kommit att spela en sådan roll i vår försvarsekonomiska diskussion. Jag gör det av två anledningar. För det första har den tvingat den tillkallade försvarsutredningen — vilket jag anser nödvändigt att redovisa på detta stadium — att sätta sig ned och de facto göra ett nedrustningsförsök, eftersom talet 800 miljoner kronor inte var relevant utan redan under det budgetår utredningen tillkom hade vuxit med inemot 200 miljoner kronor. Den andra allvarliga olägenheten är det som jag redan har talat om, nämligen att svenska folket och svenska riksdagen fått för sig, att försvarskostnaderna ha varit avsevärt lägre än de de facto varit.

Om vi se på siffran för det nu löpande budgetåret, finna vi att den är 1 210 miljoner kronor, men språnget blir ju ofantligt mycket större från den i statsrådsprotokollet nämnda siffran 800 miljoner kronor fram till 1 210 miljoner än från den faktiska siffran, i runt tal 1 000 miljoner, under det budgetår från vilket utredningen utgick, fram till samma 1 210 miljoner. Om man tar hänsyn till fördyringarna inte bara på lönestaten utan även av den materiel som skall köpas utifrån, är denna ökning av försvarsutgifterna rent sakligt sett ganska liten. Den är liksom ökningen på

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

andra huvudtitlar framför allt betingad av den s. k. engångsinflationen.

Inte bara därför att hans excellens herr statsministern sitter här i kammaren utan även ur rent sakliga synpunkter vill jag emellertid gärna tillägga, att jag är den siste att ställa honom till ansvar för att denna siffra har blivit nämnd. Ingen kan begära, att statsministern skulle ha satt sig ned och gjort en rad krångliga uträkningar — ty det är sannerligen inte någon enkel sak — för att komma fram till en rättvisande siffra. Däremot skulle jag i likhet med herr Hjalmarson vilja till försvarsministern ställa frågan: Hur kan det komma sig, att man, när man som försvarsminister har behandlat fjärde huvudtiteln ända sedan 1945, bara slår ned på klumpsumman i huvudtiteln och anger den som försvarskostnad, när alla som ha luktat något på försvaret och försvarshuvudtiteln veta, att denna siffra inte är något att rätta sig efter? Man måste ju hålla sig till budgetutfallet.

Jag kan inte undvika att lägga ett mycket tungt ansvar på försvarsministern för att denna siffra kommit att figurera och leda till så ödesdigra verkningar som jag här har skisserat. Om försvarsministern år 1949, när försvarsutredningen tillsattes, hade vetat vad försvaret kostade, skulle han också ha angett den siffran, och då hade direktiven blivit helt andra. Jag kan inte undgå det intryck, som jag tidigare har redovisat i kammaren, att försvarsministern trots så många år i departementet inte i detalj gjort klart för sig hur stora försvarskostnaderna voro. Om så hade varit fallet, hade väl inte denna missvisande kostnadsram för försvaret kommit att anges.

Jag lämnar därmed frågan om de samlade försvarskostnaderna och kommer in på den aktuella behandlingen av årets fjärde huvudtitel. Jag skall försöka att inte upprepa det som herr Hjalmarson varit inne på utan skall i

stället taga upp några andra punkter. När försvarsministern nu har haft älskvardheten att komma tillbaka hit, vill jag inom parentes gärna säga, att jag sätter stort värde på att nu verkligen, i motsats till under remissdebatten, få diskutera detta med honom. Hans sagesmän då hade enligt det referat av malmötalet, som herr Hjalmarson uppehöll sig vid, sagt, att det som vi då resonerade om inte var någonting att bry sig om, men jag hoppas i dag kunna visa försvarsministern, att det kanske ändå gällde ganska väsentliga saker, eftersom jag i stort sett tänker beröra samma spörsmål som under remissdebatten.

Jag skulle gärna vilja ställa ungefär samma fråga som herr Hjalmarson. Om vi till att börja med se på armén och dess materielanslag — jag bortser här från den personella sidan, eftersom denna har behandlats av herr Hjalmarson — föreligger här den skiljaktigheten, att medan oppositionen begär inte ett anslag på 152 miljoner kronor utan ett beställningsbemyndigande på 152 miljoner kronor, d. v. s. möjlighet att lägga ut beställningar för detta belopp i denna inte minst industriellt ansträngda tid, så stannar regeringen och regeringspartiet därvidlag vid 110 miljoner kronor. Då frågar jag, vad det är vi gå miste om. Herr Hjalmarson har redan berört förnyandet av vårt i vissa delar föråldrade fältartilleri. Jag skall be att få erinra om en annan viktig sak, som vi genom denna nedprutning inte kunna få tillräckligt utrymme för, nämligen en modernisering av luftvärnet. Jag har tidigare ställt den frågan till försvarsministern och återupprepar den nu: Hur kan man, när man genom att pruta ned anslaget till jaktflyget minskar luftförsvaret för civilbefolkningen, undgå att i stället sörja för luftförsvaret genom ett modernt luftvärn? Jag har på denna punkt aldrig sett något sammanhang i försvarsministerns tankegångar. Eftersom det intresserar

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

mig speciellt har jag studerat hans uttalanden för att finna något sådant, men inte lyckats.

För den som något reflekterar över detta säger det sig väl omedelbart självt, att eftersom försvarsministern och vi alla veta, att det jaktflyg vi för närvarande ha — 10 flottiljer, av vilka 6 skola förstärkas — inte täcker luftförsvaret för hela vårt land och eftersom civilbefolkningen inte bara i Ystad utan även i Karesuando har rätt att åtnjuta skydd vid luftangrepp, så måste man sörja för detta på annat sätt, nämligen genom det billigare luftvärnet.

Försvarsministern säger nej till båda delarna. Han säger, att vi inte ha råd att bygga ut vår dagjakt så som vi skulle behöva, och konsekvensen av hans anslagsäskanden blir, att vi inte få de erforderliga möjligheterna att beställa modernt luftvärn. Nu är det dessvärre så, vilket vi alla som ha sysslat med detta spörsmål äro de första att beklaga, att den explosionsartade fart, med vilken vårt jaktflyg har utvecklats, och särskilt den snabba ökningen av hastigheterna, har medfört, att det stora bestånd av luftvärnsartilleri, som vi under kriget anskaffade för dyra pengar, inte är i stånd att användas mot det moderna flyget. Dessa pjäser äro helt enkelt så konstruerade, att de varken i fråga om framförhållning eller hastighet kunna följa plan med den högt uppdrivna fart som det moderna jaktflyget har. Vi måste därför i varje fall för ett mera fjärrbetonat skydd skaffa oss ett nytt och modernt bestånd av luftvärn. Jag skulle verkligen vilja lägga försvarsministern på hjärtat att allvarligt överväga, om vi inte snarast möjligt måste lägga ut beställningar inte endast på moderna, mindre luftvärns-pjäser utan också på grövre och mera långskjutande luftvärnsartilleri. Tyvärr förhåller det sig så — detta kan försvarsministern inte bestrida — att det inte finns tillräckligt utrymme för detta inom ramen för anslaget på 110 miljoner kronor.

Jag skulle ha förstått denna inställning om försvarsministern i stället hade sagt, att vi skulle påskynda utbyggnaden av dagjakten. Innan jag kommer in på det vill jag emellertid med tillfredsställelse notera att de två stora önskemål, som trepartimotionen framförde i januari och som försvarsministern då inte hade upptagit, dock ha tillmötesgåtts i en senare proposition i mars. Det ena önskemålet gäller utbyggnaden av luftbevakningen, som inte minst vi från folkpartiet under en följd av år motionerat om här i kammaren. Försvarsministern har nu inom regeringskretsen lyckats få fram ett bifall till detta önskemål. Det andra önskemålet gällde en förnyelse av nattjaktflottiljen i Västerås. Även detta har varit föremål för motioner från vår sida, och jag tycker därför att jag har anledning att alldeles speciellt uttala min tillfredsställelse över att dessa krav tillgodosetts.

Trots tillfredsställelsen på dessa båda ingalunda oväsentliga punkter — denna tillfredsställelse är jag den förste att erkänna — måste jag, herr talman, säga, att vi ändå inte kunna oss trygga för den skrivning beträffande 1948 års principbeslut, som utskottsmajoriteten här har sträckt sig till. Det är ju ändå två skilda saker när man å ena sidan säger, att eftersom 1948 års riksdag beslöt att alla tio dagjaktflottiljerna skola utbyggas så skall detta också ske — dock utan att angiva någon tidpunkt när ett sådant beslut skall fattas — samt å andra sidan säger, vilket vi gjort i reservationen, att vi nu måste fatta beslut om utbyggnad av två av jaktflottiljerna — vi våga nu inte sträcka oss till utbyggnad av alla fyra — och att man skall undersöka huruvida det är möjligt att omgående importera modern materiel för ytterligare två flottiljer. Jag tror att detta är en så väsentlig fråga — kanske inte främst för de militära förbanden i händelse av krig utan i första hand för civilbefolkningen — att det icke går att skju-

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

ta detta avgörande ifrån sig. Det går i varje fall icke att säga som försvarsministern här gör, att han varken tar ställning till dagjaktens förstärkning eller till luftvärnet. En lösning tvingar sig fram här, och jag tycker att jag med dessa kostnadssiffror visat, att det icke är omöjligt att genom ett beställningsbemyndigande tillgodose de krav, som här anmäla sig. Tyvärr är det nog så, herr talman, att även om vi lägga ut beställningarna mycket snart — antingen på dagjakten eller luftvärnet, som jag här talat om — så dröjer det i varje fall åtskilliga år innan materielen kommer fram. Jag kan inte undgå att konstatera att försvarsministern här, inte endast när det gäller den ekonomiska sidan av saken utan även beträffande avvägningen av dessa centrala försvarsfrågor, gjort sig skyldig till allvarliga felbedömningar.

Jag skall inte fördjupa mig i reservationen om skyttet. Jag vill endast fästa kammarledamöternas uppmärksamhet på att reservationen finns och att vi fortfarande taga sikte på att ställa skjutbanorna i ordning så att de kunna användas för automatvapen, vilket givetvis ställer skjutbanorna inför helt andra krav än dem, som ställdes på de gamla banorna.

Jag skall i stället be att få säga ett par ord om reservationen beträffande militärforskningen och forskningsanstalten. Jag har där i allt väsentligt samma grunduppfattning som herr Hjalmarson. Jag tror att det är nödvändigt för ett litet land — i synnerhet ett land som liksom vårt för en alliansfri politik — att ha en effektiv forskning. Man kanske dock behöver veta litet mera än det man får reda på genom att endast titta på de siffror, som stå under forskningsanstaltens titlar, för att få en riktig bild av forskningsanstaltens möjligheter att röra sig. Om man således ser på summan i huvudtiteln för forskningsanstalten, uppgår den till 7 695 000 kronor. Därtill

kommer ett direkt beställningsbemyndigande på 1,5 miljon. Detta är emellertid ingalunda allt, som forskningsanstalten har att tillgå. Därtill komma de betydande belopp, som utläggas från de militära förvaltningarna och som alltså också äro statsmedel fastän de indirekt tillföras forskningsanstalten. Jag kan nämna, att man har uppskattat siffrorna för ifrågavarande budgetår till 0,5 miljon för marinen, omkring 1 miljon för flyget samt för armén omkring 7,5 miljoner. Detta gör tillsammans inemot 9 miljoner kronor. Läger man detta belopp till de 7 695 000 kronorna som gå direkt till forskningsanstalten, så kommer man upp till ett sammanlagt belopp av bortåt 16 695 000 kronor samt därutöver ett beställningsbemyndigande på 1,5 miljon kronor.

Till detta kommer, herr talman, att förhållandena vid forskningsanstalten äro under utredning. Detta har gjort att vi för vår del tycka, att i ett läge, när kapitaltillförseln är så pass betydande som jag här visat, skulle man i år kunna nöja sig med ett försiktigare steg. Å andra sidan har herr Hjalmarson absolut rätt i att det finns risk för att personalen vid forskningsanstalten tappar lusten om ingenting göres. Vi ha därför sagt oss att vi åtminstone borde göra någonting, som inte spelade någon roll budgetmässigt men som visade personalen vid forskningsanstalten att det inte stod aldeles stilla. Följaktligen ha vi föreslagit uppflyttning av de tio befattningar, som det här är fråga om. Detta gör mycket litet i pengar räknat, men det har stor psykologisk betydelse, och jag hoppas att avdelningens ärade ordförande inte misstycker om jag meddelar, att han vid utskottsbehandlingen skulle ha avslutit sig till denna tanke om den allmänt hade accepterats. Det gjorde den emellertid inte, och därför föll den. Detta visar emellertid ändå, att den höjning vi här försökt få igenom — en

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

höjning som vi satt så lågt för att få möjligheter till en samling på denna punkt — hade goda skäl för sig. Jag skulle därför vilja vädja till kammarens ledamöter att taga under övertvängande den reservation, som är avgiven av herr Ohlon m. fl.

Jag skall inte fördjupa mig i några specialfrågor, men jag måste få säga ett par saker till. För det första vill jag, herr talman, begagna detta tillfälle att uttala alla försvarsintresseradades stora tillfredsställelse med att vi i Washington ha så skickliga förhandlare, att de lyckats lösgöra den radarbeställning, som just omtalats i pressen och som kommer att ha en stor betydelse för vårt försvar. Det är ju ett gammalt önskemål att vi skulle få hem denna materiel, och det är inte mer än rätt, att det från riksdagshåll uttalas ett erkännande till förhandlarna i Amerika, som nedlagt så mycken möda på att införliva dessa beställningar med vårt försvar.

Innan jag slutar skulle jag vilja säga ett par ord till försvarsministern i anslutning till den diskussion om närpansarvärnsvapnet, som under de senaste veckorna förts både ute i landet, i pressen och här i riksdagen. Jag gör detta bl. a. med anledning av att jag hade tillfälle att höra försvarsministerns uttalande i interpellationsdebatten i första kammaren. Jag skulle härvidlag vilja framhålla — och jag tror inte att jag är ensam om min mening — att det avsked som beviljades den i detta fall särskilt utsatte officeren borde ha kunnat få en värdigare behandling än vad ärendet faktiskt fick. Jag tror att det finns anledning att beklaga, att just denna personfråga kom att behandlas på det mindre värdiga sätt — jag vill använda dessa ord — som nu var fallet och som ur alla synpunkter var mindre lämpligt.

I sak vill jag tillägga, att när man som jag haft tillfälle att taga del av den hemliga promemoria, som ligger

till grund för det interpellationssvar, som försvarsministern lämnade i första kammaren — ett svar, som hela folket i sin tur lagt till grund för sitt bedömande — kan man inte undertrycka den något nedslående iakttagelsen, att vissa formuleringar i försvarsministerns svar till interpellanten — särskilt när det gäller ett huvudavsnitt — äro så utformade, att de lämna lyssnarna ett icke rättvisande intryck av de faktiska förhållandena vid tidpunkten för svarets avgivande. Tyvärr är jag ju på grund av sekretessen förhindrad att ge belägg för vad jag nödgas säga, men herr Hjalmarson har här nyss med fog påtalat försvarsministerns sätt att formulera — dessa ständiga glidningar från ståndpunkt till ståndpunkt med inlagda reservationer, som han sedan har möjlighet att falla tillbaka på. Jag måste konstatera — och var och en som har tillfälle att taga del av akterna måste göra detsamma — att den bild försvarsministern gav av situationen på vissa punkter givit allmänheten och riksdagen ett intryck, som icke har någon grund i faktiska förhållanden. När man har kännedom om denna bakgrund, herr talman, framstår behandlingen av denna personfråga i en ännu egendomligare dager.

Jag skall, herr talman, nöja mig med att nu understryka dessa synpunkter. Jag tycker att försvarsministern har verklig anledning att överväga den kritik, som här framföres. Kritiken har inte syftat till att komma försvarsministern personligen till livs. Beträffande den personliga uppskattningen vill jag helt instämma med vad herr Hjalmarson sade. När man emellertid kan konstatera felaktiga föreställningar om kostnadsramens proportioner, när man kan konstatera den, som vi anse, felaktiga bedömning vid behandlingen av viktiga materielfrågor, som jag här berört — jag syftar på dagjakten och luftvärnet — och när man vidare kan konstatera att det lämnas uppgif-

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

ter, som inte ha någon täckning i verkligheten, då måste försvarsministern och regeringen i sin helhet förstå, att vi känna oro och undran inför departementsledningen. Även om det är långt ifrån behagligt så är det dock alldeles nödvändigt att konstatera detta i en försvarsdebatt, där jag, herr talman, i det längsta hade hoppats att vi skulle kunna uppträda under full enighet.

Beträffande yrkandena skall jag be att få återkomma senare.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER:** Herr talman! Det var närmast början av herr Ståhls anförande som föranledde mig att taga till orda redan vid detta stadium av debatten.

Herr Ståhl beklagade att det både i kammaren och ute i landet rådde den missuppfattningen att de starkt ökade försvarsutgifterna vore anledningen till att vi ha det så pass besvärligt när det gäller att tillgodose andra önskemål. Försvarsutgifterna fingo även bära ansvaret för vår tunga skattebörd. Han försökte analysera hur denna missuppfattning uppstått. Han trodde, att en av huvudanledningarna var ett uttalande av mig i en proposition till 1949 års riksdag, där jag anmälde regeringens vilja att verkställa en betydande utbyggnad av flygvapnet men samtidigt tillkännagav regeringens mening att denna utbyggnad av flygvapnet ställde oss inför så stora kostnadsökningar, att hela frågan om försvarsväsendets organisation och kostnadsram måste bli föremål för en grundlig utredning. I direktiven — säger herr Ståhl — nämndes en siffra på försvarskostnaderna, som sedermera visat sig vara felaktig och även ödesdiger, eftersom man med utgångspunkt från denna felaktiga siffra har räknat fram, att stegringarna i försvarskostnaderna äro mycket större än de i verkligheten äro.

Till en början vill jag då konstatera, att de totala försvarskostnaderna under

de båda budgetåren som lågo före mitt uttalande uppgingo till 735 miljoner kronor det ena året och 776 miljoner kronor det andra. Försvarskostnaderna under det år regeringen tillsatte utredningen uppgingo till 878 miljoner kronor. I direktiven angåvos de dåvarande försvarskostnaderna till omkring 800 miljoner kronor. Jag tillåter mig fråga kammaren om det är rimligt att påstå, att den sifferuppgift jag lämnade var vilseledande. Den är nämnd som ett uttryck för de aktuella försvarskostnaderna, och den låg väsentligt över försvarskostnaderna under de två närmast föregående budgetåren.

Jag vill emellertid fästa herr Ståhls uppmärksamhet på att dessa sifferexempel inte voro avgörande. Avgörande var däremot följande sats: »Utan att föregripa de överväganden som i annat sammanhang torde komma att äga rum beträffande avvägningen mellan olika statsutgifter utgår jag ifrån att försvarets kostnader icke böra på längre sikt få nämnvärt överskrida dess nuvarande andel av nationalinkomsten.» Därmed har man således slagit fast, att om exempelvis siffran för innevarande budgetår skulle vara större än den fastställda procentuella andelen av nationalinkomsten, så skulle försvarsutredningens uppgift vara att undersöka möjligheterna att nedbringa kostnaderna. Siffran 800 miljoner kronor kan inte ha spelat någon roll i försvarsutredningens arbete. Har den gjort det, då beklagar jag att försvarsutredningen lagt upp sitt arbete så besynnerligt. Den uppgift som fanns är klart angiven i det nyss upplästa citatet från direktivet.

Nu har emellertid herr Ståhl ett besynnerligt sätt att räkna. Han säger, att försvarsutgifterna under efterkrigstiden inte kommit att taga en större andel av budgetens utgifter i anspråk utan kanske till och med någon procent mindre. Ja, herr Ståhl, det kan vara riktigt. Men varpå beror det? Jo, det beror därpå, att vi alla, högern, folkpartiet, bonde-

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

förbundet och socialdemokraterna, varit med om att våldsamt öka de sociala och kulturella utgifterna. Vi skola ju nu räkna med den samlade budgetsiffran, och den siffran är en helt annan än den vi hade innan vi genomfört folkpensioneringen, barnbidragen och den kulturella upprustningen.

Nu menar tydligen herr Ståhl, att ju större de sociala utgifterna bli, desto större skola också försvarsutgifterna bli. Om vi öka de sociala utgifterna med 500 miljoner kronor innebär ju detta en i och för sig ökad belastning på skattebetalarna. Man kanske även från folkpartiets sida vill erinra sig, att när vi beslöt dessa stora utgifter för sociala ändamål, då drömde vi om att dessa utgifter skulle kompenseras genom minskningar på militärhuvudtiteln. Man betraktade det som naturligt att räkna på detta sätt. Skattebetalarna ställas inför de samlade utgiftssummorna. Öka utgifterna kraftigt på den sociala och kulturella fronten, då finns det anledning att undersöka, huruvida man kan minska på andra fronter.

Herr Ståhl räknar alldeles tvärtom och säger, att ju mer man ökar anslagen till de sociala och kulturella ändamålen, desto större anledning har man att räkna upp försvarsutgifterna. Detta var inte folkpartiets linje år 1948, och det är väl inte heller under nuvarande förhållanden någon vettig linje. Man måste i stället konstatera, att vi i Sveriges riksdag varit överens om en stor utökning på det sociala området, och när vi togo det steget hoppades vi på en minskning av de militära utgifterna. Utvecklingen på denna punkt har dragit ett streck över allas våra förhoppningar.

Det är oriktigt och orealistiskt att komma med det resonemang, som herr Ståhl här förde fram. Faktum är, att försvarsutgifterna ökat kraftigt. Jag har här i min hand en uppgift som visar, att från budgetåret 1948/49 och till det därpå följande budgetåret torde militärutgifternas ökning uppgå till 472 mil-

joner kronor. Ingen lek med procent-siffror kan bestrida, att dessa 472 miljoner utgöra en ökning, som enligt vår övertygelse har tillfört landet en större värnkraft. Detta äro vi glada över, men vi måste också hjälpas åt att förklara för skattebetalarna, att de måste vara med om att betala detta.

Beträffande anledningen till den Nothinska kommitténs tillsättande vill jag erinra om — jag vet inte vilken gång i ordningen det är — att motivet var en väsentlig ökning av försvarsutgifterna, som det året genomfördes på grund av det skärpta utrikespolitiska läget. Då såg man framför sig ständigt stigande försvarsutgifter, och vi voro alla överens om att det var nödvändigt att undersöka, om man inte skulle kunna finna några organisatoriska besparingsmöjligheter. Detta var motivet för den Nothinska kommitténs tillsättande, och jag anser fortfarande att kommitténs tillsättande och de givna direktiven ingalunda bidragit till att öka dimbilden utan i stället bidragit till att öka klarheten om vår försvarsfrågas läge.

Jag skall inte här gå in på de övriga spekulationerna; jag föreställer mig, att försvarsministern kommer att gå upp i debatten. Låt mig endast till herr Hjalmarson och i någon mån till herr Ståhl ställa den frågan, om det inte är meningslöst att rikta dessa samförståndsmaningar till regeringspartiet, när man samtidigt så våldsamt angriper den sittande försvarsministern. Jag har tidigare gjort klart, att ett angrepp på försvarsministern är detsamma som ett angrepp på regeringen. Det är lätt att leta upp citat och sedan jonglera med dem på det sätt, som herr Hjalmarson gjorde. Vi politiker skulle alla fara litet illa, om man konsekvent använde denna metod. Herr Vougt har rätt att begära att han skall dömas efter sina gärningar. Jag vill påstå att det skulle vara svårt att leta upp en försvarsminister, som under det pressande ekonomiska läge

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

vi nu haft ändå åt försvaret kunnat få fram så mycket, som har skett under dessa år. Jag vill i detta sammanhang än en gång erinra om den utgiftsstegring på 472 miljoner kronor som för försvarets del ägt rum sedan budgetåret 1948/49. Både den gärningen och den siffran borde enligt min uppfattning ge anledning till andra omdömen än dessa ständigt återkommande angrepp på försvarsministern. Jag vill änyo understryka att dessa angrepp äro angrepp på regeringen själv och därför ingalunda underlätta de samförståndsplaner, som oppositionen eventuellt kan hysa.

Det är givet, herr Hjalmarson, att det är en fördel, om stora frågor kunna lösas i samförstånd. Det är en fördel bl. a. därför att skattebetalarna i landet böra känna, att de medel, som de få släppa till, omhändertagas på ett sätt, som de demokratiska partierna äro ense om. Det är därför en fördel att vi i vårt land stå eniga om praktiskt taget alla utgifter av någon betydenhet. Detta är en garanti åt skattebetalarna. Den enda stora utgiftspost, där det tycks vara svårt att ernå fullständig enighet, är försvarsutgifterna. Beträffande dem har regeringspartiet av hänsyn till den statsfinansiella situationen fått ålägga sig större mått av försiktighet än vad oppositionen anser vara motiverat. Men vi kanske inte skola överdriva de skillnader som existera mellan oppositionen och regeringspartiet, när det gäller försvarsutgifterna. Jag har redan omnämnt hur kraftigt försvarsutgifterna stegrats under medverkan av och på förslag från regeringen.

Jag vill som ytterligare skäl för önskvärdheten av en samling kring försvarsfrågan säga att just med hänsyn till försvarets förankring hos medborgarna är det av utomordentligt intresse att medborgarna få klart för sig att det råder enighet om både försvarsorganisationen och utgiftsanvändningen. Jag delar därför herrar Hjalmarsons och Ståhls me-

ning att det i försvarsfrågan av många skäl är värdefullt med en så stor samling som möjligt.

Vad är det då som har hänt på detta område? Jo, det är att när det internationella läget skärptes i fjol efter Koreakrigets utbrott, så kommo vi inom partiledarkretsen överens om betydande förstärkningar av försvaret. Jag tror, att ingen som deltog i dessa förhandlingar kan säga, att de präglades av någon bristande vilja från representanterna för regeringspartiet, då det gällde att komma fram till resultat. Därefter lades statsverkspropositionen fram, där en rad punkter utbrötos. De borgerliga partierna kommo sedan med sin försvarsmotion. Om det hade funnits ett så starkt intresse från de borgerligas sida att undvika strid i försvarsfrågan, så hade det väl legat nära till hands för deras partiledare att taga kontakt med regeringen och fråga i vilka hänseenden som regeringen hade för avsikt att i de utbrutna punkterna komma med förslag, vilka sedan skulle ha kunnat ligga till grundval för en gemensam uppgörelse. Mig veterligt togs icke någon sådan kontakt, i varje fall icke med mig. Därefter framlades regeringspropositionen. I denna proposition ha väsentliga punkter i fråga om försvarets förstärkande tillgodosetts. Herr Ståhl har redan erinrat härom.

Jag vill här särskilt poängtera tre enligt min uppfattning avgörande punkter, där regeringen i propositionen gått oppositionen till mötes. I den mån vi funnit att oppositionens synpunkter varit sakligt berättigade ha vi trots det ansträngda finansiella läget beträffande beredskapen velat vidtaga åtgärder, som ha en mycket långtgående verkan både i fråga om ekonomiska och personella offer för vårt folk. Nattjaktflyget har kraftigt förstärkts, och vidare ha vi löst frågan om luftbevakningens modernisering. Vi vilja visst inte bestrida, att också de övriga punkterna i den borgerliga motionen kunna vara sakligt berättigade.

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

tigade. Jag vill visst inte bestrida, att det svenska fältartilleriet bör få fullfölja sin modernisering. Detta är för övrigt en av de punkter, där vi från regeringens sida gärna tagit en kompromiss. Jag antar, att detta kommit fram under utskottsbehandlingen. Vi ha över huvud taget varit villiga att taga kompromisser på sådana områden, där det otvivelaktigt råder brister, som man förr eller senare måste avhjälpa. Men när man från den borgerliga sidan gjort till en huvudpunkt, beträffande vilken man icke velat kompromissa, frågan om dagjaktflygets förstärkande, så sade vi oss inom regeringspartiet, att det var utsiktslöst att försöka komma fram till en överenskommelse. Det finns inte några tekniska förutsättningar utan att man vållar mycket betydande svårigheter för näringslivet att pressa igenom en forcerad utbyggnad av dagjakten. Då man från den borgerliga sidan alltså mycket hårt drivit den uppfattningen, att det var nödvändigt att företaga en förstärkning av dagjakten, så bedömde vi inom regeringspartiet situationen på det sättet, att det var skäligen meningslöst med några nya överläggningar för att åstadkomma en enighet.

Jag vill emellertid än en gång säga herr Hjalmarson, att det är betydande punkter beträffande vilka regeringsparti och opposition stå samlade. De meningsskiljaktigheter, som återstå, skola inte få oss att glömma bort att vi gemensamt ha varit med om att lägga på det svenska folket de stora bördor, som det här är fråga om. De ytterligare utbyggnader som man på den borgerliga sidan anser att vi ha råd till, för dem ha vi inom regeringen icke vågat taga ansvaret. Vi ha icke trott, att det gått för sig att pressa våra försvarsutgifter så kraftigt i höjden som ett tillgodoseende av de från borgerlighetens sida ytterligare framställda kraven skulle föra med sig. Detta beror icke på en bristande vilja att komma fram till samförståndslösningar, något som den här lämnade redogörelsen torde visa.

Herr STÅHL (kort genmäle): Herr talman! Till statsministern vill jag säga att jag beträffande hans sifferserier bara kan konstatera, att han icke på någon punkt har bestritt mina siffror och de relationstal, som jag här gett. Statsministern nämnde endast några lösryckta belopp och jämförde med de närmast föregående båda budgetåren. Lösryckta siffror ge ju aldrig någon riktig bild. Om statsministern för övrigt hade sträckt sig bara ytterligare ett budgetår tillbaka i tiden, hade han fått belopp, som varit avsevärt högre än de av honom nu anförda. Det är ju inte de lösryckta beloppen och siffrorna, som säga någonting, utan det viktiga är att få fram vilken andel, som försvarsutgifterna haft av den totala budgeten. Detta är för övrigt fullkomligt i överensstämmelse med de direktiv, som statsministern själv gett den Nothinska kommittén. I det avseendet konstaterar jag, vilket fortfarande är obestridd, att försvarsutgifterna icke ha den andel av statsutgifterna, som regeringen tydligen föreställt sig samt i många fall både riksdagen och allmänheten trott. Det förhåller sig icke på det sättet att försvaret på ett oskäligt sätt trängt undan övriga statsutgifter.

Nu sade statsministern att det var klart att försvarsutgifternas andel av den totala budgeten måste minska i och med att man höjer exempelvis socialutgifterna. Ja, det är ju därom diskussionen i själva verket rör sig. Jag tycker emellertid, att statsministern borde sätta värde på att det här i riksdagen finns en opposition, som under ett så allvarligt orosläge som det nuvarande är beredd och villig att hålla försvarsutgifterna uppe; detta i all synnerhet med den alliansfria politik, som vi föra här i landet.

Vad sedan beträffar villigheten till kompromisser, så har jag redan gett ett högt vitsord åt alla partier inom utskottsavdelningen och utskottet i dess helhet. Jag kan upprepa detta. Jag vill säga statsministern, att det icke på nå-

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

got håll inom utskottet har visats någon önskan att driva några prestigesympunkter. Vi ha i stället varit inställda på att åstadkomma en uppgörelse. Detta är, herr statsminister, en av förklaringsarna till att utskottsarbetet dragit ut så pass långt på tiden som det gjort. Vi ha hoppats och trott in i det sista, att vi skulle kunna komma till någon enighet och uppgörelse. Men när detta icke har lyckats, ha vi i varje fall inom oppositionen haft den känslan att detta hade orsaker, som icke voro att söka inom detta hus utan på än mera inflytelserikt håll.

Herr HJALMARSON (kort genmäle):
Herr talman! Jag vill anknyta till vad statsministern anförde om 800 miljonersramen för försvaret. Herr Ståhls framställning var i alla hänseenden korrekt. Det är helt enkelt så, herr statsminister, att när denna siffra lämnats, har hänsyn ej tagits till de verkliga försvarskostnaderna vid en normal materielförnyelse inom den gällande organisationsramen. Hur tror statsministern, att det skulle ha uppfattats, om man från regeringens sida hade pekat på siffran 800 milj. kronor som en normalsiffra och samtidigt sagt ifrån, att den i själva verket var flera hundra miljoner kronor lägre än den siffra, som man skulle komma fram till vid jämvikt i materielanskaffningen? Anser herr Erlander, att den ifrågakvarande siffran skulle ha presenterats, om han verkligen varit medveten om detta förhållande? Jag är övertygad om att så icke skulle ha blivit fallet.

Statsministern framhöll, att det var olämpligt att framföra kritik mot och rikta angrepp på försvarsministern. Statsministern sade, att ett angrepp på försvarsministern måste uppfattas som ett angrepp på regeringen. Det är väl ändå ganska häpnadsväckande att få höra detta, när man från oppositionens sida gjort en sammanställning av direkt

missvisande uppgifter, som försvarsministern lämnat oss! Skall detta då uppfattas som angrepp på regeringen?

Herr Erlander sade, att det var lätt att bolla med citat och jonglera med dem. Jag vill då fråga på vad sätt jag bollat eller jonglerat med citat. Jag har icke gjort annat än återgivit vissa faktiska, av försvarsministern lämnade uppgifter. Jag har påvisat att hans besked i flera hänseenden tyvärr äro så tånjbara och glidande, att de icke äro fullständiga eller icke helt korrekta. Det är alldeles givet, att det måste höra till en oppositions uppgifter att i en hovsam form få fram en sådan kritik. Om statsministern gör gällande, att en sådan kritik måste uppfattas som en kritik mot regeringen i dess helhet, då finner jag att herr Erlander i detta fall sätter Partiprestigen med stort P före de sakliga intressena.

Till sist berörde herr Erlander även frågan om varför inga samarbetsöverläggningar kommit till stånd mellan regeringen och oppositionen för att om möjligt få en uppgörelse över hela linjen. Jag förstår att även herr Erlander hade tyckt, att en sådan uppgörelse skulle ha varit värdefull i försvarsfrågan. Jag måste emellertid säga att statsministerns förklaring till att något samarbete icke kommit till stånd var en av de besynnerligaste jag hört. Statsministern frågar oss, varför vi från oppositionens sida motionerade i försvarsfrågan utan att i förväg ha frågat regeringen vad regeringen eventuellt tänkte komma med för ytterligare förslag under vårens lopp. Om jag hade frågat herr Erlander varför i all världens dar regeringen lagt fram en försvarsproposition utan att i förväg söka kontakt med oppositionen, förmodar jag att försvarsministern skulle ha tyckt, att denna fråga skulle ha varit rätt besynnerlig. Hans egen fråga är av precis samma karaktär. Inte kan väl den omständigheten, att regeringen resp. oppositionen inte sökt kontakt med varandra i för-

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

väg, vara någon anledning till att inte vilja medverka till överläggningar, sedan båda parterna ha presenterat sina ståndpunkter. Jag tillåter mig, herr talman, att än en gång upprepa, att det gång på gång från oppositionens sida begärts direkta överläggningar med regeringen i de återstående tvistefrågorna, utan att det varit möjligt att få sådana till stånd.

Till sist några ord också om dagjakten. Statsministern säger att de tekniska förutsättningarna för en komplettering av dagjakten inte föreligga. Jag konstaterar att flygets representanter i statsutskottet ansågo, att det borde vara möjligt att anskaffa ytterligare fyra flottiljer. Vi reserverar oss erkänt svårigheten när det gäller anskaffande av den ytterligare utländska arbetskraft som behövs, och därför ha vi pekats på möjligheten att nu skaffa två flottiljer inom landet och samtidigt undersöka importmöjligheterna, och även för denna senare linje anser jag att vi under utskottsbehandlingen fått sakkunnigt stöd.

Jag skulle emellertid vilja sluta med att framställa en fråga till statsministern. Om det är så att anledningen till att regeringen inte har ansett, att den kan gå oppositionen till mötes när det gäller dagjakten, ligger på det tekniska planet, tillåter jag mig fråga: Om dessa tekniska svårigheter kunna övervinnas, skulle regeringen då vilja vara med på att omedelbart sätta i gång förstärkningen av de återstående flottiljerna? Om så inte är fallet, hur pass mycket värde ligger då i utskottsmajoritetens deklaration, att 1948 års principbeslut bör fullföljas?

Herr **OHLIN** (kort genmäle): Herr talman! Statsministern riktade ett mycket överraskande angrepp mot vad han kallade de borgerliga partiledarna, som inte tagit kontakt med regeringen på ett visst stadium, och han ville använda detta konstaterande som en motivering

för påståendet, att oppositionen inte gjort vad på den ankommer när det gäller att söka möjliggöra en samförstånds lösning.

Får jag lov att erinra statsministern om att i utskottet har från oppositionspartiernas representanters sida lagts fram medlingsbud. Det har vid flera tillfällen från vårt håll hävdats att vi voro villiga till en uppgörelse, om regeringen ville komma oss i väsentlig mån till mötes. Får jag erinra statsministern om att partiledarna haft en ingående överläggning om detta, om möjligheten att komma till samförstånd, varvid bland andra jag själv uttalade, att vi icke skulle ge upp hoppet att uppnå samförstånd. Ändå försöker statsministern i dag ge ett intryck av att vi inte varit samförstånds villiga.

Statsministern sade vidare att regeringen genom propositionen gått oppositionen till mötes på en del väsentliga punkter, där man förut hållit dörren öppen. Kan man verkligen få tolka detta så, att om inte oppositionen lagt fram sin motion, skulle regeringen inte ha lagt fram något förslag rörande stärkt beredskap och förstärkning av nattjakten och luftbevakningen? Är detta, herr statsminister, att betrakta såsom ett tillmötesgående mot oppositionen, då måste man säga att vi i oppositionen uppnått mer med vår motion än vi någonsin vågat drömma om att kunna uppnå. Men i så fall kommer regeringen onekligen att framstå såsom en regering, som utan oppositionens påtryckning varit villig att inta en mycket, mycket överraskande hållning.

Beträffande de 800 miljonerna skall jag be att få återkomma senare i dag. Jag vill bara konstatera, att ungefär vid samma tid, på våren 1949, som riksdagen fattade det beslut, vilket i stort sett var avgörande för att försvarskostnaderna under det nästkommande budgetåret, 1949/50, skulle komma att uppgå till närmare 1 000 miljoner kronor, ungefär samtidigt utfärdade statsministern

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

direktiv till en utredning, en framåtsiktande utredning, och förklarade att man i första rummet skulle utgå från att försvarets dåvarande kostnader voro 800 miljoner kronor. Om inte detta är att ställa försvarets verkliga kostnader i oriktig belysning, då vet jag inte hur det skall vara möjligt att över huvud taget göra sig skyldig till något sådant.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER:** Herr talman! Det är ju ganska fruktlöst att ta upp diskussion om de 800 miljonerna, i synnerhet när man handskas så vårdslöst med uppgifterna som herr Ohlin gjorde nyss. Herr Ohlin säger att det var fråga om en framåtsiktande utredning, och det var riktigt. Vidare angavs såsom ram för kostnaderna de 800 miljonerna. Så skall kammaren få den föreställningen, att dessa 800 miljoner kronor alltså utgjorde en ram för framtiden.

Jag upprepar än en gång att vad som står skrivet är, att de 800 miljonerna äro »vad Sveriges militära försvar nu drager» — *nu drager!* Dessa 800 miljoner äro framräknade för de två fredsår, som vi då hade att räkna med. Herr Ståhl anser nu att jag borde ha gått ett år längre tillbaka, till budgetåret 1945/46 — då hade vi fått en högre siffra. Men varför valde vi inte ett krigsår, herr Ståhl? Då hade vi fått ännu högre siffra! Budgetåret 1945/46 pågick ännu avvecklingen av försvarsberedskapen, vilket drev försvarsutgifterna uppåt. När dessa direktiv skrevs hade man två fredsår bakom sig. Det ena året uppgingo kostnaderna till 730 miljoner kronor, det andra året till något mera — jag nämnde siffran nyss.

Är det verkligen rimligt att man från oppositionens sida i ett läge som det nuvarande tar upp en stor diskussion om en karakteristik av Sveriges försvarsutgifter på våren 1949, vid vilket tillfälle statsministern säger att *nu* uppgå försvarsutgifterna till 800 miljoner

kronor och därefter i direktiven säger, att försvarsutredningens uppgift är att se till, att försvarets kostnader »icke böra på längre sikt nämnvärt överstiga dess nuvarande andel av nationalinkomsten», som vi väl ändå få förutsätta vara i stigande? Herr Ohlins framställning är felaktig från början till slut. Det är inte någon låsning vid 800 miljoner, det är en låsning vid en andel av en stigande nationalinkomst, och man förutsätter i skrivningen t. o. m. att denna kan få temporärt överskridas.

Jag tillåter mig, ärade kammarledamöter, att fråga: Är det rimligt att när vi befinna oss i nuvarande läge och skola fatta beslut om en av de viktigaste frågorna, att oppositionen — visserligen närmast folkpartiet — tar upp ett gräl om huruvida statsministerns karakteristik av försvarsutgifterna 1949 var riktig eller ej? Jag undrar vad det svenska folket skulle tänka, om vi kunde ha det samlat på läktarna i dag, inför ett sådant uppträdande.

Jag tillåter mig också framhålla, att när jag påpekar att angreppen på försvarsministern äro angrepp på regeringen, så gör jag det i samma ögonblick som jag säger: Oppositionen vill samförstånd, ni vilja samförstånd med regeringen. Och ni vilja samförstånd med denne man, om vilken ni påstå att han lämnar vilseledande uppgifter, att han lämnar glidande framställningar, att man får en känsla av osäkerhet var gång han yttrar sig i försvarsfrågor. Det är med den mannen som ni så ivrigt söka samförstånd. Jag undrar om man inte redan genom denna konstellation kan förstå vad statsministern menar när han säger, att det underlättar icke samförståndslösningarna att gå till anfall mot departementschefen på det sätt, som här har skett.

Om man däremot är beredd att ta strid i försvarsfrågan, har jag inte något emot att angreppen bli hårda. Jag trivs ganska bra med herrarnas försök till angrepp, de ha inte bekommit mig

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

mycket hittills och lära väl inte göra det i framtiden heller. Det går mycket bra att fortsätta — men utan att samtidigt tala om nödvändigheten av att komma till samförstånd med människor, som man karakteriserar på detta sätt.

Detsamma gäller i stort sett, herr Hjalmarson, om mitt yttrande, att om oppositionen var så angelägen om samförstånd med regeringen, borde man väl ha tagit kontakt innan man läste ståndpunkterna. Då säger herr Hjalmarson: Detta var alldeles orimligt, ty så gör man väl aldrig. Jo, herr Hjalmarson, precis så gjordes det på hösten 1950. Då sökte herr Hjalmarson upp mig i Laxvik. Vi sutto en sommardag och diskuterade igenom hela försvarsfrågan och kommo fram till vissa resultat. Det hade inte varit något alldeles orimligt att använda sig av en framställningsmetod, som visserligen inte hade sommardagens behag i Laxvik att bjuda men som ändå erbjudit möjlighet att resonera på samma sätt som då, om det hade funnits ett levande intresse för saken. Jag bara frågar, varför man icke från oppositionens sida använt sig av samma framgångsmetod som på hösten 1950, om man var så angelägen att uppnå en samförstånds lösning.

Vad jag yttrade när jag talade om den kungl. propositionen och dess på många punkter nära överensstämmande med den borgerliga motionen, var inte ett uttryck för att den kungl. propositionen skulle ha skrivits för att behaga de borgerliga; det sades helt enkelt för att belysa något som jag trodde vi alla voro glada över, nämligen det förhållandet, att när vi sätta oss att diskutera försvarsfrågan, för att sakligt gå igenom vad det ena och det andra vapnet kräver, visar det sig att de demokratiska partierna tänka tämligen lika.

Jag tycker inte, herr Ohlin, att detta var något att skämta över. Jag tycker

tvärtom att det är ett bevis för viljan till saklighet hos regeringen — naturligtvis också hos oppositionen. Jag tycker att vi kunna vara glada över att man på detta sätt kom fram till ganska likartade lösningar på avgörande punkter. Men om — jag upprepar det än en gång — man därutöver hade velat nå något, som utåt skulle ha tett sig som en allmän medborgerlig samling även på de punkter, som kanske inte sakligt betyda så mycket som de punkter, där vi äro överens, hade det säkerligen funnits kanaler och vägar att nå samling, om man hade velat det.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr STÅHL (kort genmäle): Herr talman! Jag måste återkomma till frågan om andelen av nationalinkomsten. Herr Ohlins framställning på den punkten var självfallet alldeles riktig. Han utgår från den siffra, 800 miljoner, som är given, och sedan pekar han på det självklara förhållandet, som också står omnämnt i direktiven, att man skulle räkna efter denna andel.

Men observera, herr statsminister, att när man i början av budgetåret 1949/50 sätter sig att räkna efter, kommer man fram till faktiska försvarskostnader, som äro i det närmaste 200 miljoner kronor större än det belopp, som statsministern har angivit som utgångspunkt för avvägningen. Det första man får göra är då att räkna ned den andel, som är given, ty man kan ju inte komma fram till samma andel av nationalinkomsten, när försvarskostnaderna på ett år, vilket här var fallet, stigit med 25 procent, d. v. s. från vad statsministern angivit, 800 miljoner kronor, till 973 miljoner. Detta visar, hur vilseledande denna siffra från början varit.

Statsministern säger att här sätter folkpartiet i gång ett gräl om siffror. Det är ingalunda ett gräl, det är en

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

upplysningsverksamhet om försvarets verkliga kostnader, som varit nödvändig därför att regeringen icke bara underlåtit att lägga fakta på bordet utan även undanhållit allmänheten dessa fakta. Vi ha det intrycket, inte att statsministern är skyldig — det sade jag här tidigare — men att inte heller statsministern på denna punkt i tid har fått ett klart besked om det faktiska förhållandet.

Beträffande samförståndet kan jag intyga, eftersom jag inte har skrivit under denna motion, att vid resonemanget i utskottet har ingalunda formuleringen eller preciseringen i motionen varit något oeftergivligt krav från vår sida. Vi ha varit villiga att resonera om uppgörelser och modifieringar. Och jag säger som förut: Det är inte utskottsrepresentationen, som har sagt nej. Orsaken till att försöken att uppnå enighet ha misslyckats får statsministern söka på närmare håll.

Herr **HJALMARSON** (kort genmäle): Herr talman! Enligt statsministern är alltså förutsättningen för samarbete mellan regeringen och oppositionen, att oppositionen icke framför kritik mot en departementschef, även om oppositionen anser att en kritik är befogad. Det är att märka att statsministern icke har sagt, att min kritik har varit oberrättigad. Statsministern har inte heller ansett det vara anledning att med ett enda ord beröra herr Vougts omdömen om oppositionen, sådana de framgå av referatet i tidningen Arbetet för den 7 mars. Det är vår kritik i och för sig statsministern opponerar sig emot. Slutatsen av hans uttalanden blir tydligen: Det kan inte bli något samförstånd mellan regeringen och oppositionen med mindre oppositionen tiger still. Detta är, herr statsminister, att inte kunna skilja på sak och person i en mycket viktig fråga.

Statsministern återkommer till tan-

ken att vi skulle ha förhört oss med regeringen, innan vi motionerade. Spörsmålet får sin rätta belysning om man framställer följande fråga: Var regeringen då över huvud taget färdig med sitt ställningstagande till nattjakten och luftbevakningen? Statsministern vet lika bra som jag, hur det ligger till med den saken.

Statsministern var vänlig att erinra om en mycket angenäm dag, som vi hade förra sommaren i Laxvik och han tyckte det var ledsamt, att vi inte kunnat få till stånd en upprepning av en sådan dag på litet bredare basis. Det tycker jag också. Men, herr statsminister, inte kan väl det verkliga skälet till att detta inte ordnades vara, att oppositionen först efter motionstidens utgång begärde att få en sådan där trevlig överläggning med statsministern. Ånej, förhållandet är — det skall slås fast i denna debatt — att intet försök har underlåtit från oppositionens sida att få till stånd överläggningar med regeringen i de föreliggande tvistefrågorna, men regeringen har icke velat gå med därpå. Det är sanningen.

Till sist, herr talman, konstaterar jag att statsministern inte gav något svar på min fråga beträffande dagjakten, men det kanske blir tillfälle återkomma till den saken under den fortsatta debatten i dag.

Herr **OHLIN** (kort genmäle): Herr talman! Beträffande de totala kostnaderna för försvaret får jag erinra statsministern om att de löpande kostnaderna under denna period, exempelvis under budgetåret 1948/49, voro väsentligt större än siffran under fjärde huvudtiteln, eftersom det pågick en förslitning av tidigare anskaffad materiel. När man talar om andelen av nationalinkomsten får man ta hänsyn till detta, och då blir även av det skälet siffran 800 miljoner oriktig.

Men därtill kommer att statsminis-

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

tern vid ungefär samma tidpunkt, som man lade till rätta försvarsutgifterna för budgetåret 1949/50, vilka visade sig gå till omkring 970 miljoner kronor, sade att nuvarande kostnader uppgå till 800 miljoner. Nu säger statsministern: Herr Ohlins framställning är fullständigt felaktig, ty kostnaden skulle få uppgå till en motsvarande andel av den växande nationalinkomsten. Ja, herr statsminister, lägg 3 procent på 800 miljoner — det blir 824 miljoner. Vill statsministern påstå att det är ungefär detsamma som närmare 1 000 miljoner? Ånej, herr statsminister, den skillnaden går inte att bortförklara.

När statsministern nu försöker en nödräddning genom att lägga all vikt på »andelen av nationalinkomsten», kan jag inte undertrycka en reflexion. Det skulle varit klädsamt, om statsministern hade lämnat kammaren en redogörelse för hur det gick till, när direktiven kompletterades med just den mening, som statsministern nu fäster sådan vikt vid.

När statsministern säger att oppositionen söker samförstånd med denne man, försvarsministern, som man sedan kritiserar, så vill jag framhålla: Vi söka inte här samförstånd med någon enskild person. Vi söka samförstånd med den ansvariga regeringen för att uppnå en lösning, som vi anse vara i det svenska folkets och det svenska försvarets intresse. Så länge statsministern har herr Vougt kvar som försvarsminister, ha vi ingen annan möjlighet än att söka samförstånd med honom och regeringen i övrigt rörande de lösningar, som vi anse vara motiverade. Och om statsministern menar att man inte kan söka samförstånd, när man kritiserar det ansvariga statsrådet, då blir konsekvensen att oppositionen måste lägga ned all kritik, när den söker samförstånd.

Herr HEDLUND i Rådombeslut (kort genmäle): Herr talman! Statsministern

sade i sitt anförande att de borgerliga partiernas åtgärd att motionera i frågor, där man kunde vänta en proposition, utan att först ta kontakt med regeringen för att höra vad som kunde komma därifrån, fick anses tyda på i varje fall en mindre stark samarbetsvilja eller kanske närmast på motsatsen till en samarbetsvilja. Jag har hemställt om rätten att få replikera statsministern härvidlag och skall uteslutande hålla mig till denna punkt. Övriga spörsmål i debatten ber jag att få återkomma till när jag om en stund får ordet.

Statsministern framhöll inledningsvis att oppositionen förklarar sig vara mycket samförståndsvillig. För egen del vill jag säga att det är så, och jag tror att jag har hela mitt parti bakom mig. Men vi äro naturligtvis inte samarbetsvilliga och samförståndsvilliga inför vilken linje som helst, utan det måste vara en linje som man kan acceptera. Vad som förvånar mig är emellertid att statsministern, om jag fattat honom rätt, ville göra gällande, att just det förhållandet att vi ha underlåtit att ta kontakt på något sätt skulle försvåra för regeringen att gå oss till mötes. Menar statsministern att regeringens ståndpunktstagande i dessa frågor verkligen har rönt inverkan av att vi inte ha infunnit oss i kanslihuset och pratat om saken, innan vi lagt fram våra meningar här i riksdagen? Jag tillåter mig betvivla att statsministern skulle vilja göra gällande att så är fallet. Motionerna ge, för övrigt som statsministern mycket väl vet, ett uttryck för våra önskemål men äro ingalunda, det vill jag betona, vårt sista ord i de olika frågorna. Det vet säkert statsministern lika väl som jag. Vi ha framfört vad vi från vårt håll tycker att man borde genomföra, men vi ha varit och äro alltjämt beredda till vissa prutningar och eftergifter.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet VOUGT: Herr talman! Eftersom det synbarligen dröjer ännu en

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

stund innan denna debatt går in på sakfrågorna, kan det kanske tillåtas mig att ta upp ett par av de punkter, som blivit föremål för diskussion här.

Herr Hjalmarson beskrev nyss sitt första anförande så, att han — han sade i själva verket oppositionen — hade anfört en serie missvisande uppgifter, som jag skulle ha lämnat. Längre fram i sitt anförande sade han, att försvarsministern har lämnat besked som äro tånjbara, glidande eller icke helt korrekta — jag antecknade alla tre uttrycken. Jag har nu rannsakat mitt minne för att försöka komma ihåg, vilka missvisande uppgifter det är som jag skulle ha lämnat och som herr Hjalmarson anfört, men jag har inte kunnat komma på någon sådan uppgift som gäller en sakfråga. Det är klart att ett statsråd under stundom kan bli nödsakad att lämna svar, som äro tånjbara och som med ett förklenande uttryck kunna kallas för glidande. Om jag exempelvis blir tillfrågad om vår tillgång på vissa vapen, så kan jag inte säga att vi skulle ha 250 000 sådana vapen, men vi ha endast 220 000, utan jag måste säga att tillgången är relativt tillfredsställande eller någonting sådant, och det får man förlåta mig. Jag har i de svar, som jag vid olika tillfällen lämnat inför riksdagen på frågor rörande sådana här ting, givit upplysningar som stått i överensstämmelse med de ansvariga myndigheternas uppgifter, och jag står för dessa svar.

När jag hade en interpellationsdebatt i första kammaren för en tid sedan — det var den 17 april — hade också herr Ohlson från sitt parti fått en ganska diger citatskatt av uttalanden, som jag hade gjort, och som han anförde mot mig och ville åberopa såsom icke helt korrekta. Om någon av herrarna gör sig besvär med att läsa debatten av den 17 april skall han finna, att inga av dessa uttalanden verkligen med skäl kunna åberopas för ett kländer av det slag, som herr Hjalmarson nu har tillgripit. Herr

Hjalmarson sade dessutom att jag hade gjort uttalanden, som icke äro fullt korrekta. Jag tillbakavisar detta tills herr Hjalmarson kan bevisa riktigheten av sitt påstående.

Men en sak som jag däremot skulle vilja beröra är min påstådda missaktning för oppositionen, och det var egentligen därför jag begärde ordet. Det förhöll sig verkligen på det sättet, att jag under remissdebatten i år hade representativa plikter, vilket väl kanske inte heller var obekant för riksdagens ledamöter. Detta gjorde att jag hade ganska svårt att vara närvarande vid debatten, men jag följde den under åtskilliga timmar och märkte, att de frågor som kommo upp i själva verket inte alls voro försvarsfrågor. Jag ansåg mig därför kunna fullfölja mina representativa plikter på det sätt som jag borde göra å regeringens vägnar. När jag sedan kom ned till riksdagen på kvällen, frågade jag herr Hjalmarson och herr Hedlund i Rådomb, som jag råkade träffa i riksdagskorridoren, om det fanns några obesvarade frågor i samband med försvaret — det var alltså sista dagen av remissdebatten. Men de sade att det inte fanns någonting som de kände att de ville ha svar på, och jag tyckte därför att det egentligen kunde vara mig förlåtet att jag inte suttit så trofast i min bänk under dagen.

Efter en tid kom det emellertid ett mycket häftigt angrepp mot mig i en stockholmstidning, där jag framställdes som ett kräk till statsråd, då jag inte vågat ta ordet och försvara mig under remissdebatten, och samtidigt som jag var ett sådant kräk hade jag visat riksdagen missaktning. Detta gjorde att jag tog upp saken i ett litet kåseri i den stad, som jag tidigare representerat som riksdagsman och där jag har många goda vänner. Jag talade om, hur det hela hängde ihop, berättade om mitt sammanträffande med herr Hjalmarson och herr Hedlund i Rådomb och nämnde, att jag hade försökt få reda på vad herr

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

Ståhl sagt. Jag beklagar mycket om min formulering kom att få en sådan turnering att uttalandet uppfattades som en missaktning av herr Ståhl, ty detta var faktiskt inte min mening. Jag uppskattar i hög grad herr Ståhls alltid sakkunniga inlägg i försvarsfrågorna.

I kåseriet gjorde jag sedan också en genomgång av de frågor som tagits upp såsom hörande till försvarskomplexet under remissdebatten. Jag konstaterade att det var frågor av en rent retorisk karaktär: Ämnar försvarsministern ta upp den eller den frågan? Ämnar försvarsministern föra fram frågan om beredskapen? Ämnar försvarsministern ta upp frågan om förstärkning av dagjakten? Jag anser inte att de för försvarsfrågan intresserade ha lidit någon nämnvärd skada genom att jag inte var närvarande i riksdagen, eftersom jag inte kunde svara på dessa frågor innan ärendena hade varit föremål för behandling inom regeringen.

Slutligen skall jag be att få beröra ytterligare en sak. Under en debatt i första kammaren blev jag av en av talarna anklagad för att ha ändrat åsikt, därför att jag vid höstriksdagen inte velat ta upp frågan om en utökning av antalet reservofficerare men tog upp den i huvudtiteln, som framlades i januari. Jag har i huvudtiteln uttryckligen sagt, att skälet till att jag anser mig kunna ta upp frågan är, att regeringen har fått meddelande om att 1949 års försvarskommitté inte ämnar nu fullfölja sitt arbete, och därmed har jag ansett att det skäl bortfaller, som jag förut har åberopat för att icke ta upp denna fråga. Jag tog alltså här tidigare den hänsyn, som ett statsråd anses böra visa en pågående utredning.

Det är dessa förklaringar som jag har velat lämna, herr talman. Jag hade ingen aning om att denna enligt min mening utomordentligt obetydliga sak skulle komma upp här i dag. Var det en försummelse att jag inte tog till orda under remissdebatten, så vill jag i varje

fall säga, att den inte på något sätt berodde på missaktning för den ärade oppositionen.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr talman! I bl. a. fyra punkter har jag visat, att de besked som försvarsministern lämnat icke ha varit korrekta. Det gällde för det första försvarsministerns redovisning av utbildningsfrågorna. När försvarsministern tidigare åberopat erfarenheterna från den s. k. niomånadersutbildningen under senaste världskriget ha vi klart kunnat påvisa, att den bild han lämnat varit ofullständig. Vad beträffar försvarsministerns senaste besked om fyra och en halvmånaders- eller tremånadersutbildningen framgår det tydligt av tillgängliga uppgifter — uppgifter, som måste ha varit tillgängliga även för försvarsministern — att den inte har något som helst intresse när det gäller att bedöma utbildningstidens längd här i Sverige, och det är ju detta som är det väsentliga.

För det andra har jag påtalat försvarsministerns försök att göra gällande att arméchefen skulle ha fränfallit sin uppfattning om elvmånadersutbildningen och för det tredje försvarsministerns uttalande i första kammaren den 16 maj 1949, då han yttrade, att vi kunna säga att radariseringen av flottan numera är fullständigt genomförd. Detta var icke en uppgift som var med verkligheten överensstämmande. För det fjärde slutligen påvisade jag försvarsministerns redovisning i första kammaren av läget när det gäller stridsvagnsminorna. Jag är tyvärr bunden av sekretesshänsyn här liksom försvarsministern, annars skulle jag gärna ha velat belysa hur otillfredsställande försvarsministerns besked var.

Försvarsministern framhöll i sitt anförande, att ett statsråd understundom är tvungen att lämna glidande och obestämda besked. Det är möjligt men det bör inte upprepas för ofta.

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

Försvarsministern säger att hans anförande i Malmö hade karaktären av ett kåseri. Jag har det faktiskt med mig här. Det går över flera tidningsspalter och är försett med en trespaltig rubrik. Man kan inte precis påstå att tidningen Arbetet har uppfattat det som ett kåseri, utan som en skildring av oppositionens insatser i riksdagsarbetet, sedda från försvarsministerns horisont. Det må väl, herr talman, vara naturligt om vi opponera oss mot ett sådant sätt att framställa vårt arbete i försvarsfrågan. I varje fall tror jag inte att det befordrar ett samarbete av det slag, som statsministern nyss ville förorda.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet VOUGT: Herr talman! Jag måste ta upp till belysning de fyra anklagelsepunkter, som herr Hjalmarson nyss anförde.

Vad för det första utbildningsfrågan beträffar så har jag påvisat, att det under andra världskriget i olika länder bedrevs en utbildning på nio månader, och efter den tiden skickades soldaterna ut i kriget. Dessa mina uppgifter kunna icke bestridas. Härordagen talade jag i denna kammare om den utbildning som nu bedrivs i Amerika och som jag då sade skulle omfatta fyra och en halv månader. Detta var en felaktig uppgift, och den har jag i dag tagit tillbaka. Utbildningen bedrivs i själva verket under ungefär tre och en halv månader, d. v. s. omkring 14 veckor. Jag tillade i det sammanhanget att den korta utbildningstiden i Amerika inte skall åberopas som något skäl för en nedsättning av utbildningstiden i vårt land. Men jag anser det vara skäl i att vi ta kännedom om de metoder, som göra det möjligt att på dessa 14 veckor lära de amerikanska soldaterna att handskas med vissa vapen, som man här i Sverige hittills har ansett det vara nödvändigt att ta längre tid i anspråk för. Dessa mina uppgifter kunna väl

heller icke bestridas från herr Hjalmarsons sida.

Sedan är det en annan fråga hur pass bra den amerikanske soldaten är efter tre och en halv månaders utbildning. Jag har inte påstått att det är en soldat som jag skulle vilja skicka ut i krig. Jag har inte heller påstått att det är en soldat som de amerikanska militära cheferna gärna vilja skicka ut i krig. Men jag har sagt att de i alla fall göra det, och jag har sagt att detta måste visa, att man i Amerika under det tryck som råder utarbetar metoder, som kunna ha någonting att lära oss.

Herr Hjalmarson har också åberopat ett uttalande som jag gjort på en plats i Småland, där jag i fjol sade, att utbildningen i vårt land nu är så hård som den kan vara. Men om herr Hjalmarson söker upp uttalandet skall han finna att jag tillade: Därav följer inte att det inte är möjligt att vi kunna få fram nya och bättre metoder. Står det inte i det uttalande herr Hjalmarson har, så har jag i alla fall sagt det. Jag har för övrigt sagt det vid flera tillfällen, så att om herr Hjalmarson inte finner det i klippet från Småland, kanske han hittar det i något annat uttalande som jag gjort och som han har i sin citatpåse.

Beträffande chefen för armén och hans uppfattning rörande elvamånadersutbildningen så ha herr Hjalmarson och jag diskuterat den saken tidigare. Jag sade vid ett tillfälle att chefen för armén förklarat, att han anser det vara möjligt att fullfölja utbildningen på nio månader för två truppslag och på tio månader för resten. Herr Hjalmarson steg upp i sin bänk och ville nyansera uttalandet så, att chefen för armén sagt, att om det vore nödvändigt skulle man nog kunna klara utbildningen på denna tid. Jag godtog herr Hjalmarsons syn på saken, och jag har ingen som helst lust att förfalska det uttalande som chefen för armén gjort.

Vad beträffar flottans radarisering har jag gjort det uttalandet att denna

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

är i stort sett genomförd, och det uttalandet står jag för. Beträffande stridsvagnsminorna har jag icke fällt ett yttrande av den kategoriska karaktär, som herr Hjalmarson gör gällande skulle ha förekommit. Eftersom jag inte har alla papper till hands kan jag inte nu återge hur mina ord föllo, men jag är säker på att det jag sade var ganska villkorligt och att uttalandet av min tillfredsställelse med läget i fråga om stridsvagnsminorna inte kan ha fått den kategoriska utformning, som det enligt herr Hjalmarson skulle ha givits.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Jag vill nu, när jag hoppas att denna ganska beklämande del av försvarsdebatten är slutförd, bara konstatera att landets försvarsfråga här diskuterats på det sätt, som oppositionen funnit vara lämpligt. Jag hoppas verkligen, att utlandet inte haft sina ögon riktade på Sveriges riksdag under den senaste en och en halv timmen.

Herr **HJALMARSON** (kort genmäle): Herr talman! Det beklagliga i detta sammanhang är, att vi måste vidhålla den kritik som har framförts mot försvarsministern för att hans uppgifter inte varit tillfredsställande. Här säger t. ex. försvarsministern, att hans uppgift om radariseringen av flottan var fullkomligt korrekt. Jag har i min hand uppgifter som visa, att den upplysning försvarsministern lämnade icke var med verkligheten överensstämmande. Det är ju detta, att försvarsministerns besked inte ha präglats av den tillförlitlighet man måste kunna kräva av en regeringsmedlem, som vi gång på gång ha opponerat oss emot.

I fråga om arméchefens ståndpunkttagande till den första utbildningen vill jag bara erinra om, herr försvarsminister, att arméchefen icke har fränfallit sin uppfattning om behovet av elva månaders utbildning. Han har sagt att

om man inte kan få 11 månaders första utbildning, så skulle det vara ett steg framåt att åtminstone få tio månader. Han har alltså icke ändrat mening, och det är icke heller på det sättet, att det nu bara är högern som ensam förfäktar 11-månaderslinjen. Den har de militära myndigheternas stöd.

Så ett ord om stridsvagnsminorna. Jag tycker att försvarsministern själv mycket väl måste erinra sig det svar han gav herr Ohlon i första kammaren. Herr Ohlon ville givetvis veta hur det går med anskaffningen av denna mycket viktiga materiel. Försvarsministern sade, vilket är riktigt, att konstruktionsfrågan lösts och att leveransbeskeden från industrien äro tillfredsställande. Detta är gott och väl men det väsentliga är att det här föreligger en väldig brist. Försvarsministern vet mycket väl hur lång tid det skulle ta att fylla denna brist om man följer den takt, som blir möjlig inom ramen för 110-miljonersbemyndigandet för tygändamål.

Det är, herr talman, av skäl som förut antytts, icke möjligt att här i kammaren gå närmare in på dessa sakuppgifter. De omdömen, som här fällts om vissa av försvarsministerns uppgifter ha emellertid varit sakligt underbyggda. Jag hoppas, att vi i fortsättningen, såsom statsministern sade, skola kunna mötas från andra utgångspunkter i dessa diskussioner och att då även försvarsministern är försiktigare i sina uttalanden.

Här avbröts talaren med klubbslag av herr *talman*, som erinrade att tiden för kort genmäle gått till ända.

Herr **OHLIN** (kort genmäle): Herr talman! Med anledning av statsministerns uttalande för en stund sedan vill jag bara göra ett påpekande. Under debatten ha flera vilseledande uppgifter från försvarsministerns sida påvisats, t. ex. rörande så centrala frågor som försvarets totala kostnader. Men när

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

detta påvisas här i kammaren, bl. a. för att inför detta forum bestyrka och redogöra för skälen till att man inom oppositionspartierna icke hyser förtroende för chefen för försvarsdepartementet, vilket jag anser vara en förpliktelse från oppositionen att motivera — då man inför andra fora kritiserar försvarsministern — så väljer regeringschefen att söka förhindra kritiken genom att säga, att den står i strid med oppositionens deklarerade strävanden att vinna samförståndslösningar på försvarets område. Jag tror att om utlandet lyssnade till våra debatter så skulle man förvånas över en regeringschef, som tror sig kunna skydda det ansvariga statsrådet för sådan kritik genom att vilja låta påskina, att kritiken skulle stå i strid mot viljan att söka en samförståndslösning. Nej, herr statsminister, vi äro villiga till en samförståndslösning, men vi äro icke villiga att, för att uppnå en sådan, lägga ner vår talan mot chefen för försvarsdepartementet. Vi äro icke villiga att avstå från vår rätt och plikt att framställa kritik, när det är anledning därtill, såsom uppenbarligen visat sig vara fallet i dag.

Herr STÅHL (kort genmäle): Herr talman! Om man får fatta statsministerns uttalande på det sättet, att det beklagliga är att oppositionen skall behöva framföra kritik av det slag som skett mot landets försvarsminister, då kan jag också förstå statsministerns yttrande. Men jag gör det ingalunda i annat fall, därför att den kritik, som här framförts, har varit nödvändiggjord icke av oppositionen utan av försvarsministerns sätt att handlägga sitt fögderi.

I övrigt vill jag bara beträffande försvarsministerns anförande konstatera, att det utgjordes av ett försvar för hans metod att icke närvara i kammaren, när försvarsfrågor diskuterats, men att däremot behandla dem i ett stort tal i

Malmö. Nu har försvarsministern sagt, att det icke var nödvändigt att taga upp dem här, ty ingenting förekom som gjorde det behövt. Men är det då icke anmärkningsvärt, herr talman, att det behövdes ett helt långt tal med referat över sex spalter i tidningen »Arbetet» för att klara upp vad som skedde i kammaren? Jag tror att det är flera än jag som tycka, att det är ganska påfallande.

Vidare vill jag säga, att när försvarsministern här försvarar sina yttranden i interpellationsdebatten gör han det med samma — jag tillåter mig använda ordet — glidande formulering som annars: man kan enligt honom offentligt ange tillståndet som tillfredsställande, då tillgången är 225, då bristen utgör 225 000. Det förvånar mig icke, då försvarsministern uttrycker sig ungefär så. Jag konstaterar emellertid, att den som kunnat taga del av den hemligstämplade utredning, som ligger till grund för försvarsministerns uttalande i detta speciella fall, icke kan verifiera — jag skall uttrycka mig milt — de uttalanden, som försvarsministern på vissa punkter gjorde. Jag är beredd att tillsammans med försvarsministern påvisa vad jag avser.

När försvarsministern säger, att de omdömen han här uttalat står han för, så kan jag konstatera, att det är omöjligt för försvarsministern att göra det.

Jag vill till sist bara slå fast, att dessa försvarsministerns uttalanden i interpellationsdebatten ledde fram till en mycket svårartad personfråga inom infanteriledningen. Den följde automatiskt på försvarsministerns uttalanden i debatten. Jag tycker att även detta karakteriserar arten av det anförande försvarsministern här har hållit.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet VOUGT: Herr talman! Jag begärde ordet för att giva kammaren del av herr Ohlons frågor och vad jag sva-

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

rade i fråga om stridsvagnsminorna. Tisdagen den 17 april frågade herr Ohlön mig: »För tre år sedan hade vi i denna kammare en interpellation angående stridsvagnsminornas beskaffenhet. Min sista och sjunde fråga är alltså: Kan man numera anse, att stridsvagnsminornas problem är fullt betryggande löst?» På detta svarade jag: »Herr Ohlön frågade slutligen om stridsvagnsminorna: Är problemet beträffande dessa tillfredsställande löst? Jag vill svara, att tekniskt får det väl anses vara tillfredsställande löst, allra helst som vi kommit på en teknisk lösning som är bättre än den som omtalades, när saken tidigare dryftades. För övrigt har det från myndigheternas sida förklarats, och jag har kunnat konstatera, att även i fråga om leveransbesked är läget sådant, att det icke finns anledning till oro.» Detta står jag också för.

Sedan skulle jag vilja säga till herr Ståhl, att jag skulle naturligtvis icke ute i landet ha tagit upp frågan om min frånvaro från remissdebatten, om jag icke blivit föremål för ett kraftigt angrepp i en tidning, som för övrigt tillhör folkpartiet, där jag framställdes som en kältring för att jag ej vågade vara närvarande i kammaren. Det ansåg jag mig böra svara på.

Till slut, herr Ståhl! Därest inom statsutskottet konstateras, att försvarsministern icke skött sin uppgift i den mån det ankommer på honom att stödja och hjälpa myndigheterna samt se till att myndigheterna skaffa fram den materiel de skola skaffa fram, skall statsutskottet anmärka på detta, sedan utskottet fått tillgång till de hemliga handlingarna. Det är en sak för sig. En annan sak är vad herr Ståhl här anförde med användande av en rad i hög grad glidande och tänjbara formuleringar.

Herr NETZÉN (kort genmäle): Herr talman! Jag är provocerad att säga ett par ord i denna debatt, alldenstund min

tidning upprepade gånger har åberopats. Jag får i första hand säga till herr Hjalmarson, att det skall på sin höjd vara en icke-tidningsman, som skall hysa en sådan fantastisk övertro på en referents förmåga att i koncentrerad form angiva hela meningen i ett politiskt tal, så som det här är fråga om. Det styrker mig så mycket mera i den uppfattningen, att herr Hjalmarson talar som icke-tidningsman, när han förutsätter att det icke kan vara ett kåseri, om rubriken är över tre spalter och artikeln i fråga dessutom är försedd med en bild. Vi som arbeta i pressen — i detta fall är tydligen herr Ståhl ett undantag — bedöma icke innehållet, huruvida det är ett kåseri eller annat slag av artikel, med hänsyn till rubrikens storlek.

I övrigt ber jag, herr talman, att kanske alldeles utanför vad som tillkommer en replikrätt endast få giva uttryck för vad jag tror är den allmänna stämningen bland de flesta i denna kammare, nämligen att de måttlösa och vettlösa angrepp, som här presterats gentemot försvarsministern personligen, är, som också statsministern uttryckte det, en torped under förutsättningarna att finna en gemensam nämnare i denna stora fråga. Vill oppositionen verkligen ha strid på försvarsfrågan, äro vi många som äro beredda att taga denna strid.

Häruti instämde herrar *Persson* i Växjö, *Johansson* i Kalmar, *Holm*, *Ekdahl*, *Spångberg*, *Nilsson* i Kristinehamn, *Hallberg*, *Andersson* i Ryggestad, *Pettersson* i Degerfors, *Allard*, *Jansson* i Hällefors, *Brandt*, *Östrand*, *Bark*, *Jacobsson* i Sala, *Kjærlander*, *Lindholm*, *Orgård*, *Jacobson* i Vilhelmina, *Åkerström*, *Nilsson* i Varuträsk, *Skoglund* i Umeå, *Gavelin*, *Jansson* i Kalix, *Wiklund* i Öjebyn, *Andersson* i Linköping och *Persson* i Appuna, fru *Wallin*, herrar *Larsson* i Julita, *Andersson* i Ronneby och *Karlsson* i Olofström, fru *Löf-*

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

qvist, herrar Ohlsson i Kastlösa, Bergström, Andersson i Malmö, Andersson i Munkaljungby, Engkvist, Olofsson, Levin, Landgren, Adamsson, Mårtensson i Uddevalla, Svensson i Göteborg, Nilsson i Göteborg, Andersson i Hyssna och Odhe, fru Johansson i Skövde, fröken Renström, samt herrar Sehlstedt, Arwe-son och Lindberg.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Den senaste demonstrationen visar ju, att det ändå finns saker och ting, som kunna få de gamla antimilitaristiska känslorna att svalla inom regeringspartiet. Jag vill icke göra någon ytterligare kommentar till detta i och för sig mycket uppmuntrande fenomen. Jag vill icke heller blanda mig i den storpolitiska diskussion, som har förts under så många timmar, skickligt regisserad kring frågan om vad statsministern angav för sifferuppgifter våren 1949 eller vad försvarsministern har yttrat några gånger. Det är på sitt sätt karakteristiskt, att när vi behandla ett utskottsutlåtande, som utmynnar i siffror som röra sig mellan en miljard och en och en halv miljard, kan det bli dylika saker, som ägnas den stora uppmärksamheten och knivkastningen mellan de s. k. demokratiska partierna.

Herr Hjalmarson har i sitt tidigaste anförande i dag uttryckt sin förvissning om att det krig, som all världens reaktionärer drömma om, är nära förestående. Jag känner icke till hans informationer. Men jag måste väl ändå göra den stillsamma reflexionen, att det fordras en stark tro på amerikanernas förmåga att efter sitt fiasko i Korea vara parata att omedelbart sätta i gång här i Västeuropa.

Herr talman! Jag skulle också vilja göra en liten utvikning. Det har samband med denna fråga, även om sambandet är indirekt. För några veckor sedan klämtade klockan för Islands folk. Nyss har vårt danska broderfolk tvingats att överlåta sitt grönländska

territorium åt det nya herrefolket. När Island förvandlades till ett härtagat land — och den nya ockupationsmakten tänker säkert icke lämna ifrån sig sitt lättfångna byte — var jag nere i Köpenhamn under helgen och hörde berättas, att avsikten hade varit att samtidigt besätta Färöarna men att danska regeringen bönföll om en tidsfrist. Uppenbarligen för att förbereda opinionen uppskötts den våldsakten; Färöarna ha fått en galgenfrist. Men därefter lär tiden vara mogen att låta de norska och danska folken uppleva ett nytt 9 april. De ha redan fått veta vad deras frid tillhör. Det antimilitaristiska danska folket med dess starka pacifistiska traditioner har beordrats att förlänga rekryttiden till 18 månader och avskeda sin försvarsstab, respektive överbefälhavare. Främmande generaler och amiraler taga hand om vårt broderfolks försvarsorganisation. Det är precis som när hitleristerna besatte Danmark och Norge, men det är den viktiga skillnaden, att det denna gång sker i en relativ fredsperiod efter en blodig men segerrik kamp för befrielse från ockupation och nationellt förtryck. Det sker innan ännu folken hunnit glömma de högtidliga löften om frihet från fruktan; alla dessa löften äro som skrivna i vatten. Folkrätt, nationell suveränitet, nationell frihet, hur ha icke dessa begrepp dragits in i den inflationistiska malström som dollarväldet utlöst! Finns det verkligen ännu människor som våga säga, att detta sker till självförsvar, för att försvara den västerländska demokratien, den västerländska civilisationen? Kanske finns det ännu sådana i Sveriges riksdag, men de bita i så fall huvudet av skammen.

Ockupationen av Island är icke bara ett ohyggligt våldsdåd mot ett litet fredsälskande folk, en händelse som skapat en svår samvetsnöd även hos människor, som in i det sista velat tro det bästa om den amerikanska imperialismen, utan det har också ett bud-

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

skap till oss alla. Det måste övertyga de mest skeptiska därom, att Atlantblocket, därest dess krigsplaner realiseraras, har beslutat att göra Skandinaviska halvön inklusive vårt land till krigsskådeplats. Den isländska väckarklockan ringar alltså även för oss.

De borgerliga partierna ha lyckats överflygla regeringen i generositet gentemot försvaret. Våra generaler och amiraler ha lärt sig konsten att stryka s. k. inflytelserika politiker medhårs. De arbeta icke utan framgång för att frammana en psykos, där varje besinningens röst — för att nu icke tala om en sparsamhetens röst — skall stämpas som både försvarsfientlig och landsskadlig. Men dessa upprustare ha komprometterat sig själva inför den senaste tidens händelser. De ha applåderat den norska regeringens beslut att anlägga baser för det amerikanska atomflyget, trots att de ej kunna vara okunniga om att det skapar ett dödligt hot för vårt lands fred och frihet. De ha tegat inför ockupationen av Island. En del har öppet tagit ockupanternas parti mot det isländska folket. De finna det naturligt att Danmark emottager diktat om att införa 18 månaders utbildningstid och att avskaffa sina militärledningar för att låta främmande generaler och amiraler taga deras platser. Det visar vilkas ärenden de gå.

Det kan, herr talman, måhända ha ett visst intresse att i detta sammanhang också erinra om den lag, som antogs av det norska stortinget den 19 januari i år. Det heter där bland annat: »Stortinget gir Regjeringen fullmakt till å inngå avtaler

a) om öremerking av norske styrke som vil komme under felles överstkommanderende i krigstilfalle og om norsk bidrag til en felles forsvarsstyrke som opprettes i fred.»

Rent bokstavligt uttolkat innebär detta, att man skall märka de norska soldaterna i öronen ungefär som man märker renar, får och andra kreatur.

Det är symboliskt för vårt grannfolks förnedring och för de anspråk deras nya herrar ställa. Om det var detta, som föranledde den svenske försvarsministerns förtjusta hälsning av broderlandets upprustning för ett par månader sedan, skall jag icke här närmare beröra.

Det invändes kanske att sådant är en uppfordran till att öka rustningarna ändå mera för att avvärja varje försök att låta oss dela Islands öde. Vår uppfattning är en annan. Vi anse att en fortsättning på upprustningens och kapprustningens väg leder automatiskt till nya Island, nya aggressioner, ett tredje världskrig. Vi anse att mänskligheten nått ett vägskäl, där den bara har valet mellan krig och fred. Ett fortsättande på den inslagna vägen leder till kriget; därför måste man söka en annan väg. Den vägen, herr talman, är samarbetets väg, den väg som föreskrives i Förenta Nationernas stadga. Besluten på Warszawakongressen vilja leda in folken på denna väg. Berlinappellen om en fredspakt lägger huvudvikten vid uppgiften att genomdriva en fredspakt mellan de ledande världsmakterna: Förenta staterna, Sovjetunionen, England, Kina och Frankrike. Jag tror att det trots allt icke är orealistiskt att satsa på freden. Vi äro för vår del övertygade om att freden kan räddas men att förutsättningen är, att folken måste taga sig an fredens sak. Göra de detta kunna krigets krafter drivas på reträtt.

Man kan dock icke i avvaktan på en fredspakt uraktlåta att i vårt land göra vad som är möjligt för att befordra fredssträvandena. Varje folk måste börja hemma hos sig själv. Det måste tämja de krafter, som vilja kriget, som befordra kriget och icke minst som förtjäna på kriget. Det mest näraliggande är i så fall att hejda upprustningslavinan.

Vi föreställa oss icke alls att vårt land kan avstå från ett försvar. Vi veta

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

visserligen att det icke var den svenska igelkotten, som räddade oss från att dela de danska och norska och de andra härtagna folkens öden under det andra världskriget. Den dåvarande svenska regeringen framförde själv sitt högtidliga tack till Sovjetregeringen, därför att den räddade oss den 9 april 1940. Detta historiska faktum liksom också det faktum, att Hitlertysklands besegrare avlägsnade den dåvarande ständigt aktuella, dödliga faran för vår fred och vårt oberoende, vill man nu på sina håll tala så tyst om som möjligt. Ja, inte heller herr Bergström, som för en stund sedan var uppe och vittnade om den oro man känner i södra Skåne och som konstaterade att den inte var helt oberättigad, ville här gå in på anledningen till densamma.

Men alldeles oavsett vad som skedde under det andra världskriget är tiden inte sådan, att vi anse att vårt land kan lägga ned vapnen. En sak är dock att erkänna nödvändigheten av ett försvar och en annan att bedöma det nuvarande svenska försvaret. Vi anse det inte rationellt. Vi ha ett stormaktsförsvar i miniatyr, vars svaghet ligger bl. a. däri, att det inte baseras på landets naturliga förutsättningar utan på att mottaga hjälp utifrån, som det heter, västerifrån, om nu en del av våra generaler och övriga reaktionärer få som de vilja. Vi anse den officiella krigsfallsuppfattningen grundfalsk. Det är inte från öster utan från väster och söder hotet kommer. Vi anse också, att den svenska krigsmakten är odemokratisk. Dess ledning tar alltid ställning för de mest reaktionära krafterna i tiden. Den misstror folket och i synnerhet arbetarklassen. Den finner det inte alls onaturligt att svensk krigsmakt användes mot svensk arbetarklass, såsom skedde för 20 år sedan i Ådalen.

På dessa grunder ta vi inte det politiska ansvaret för det nuvarande svenska försvaret, men vi äro å andra sidan

inte negativt inställda, detta helt enkelt därför att vi anse, att vårt folk har krafter nog att göra det svenska försvaret till vad det bör vara: ett försvar för landets fred och frihet. Och därför bekämpa vi den officiella militära doktrinen och samtidigt försöka vi vinna gehör för vår grundläggande tanke, att det viktigaste försvaret för ett litet land som vårt inte är dess kanoner utan dess politik. Nog finns det kanoner alltid, om det bara finns vilja att försvara landet mot de krafter som hota detsamma.

Vi hade i fjol anledning påtala den förvildning, som präglar vissa militära kretsar under nuvarande reaktionära konjunktur. Att man i fredstid övar våra rekryter att skjuta sabotörer — precis som om människor skulle behöva lära sig detta — att utföra livsfarlig benkoppling, att lära sig knäcka nacken och skära av halsen med pianotråd är redan känt för riksdagen, och försvarsministern tycks ha funnit det i sin ordning. Den psykiska tortyr han gång på gång utsättes för från sina borgerliga vedersakares sida gör honom måhända mera garvad.

I dag skulle jag vilja ta upp ett annat exempel på grov provokation. Vid de militära övningarna i Västerbotten för en tid sedan spreds ett flygblad bland manskapet, där det bl. a. heter: »Tala förstånd med Dina kamrater, organisera ett allmänt passivt motstånd mot befälet, underblås allt missnöje, använd varje tillfälle att minska effektiviteten hos den krigsmaskin, som är Din och Dina kamraters fiende. Därigenom gagnar Du på lång sikt FREDEN.» Så långt citatet. Detta flygblad spreds av officerare i samförstånd med vederbörande regementschef. Man har alltså hunnit så långt i reaktionärt nit, att man börjat arbeta med politiska provokationer. Sådana allvarliga vittnesbörd om den fascistiska anda, som nu sprider sig inom den svenska försvarsmakten, underminerar ändå mera

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

förtroendet till de män, som förvalta miljarderna till landets försvar, och det motverkas inte av att en gammal fascist som överste Meyerhöffer erhåller förtidspension. Vi fråga oss, om sådana människor verkligen skulle försvara landet mot ett angrepp från väster eller söder. Vi ha svårt att tro på den saken. Vi tro det därför att det mindre är kanoner som saknas än en hederlig patriotisk anda.

I verkligheten var den svenska igelkotten aldrig så taggig under det andra världskriget som den är nu. Det var alldeles riktigt när försvarsministern i en intervju för några månader sedan förklarade, att Sverige var ett av de få länder, som inte nedrustade efter andra världskriget. Han kunde ha tillagt, att medan den övriga världen demobiliserade och nedrustade så upp- rustade vårt land. Dessa rustningar ha nu fortskridit så långt, att de underminera landets sociala, kulturella och ekonomiska standard. De ha banat väg för dyrtiden, som reducerat de sociala förmånernas värde med 22 procent — jag citerar i det avseendet det socialdemokratiska kvinnoförbundet. De medföra reallönesänkning och bostadsbrist för massorna.

Årets samlade militärutgifter närma sig $1\frac{1}{2}$ miljard kronor. Försvarsministern har nyss nämnt, att enbart ökningen för det nya budgetåret jämfört med det löpande året utgör ej mindre än 266 miljoner kronor, och då äro ändå åtskilliga poster inte medräknade. Med tanke på detta var det ju mycket svårt att hålla sig allvarlig, då man satt och lyssnade till herr Ståhls ansträngningar att bevisa, att försvarsutgifterna i realiteten äro oförändrade, ja, att han hade grund för farhågor för att här sker nästan något av en nedskrotning. I fjärde huvudtiteln redovisas en genomsnittsberäkning av militärutgifterna under den nu inledda tioårsperioden, som rör sig med den gigantiska siffran 15 miljarder kronor.

Och med nuvarande tempo i upp- rustningen och prisstegringen kan summan mycket väl springa upp till 20 miljarder. Detta betyder 3 000 kronor per medborgare eller nära 12 000 kronor per fyra-personersfamilj. Därtill komma ju de stora extrainkallelserna och den på omvägar förlängda utbildningstiden, som minska de produktiva krafterna och försämra folkförsörjningen. Vi anse detta orimligt. Regeringen har steg för steg tillmötesgått de reaktionära kraven på ytterligare ökning av rustningsutgifterna, och varje reträtt har aktualiserat nya krav och resultat i nya reträtter inför reaktionen.

Vi ha för vår del inte föreslagit några större förändringar i försvarets organisation. Måhända kommer den sittande — eller jag skulle väl säga so- vande — försvarsutredningen att fram- lägga sådana förslag. Men vi ha vänt oss mot extrainkallelserna och de extraordinära materielanslagen. Vi ha ansett, att de anslag till materiel- anskaffning, som utgingo 1949, böra vara normgivande. Detta innebär att vårt förslag skulle minska försvarsutgifterna betydligt; de äro orimligt höga i alla fall. Sammanfattningsvis skulle jag, herr talman, vilja uttrycka vår gene- rella uppfattning om rustningspolitiken och dess konsekvenser och varför vi motsätta oss densamma i följande punkter:

1) Rustningarna utgöra den allvarligaste drivkraften till krig och leda oundvikligen till krig, om de inte bringas att upphöra. De utgöra det främsta hindret mot en avspänning, mot förhandlingspolitik och mot strävandena att fredligt reglera mellan- folkliga tvister.

2) Rustningarnas tillfälliga ekono- miska stimulans uppställer bara två al- ternativ för folken: krig eller ekono- misk kris.

3) Rustningarna snedvrیدا produktionen, ta allt större del av produk- tionsapparaten i anspråk, vilken i sin

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

tur blir alltmera beroende av fortsatta och ökade rustningar.

4) Rustningarna utlösa råvarubrist och andra störningar, som inskränka på produktionen på viktiga områden och skapa massarbetslöshet.

5) Rustningarna ödelägga statsfinanserna och bana väg för inflation, skärpa skatteutplundringen, undergräva de sociala och kulturella reformerna och ruinera folket; samt

6) Kapprustning och ökad militarisering resultera oundvikligen i social och politisk reaktion. Jag skall inte ingå på någon exemplifiering, vi ha under denna riksdag haft åtskilliga tillfällen att erinra oss exempel i denna riktning.

I de kommunistmotioner, som behandlas i förevarande utskottsutlåtande, föreslås reduktioner på materiel- och övningsanslagen, som i princip innebära besparingar på nära 365 miljoner kronor. Det har inte varit oss möjligt att föreslå längre gående besparingar utan att ingå på den nuvarande försvarsorganisationen som sådan. Den enda ökning, som från vårt håll förordats, gäller de värnpliktigas avlöning, som vi föreslagit skulle höjas till två kronor per dag, varjämte skulle tillkomma en utryckningspremie av en krona per dag. Utskottet har avvisat förslaget men har samtidigt gjort en skrivning, som uppfordrar regeringen att snarast möjligt framlägga förslag om höjning av de värnpliktigas avlöning.

Herr talman! Under dessa förhållanden och för att inte minska intrycket av detta uppfordrande krav från statsutskottet skall jag inte yrka bifall till motionen II: 72 utan nöjer mig med utskottets skrivning. I övrigt ber jag att beträffande punkten 2 — anslag till vissa repetitionsövningar — få yrka bifall till motionerna I: 248 och II: 328, vilka innebära avslag på utskottets hemställan, och slutligen ber jag att i de tillämpliga punkterna 52, 78, 79 och 100 få yrka bifall till motionerna I: 247 och II: 327, vilka innebära avslag på

utskottets hemställan. I de slutliga voteringarna, herr talman, mellan utskottets förslag och de borgerliga partiernas reservationer om ytterligare rustningsutgifter kommer den grupp jag representerar att rösta för utskottets förslag.

Herr WARD: Herr talman! Jag ämnar inte inlåta mig på någon allmän försvarspolitisk debatt utan kommer i stället att strikt hålla mig till de frågor, om vilka det uppstått strid inom statsutskottet och om vilka det ju strides även här i kammaren, och det tror jag mig kunna göra i ganska få ord.

Herr Hjalmarson beklagade livligt och likaså herr Ståhl, att man inte lyckats åstadkomma någon samverkan eller något samförstånd mellan de borgerliga partierna i statsutskottet och de socialdemokratiska representanterna där. Ja, jag beklagar detta lika livligt, och kanske ännu livligare för resten. Men det bör här inför kammaren omvittnas, att vi — såsom redan antytt — gjorde ett försök att åstadkomma en medling. Vi föreslog nämligen, att man för arméns tyganslag skulle ge ett beställningsbemyndigande, som med 10 miljoner kronor översteg vad regeringen äskat. Detta förklarade man sig emellertid på den borgerliga sidan inte vara tillfredsställd med, och man sade i det sammanhanget, att om vi gäve ett bättre bud, så kunde man resonera om saken. De borgerliga blevo naturligtvis anmodade att själva avge ett bud, men det vägrade de. Kan man då verkligen med rätt stå här i kammaren och förklara, att man på den borgerliga sidan visat en samförståndsvilja, som sträckte sig ganska långt, och att det var de socialdemokratiska ledamöternas fel, att det inte kom till någon uppgörelse mellan partierna? Ingenting kan vara mera missvisande än dessa påståenden från den borgerliga sidan. Jag skall belysa det sagda med några exempel längre fram i mitt anförande.

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

Det klagas på skilda håll över att den anslagsökning till militära ändamål, som Kungl. Maj:t föreslagit, inte kan anses tillräcklig i det nuvarande läget. Ja, man kan ju säga, att på detta område kan det göras mycket stora insatser, men här liksom eljest gäller det en avvägning mellan den ena utgiften och den andra. Skola vi kunna upprätthålla vår sociala standard och kunna förkovra vårt undervisningsväsende o. s. v., är det helt enkelt nödvändigt att också på försvarets område anlägga sparsamhetssynpunkten, så långt nu detta går utan att man äventyrar effektiviteten i försvarsorganisationen.

Om man utgår ifrån vad Kungl. Maj:t äskar i den proposition som nu behandlas finner man, att anslagsbeloppet uppgår till 1 180 miljoner kronor. Jämför man denna siffra med det anslag, som upptagits i riksstaten för innevarande år, kommer man till en utgiftsökning på 194 miljoner kronor, och det är ju ingen ringa siffra. Nu har emellertid under innevarande budgetår utgått tilläggsanslag, och om man ej tar med dem skulle ökningen faktiskt bli 338 miljoner. Det rätta är dock naturligtvis att vid sådana jämförelser räkna in i det gångna budgetårets siffror de tilläggsanslag som utgått. Men vi få nog också räkna med krav på tilläggsanslag även instundande budgetår, och säkerligen blir ökningen betydligt större under budgetåret än de 194 miljoner jag nyss nämnde. Det kan kanske komma att uppgå till 300 miljoner exempelvis. Därom veta vi för närvarande ingenting med säkerhet, men att den möjligheten föreligger är alldeles uppenbart.

Beträffande flottans underhållsanslag har det inte yttrats så många ord under debatten. Herr Hjalmarson var inne på detta spörsmål och framhöll det angelägna i att öka anslaget med 4 miljoner kronor utöver vad regeringen föreslagit. Jag vill då erinra om att regeringen nu har föreslagit en ökning av flottans underhållsanslag med en miljon kronor,

och att fjolårets riksdag för innevarande år likaledes anvisade ett anslag, som med en miljon kronor översteg det föregående. Vid samtal med militärledningen har man sagt, att visserligen är det beklagligt att flottan inte kan få mera anslag till sitt underhåll, men att man i alla fall med klok och effektiv planläggning nog skulle reda sig ganska hyggligt. När ett sådant omdöme fälles på militärt håll tycker jag, att riksdagens ledamöter också böra kunna känna sig någorlunda lugna på den punkten.

En sak, som det vore mycket mera att nämna om, är anskaffningen av flygmateriel. Jag skall därvidlag nämna några siffror. I statsverkspropositionen äskade Kungl. Maj:t ett beställningsbemyndigande med 151 miljoner kronor och ett anslag på 185 miljoner kronor. I de borgerliga motionerna höjdes detta bud beträffande beställningsbemyndigandet med 60 miljoner till 211 miljoner kronor och för själva anslagsposten med 12 miljoner till 197 miljoner. Så kom då senare under riksdagen Kungl. Maj:ts proposition nr 110, och där höjde Kungl. Maj:t sitt bud med inte mindre än 119 miljoner till 270 miljoner kronor beträffande beställningsbemyndigandet och i fråga om direkta anslag med 70 miljoner till 255 miljoner kronor, alltså äskanden som betydligt överstego vad de borgerliga motionerat om i januari. Vad gjorde nu de borgerliga? Förklarade de sig belåtna med att regeringen höjt anslagen till högre belopp än de själva motionerat om? Nej, nu reserverade man sig för en höjning av Kungl. Maj:ts sista bud beträffande beställningsbemyndigandet med 30 miljoner till 300 miljoner och beträffande anslagsposten med 6 miljoner till 261 miljoner kronor. Man har alltså på det sättet försökt driva en auktion inom statsutskottet. När regeringen har föreslagit större belopp än man själv förut har motionerat om, reserverar man sig för ännu högre belopp. Jag frågar kam-

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

marens ledamöter, såväl socialdemokrater som borgerliga, om ett sådant tillvägagångssätt verkligen tyder på samarbetsvilja. Det kan man knappast säga. Man borde i stället ha mött regeringen på den punkt där den har stannat i sin proposition, och då hade också det hela fått en utgång, som hade varit mera tillfredsställande för försvaret än som nu blir förhållandet.

Det har också här talats ganska mycket om forskningsanstalten. Det råder ingen meningsskiljaktighet rörande nödvändigheten att målmedvetet bedriva forskning på detta område, inte minst av de skäl som herr Hjalmarson antydde. Men här kommer man också in på avvägningsfrågan. Man måste även här rätta munnen efter matsäcken. Dessutom förhåller det sig så som herr Ståhl anförde, att det finns beställningar så att säga hos forskningsanstalten, som uppgå till högst betydande belopp. För att inte förlänga debatten vill jag, när det gäller sakanslaget till forskningsanstalten, helt förena mig med herr Ståhl i de synpunkter som han härvidlag framförde.

Det kan för övrigt vara tämligen onödigt att gå in mera på dessa siffror. Jag vill här endast betyga, att vi på den socialdemokratiska sidan inom statsutskottets första avdelning ha velat resonera med oss i fråga om att undersöka möjligheterna för en överenskommelse, men det har strandat på att de borgerliga inte ville gå oss till mötes och ge ett bud, som man kunde diskutera, utan i stället veko undan och egentligen inte yttrade någonting på denna väsentliga punkt.

Jag ber, herr talman, att på den föredragna punkten få yrka bifall till statsutskottets hemställan, och jag kommer sedan under vissa andra punkter att framställa yrkande om bifall till utskottets hemställan. Det blir väl i det sammanhanget tillfälle att bland annat yttra några ord om vissa av dessa punkter, även den som herr Hagberg i Luleå

nyss berörde och som gällde penningbidraget till de värnpliktiga.

Herr WEDÉN: Herr talman! Jag står antecknad för ett par reservationer i två särfrågor, men jag ämnar återkomma till dem i samband med punkternas behandling och skall nu bara uppehålla mig vid de angelägenheter, som tidigare ha diskuterats i principdebatten, för att göra några kommentarer till dem.

Jag skulle först vilja säga, att det är mycket beklagligt att det av självklara skäl är utomordentligt svårt eller rentav omöjligt att här ge en uttömmande framställning, som på ett tillräckligt åskådligt sätt kan för offentligheten klagöra skillnaden mellan den ståndpunkt regeringen och det socialdemokratiska partiet ha intagit och den demokratiska oppositionens bud. Jag är emellertid övertygad om att, ifall detta vore möjligt, skulle regeringens, försvarsministerns och regeringspartiets hållning te sig svagare och oppositionens betydligt starkare. Jag tror till och med att om så skedde, skulle med rätt stor sannolikhet så bestämda krav resas från en majoritet inom nationen på att de brister som stå kvar i vårt försvar måste botas, att ingen regering skulle kunna undandraga sig att tillmötesgå de kraven.

Några kompletterande synpunkter till dem, som förut ha framförts i debatten, är det dock möjligt för mig att framställa.

Herr Hjalmarson och herr Ståhl ha tidigare talat om fältartilleriet. Försvarsministern har medgivit, om jag fattade honom rätt, att det föreligger brister, och jag tror att hans ord föllo så, att dessa brister i alla fall måste botas förr eller senare. Det har skett en relativt blygsam start för att ersätta den föråldrade delen av vårt fältartilleri, men om regeringens linje här skall följas, komma verkligen bristerna att

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

botas, inte alls förr utan mycket senare. Om regeringen här får som den vill, komma vi inte att inom en över-skådlig tid kunna ersätta mer än högst en sjättedel av de utpräglat föråldrade pjäserna från seklets början, som det här är fråga om och som inte tillnärmelsevis kunna mäta sig med dem, som en angripare mot Sverige kommer att föra i fält.

Jag lyssnade med stort intresse till det rätt häftiga meningsutbyte, som förut här har ägt rum angående karaktären av de uppgifter, som försvarsministern tidigare vid olika tillfällen har lämnat. Försvarsministern ville bestämt göra gällande, att några inkorrekt uppgifter eller några glidningar i ställningstagandet inte kunde läggas honom till last. Jag skulle i detta sammanhang vilja ta upp en viktig detalj, som rör luftvärnet. Även det svenska luftvärnet är i mycket stor utsträckning föråldrat, och det har ifrågasatts att påbörja en viss nyanskaffning. Den har för övrigt påbörjats i liten utsträckning, när det gäller den ena av de pjäser det här är fråga om. Om den andra, den som skall ersättas med 57 mm luftvärnskanonen, har statsrådet och chefen för försvarsdepartementet vid ett par tillfällen uttalat sig så öppenhjärtigt, att jag också anser mig vara oförhindrad att ganska öppenhjärtigt komplettera hans framställning.

Jag vill först erinra om att försvarsministern i ett anförande i Gävle förra året — det var ett anförande som följdes av två mycket noggranna och, som jag är övertygad, auktoriserade referat — prisade den nya 57 mm kanonen — han omnämnde för övrigt två nykonstruktioner: »Det kan kanske vara av något intresse», sade försvarsministern vid det tillfället, »om jag i detta sammanhang nämner att konstruktionsverksamheten i Sverige lett till att för närvarande flera mycket intresseväckande konstruktioner blivit tillgängliga för både utländska och svenska beställare. Jag syftar dels på Bofors' nykonstruktioner

inom luftvärnet, där till den redan för några år sedan kända 57 mm-kanonen fogats även en 12 cm kanon, vars data äro ägnade att väcka uppseende.» Därefter lämnade försvarsministern en rätt ingående beskrivning av de tillfredsställande prestanda, som framför allt denna 12 cm kanon kunde åstadkomma. Han slutade detta avsnitt av sitt tal med att säga: »De olika metoder, som man nu tar i anspråk för att öka luftvärnets kapacitet, ha så omsorgsfullt studerats i Sverige, att en genomgående radikal förbättring av dess verkningsmedel främst är en kostnadsfråga. I det nyanskaffningsprogram» — väl att märka sade försvarsministern nyanskaffningsprogram — »för arméns del, som vi under de närmaste åren måste räkna med, beräknas betydande anslag tas i anspråk för luftvärnets modernisering.»

Det ligger ju nära till hands att av statsrådets yttrande få det intrycket, att dessa vapen med mycket förnämliga skjutegenskaper, som han talade om, om de inte just då voro införlivade med det svenska luftvärnet, i varje fall mycket snart skulle bli inkluderade i detta. Ett halvår senare, i november förra året, hade emellertid försvarsministern blivit mera betänksam på den punkten. Han sade då vid ett möte med Värmlands befälsutbildningsförbund i samma avseende följande: »Nyanskaffningen för luftvärnet har kommit i gång ganska sent, beroende på att konstruktioner, för vilka det andra världskrigets alla rön skollat tillgodogöras, tog tre eller fyra år att framställa.»

»Nyanskaffningen för luftvärnet har kommit i gång ganska sent», sade försvarsministern. Nu skulle man mot bakgrunden av dessa yttranden ha anledning att fråga hur stor det svenska försvarets tillgång på dessa förvisso utomordentliga vapen är, som försvarsministern i så varma ordalag och i detalj har presenterat. Hur stor är tillgången, hur många äro under arbete, hur många äro beställda? Jag anser mig oförhindrad, herr talman, att säga, att svaret på de

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

frågorna fortfarande lyder: Tillgången är noll, antalet under arbete för svensk räkning är noll, antalet beställda är noll. Och man kan tillägga: regeringen har genom sitt ställningstagande till oppositionsmotionen vägrat att begagna de möjligheter att lägga ut beställningar på dessa vapen, som reservationen öppnar.

När läget är detta och regeringen ännu i denna dag vägrar att lämna beställningsbemyndiganden, som kunna tillåta armén att skaffa sig dessa kanoner, vilkas egenskaper försvarsministern för mer än ett år sedan talade så varmt om och om vilka han i höstas sade, att nyanskaffningen kommit i gång rätt sent, då finns det verkligen skäl att säga, att här föreligger ett tydligt exempel på sådana yttranden från försvarsministerns sida, som starkt bidraga till att suggera fram en felaktig föreställning om det svenska försvarets tillstånd på en viktig punkt.

Jag måste nog tillägga, herr talman, att när jag lyssnade till det föregående meningsutbytet här, besannades för mig vad en skribent i en studie av politikern Allan Vougt en gång skrev, nämligen att efter nästan varje hans anförande måste en diskussion uppstå, som lämpligen kunde indelas i fyra stadier. För det första vad man tror att försvarsministern har sagt. För det andra vad försvarsministern själv tror att han har sagt. För det tredje vad försvarsministern verkligen har sagt. Och för det fjärde vad det som försvarsministern verkligen har sagt egentligen betyder. Den debatt, som förts här förut i dag, synes mig tala för riktigheten av denna karakteristik av försvarsministerns talekonst. I fråga om luftvärnet, som jag nyss nämnde, kan jag inte draga någon annan slutsats än den, att vad försvarsministern tidigare har sagt betyder att han har ingivit det svenska folket en oriktig föreställning om verkligheten.

Om jag därefter övergår att säga några ord om marinen, vill jag först liksom herr Hjalmarson uttrycka min tillfreds-

ställelse över att utskottet här har uttalat sig så positivt som det har gjort för att regeringen redan till hösten skall ta ställning till flottans ersättningsbyggen. Jag tror att marinledningen här får fram realistiska riktlinjer, som hålla att bygga på, och jag tror att vi aldrig kunna blunda för vikten av att flottan verkligen blir i stånd att sköta de betydelsefulla delar av försvaret mot angrepp, som den måste kunna klara av, om våra övriga stridskrafter skola kunna koncentreras på sina uppgifter på det sätt vi ha avsett.

Mot bakgrunden av detta är det desto mera beklagligt, att det icke gått att uppnå någon enighet ens om en blygsam utökning av flottans underhållsanslag. Detta desto mera som det här faktiskt bara gäller att ge en kompensation för inträffade prisstegringar för alla slag av sådana arbeten, som det här är fråga om, för att därigenom förhindra att nödvändiga underhållsarbeten helt enkelt måste inställas och att flottan därigenom drabbas av en momentan och partiell nedrustning. Jag kan gott nämna, att konsekvensen av regeringspartiets linje när det gäller denna relativt obetydliga utökning av underhållsanslaget blir bland annat, att vi kunna hålla i god trim ett avsevärt mindre antal ubåtar än som eljest vore möjligt. De fartygen ha i ett skärpt läge synnerligen betydelsefulla uppgifter, och att under ett allvarligt år som detta utsätta flottan för en sådan risk medför enligt min mening en så allvarlig försvagning av vår sannerligen inte särskilt omfångsrika ubåtsflotta, att den inte är godtagbar.

När det gäller den fortsatta förstärkningen av dagjaktflyget har redan en så omfattande debatt förts, att jag inte skall uppehålla mig vid den frågan. Jag vill bara med anledning av herr Wards yttrande säga, att det ju är självklart, att det inte i oppositionsmotionen kunde presteras någon kalkyl över kostnaderna för nattjaktflyget, men man förut-

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

satte ju, att denna utökning av nattjaktflyget skulle ske, och därmed följer också att man måste räkna med en motsvarande kostnadsökning.

Däremot vill jag med utgångspunkt från vissa förhållanden vid flyget säga ett par ord om ammunitionstillgången i olika avseenden och vad som kan göras för att förbättra den.

Jag skulle egentligen först ha velat ställa en fråga till försvarsministern, om han kan känna sig helt lugn för att tillgången på den nya jaktflygsammunionen är ordentligt säkrad. Jag skulle i hans kläder knappast kunna göra det. Vi äro rätt beroende av leveranser utifrån, då vår egen produktion har haft svårt att skjuta fart på allvar, trots att det väl nu är nära tre år sedan den började förberedas. Jag har försökt att bilda mig en uppfattning om denna angelägenhet, och jag har kommit till den bestämda åsikten, att svårigheterna att få i gång och upprätthålla en tillfredsställande svensk produktion av denna ammunition är ett mycket gott exempel på att skötseln av vår krigsmaterielanskaffning och vår ammunitionanskaffning inte fungerar så väl som möjligt vore.

När det gällde att få fram jaktflygsammunion liksom i många andra fall var det tre instanser som voro inkopplade på uppgiften. Det var här flygförvaltningen, krigsmaterielverket och i första hand försvarets fabriksverk. Försvarsministern uttryckte, om jag inte minns fel, i interpellationsdebatten i första kammaren om pansarvärnsvapnen den uppfattningen, att samarbetet mellan de militära förvaltningarna och KKV i allmänhet var gott, även om det någon gång kunde vara bättre. Att säga att samarbetet för den uppgift som jag nu talar om mellan dessa tre organ från början inte löpte särskilt tillfredsställande vore felaktigt. Det vore betydligt riktigare att säga, att det löpte uppenbart dåligt. Och såvitt jag förstår berodde det på att ingen av de tre kände sig kunna eller vara befogad att ta det

fulla ansvaret för att en fullgod produkt kom fram. Det var en svår uppgift som förelåg. Krigsmaterielverket hade svårigheter att ur produktionsunderlaget få fram riktiga och praktiska tillverkningsbestämmelser. Flygförvaltningen var — kanske mot bakgrunden av de tidigare partiella misslyckandena med 12 mm-ammunionen — inte böjd att ta ansvaret för ändringar i produktionsunderlaget, och därför ställdes tillverkarna inför stora vanskligheter. Av dessa anledningar, som jag inte kan gå närmare in på, stod man och stampade under en alltför lång tid, och då uppstod den eftersläpning, som vi fortfarande i viss utsträckning ha att dras med.

Det är emellertid ett berättigat krav på försvarsministern, att han skall kunna förmå honom underställa organ att samarbeta på ett effektivt sätt. Det är sant att den nuvarande organisationen leder till en alltför stor uttunning av olika myndigheters ansvar, men desto större blir försvarsministerns ansvar, i all synnerhet om han skulle envisas med att bibehålla denna olämpliga organisationsform för krigsmaterielanskaffningen. Jag tror jag kan säga, herr talmän, att om verkställande direktören vid ett stort industriföretag lät tre avdelningschefer, vilka tillsammans hade att lösa en viktig produktionsuppgift, framhärda i oförmåga att samarbeta på ett sätt som liknade det jag nyss sökte skildra, och om han misslyckades med att råda bot på ett sådant förhållande, skulle han själv löpa stor risk att av företagets styrelse bli betraktad som inkompetent.

Jag har tagit upp detta fall därför att jag tror, att det illustrerar en del av orsakerna till att vapen och ammunition kommit fram så relativt långsamt. Jag är orolig för ammunitionstillgången inte bara i detta fall och när det gäller pansarvärnsvapnen utan även på ett par andra punkter. Alla erfarenheter visa, att ammunitionstillgången under

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

krig nästan alltid har kommit att i praktiken överskrida vad man även i ganska frikostiga beräkningar utgått ifrån, och att knappast någonting kan verka så hämmande på stridsdugligheten hos trupperna som medvetandet om att behöva spara på ammunition. Jag är övertygad om att ifall olyckan skulle drabba oss och vi verkligen råkade i krig, kommer det även denna gång att bli ett skri efter ammunition. Ingen kan med säkerhet säga någonting om vilka möjligheter vi under ett krig kunna ha att verkligen upprätthålla en tillfredsställande ersättningsproduktion. Desto mera angeläget är det att vi se till att våra lager från början, om olyckan skulle drabba oss, äro så väl fyllda som möjligt. Jag kan verkligen inte för min del, som Morgon-Tidningen gjorde i en ledare härom dagen, slå mig till ro med att försvarsministern har lovat att han skall göra vad han finner möjligt för att öka produktionstakten.

Jag finner att försvarsministrernas handlag har, som visats av de exempel jag nämnde, inte varit tillräckligt fast. Och tiden hastar. Det är inte obekant att åtminstone en realistisk och med den internationella politiken väl förtrogen bedömare inom regeringspartiet närmast hyser den uppfattningen, att vi kunna vara glada om vi uppnå slutet av detta år utan att en ödesdiger försämring av läget i Europa har inträffat. Jag menar bestämt, att vi då också måste tillgripa ett större mått av prioritet för de militära leveranserna, åtminstone de som avse att täcka de mest riskabla bristerna i vår utrustning.

Jag skall, herr talman, beträffande försvarets forskningsanstalt nöja mig med att säga, att jag tror att de synpunkter, som här anförts av herr Hjalmarson, äro riktiga. Jag skulle vilja rikta en hemställan till försvarsministern att åtminstone göra så mycket, att han ser till att den utredning i organisationsfrågan, som är utlovad och som väl möjligen har påbörjats, snabbt bringas fram till ett resultat. Jag tror

att om så sker skulle det bli större utsikter att få rätsida på förhållandena omkring forskningsanstalten.

Jag skulle emellertid vilja sluta med några anmärkningar särskilt beträffande det sätt, varpå statsministern och tydligen en stor del av kammarens socialdemokratiska ledamöter och en mycket stor del av den socialdemokratiska pressen ha tagit upp kritiken emot försvarsministern. Denna kritik framställes ju ofta som en personligt inriktad och oberättigad förföljelse. Då jag hör till dem, som även tidigare blivit anklagade för att kritisera försvarsministern på det sättet, skulle jag gärna vilja klarlägga grunden för denna kritik även i de avseenden, där den går utanför försvarsministrernas direkta skötsel av sitt ämbete.

Det kan ju sägas, att kritiken av försvarsministern i en del avseenden haft en personlig karaktär, men det är just mot kombinationen av herr Vougt's person med försvarsministerämbetet som denna kritik har riktat sig. De som framfört den ha menat och mena alltså, att statsrådet Vougt under sin politiska bana har givit uttryck för de egenskaper, som äro särskilt betänkliga hos en försvarsminister. Även en enskild medborgare eller en enskild riksdagsman med dessa egenskaper skulle visserligen ha blivit utsatt för kritik, om han givit uttryck för dem i ett viktigt sammanhang, men det skulle inte mot honom ha uppstått opinionsstormar av den styrka, som ofta blåst omkring försvarsministern. Landets försvarsminister måste nämligen — det är min enkla tanke — symbolisera motståndsviljan, och detta blir allt nödvändigare ju allvarligare det internationella läget blir. Det är knappast nödvändigt att gå tillbaka till krigsårens minnen för att förstå, att statsrådet Vougt aldrig kan göra detta för en majoritet av det svenska folket. Men låt mig säga att det är givet, att dessa minnen rymma de starkaste intrycken av sådana personliga egenskaper hos för-

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

svarsministern, som göra det omöjligt för honom att någonsin bli en samlingsman, när det gäller försvaret.

Jag fick av vad statsministern tidigare i dag yttrade det intrycket, att han menade att en permanentning av herr Vougts person på försvarsministerposten och ett accepterande från oppositionens sida av en sådan permanentning skulle vara ett villkor för samlingen. För min del är jag övertygad om att det är många, inte endast inom oppositionspartierna, som skulle finna ett sådant villkor, om det nu på allvar framställdes, oantagligt. Jag skulle verkligen vilja fråga, herr talman, om det inte finns någon socialdemokratisk ledamot av denna kammare, som hade behov av att icke instämma i den opinionsyttring till förmån för försvarsministern just som försvarsminister, som här förut förekommit. Det förefaller mig märkligt, det måste jag säga, att det just var herr Netzén i Malmö, som med sitt yttrande gav anledning till denna manifestation. Det skulle kanske för kammaren kunna vara av intresse, om herr Netzén vore i tillfälle att lämna någon redogörelse för de omständigheter, som medförde att försvarsministern icke blev omvald till ledamot av riksdagens andra kammare från den valkrets, som herr Netzén nu representerar. Det har alltid för mig framstått som ett oförståeligt misstag att den man, som för den svenska opinionen kommit att tydligare än någon annan personifiera en undfallenhetsattityd gentemot den nazistiska diktaturen, skulle sättas i spetsen för just försvaret. Alla de som tala om en personlig kampanj mot statsrådet Vougt böra beakta, att den skulle han säkerligen i det mesta undgått, om han fortsatt sin politiska verksamhet i mindre utmanande sammanhang, om han inte föranletts att taga en befattning och envist fasthålla vid den, där han måste symbolisera själva motståndsviljan.

När så emellertid likväl har skett, är

det, som jag förut sade, inte nödvändigt att uppehålla sig vid krigsårens minnen. Även under sin ämbets tid har försvarsministern alltför ofta gjort uttalanden och givit prov på en sådan bristande fasthet i ståndpunkterna, som, även om de inte varit på samma sätt utmanande som krigsårens, likväl tydligt nog enligt min mening avslöja sådana brister, som en försvarsminister borde vara utan. Herr Hjalmarson och herr Ståhl ha tidigare lämnat exempel på detta. Jag har varit i stånd att foga något därtill.

Det har sagts att försvarsministern personligen varit böjd för en uppgörelse i enighet mellan de demokratiska partierna. Jag vet inte om det är riktigt, men den insikt, som han ju måste ha om försvarets behov, gör det i och för sig naturligt att föreställa sig det. De sista femtio årens historia uppvisar en del exempel på klarsynta försvarsministrar i demokratiska länder, som bättre än sina kolleger insett, när världsläget höll på att undergå katastrofala försämringar, och som ofta lyckats genomdriva, ibland genom att sätta sin personliga ställning inom respektive regeringar på spel, att försvarets krav tillgodosetts på ett rimligt sätt. Om försvarsministern intagit en sådan attityd, om han reflekterat på att lämna en regering, som inte ville fylla de anspråk, som han ansåg berättigade och nödvändiga, skulle han ha återvunnit en del av det förtroende, som han genom sitt politiska föregående kommit att förlora och kanske framkallat ett medgivande, att den tidigare stränga bedömningen av honom kräver en ändring. Men i stället är läget alltför det, att ingenting förefaller mera osannolikt i samband med försvarsministern än att han skulle välja en sådan väg.

Jag har fått det beklagliga intrycket, att försvarsministern i stället resonerar på ett mera sangviniskt sätt. När allting kommer omkring kanske det inte blir något krig, och blir det ett krig klara

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

vi oss nog ändå! För min del är jag angelägen att understryka, att vårt försvar inte genomsnittligt är dåligt. Den som angriper oss kommer att få det mycket besvärligt. Men det finns åtskilliga punkter som äro svaga, och om vi inte lyckas tillräckligt hastigt stärka dem, kunna de bli av ödesdiger betydelse för våra utsikter att i en försvarskamp kunna hålla ut tillräckligt länge tills vi få hjälp. Då går det inte att resonera som försvarsministern gjorde, när han för ett par månader sedan talade inför Statstjänstemännens socialdemokratiska förening om de alltför sent igångsatta repetitionsövningarna och då sade: »Det hade inte varit klokt att börja repetitionsövningarna tidigare än förra året, ty då hade övningarna fått bedrivas under mindre effektiva former, som kanske tvingat till nya inkallelser av samma folk inom ett par år. Nu finns visserligen risk», tillade försvarsministern, »att kriget kommer innan vi hunnit igenom programmet, men med den påskyndade takten skall tiden troligen inte gå förbi oss.»

Ja, risken finns onekligen att kriget kommer innan regeringen och försvarsministern med den takt, som nu hålles, ha hunnit igenom sitt program för ett tillfredsställande stärkande av försvaret!

När försvarsministern liksom mera i förbigående säger, att visserligen finnas dessa risker för krig men det ordnar sig nog ändå, då ger han uttryck enligt min mening för just den anda och de egenskaper, som allra minst i dagens läge böra finnas hos den man, som skall stå i spetsen för det svenska försvaret.

Herr FAST: Herr talman! Den siste ärade talaren försökte karakterisera värdet av uttalanden från försvarsministern. Om jag, herr talman, som dock varit ledamot av denna kammare i

många år, skulle våga mig på att göra en karakteristik av dagens debatt, så blir slutresultatet olustigt, olustigt inte minst med hänsyn till försvarets intressen.

När man tagit del av vad vissa höger- och folkpartitidningar ha uttalat angående bristerna i vårt militära försvar och när man åhört dagens debatt, har man inte kunnat undgå att få det intrycket, som ytterligare förstärktes av den siste talarens avslutning, att man i minst lika hög grad syftar till att komma åt ett statsråd, som man på för mig oförklarliga grunder vill särskilt misskreditera, som att stärka försvaret. Systemet med att systematiskt och hänsynslöst öva kritik mot ett statsråd i sänder är ju en gammal känd trafik. Det är ingen ny företeelse. Resultatet av denna sport, som man har bedrivit tidigare mot statsråd, som inte finnas i dag och som man sedermera när de avgått höjt till skyarna, har hittills varit, herr talman, rätt magert, och fråga är om inte vederbörandes ställning rent av har förstärkts genom formen och ovederhäftigheten i kritiken. I varje fall är jag övertygad om att denna kritik icke kunnat gagna försvarets intressen, framför allt inte bland de djupa folkskikten.

Härmed har jag, herr talman, icke velat med ett ord förmena någon inom eller utom riksdagen att kritisera regeringen vare sig i sin helhet eller enskilda statsråd. Vad jag har velat framhålla är att kritiken icke bör och icke får bli självändamål, som den i detta fall har blivit.

Enligt mitt förmenande har försvarsministern visat sig vilja ställa kraven på försvarsförstärkningar så högt som förutsättningar för positiva beslut i olika lägen ha kunnat föreligga. Statsministern sade, att försvarsministern hade regeringens förtroende, och jag skulle vilja å den socialdemokratiska riksdagsgruppens vägnar här säga rent och klart ut, att försvarsministern har

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

också den socialdemokratiska riksdagsgruppens förtroende. Därmed kan man i varje fall sluta upp med metoden att påstå, att det endast är några få, som stå bakom försvarsministern och den politik han för.

Eftersom jag inte tänker gå in på några detaljer — och därtill har jag i denna fråga knappast några förutsättningar — vill jag framhålla några rent principiella synpunkter. Om man bifaller de reservationer, som fogats till detta utskottsutlåtande, är det väl ingen som vågar göra det påståendet, att vi då skulle ha ett betryggande försvar i detta land. Ett sådant försvar kan intet land, inte ens en stormakt, skaffa sig. Man får därför röra sig med betydligt blygsammare begrepp och försiktigare uttalanden. Inom ramen för den nuvarande försvarsorganisationen kan det säkerligen med mycket goda skäl framställas mycket önskvärda och betydande krav i fråga om underhåll och nyan-skaffning av materiel till sådana be-
lopp, som för åtskilliga skulle te sig svindlande och omöjliga att tillmötesgå.

Man kan till slut inte komma bort ifrån behovet av en avvägning mellan militära och civila behov. Särskilt i ett litet land äro ju de ekonomiska resurserna starkt begränsade och därmed även ramen för de militära utgifterna starkt begränsad. Detta innebär att ju vidare organisationen är, desto större svårigheter har man att ge den militära organisationen ett fullt modernt innehåll, som till fullo utnyttjar teknikens alla s. k. framsteg. Detta betyder att vi i viss utsträckning måste dragas med en utrustning, som på åtskilliga punkter inte är helt modern och där man sålunda inte kan sortera bort och nyan-skaffa materiel i den takt, som nya vapen kunna erhållas. Jag har därför vid ett par tillfällen från denna talarstol gjort mig till talesman för såsom en egen uppfattning, att det vore be-
fogat med en krympning av den militära organisationen för att man bättre

skulle kunna anpassa sig till teknikens olika framsteg.

Men nu vill jag, herr talman, ögonblickligen medgiva, att det nuvarande utrikespolitiska läget gör, att man måste gå försiktigt fram i fråga om rubbningar i organisationen. Men då måste man också finna sig i att det finns brister, som man ekonomiskt inte orkar med att täcka, och man bör ha mod att erkänna att sådana brister finnas och komma att finnas även om vi bifalla de nu föreliggande reservationerna.

Jag vill erinra om att de militära kostnaderna äro mycket höga i vårt land, även om i några andra länder försvarets andel av den årliga nationalinkomsten är högre än hos oss. Men då måste man också taga hänsyn till hur länge man har haft en relativt betydande rustning eller om man, som en del länder gjorde efter världskriget, nedrustat och först nu börjat taga krafttag.

Vi böra vidare komma ihåg att man inte minst i det borgerliga lägret klagar hårt och bittert över höga skatter och kräver sänkningar av dessa skatter, både indirekta och direkta. Jag skulle vilja tillägga, att vill man behålla vår sociala och kulturella standard och samtidigt i allt raskare takt öka de militära utgifterna, så måste man i ärlighetens namn åtminstone tala om för folket, att det är omöjligt att kunna sänka skatterna, om man vill ha täckning för utgifterna. Man kan väl inte gärna tänka sig att man i en tid med överfull sysselsättning skall underbalansera budgeten.

På tal om de militära kostnaderna så är det i nuvarande läge omöjligt att härom göra en fullt exakt beräkning. Man har försvarsbudgetens summor, man har tidigare reservationer, tidigare och nu utlämnade fullmakter för utläggning av materielbeställningar, man har pensionsstaten, man har civilförsvaret och man har de kostnadssteg-

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

ringar, som man även under löpande budgetår helt säkert måste räkna med. Vill man i övrigt fullt ut få reda på belastningen av försvarskostnaderna på hela folkhushållet, måste man räkna ut värdet av förlorade dagsverken för såväl fast anställda som värnpliktiga. Jag tror det vore önskvärt, att man kunde ge menige man en klarare bild av vad försvaret i nuvarande läge kostar samhället per år.

Av vad jag nu sagt, herr talman, får icke dragas den slutsatsen, att jag är ointresserad av att vårt försvar är starkt och har en god standard, tvärtom. Vad jag har velat framhålla är endast, att vi inte kunna skaffa oss ett betryggande försvar, att vi inte ha ekonomiska resurser till att i full utsträckning kunna låta nyanskaffning av materiel gå i samma takt som tekniken på detta område gör framsteg. Våra försvarsutgifter måste avvägas mot vad som kan anses rimligt och skäligt med hänsyn även till det civila livets krav, och vi måste vara beredda att fullt ut, genom direkta eller indirekta skatter, bära de bördor, som relativt höga försvarskostnader medföra. Om man anser denna frågeställning rimlig — vilket jag tycker den är — blir det mera fråga om hur man inom ramen för vad man anser samhället ha råd med skall kunna åstadkomma den största möjliga försvarseffekten. Ja, härom kunna naturligtvis, herr talman, meningarna gå isär, inte bara bland politikerna utan även bland militära experter. Men om man erkänner detta blir debatten i försvarsfrågan åtskilligt nedtonad. Om man sålunda ger meningsskiljaktigheterna i försvarsfrågan rimliga proportioner, bli dessa meningsmotsättningar enligt mitt förmenande också mindre skadliga för landet och för försvaret. Jag vill framhålla, att en icke komprometterad alliansfri utrikespolitisk kurs är ägnad att minska riskerna för vårt lands indragande i ett eventuellt stormaktskrig. Jag vill här understryka,

att vår utrikespolitik emellertid måste vara kompletterad av ett så starkt försvar, som vi ha råd med att hålla, ett försvar, som understryker allvaret i våra deklamationer om att avvisa eventuella inkräktare på svenskt område. Önskvärt vore det givetvis, om vi inom de demokratiska partierna kunde vara fullt överens om både vårt utrikespolitiska handlande och försvarspolitik. Dagens läge manar därtill och morgondagens kanske kan göra det i ännu högre grad.

Om man sålunda enligt min mening måste göra en avvägning med hänsyn till vad vi ha råd att offra för försvaret och sålunda även göra en avvägning av på vilka punkter försvarsförstärkningarna kunna ge den största effekten, har jag svårt att förstå dem, som i det nyss avgjorda ärendet motsatt sig en så enkel organisationsförändring, som indragningen av K 2 innebär. Jag har blivit förvånad över att man i denna reservation dessutom har gjort ett uttalande, som dess bättre inte finnes i någon annan reservation, nämligen att man kan nå ett betryggande försvar. Visserligen var det i detta sammanhang fråga om en betryggande kuppberedskap, men i alla fall, herr talman, låt oss tona ner diskussionen en liten smula.

I reservationen nr 4 begäras utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit ytterligare 42 miljoner kronor för utläggning av beställningar av viss tygmateriel. Ja, här kommer utöver den avvägning, som jag tidigare talat om, även frågan upp om i vilken utsträckning det är möjligt att belasta vår produktion med militära beställningar. Det måste finnas en gräns, där dessa beställningar allvarligt rubba den civila produktionen och tillgodoseendet av den civila befolkningens behov av nödvändighetsvaror. Man bör enligt mitt förmenande inte glömma bort, att en forcerad produktion av militär materiel är ägnad att minska produktionen för civilt

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

bruk och sålunda medverka till att försvåra ett återställande av balansen mellan tillgången på pengar och tillgången på konsumtionsvaror.

Vad jag i detta sammanhang har sagt gäller också i stort sett reservationen nr 6, som avser anslagsökning för flottan och kustartilleriet.

I reservationen nr 7 yrkas det att utöver vad Kungl. Maj:t har föreslagit — 270 miljoner kronor — ytterligare 30 miljoner kronor skola anvisas för utläggning av beställningar å flygmateriel etc. Reservanterna ha själva framhållit svårigheten att anskaffa all denna materiel för fullföljandet av detta program, och jag vill tillägga: även arbetskraft. Jag undrar om inte redan vad Kungl. Maj:t har föreslagit i den proposition, som vi nu behandla, ligger i överkant av vad som i verkligheten kommer att visa sig vara praktiskt genomförbart, även om man utnyttjar eventuella möjligheter till import där sådana yppa sig. Ett tillgodoseende av reservanternas krav skulle, såvitt jag förstår, innebära att staten måste använda tvångsmedel på arbetsmarknadens område, något som jag inte tror att någon är beredd att rekommendera.

Det går ju inte heller att utan vidare öka antalet arbetare i vissa industrier, även om detta vore möjligt utan tvångsdirigering av arbetskraften. Arbetarna måste ju ha någonstans att bo, och det tar tid att få fram även mycket primitiva bostäder. Dessutom kan man ju inte bortse ifrån hur hela bostadsprogrammet snedvrides om t. ex. vissa orter — med militär produktion — skola lämnas obegränsat företräde när det gäller byggnadstillstånd för bostäder, för att inte tala om de problem som i övrigt uppstå för orter, där befolkningen växer mycket snabbt.

Det förefaller mig, herr talman, som om regeringen och försvarsministern hade lämnat ett gott bidrag till den kompromiss i fråga om försvarets förstärkning, som nu är ekonomiskt för-

svarbar och produktionstekniskt framkomlig och som därför bort kunna godtagas även på den borgerliga sidan, men att döma av den siste talarens deklaration är det ju inte den saken som är det viktiga, utan det är försvarsministerns person som står hindrande i vägen, och under sådana förhållanden tjänar det ingenting till att man här ytterligare talar om kompromisser.

Man bör, när man gör ett bedömande av innehållet i propositionen, också hålla i minnet vad som beslutades i fråga om försvarsförstärkning under höstriksdagen i fjol. Om man tar sådana hänsyn tror jag att man inte bör använda alltför starka ord, när man på borgerligt håll talar om socialdemokraternas bristande vilja att åstadkomma en kompromiss, som även i fortsättningen kunde föra försvarsfrågan utanför partipolitiken. Jag tror emellertid att man ur försvarspolitiska synpunkter inte bör vara angelägen att förstöra de verkningar, som ett bifall till reservationerna skulle innebära för förstärkning av vårt försvar, detta i synnerhet om man tar hänsyn till vad som nu är praktiskt genomförbart. Jag anser att regeringen på ett godtagbart sätt har gjort den avvägning av intressena, som jag inledningsvis nämnde, och att den gjorda avvägningen är ganska förmånlig med hänsyn till försvarets upprustning på mera vitala punkter.

Även om denna debatt på åtskilliga punkter varit olustig, tror jag att man, när man går in på en saklig analys av de olika ståndpunkter, som här i sak ha blivit presenterade för kammaren, kan säga att de skiljaktigheter som finnas inte äro av en sådan storleksordning, att de böra kunna berättiga till att debatten fortsätter i den anda i vilken den har börjat.

Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till utskottets hemställan.

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

Häruti instämde fru *Johansson* i Norrköping, herrar *Gustafsson* i Bogla, *Andersson* i Löbbo samt *Bengtsson* i Halmstad och fröken *Öberg*.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta behandlingen av föreva-

rande utlåtande ävensom handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 em, då enligt utfärdat anslag detta plenum kommer att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 5.11 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 23 maj.

Kl. 7.30 em.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr andre vice talmannen, varjämte på grund av förfall för sekreteraren till en början undertecknad, jämlikt herr andre vice talmannens förordnande, tjänstgjorde vid protokollet.

§ 1.

Utgifter under riksstatens fjärde huvudtitel (Forts.)*Punkten 1.*

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.
(Forts.)

Herr andre vice talmannen anmälde, att överläggningen rörande *punkten 1* i statsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen samt i propositionerna nr 108 och 110 gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner nu komme att fortsättas; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr **HEDLUND** i Rådomb, som yttrade: Herr talman! Under förra hösten

samlades som bekant ledarna för de demokratiska partierna till överläggningar i försvarsfrågan. Dessa överläggningar tillkommo ju i skuggan av det på sommaren i föl utbrutna Koreakriget. Den skärpning av det världspolitiska läget som inträtt motiverade, att även vi svenskar sågo om vårt hus. Jag tror inte att jag gör mig skyldig till någon överdrift, om jag säger att den alldeles övervägande delen av svenska folket kände en stor tillfredsställelse över att man hade kommit fram till ett resultat och över att man hade nått enighet beträffande denna fråga. När dessa förhandlingar således fingo ett gynnsamt förlopp, kunde man kanske ha varit berättigad draga den slutsatsen, att försvarsfrågorna även framdeles under de utomordentligt skärpta förhållandena skulle kunna hållas utanför de partipolitiska meningsmotsättningarna.

Fortsättningen av försvarsfrågornas behandling har emellertid tyvärr inte artat sig lika bra. Vid fjolårets höstriktdag lyckades man inte uppnå enighet vare sig i statsutskottet eller i kammarna. Statsutskottets betänkande beträffande försvarsfrågorna var späckt av reservationer. Några verkligt djupgående motsättningar lågo dock icke bakom den rika floran av särmeningar. I själva verket voro motsättningarna i

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

sakfrågorna inte större än att kompromisser på praktiskt taget alla punkter borde ha varit möjliga. Vi beklagade i debatten här i kammaren från vårt håll, att samförstånd inte hade kunnat uppnås kring försvarsproblemen, och i dag är det ännu större anledning att beklaga, att man nu inte har kommit fram till ett enigt resultat. Till betänkandet i detta ämne finns som bekant fogat ett inte så litet antal reservationer. Även om det skulle vara en överdrift att säga, att meningsmotsättningarna gå starkt på djupet, förefaller det i alla fall som om klyftan mellan regeringens och oppositionens uppfattningar hade vidgats. Det är att beklaga. Det skulle ha gjort ett mycket gott intryck både i vårt eget land och utåt, om de demokratiska partierna hade kunnat stå på samma linje, när det gäller sådana livsviktiga frågor som vårt försvar och vår militära beredskap i ett utrikespolitiskt läge, som är ett av de mera labila och riskfyllda vi någonsin ha upplevt.

Sverige har valt att följa en alliansfri linje i sin utrikespolitik. Skall den med någon utsikt till framgång kunna fullföljas, krävs ovillkorligen stödet av ett starkt försvar. Det måste stå klart, att vi inte bara äro villiga att föra en sådan politik utan att vi också bereda oss på att söka hålla vår territorium intakt. Det är i den känslan som de tre demokratiska oppositionspartierna ha begärt vissa förstärkningar i fråga om försvaret. Vi ha begärt en bättre utbildning av gruppcheferna, förlängning av repetitionsövningarna för det värnpliktiga befälet, utökning av beställningsbemyndigandena rörande arméns tygmateriel och ökning av anslaget för underhåll av flottans fartyg, och vi ha fordrat, att det redan förut fattade principbeslutet rörande dagflottiljernas förstärkning snarast skall helt genomföras. Det har också framförts vissa önskemål rörande modernisering av luftbevakningen och anskaffning av moderna plan till vår enda nattjaksflottilj, och det har krävts

åtgärder för upprätthållande av beredskapen under den ur beredskapssynpunkt svaga delen av året, alltså från mitten av mars till början av hösten. Det förutsattes också i den motion, som de tre demokratiska oppositionspartierna gemensamt framburo, att om de militära myndigheternas erfarenheter skulle ge vid handen, att det inte är möjligt att trots fortsatt effektivisering av utbildningen av de värnpliktiga nå en tillfredsställande soldatutbildning med en första utbildningstid av nio månader, skulle Kungl. Maj:t ta upp den frågan till förnyad prövning. Det underströks i motionen, att alla möjligheter till effektivisering och besparing inom försvaret borde iakttas.

Det gemensamma försvarsprogram från den demokratiska oppositionen, som sålunda presterades, gick ingalunda utanför gränsen av våra ekonomiska resurser. Tvärtom voro de direkta utgiftsökningar för främst nästa budgetår, som skulle följa av ett bifall till motionen, relativt blygsamma. Statsfinansiella svårigheter kunna därför ingalunda anföras som ett tungt vägande argument mot dessa krav.

Genom propositioner som framlagts efter det dessa krav presenterats här i riksdagen och genom andra åtgärder ha de önskemål som framförts i motionen glädjande nog delvis kommit att realiseras. Härigenom har det blivit möjligt att på åtskilliga avsnitt stärka vårt försvar och vår omedelbara försvarsberedskap. Tyvärr har det inte gått att över hela linjen uppnå samma goda resultat. På åtskilliga andra — och jag skulle vilja säga lika viktiga — områden har det misslyckats att jämka ihop meningarna. Det förefaller åtminstone mig som om meningsbrytningarna inte varit större än att man hade bort kunna fortsätta på sammanjämkandets väg, om viljan hade varit tillräckligt god.

Bland de punkter, där enighet inte har kunnat vinnas, äro, som kammaren väl känner till, frågan om ett utökat be-

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

ställningsbemyndigande för anskaffning av tygmateriel till armén och frågan om dagjaktflygets förstärkning de ur kostnadssynpunkt mest betydelsefulla, och jag skulle vilja säga, att det är de två frågor som uppenbarligen också ur effektivitetssynpunkt äro att betrakta som de viktigaste av de frågor, i vilka motionärerna inte ha lyckats få sina synpunkter beaktade. Den nedprutning i förhållande till förslaget i motionen, som utskottsmajoritetens förslag går ut på, kommer att innebära avsevärda olägenheter och begränsa arméns möjligheter att hålla sin slagkraft uppe. Det gäller både i fråga om vapen och i fråga om ammunition. Särskilt väsentligt i detta avseende är att arméns artilleripjäser till icke ringa del få betraktas som föråldrade och därför snarast möjligt böra ersättas med moderna. Det av regeringen begärda beställningsbemyndigandet är, som reservanterna på denna punkt framhålla, inte tillräckligt för att medge en tillfredsställande omsättning och modernisering av tygmaterielen. Vårt lätta fältartilleri består av pjäser, som kvalitativt äro underlägsna motsvarande pjäser inom andra arméer på grund av sin ålder. Härtill kommer att vår relativa artilleristyrka är tämligen låg i förhållande till utländska arméers. Även vårt luftvärn är på grund av teknikens snabba utveckling i behov av modernisering.

Måhända invändes det mot kravet på ökade beställningsbemyndiganden redan i år, att industrien inte hinner få fram vare sig vapen eller ammunition i så snabb takt, att beställningsbemyndiganden behöva göras redan nu. Det skulle gå lika bra nästa år, kanske man säger. Detta vore sant, om det inte låge till på det sättet, att det är nödvändigt att planlägga ett sådant arbete på längre sikt för att det inte skall bli dröjsmål och uppehåll i leveranserna. Det allmer skärpta utrikespolitiska läget kräver faktiskt snabbaste möjliga förstärkning av försvaret, och fördenskuil får man enligt reservanternas mening inte

ordna det på det sättet att det blir dröjsmål vid tillverkningen av synnerligen viktig materiel. Det är svårt att förstå att regeringen inte på den punkten i högre grad lånat sitt öra åt oppositionens önskemål.

Ännu svårare att förstå är att regeringen inte har försökt komma fram till att i full utsträckning genomföra 1948 års principbeslut om dagjaktflygets förstärkning. Alltjämt återstår det att besluta om förstärkning av fyra flottiljer, och alltjämt vill regeringen ställa denna förstärkning på framtiden. Flyget är genom sin höga beredskap av utomordentlig betydelse för försvarets effektivitet. Läget i världen är, som jag för en stund sedan nämnde, sådant, att en snabb förstärkning av just den omedelbara försvarsberedskapen framstår som den väsentligaste uppgiften på försvarets område. Jag kan fördenskuil inte finna det försvarligt att frågan om jaktflygets förstärkning skjutes upp på det sätt som utskottsmajoriteten förordar, allra helst som erfarenheterna från Koreakriget visat just jaktflygets stora betydelse. I likhet med reservanterna anser jag det tvärtom angeläget, att åtgärder vidtagas redan under nästkommande budgetår för att göra det möjligt att snabbt förstärka de fyra återstående flottiljerna. Bristen på arbetskraft gör det svårt för den inhemska flygindustrien att tillverka jaktplan så snabbt som skulle vara önskvärt, men under alla förhållanden lär det väl ändå kunna ordnas så, att man kan tillverka så många flygplan, att ytterligare två flottiljer kunna förstärkas. Och då den egna flygindustrien brottas med svårigheter, bör man ta vara på eventuella möjligheter att utifrån köpa flygplan. Sådana möjligheter kunna tänkas yppa sig med den utökning av produktionen som nu sker i flera länder. Från majoritetens sida har man i detta sammanhang sagt, att det inte går att få fram flera plan än vad redan beslutade förstärkningar kräva. Men här står ju uppfattning mot upp-

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

fattning, och i den situationen måste man faktiskt säga sig, att det väl i varje fall är värt att göra ett försök. Sedan får man se vilkendera uppfattningen som visar sig vara den riktiga i fråga om möjligheterna att öka ut produktionen.

Beträffande flottan äro kraven i den borgerliga försvarsmotionen mycket blygsamma. Här har endast begärts en ökning av anslaget till underhåll av fartygsmaterielen med 4 miljoner kronor. Marinförvaltningen har begärt en anslagshöjning av ungefär $6\frac{1}{2}$ miljoner kronor. På grund av tidigare nedskärningar av detta anslag ha en hel del nödvändiga underhållsarbeten skjutits upp, varför det belopp som begäres i motionen faktiskt utgör ett minimum, som inte borde underskridas.

Jag vill till sist än en gång beklaga, att enighet inte har kunnat uppnås om försvarets anslagskrav. Under krigsåren rådde nationell samling i försvarsfrågorna, och det skulle vara en olycklig utveckling, om det blåste upp till strid kring försvaret. Man har i dag från regeringspartiets sida gjort uttalanden, som kanske få tolkas på det sättet, att man därifrån inte har så förfärligt mycket att erinra mot en strid kring dessa frågor. Jag vill hoppas att det intryck jag fick av debatten i det hänseendet inte skall visa sig vara det riktiga, utan att vad man menade var, att om det blåstes upp en strid, finge man, hur tråkigt det än var, försöka möta den striden. Det är ju så att den internationella spänningen skapar stora risker för freden, och vi kunna inte våga sätta vår lit till den förhoppningen, att vi skulle bli oberörda av förhållandena, om en ny världsbrand bryter ut. Vi måste hålla ett försvar som ligger på en kvalitativt mycket hög nivå, och det är angeläget att så snabbt som möjligt förstärka just den omedelbara beredskapen mot krig. Jag tror att man bör se på de ökade bördorna och de ökade krav som ställas på det sättet, att det här gäller att under en övergångstid,

medan förhållandena äro så pass spända i världen som de faktiskt äro, se till att man stärker försvaret så långt det över huvud taget är möjligt men att man senare kanske kan få räkna med att något pruta ned på vad man i dag anser vara oundgängligen nödvändigt. Från sådana utgångspunkter förefaller majoritetens negativa hållning till de krav som framförts i reservationen oförklarliga och kanske också oförsvarliga. Det är självklart att vi inte kunna rusta över vår ekonomiska förmåga, men som jag redan tidigare framhållit, gå oppositionens krav ingalunda så långt att man kan säga, att vi skulle anstränga oss över vår förmåga. Dessa krav låta sig väl tillgodoses inom ramen för de inkomster, som staten har att räkna med under nästa budgetår. Ifrån majoritetens sida skulle man enligt min mening ha handlat klokt, om man lyssnat till vädjandena om samling och enighet kring vårt försvar.

Vidare anförde:

Herr ANDERSSON i Malmö: Herr talman! Beträffande själva försvarsfrågan har det i dagens debatt varit betydligt mjukare tongångar än de som förekommit i den borgerliga pressen, när den har kritiserat regeringens förslag, vilket sedermera också har blivit statsutskottets. Man har i den borgerliga pressen talat om ljumhet i försvarsfrågan och t. o. m. sagt att det är ett äventyrligt spel med rikets säkerhet att icke bifalla vad de borgerliga motionärerna ha föreslagit, detta trots att det väl är tämligen osäkert huruvida det över huvud taget ens rent tekniskt hade gått att realisera motionärernas förslag.

Vad skola nu sådana överord tjäna till? Ja, de kunna måhända gagna den egna partipropagandan, vilket väl är avsikten, men det är inte riktigt säkert att de göra det. Vad som däremot är säkert är, att de inte gagna försvaret och försvarsviljan, i varje fall inte hos stora

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

delar av vårt folk. Vi böra ju alla sträva efter att komma därhän, att landets försvar omfattas av en allmän folkmening. Försvarsviljan, och kanske framför allt styrkan i vårt försvar, kan emellertid inte enbart mätas i det antal miljoner kronor, som anslås för rent militära ändamål. Det finns även andra faktorer, som väga tungt i folkförsvaret vid det totala krig, som vi alla räkna med men också hoppas aldrig skall komma. Vi måste beakta att försvarskostnaderna inte få bli av sådan storleksordning, att andra väsentliga intressen bli åsidosatta.

Klart är ju, att ju större belopp som läggas på försvaret, desto mindre blir det över för andra ändamål. Utskottets förslag, som också är regeringens, innebär mycket höga militära utgifter. Det har uppgivits att de rent militära utgifterna för budgetåret 1951/52 uppgå till omkring 1 300 miljoner kronor. Det är möjligt, att man inte i den summan har räknat med de prisstegringar, som säkerligen bli ofrånkomliga och som sålunda komma att pressa kostnaderna i höjden ännu mera.

Men till detta komma också andra ting. Vi ha t. ex. civilförsvaret, vi ha de tämligen höga omkostnaderna för pensioneringen, och som vi veta förekommer det också utgifter för försvaret under flera andra huvudtitlar. Vidare ha såväl kommunerna som industrien i landet vissa försvarsutgifter, som de måste fullgöra. Därtill komma de enskilda medborgarnas personliga uppoffringar. Jag tänker härvid särskilt på dem som fullgöra sin värnplikt eller beredskapstjänst. Det är alltså väldiga belopp det här gäller. Men utgifterna kunna motiveras med det spända utrikespolitiska läget, och jag har därför ingen anmärkning att göra. De få dock inte stiga ännu mera. Det vore inte tillrådligt. Det skulle innebära ytterligare återhållsamhet på alla områden i vårt land. Det skulle kanske också innebära en sänkning av standarden på många

håll, vilket icke kan vara till gagn för försvarsviljan hos vårt folk. Inte heller stärker det landets försvarsmöjligheter.

Det är också en annan sak i detta sammanhang, som jag vill erinra om, nämligen att de militära myndigheterna böra beflita sig om att medlen för militära ändamål bli riktigt använda.

Dessa synpunkter hör man ta hänsyn till vid bedömningen av försvarsfrågan.

Herr Åkerström och jag ha vid punkt 100 avgivit en blank reservation. Denna punkt gäller anskaffning av flygmateriel m. m. De övriga reservanternas förslag på denna punkt gå ut på att de fyra återstående oförstärkta dagjaktflottiljerna inom flottiljorganisationens ram skola förstärkas med 50 procent, i likhet med vad som skett med övriga flottiljer. Materielen till två av dessa flottiljer skulle köpas från utlandet, och till de andra två flottiljerna skulle materielen anskaffas inom landet. Detta förslag, som är detsamma som motionärernas, har utskottet för sin del inte kunnat gå med på. Utskottet har sagt, att det för närvarande inte vill vara med om att bevilja anslag eller ge bemyndigande för detta ändamål. När så kan ske blir beroende på vår ekonomi och på våra materiella resurser, säger utskottet.

Vad skulle då denna förstärkning av de återstående fyra oförstärkta dagjaktflottiljerna kosta? Ja, man räknar med en engångskostnad på 96,2 miljoner kronor, fördelad på ett antal år samt en årskostnad på 17,8 miljoner kronor. Fortfarande har man säkerligen inte räknat med de prisstegringar, som nu inträtt. Det är alltså här fråga om betydande såväl engångs- som årskostnader till försvarsbudgeten, vilken redan förut är så hög, att den enligt min mening icke bör få bli högre. Beträffande utskottets motivering, i vilken utskottet stöder sig på ett principbeslut av riksdagen 1948 vill jag säga några ord. Mig synes det vara tveksamt om det är lämp-

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

ligt att ge förhandslöften om utbyggnad av vissa speciella delar av det militära försvaret, såvida inte särskilda motiv härför kunna anföras. Jag vill inte undervärdera flygets betydelse. Erfarenheterna, icke minst från Korea, synas visa dess stora betydelse vid militära operationer. Men vi skola inte heller undervärdera armén eller andra vapengreningar. Det är mycket viktigt att vi ha en stridsduglig armé, försedd med moderna och effektiva vapen, och det kan mycket väl hända — om vi hade råd till det — att det vore bättre att lägga de föreslagna miljonerna på fältartilleriet, stridsvagnarna eller luftvärnet.

Vi böra också ha den ständigt pågående utvecklingen av de militära vapnen i minne. Nya uppfinningar spela en stor roll härvidlag, och de nya moderna vapnen tyckas bli allt dyrare. Vi ha inte råd till allt. Vi måste hålla oss inom en för vårt land rimlig kostnadsram. Om flyget får en relativt stor andel av anslagen till militära ändamål, blir det mindre pengar till andra vapengreningar. Vi måste därför välja och se efter vad som bäst gagnar försvaret i dess helhet, men ett sådant avgörande måste fattas från fall till fall och efter noggrant övervägande. Därför synes det mig inte vara lämpligt att på förhand ge alltför rundhänta löften om utbyggnad av en viss försvarsgren, som medför betydande utgifter, såvida man inte är beredd att ytterligare kraftigt öka anslagen för de samlade militärutgifterna. Men det är här man enligt min mening måste vara mycket aktsam. Vi måste nämligen samtidigt se till att även andra för vårt land betydelsefulla önskemål bli tillgodosedda.

Jag har, herr talman, velat anförda dessa synpunkter vid behandlingen av denna punkt.

En talare före middagspausen, herr Wedén, drog i sin iver att angripa försvarsministern in en annan fråga i debatten, som inte har det ringaste med försvarsfrågan att göra. Herr Wedén

kom nämligen in på riksdagsmannavalet i fyrstadskretsen i Skåne 1948 och anledningen till att herr Vougt inte blev omvald till andra kammaren. Jag är här i tillfälle att meddela orsaken. Det var den att herr Vougt i mycket god tid avsåg sig förnyad kandidatur i denna krets, eftersom han någon tid före valet hade flyttat från Malmö till stockholmstrakten. Han kunde därför inte kandidera och därför inte heller bli vald. Någon diskussion om hans namn förekom inte, eftersom avsägelse förelåg. Det bör, herr talman, bli ett slut på dessa måttlösa och oförsynta personliga angrepp på vår försvarsminister. De gagna icke den samförståndstanke, som man så gärna på borgerligt håll talar om.

Häruti instämde herrar *Olsson* i Mellerud, *Gustafsson* i Stockholm, *Eriksson* i Sandby, *Sundström*, *Hallén*, *Severin* och *Akerström*.

Herr **LINDBERG**: Herr talman! Det tycks nu som om vi hade kommit så långt i denna debatt, att det är omöjligt att ta ordet utan att göra sig skyldig till upprepningar åtminstone i viss mån av vad som tidigare är sagt.

Jag skulle emellertid vilja börja med att säga ett par ord om herr Hedlunds i Rådombeslutet anförande. Han slutade med att rikta en maning till oss allesammans att stärka försvaret inför det nuvarande läget, en maning, som vi naturligtvis kunna instämma med honom i. Vi måste dock göra den reservationen, att vi fråga: Borde inte oppositionen ha tänkt på det, innan man började dagens debatt? Det kan hända, att det blivit lättare att enas kring försvarsfrågorna, om icke alla de angrepp, som i dag framförts här, kommit till.

Numera är det av alla erkänt, att stora belopp måste anslås till rikets försvar. Detta erkännande skedde redan före krigsutbrottet 1939, och någon ändring härvidlag har sedan dess icke skett.

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

Man uttalade då att försvarsfrågan höjts över partierna, och under krigsåren var det knappast någon diskussion om de belopp, som anslagos till försvarsändamål. Efter krigets slut har det emellertid av och till diskuterats om vissa anslag till militära ändamål, men fortfarande har det knappast blivit någon diskussion om de stora beloppen.

Först på senare tid ha allt starkare krav på ökade anslag till försvaret ställts. Inom vissa grupper nämnes försvaret som det område dit anslagen i första hand böra gå, samtidigt som man äskar sparsamhet på en del andra områden. För närvarande torde till försvaret utgå omkring 1,2 miljarder kronor, ett ganska aktningvärt belopp. Efter årets — eller kanske vi skola säga dagens — beslut torde denna summa ha stigit med ytterligare 200 miljoner kronor. Det har i dag uppgivits olika belopp för vad vi använda för försvarsändamål, men om man säger 1 400 miljoner kronor efter dagens beslut torde man komma sanningen bra nära.

Om de tidigare beviljade anslagen ha samtliga partier — med undantag möjligen för kommunisterna — varit överens, varför om dessa för dagen icke torde vara annat att säga än att det bör tillses, att dessa belopp användas på bästa eller kanske rättare sagt på effektivaste sätt. Och härtill må det vara tillåtet att anknyta några små reflexioner.

I stort sett torde enighet råda också därom, att utbildningen med vad därtill hörer skall göras så effektiv som möjligt. Detta måste då också innebära, att den dyrbara materiel, som anskaffas, skall kunna handhavas på bästa och ändamålsenligaste sätt. Det är ingen mening med att öka utbildningsmålen utan att lämna sådana ekonomiska resurser att målen kunna uppnås, och det är heller ingen mening med att anslå större belopp än utbildningsmålen kräva. Det ena måste således avvägas mot det andra.

Vad beträffar frågan om det frivilliga

försvaret och samordnandet av detsamma har den kommitté, som omnämnes på sidan 1 i utskottets utlåtande, utgått från dessa principer och sökt föreslå sådana åtgärder för beräkning av statsbidragen, att anpassning skall kunna ske efter de grunder som ovan antytts. Vidare har kommittén föreslagit tillsättandet av en enhetlig frivilligledning, mot vilket förslag man nu är i färd med att ställa motförslag, vars förverkligande antagligen kommer att bli dyrare än det kommittén tänkt sig. Här ankommer det på departementschefen att granska och väga remissvaren mot förslagen från kommittén, och om den saken blir det tillfälle att senare diskutera.

I det nu framlagda utskottsutlåtandet redovisas en motion av mig, nr 522 i denna kammare. I denna motion föreslås vissa inplaceringar i lönegrader för flottans maskinister. I anledning av vad utskottet skrivit om denna sak skall jag avstå från såväl någon närmare motivering utöver vad som förekommer i motionen som något yrkande. Jag instämmer således med utskottet på denna punkt och hoppas att departementschefen tager frågan under förnyat övervägande.

Vad som motiverar mitt anförande i en diskussion om utskottets förslag i anledning av fjärde huvudtiteln är inte så mycket innehållet i utskottets utlåtande som fastmera förslagen i en del av de borgerliga reservationerna i anslutning till detsamma. Under förutsättning att jag har räknat rätt skulle kostnaderna för försvaret, om dessa reservationer bifallas, komma att ökas med omkring 85 milj. kronor, ett kanske i och för sig blygsamt belopp, sett mot bakgrunden av fjärde huvudtitelns slutsumma.

I detta sammanhang måste man emellertid fråga efter konsekvenserna av alla dessa yrkanden. Här i kammaren har man vid ett par tillfällen i år från samma håll, där man nu står för äskan-

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

dena om anslagshöjningar, undervisat regeringen om hur den skall förfara för att undvika inflation och framför allt för att undvika en höjning av skatterna. Det förnämsta medlet skulle vara att staten avstode från att ge ut för mycket pengar; det skulle sparas på statens utgifter. Försiktigtvis har undervisningen inte sträckt sig så långt, att man meddelat vilka utgifter som skulle undvikas. Det måste emellertid självfallet vara sådana som öka efterfrågan på varor och tjänster. Samtliga nu reservationsvis äskade ökning- ar äro dock av sådan karaktär, att de komma att öka statens beställningar för försvarsändamål.

Kungl. Maj:t har själv äskat stora belopp till försvarsändamål, belopp som i sig själva och i nuvarande läge måste betyda en väldig omsättning och därmed ytterligare öka inflationstrycket. Det kan vara skäl att tänka på detta, hur angeläget det sedan må vara att stärka vårt försvar.

Man måste också uppmärksamma en annan fråga i detta sammanhang. För att försvaret verkligen skall bli starkt och effektivt krävs något mer än pengar. Det viktigaste torde trots allt vara, att nationens invånare anse sig ha något att försvara. Utarmas landet med hjälp av höga försvarskostnader, kan det inträffa, att en stor del medborgare vända sig mot försvaret. Jag har en gång för många år sedan yttrat ungefär följande här i kammaren: Ge den svenske arbetaren ett fosterland, som han kan betrakta som sitt, så kommer han också att försvara det så långt krafter och resurser medge. Det har också visat sig vara riktigt. Om nu förhållandet från tiden före år 1936 återställes genom alltför stora krav på anslag till försvaret, har man väl kommit in i ett läge, som inte de önska, som vid varje tillfälle tala om ökade anslag till försvarsändamål.

Det torde vara klart, att landet inte försvaras enbart med pengar. Det måste

finnas vilja hos folket till att både ge och rätt använda dessa medel. Det är viljan till dessa två saker som inte får äventyras, vilket kan ske om man driver de ekonomiska anspråken för långt och därmed ökar bördorna för den stora massan.

Vi inse alla nu den fara som hotar. Det är därför så mycket mera angeläget, att vi också kunna enas i en fråga som denna och att vi hålla nationen samlad och enad omkring den. Splitt- ringen behöver inte vara stor för att värdet av statens ekonomiska ansträng- ningar skola kraftigt reduceras.

Vissa delar av den debatt, som i dag har förts här i kammaren, stärker inte folkets förtroende till försvaret. Den smygpropaganda mot försvaret, som för närvarande bedrivs på många håll i vårt land, kommer att få ökade möj- ligheter att fortsätta sin — jag höll på att säga — landsskadliga verksamhet. Det borde vara angeläget för alla, som äro intresserade av ett fritt och obe- roende Sverige, att inte ge denna pro- paganda en alltför kraftig näring.

Om vi skola komma överens i dessa frågor, får det ju inte bli så, att oppo- sitionen skall föreskriva var gränsen för anslagen skall gå. Då måste parter- na försöka jämka sina ståndpunkter. Vi socialdemokrater ha en bestämd uppfattning att regeringen i denna frå- ga har gått så långt som det över hu- vud taget är möjligt. Det kan ju hända, att man framdeles kan bli tvungen att gå längre, men till dess böra vi vara en smula aktsamma, så att inte det hela äventyras.

Man har i dag av diskussionen på sina håll kanske fått den uppfattning- en — i varje fall efter herr Ståhls an- förande — att det försvar vi nu ha skulle vara ganska odugligt och lida av sådana brister, att det praktiskt taget vore värdelöst. Om denna uppfattning vore riktig, torde det väl vara lika rik- tigt, att försvaret inte komme att bli nämnvärt kraftigare, därest riksdagen

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

i dag skulle bifalla den i reservationerna begärda höjningen på 85 miljoner kronor.

Det är, herr talman, från utgångspunkten »Bästa möjliga försvar» nödvändigt, att vi i varje fall inte från denna plats ge kverulanterna ute i landet någon näring till fortsatt kverulans. Jag tror, att det bästa man kan göra i dagens situation är att enhälligt bifalla utskottets förslag och därmed Kungl. Maj:ts yrkanden.

Herr THAPPER: Herr talman! Även om väl de flesta medborgarna i vårt land ha varit och fortfarande äro ense om att det spända utrikespolitiska läget i världen nödvändiggör att vi hålla oss med ett starkt försvar, är det säkerligen många som i dag säga sig, inte minst med hänsyn till vårt ansträngda ekonomiska läge, att försvarskostnaderna nu ha nått en sådan storlek, att det för ett litet land som vårt knappast är möjligt att gå längre. När försvarskostnaderna, såsom här har erinrats om, för nästa budgetår säkerligen komma att avsevärt överstiga 1 300 miljoner kronor, så är det inte underligt att man frågar sig, hur långt de egentligen kunna tillåtas att ytterligare stiga.

Vad som enligt mitt förmenande ger ökad aktualitet åt denna frågeställning är den ute i landet alltmer spridda uppfattningen, att skatterna nu nått en sådan höjd, att det inte heller är möjligt att gå längre på den vägen. De som väl allra starkast drivit fram en sådan uppfattning äro de borgerliga partierna eller den s. k. oppositionen, som ju inte bara motsätter sig alla skatteökningar som skola ge staten nya inkomster utan som också går så underligt till väga att den, samtidigt som den här i riksdagen motsätter sig de inkomstökningar, som staten behöver, är minst sagt ljumt inställd till de förslag om besparingar som framkomma och tvärtom ofta i de mest skilda frå-

gor röstar för ytterligare utgiftssteigerungar, detta alldeles särskilt på det område, som vi i dag behandla, nämligen försvaret.

Men det måste väl ändå vara på det sättet, att om man vill ytterligare öka våra redan utan tvivel höga försvarskostnader, måste man i all rimlighets namn också tänka på var pengarna skola tagas. Vi få inte glömma bort, att även om det i det nu föreliggande förslaget i många fall är fråga om beställningsbemyndiganden, som kanske inte omedelbart kräva sin betalning, måste dock besluten förr eller senare inlösas. Och även om man är aldrig så positivt inställd till försvaret och dess behov, kommer man inte ifrån att försvarets kostnader måste ställas i relation till andra ting i samhället, som vi inte heller kunna undvara och som kunna, såsom det sagts här tidigare, indirekt vara av den största betydelse för vårt folks motståndsvilja över huvud taget. Därmed är man framme vid den besvärliga avvägningsfrågan, vad vårt land i längden mäktar bära i försvarskostnader och vilka offer i detta hänseende som medborgarna vilja taga på sig.

Jag tror för min del att vi inte kunna fortsätta så mycket längre med att gå till väga i försvarsfrågan så som vi gjort här i landet under och efter det andra världskriget och alltså bara öka på den nuvarande försvarsorganisationens kostnader utan att på längre sikt planera och avväga både organisationens storlek och effektivitet just med hänsyn till kostnadsramen. Man får nog det intrycket att vår nuvarande försvarsorganisation är för stor för att vi framför allt skola kunna fylla den med den oerhört kostsamma tekniska materiel, som de olika försvarsgrenarna måste ha i ett modernt krig. Det måste därför ske en omprövning av frågan, om inte organisationen bör begränsas till sitt omfång och i stället bli bättre tillgodosedd med modern teknisk ma-

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

teriel. Det är ingalunda säkert, att en sådan begränsad organisation skulle behöva bli mindre effektiv när det gäller ett försvar mot angrepp.

Det är alltså enligt mitt förmenande, inte i längden möjligt att fortsätta på den nu inslagna vägen med år ifrån år stegrade kostnader för försvarsorganisationen. Och detta påstående gäller givetvis i ännu högre grad den borgerliga oppositionens ståndpunkt i dag, som ju innebär en ännu mycket kraftigare stegring av kostnaderna än regeringen och utskottet föreslagit. Den borgerliga ståndpunkten ter sig också ännu orimligare därigenom, att samtidigt som de borgerliga kräva ytterligt kraftigt stegrade försvarskostnader, tala de om skattesänkningar. Såvitt jag kan begripa, är det helt oförenliga krav som de sålunda framställa.

Som jag nyss nämnde, har jag det intrycket att försvarsorganisationens storlek gör att vi, trots försvarskostnadernas enorma stegring, ha mycket svårt att förse organisationen med den erforderliga moderna materielen. Vi ha, herr talman, ett belysande exempel därpå i en av de punkter, där den borgerliga oppositionen reserverat sig. Jag tänker på punkt 52: Arméns tygmateriel. Jag skall gärna erkänna att jag också blev bekymrad, när jag läste den borgerliga reservationens påstående om »att en betydande del av vårt fältartilleri består av föråldrade pjäser, konstruerade under 1900-talets första decennium och därför avsevärt underlägsna motsvarande pjäser i utländska arméer». De borgerliga reservanterna föreslå på denna punkt en utgiftsökning utöver regeringens förslag med 42 miljoner kronor. Men om man går till utskottets utlåtande, finner man att det per den 30 juni i år stod till förfogande 202 miljoner kronor i äldre bemyndiganden, som icke täckts av anslag eller betalningsreserv, samt att för innevarande år — även med hittills såsom trolig bedömd forcering av leveranser-

na — betalningsutfallet beräknas till allenast omkring 100 miljoner kronor. Utskottet har emellertid ändå tillstyrkt regeringens förslag om ytterligare beställningsbemyndiganden på 40 miljoner kronor, och det förefaller mig omöjligt att i nuvarande situation gå längre med hänsyn till storleken av de belopp, som hittills inte kunnat utnyttjas.

Herr talman! Jag har med detta mitt inlägg velat ge uttryck åt den uppfattningen, att våra sammanlagda försvarskostnader nu nått en sådan höjd, att det i nuvarande ekonomiska läge helt enkelt är omöjligt att ytterligare öka dem. Det är därför angeläget inte bara att alla uppslag till besparingar och rationaliseringar tillvaratagas utan också att man allvarligt prövar om inte organisationen bör begränsas, så att man i stället får en mindre organisation som kan förses med en fullgod och modern utrustning. Om vi skulle tvingas att försvara oss med en mindre modern utrustning, är det fara värt att det skulle krävas mycket större offer i människoliv än annars.

Detta mitt senaste resonemang kan inte — liksom inte heller vad jag förut framhållit — leda mig fram till att förordna så höga försvarskostnader som de borgerliga reservanterna ha föreslagit. Jag har sagt att det i nuvarande situation är omöjligt att gå längre än regeringen och utskottet, men jag vill också ytterligare understryka, att även detta förslag innebär så betydande kostnader att man kan allvarligt befara att vi inte ens orka bära dem under någon längre följd av år. Det är därför ytterligt angeläget, att även på försvarets område alla möjligheter till besparingar och rationaliseringar tillvaratagas och att man, om inte dessa strävanden leda till några större kostnadsbesparingar, omprövar hela vår försvarsorganisation.

Det ligger också en annan fara i att sätta kraven i fråga om försvarskostnaderna alltför högt. Man kan då mot-

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

verka det syfte, som väl de allra flesta av oss vilja nå, nämligen att försvaret omfattas av en så enig folkopinion som möjligt. Härvidlag spelar även kostnadernas höjd sin stora roll. Kostnaderna få inte framstå såsom orimliga eller alltför höga. Fråga är emellertid om inte den gränsen redan är nådd.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LUNDBERG: Herr talman! När vi i morse började denna försvarsdebatt, tänkte väl alla, att partiledarna skulle draga upp de stora linjerna och försöka få fram det som vi kunna ena oss om och det som kan ge försvaret den kraft och det intresse som i nuvarande situation är önskvärt. När jag åhörde de första inläggen från högerens och folkpartiets talesmän med citat och känslöbetonade anspelningar, erinrade jag mig några ord av en religiös politiker, Carlyle. Han sade en gång: »En människas mål är en handling, ej en tanke, vore den aldrig så ädel.»

Herrarna Hjalmarsen och Ståhl talade i början av sina anföranden om en samförståndslösning och om ett positivt försvarsintresse. Herr Hjalmarsen sade också, att strålkastarna i dag voro riktade mot försvarsministern och att förtroendet för denne skulle vara rubbat inom vida kretsar. Efter åhörandet av dessa anföranden och av de fortsatta inläggen från oppositionens sida har jag fått en bestämd känsla av att denna saknar både vilja och förmåga att i tanke och handling lösa försvarsfrågan i samförståndets tecken. Den bör dock komma ihåg, att strålkastarna i dag inte endast äro riktade mot regeringen utan även mot oppositionen. När man granskar dagens diskussionsinlägg, måste man konstatera, att läget ur försvarets synpunkt är beklagligt. De visa även, att oppositionen inte vill ha samling och enighet i försvarsfrågan. Efter vad jag kan förstå anser oppositionen också,

att den svenska arbetarrörelsens positiva intresse för och medverkan till vårt försvar skulle vara av underordnad betydelse.

Jag måste erkänna, att dessa deklamationer inte ha kommit särskilt överraskande. Efter våra diskussioner i riksdagen om våra ekonomiska offer för land och försvar har jag fått ett intryck av att oppositionen mera kommer med läpparnas bekännelse än visar verklig handlingsförmåga. När jag hörde ordföranden i folkpartiets ungdomsförbund, herr Wedén, taga munnen full av otidigheter mot försvarsministern, erinrade jag mig ett folkmöte i Berlin år 1935, där Goebbels svarade för förkunnelsen och där jag fick en påminnelse om hur kort steget är mellan civilisationens och djungelns lagar. I dag har jag blivit förskräckt över att se, hur lätt det är för en del människor att suddas ut gränserna mellan demokratiska och diktatorbetonade umgängesformer. Man får hoppas, att herr Wedén inte representerar viljan och andan hos sitt ungdomsförbund, ty en ungdomlig opposition med stank av ruttenhet är inte den demokratiska grund som Sverige kan bygga sin framtid på.

Högern och folkpartiet ha ju en gemensam linje i försvarsfrågan. Det hade i dagens läge varit önskvärt, att man hade fått en deklamation från den borgerliga sidan om att detta sakförhållande har sin grund i att man enats om att glida allt längre bort från neutralitetens väg. Att ett övergivande av denna i nuvarande situation måste medföra en ökad försvarsbörda är naturligt, och om denna glidning är den reella innebörden i uttalanden, som på senare tid kommit från det hållet, kan jag bara konstatera, att de förslag som ha framkommit i dag kanske just ha sin grund i detta förhållande. Jag vill här emellertid klart säga ifrån att den överväldigande delen av Sveriges folk vill behålla hållningen vid regeringens neutralitetslinje, som har deklarerats i olika

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

sammanhang. Ur denna synpunkt bedömer jag i dagens läge även försvarsfrågan. Då det gäller försvaret kan man dock aldrig komma ifrån dess ekonomiska konsekvenser. När de borgerliga nu kräva utgifter men samtidigt inte vilja vara med om att taga de ekonomiska bördor, som skulle följa därmed, är deras tal därför bara munväder. Ingen kan väl tro, att vi kunna klara de olika utgifter för kulturella, sociala och andra åtgärder i vårt land, som vi redan ha beslutat i samförstånd, tillsammans med ökade försvarskostnader utan den ekonomiska grunden för en sådan politik.

Jag har i min hand ett upprop från högern i mars i år, där det bl. a. sägs, att skatterna måste sänkas nu. Jag har också folkpartiets upprop inför det val man skulle gå till förra året, där man på punkt efter punkt säger, att skatterna skola sänkas. I den ekonomiska diskussionen i landet går de borgerligas resonemang ut på att skatterna, d. v. s. statens inkomster, skola minskas, men det anges inte på någon punkt var besparingar skola göras. Även om jag inte har samma utbildning som ekonomerna av facket, lärde jag mig en gång i min fackförening, att om man har utgifter, måste man också se till att få inkomster, som täcka dem. Jag kan inte förstå hur man skall kunna klara detta, om inte de borgerliga öppet och ärligt säga ifrån att de äro beredda att taga de skattehöjningar, som i detta fall skulle bli nödvändiga. Ni skall inte tro, att den svenska arbetarrörelsen i dag är villig att ge avkall på de sociala förmånerna. Den försvarsvilja och den känsla av samhörighet med fosterlandet, som den har levande inom sig, bygger på att Sverige i dag är något annat än det var för 20 eller 30 år sedan. Denna försvarsvilja är av väsentlig betydelse, och den får inte äventyras genom att man försöker eliminera eller bryta sönder det sociala uppbyggnadsarbetet. Inom den svenska arbetarklas-

sen är man beredd att göra de personliga offer, som inkallelser och annat medföra, men det är icke rimligt att övervältra huvuddelen av bördorna för de ökade försvarsutgifterna på de bredare folklagren. Jag kan emellertid inte tolka den ekonomiska förkunnelse, som de borgerliga i dag komma med, på annat sätt än att de genom åtgärder i fråga om räntan och genom andra åtgärder, som medföra inkomstbegränsningar för staten, vilja på omvägar tvinga oss att bryta sönder sådant som är väsentligt för arbetarklassen.

Vi äro ju alla eniga om att försvarsutgifterna måste ökas. Det vore emellertid angeläget att högerns och folkpartiets talesmän, när de här äro inne på frågan om hur stora dessa ökningar skola vara, också toge upp frågan om försvarskostnadernas inverkan i inflationsdrivande riktning och ärligt erkände, att många svårigheter i dagens situation ha sin rot i att vårt land, såväl som världens övriga länder, har på grund av de onormalt höga försvarskostnaderna kommit in i en inflationistisk utveckling som kan vara skadlig ur många synpunkter. Jag anser för min del att våra försvarskostnader nu ha nått en sådan höjd, att varken staten, kommunerna eller de enskilda medborgarna kunna bära större bördor.

På borgerligt håll talar man här om att olika poster inom försvarshuvudtiteln måste ytterligare ökas och att bl. a. ännu större materielbeställningar måste läggas ut. Av vad de borgerliga talesmännen på den senare punkten ha sagt förefaller det nästan som om staten skulle behöva lägga beslag på vissa av våra industrier för att kunna klara leveranserna. Men man skall väl inte bara fatta beslut om ökade utgifter i olika avseenden utan också se till att den materiel som beställes verkligen kan levereras. Jag har i min hand ett urklipp ur Svenska Dagbladet för den 22 mars i år, där det omtalas att Truman har fått överskott på budgeten där-

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

för att han icke har kunnat ordna det så, att de militära beställningar, som utlagts, ha blivit effektuerade. Den sidan av saken bör nog också beaktas, när vi i dag diskutera frågan om anslag till försvaret.

I nuvarande läge få vi ju alla ålägga oss viss återhållsamhet, och det är angeläget att försvarets män lära sig förstå att detta gäller även för dem. Jag har i en motion, nr 484, tagit upp till diskussion anslaget på 53 miljoner kronor för extra repetitionsövningar. Jag understryker därvid att det råder ett spänningsmättat läge i världen, men jag erinrar samtidigt om att det för de diktaturer, som ännu finnas, måste, oavsett vilken färg de än ha, vara angeläget att söka sprida oro och ängslan i de demokratiska staterna. Jag tror att man, när man skall bedöma det utrikespolitiska läget av i dag, icke bör bortse från den omständigheten, att den allmänna förbättring, som efter kriget har skett inom demokratierna både i Europa och annorstädes, har varit en nagel i ögat på diktaturstaterna. Fråga är om icke dessa stater medvetet försöka få de demokratiska länderna att bedriva upprustning i sådan takt, att det ekonomiska läget i dessa länder försämras och man där får svårt att upprätthålla standarden på det kulturella och sociala området.

Det anslag på 53 miljoner kronor, som äskas för vissa repetitionsövningar, skall visserligen uppdelas med hänsyn till det behov av sådana övningar, som i olika avseenden föreligger, men man får dock icke bortse ifrån att den svenska industrien i dag brottas med stora svårigheter när det gäller att skaffa arbetskraft och att de extra repetitionsövningarna skulle medföra att omkring 6 000 årsarbetare tagas från industrien. Och om man räknar med att vi inom ett eller annat år skulle befinna oss i en mycket kritisk situation, där det gäller krig eller fred, är det väl nödvändigt att nu producera så mycket som

möjligt för att det vid en eventuell kris skall inom landet t. o. m. finnas ett visst överflöd av olika materiel och varor. Det förhållandet att man nu tar i anspråk så mycken arbetskraft för repetitionsövningar, mer eller mindre väl utnyttjade, kan alltså medföra att vi sänka vår produktion på ett sådant sätt att det äventyrar väsentliga intressen.

Jag har, när jag yrkat avslag på förslaget om ett anslag på 53 miljoner kronor, därmed velat säga ifrån att vi här i riksdagen icke kunna fortsätta med att alltid säga ja till försvaret — och eventuellt även till jordbruket — utan att det är nödvändigt att man också beaktar kulturella och andra intressen, som det i dagens situation är berättigat att tillgodose. Jag har ingenting emot att vi få ett starkt försvar, men jag vill öppet och ärligt säga ifrån att försvaret icke stärkes endast genom att man ställer medel till dess förfogande och låter dessa rätt godtyckligt utnyttjas. Det behövs även här litet stramare tyglar och ett visst tvång till sparsamhet i olika avseenden.

Jag kommer alltså, herr talman, att vid ifrågavarande punkt yrka avslag på förslaget om att 53 miljoner kronor beviljas för extra repetitionsövningar. Jag gör det icke därför att jag önskar manifesteras någon försvarsovilja utan därför att jag tror att en viss sparsamhet även för försvarets del kan på andra områden skapa värden och krafter, som göra det möjligt att stärka försvaret. Försvarsfrågan av i dag får icke endast betraktas ur de känslomässiga synpunkter som kunna anläggas för stunden, utan den måste sättas in i det samhälleliga sammanhanget över huvud taget. Och om man gör det, tror jag att man skall inse att försvaret självt mår bra av att man i viss mån är restriktiv med anslag till detsamma.

Herr WEDÉN (kort genmäle): Herr talman! Jag är glad över att herr Lundberg gav mig tillfälle till en replik,

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

eftersom jag nyss av misstag berövades en.

Herr Lundberg sade, att när han hörde mig tala förut, tyckte han sig höra Goebbels' tongångar från ett tidigare skede. Jag vill med anledning därav bara anmärka, att detta synes mig vara att ställa saken på huvudet, ty vad jag och den ungdomsorganisation jag representerar bl. a. har kritiserat försvarsministern för har ju just varit, att han på sin tid var alltför lyhörd för de tongångar som hördes från Goebbels' krets.

Vad jag emellertid framför allt var angelägen om att få säga var, att min avsikt med det yttrande jag fällde före middagspausen beträffande valet i fyrstadskretsen år 1948 uteslutande var att understryka det märkliga i att just den som efterträdde statsrådet Vougt på andrakammarbänken framkallade den opinionsyttring till hans förmån som tidigare i dag kom till stånd. Herr Andersson i Malmö sade nu, att det var ingenting märkvärdigt i fråga om det valet. Det förelåg en fullständigt frivillig avsägelse. Jag tar detta för gott och kan med anledning därav endast konstatera, att den journalistiska verksamhet, som den nuvarande försvarsministern före valet 1948 under krigsåren bedrev i tidningen Arbetet, inte på något sätt hade gjort intryck på den väljande organisationen.

Jag skulle emellertid vilja ställa den frågan till herr Netzén och andra, som instämde i hans yttrande, om det inte hade varit lyckligare ifall den man, som för en kort tid sedan just nere i Skåne uttalade den självklart riktiga satsen, att intet svenskt område skall uppges utan motstånd och att varje del av det svenska territoriet skall försvaras, hade varit en annan man än den, som på sin tid om tåg som fraktade utländska soldater genom Sverige uttalade, att de inte behövde oroas det svenska folket därför att de i största utsträckning skulle gå på nätterna.

Ja, ärade kammarledamöter, detta är ett konstaterande av ett uttalande, som faktiskt gjorts, och jag tror att det skulle ha varit en fördel för den svenska nationen, om vi hade sluppit denna dissonans mellan denna uppmaning till motstånd och tidigare uttalanden.

Herr LUNDBERG (kort genmäle): Herr talman! Vem som försöker följa i Goebbels' spår har väl herr Wedén visat genom sitt eget uppträdande här. Inom folkpartiet och speciellt från dess ungdomsförbunds ordförandes sida odlar man tydligen en sjuklig vilja att skymfa enskilda människor, vilka icke ha förmåga att bruka ett sådant språk, som herr Wedén använder och som en gång nazismen här i landet förde. Herr Wedén skall inte vara blind för att de som för några år sedan gingo under jorden här i landet i detta sammanhang nog stå närmare herr Wedén än någon annan.

Om sekretessen från krigsåren skulle hävas — man har varit ganska nära att göra det — och alla arkiv här i landet öppnas, skulle herr Vougt näppeligen behöva känna någon skammens rodnad, vilket kanske däremot en del som stå herr Wedén närmare skulle få göra.

Herr talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr WEDÉN (kort genmäle): Herr talman! Jag vill endast tillägga att det inte är någon skymf, om man ger uttryck för ett misstroende, som delas av ett stort antal medborgare i detta land och även av många ledamöter av denna kammare.

Herr LUNDBERG (kort genmäle): Herr talman! Att uttala ett misstroende är en sak och att föra opposition är en annan sak. Och när oppositionen var-

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

ken har en positiv inriktning eller över huvud taget äger den sälta, som en sund opposition behöver ha, utan ständigt och jämt vältrar sig i ruttonhet som stinker, då är oppositionen inte bara vämjelig, utan också farlig ur frihetssynpunkt därför att den luckrar upp de demokratiska principerna i vårt land.

Herr KYLING: Herr talman! Efter den mycket irriterade debatt, som åtminstone under de senaste 20 minuterna ägt rum här i kammaren, skall jag, herr talman, be att få återföra diskussionen till några av punkterna i detta utskottsutlåtande. Jag skall börja med en mindre fråga.

Tillsammans med några kammarledamöter har jag väckt en motion, som gäller en liten grupp av tjänstemän inom försvaret, nämligen förvaltare i kassatjänst. Jag har tidigare haft motioner i detta ärende, och statsutskottet har behandlat dem ytterst välvilligt. Redan 1949 skrev statsutskottet, att det är behövt att just dessa tjänstemän få sin lönefråga löst snarast möjligt. Ehuru detta sagts vid olika tillfällen har ännu inte någon förändring ägt rum. Man hänvisar nämligen numera till tjänsterevisionssakkunniga, och jag har anledning att säga som Arthur Engberg en gång sade i första kammaren, att när en kungl. kommitté blir tillsatt, då blir också denna kungl. kommitté en begravningsplats för allt möjligt. Nu ligger alltså denna fråga begravd hos tjänsterevisionssakkunniga.

Statsutskottets inställning har emellertid varit så positiv som tänkas kan i detta sammanhang. Utskottet säger — jag vill understryka att det är ganska skarpt sagt för att vara av statsutskottet — att utskottet med hänsyn till vad sålunda förekommit finner det vara anmärkningsvärt, att icke ens vid innevarande års riksdag förslag kunnat fram-

läggas i denna löneställningsfråga, särskilt som förslag nu framlagts om att hänföra vissa andra förvaltkategorier till lönegraden Ma 8. Sedan slutar utskottet — och detta blir också riksdagens beslut, hoppas jag — att utskottet med bestämdhet förväntar, att man till 1952 års riksdag skall få detta förslag. På denna punkt kommer jag därför inte att göra något yrkande, herr talman, utan jag vill bara understryka vad statsutskottet här sagt.

Däremot vill jag taga upp den reservation, som är fogad till punkt 111. Den handlar om avlöningarna till försvarets forskningsanstalt. Herr Hjalmarson har i debatten här i dag redan ganska utförligt talat om behovet av att få en förstärkning av försvarets forskningsanstalt. Alla som äro positivt inställda till att få ett starkt och väl utformat försvar ha helt säkert klart för sig, att vi inte få draga oss för de kostnader, som landet måste ge ut för att hålla forskningen på ett så högt plan som möjligt. Här har emellertid det gamla ordspråket, att snålheten bedrar visheten, sitt fulla berättigande. Den som något litet fått sätta sig in i försvarets forskningsanstalt och de villkor, på vilka den arbetar, måste säga sig, att det finns all anledning för riksdagen att tänka på att förbättra den ställning, som denna viktiga institution i försvarets tjänst har. Jag skall bara med några ord försöka ge en bild av hur läget för närvarande är.

Det finns någorlunda goda befordringsmöjligheter för de nyutexaminerade civilingenjörerna och akademikerna. Det är när de bli nyanställda. Det finns nämligen ett bemyndigande för forskningsanstalten att inrätta extra ordinarie tjänster till och med 24:e lönegraden, och de nyexaminerade civilingenjörerna och akademikerna finna sig de första åren till rätta med denna lönegrad. De högre lönegraderna äro däremot så gott som obefintliga. Det finns bara ett mycket litet antal.

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

Vad blir då resultatet? Jo, våra unga tekniker, civilingenjörer och akademiker, som börjat ett värdefullt forskningsarbete, kunna på grund av statens lönepolitik icke stanna inom detta forskningsarbete utan lämna forskningsanstalten inom loppet av två till tre år. Det säger sig självt att kontinuiteten blir lidande härav. När det gäller ett så avancerat arbete som forskningsarbete, måste det finnas en viss kontinuitet i arbetet. Det måste vara farligt med denna snabba omsättning, ty nytt folk får börja om från början. Tillåt mig bara meddela, att det för närvarande finns 90 sådana extra ordinarie tjänster i lönegrader från den 24:e upp till den 31:a. Mer än hälften av dessa tjänster ligga i den lägsta löneställningen. Nästan alla tjänstemän i dessa tjänster ha forskningsuppgifter att utföra. Under sista halvåret har ungefär ett tiotal av dessa forskningsingenjörer lämnat sina tjänster. De flesta av de 48 personer, som nu haft anställning där i ett par år, äro nu kvalificerade för att kunna rycka upp i den 27:e lönegraden, men inga sådana tjänster finnas. I dessa tider, då det är så ofantligt lätt för våra tekniker att erhålla tjänst inom den privata sektorn, kommer det inte att stoppa med ett tiotal som lämnar sina tjänster inom forskningsanstalten under den närmaste tiden.

Jag har också haft tillfälle att taga del av en skrivelse, undertecknad av 70 stycken av dessa ingenjörer och akademiker. Skrivelsen är inlämnad till personalorganisationens förhandlingsdelegation. I denna skrivelse säga dessa personer, att de ha för avsikt att vid lägligt tillfälle lämna tjänsten.

Nu säger man visserligen från statsutskottets sida, att det finns vissa andra myndigheter inom försvaret, som göra beställningar hos forskningsanstalten, och att därför betydande belopp komma in till denna anstalt på andra vägar. Herr Ståhl hade här ett anförande före

middagen, som jag måste något litet polemisera emot. Herr Ståhl hade nämligen missuppfattat vad försvarets forskningsanstalt får i bemyndigande från de olika försvarsgrenarna. Han sade att flyget ger ungefär en miljon kronor i bemyndigande till anstalten, marinen 0,5 miljon och armén 7,5 miljoner. Jag har under middagsrasten tagit reda på att dessa siffror äro felaktiga. Siffrorna på bemyndigandet från flyget samt från marinen äro nog i huvudsak riktiga, men när herr Ståhl säger att 7,5 miljoner kronor ges i bemyndigande från armén, då är detta fullkomligt felaktigt. Det riktiga förhållandet i detta fall är, att hela arméns möjligheter uppgå till 7,5 miljoner kronor, men att det är endast en mycket liten del av den summan som går till bemyndigande åt forskningsanstalten. Jag kan därför säga, att i stället för de 9 miljoner kronor, som herr Ståhl i debatten uppgav skulle komma forskningsanstalten till del på andra vägar, är siffran i själva verket inte större än 1,5 miljoner. Det förändrar saken ganska betydligt.

Den fasta personal, som vi nu ha vid försvarets forskningsanstalt, utgöres av ett 90-tal extra ordinarie tjänstemän. Detta antal är av den storleksordningen, att forskningsanstalten inte kan ta de påfrestningar, som komma genom bemyndiganden från andra håll. Visserligen kan man säga, att man genom dessa bemyndiganden har möjlighet att anställa extra arbetskraft. Detta är i och för sig riktigt, men eftersom bemyndigande endast sker för ett år i sänder är det inte säkert, att den extra arbetskraften vågar stanna eller ens taga anställning inom försvarets forskningsanstalt. Det torde vara klart för alla, att icke kvalificerad personal inte kan utföra den tjänst och göra den nytta, som man har rätt att kräva. Jag tror också att jag har rätt att säga — trots att jag är lekman på området — att en forskare behöver garanti för att i lugn

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

och ro kunna ägna sig åt sitt arbete, inte bara för någon kortare tid utan på längre sikt, kanske för år framåt.

Flera viktiga arbetsuppgifter ha eftersatts. Dels ha de nästan helt eftersatts, dels till en del på grund av svårigheterna med den stora avgången och ny-engagemangen. Ännu större bli svårigheterna i framtiden, om inte dessa anslag höjas.

Jag har, herr talman, velat framföra dessa synpunkter på de två frågor, som jag här berört. Eftersom jag nu har ordet, skall jag också be att få säga några ord om den debatt, som förts här i riksdagen i dag. Det har varit en mycket irriterad debatt, men jag lyssnade med mycket stor tillfredsställelse till herr Fasts anförande. Herr Fast, som sade sig stå som talesman för sitt parti, ville i sitt anförande meddela — åtminstone fattade jag uttalandet på detta sätt — att en viss förståelse på nytt skulle kunna uppstå emellan de olika partierna. Det är ju ändå inte så förfärligt stora saker, som skilja de olika partierna åt.

Tillåt mig bara säga, att i en så labil tid som den vi nu leva i och med den utrikespolitiska spänning, vari världen befinner sig, få, tror jag, både regering och opposition — i snabb takt måhända — ändra uppfattningar. De anslag, som i december förra året ansågos vara maximum, fingo ändras till betydligt högre siffror när den kungl. propositionen kom. Vad oppositionen i dag kräver är kanske, när hösten nalkas, siffror, som visa sig vara för låga. Jag måste säga, herr talman, att en sak ha vi gemensam, oberoende av om vi befinna oss på regeringens eller oppositionens sida: det gemensamma försvaret för vårt land. Nog tycker jag, herr talman, att det vore värdefullt, om vi ännu en gång skulle kunna komma till den situationen, att vi kunde lyfta de svenska försvarsfrågorna över partistriderna.

Herr talman! Jag har velat säga dessa ord med anledning av dagens debatt.

Fru NILSSON: Herr talman! Vårt lands försvar är utan tvivel en mycket betydelsefull fråga. Detta gäller särskilt det militära försvaret, dess storlek och dess kostnader. När jag begärde ordet i denna debatt var jag medveten om — och det är jag fortfarande — att det finns förespråkare för den uppfattningen, att dessa problem bäst förstås av män — av militära experter och av s. k. civila militärexperter. Sådana finnas som bekant även i denna kammare. Jag har emellertid funnit det nödvändigt att som kvinna få säga några ord i denna debatt.

Under resor har jag vid ett par tillfällen haft möjlighet att med egna ögon se krigets följdverkningar. Förutom de väldiga och skrämmande människoförlusterna, som uppskattningsvis beräknas till 45 miljoner människor under det andra världskriget, samt omätliga lidanden för de överlevande äro de materiella förlusterna enorma. Jag skulle aldrig kunna önska att mitt land, vårt Sverige, skulle behöva genomgå något dylikt. Ja, jag vill inte önska ens min bittraste fiende att uppleva krigets helvete.

Mina personliga önskemål i detta hänseende äro kanske av ringa värde. Jag skall inte heller taga kammarens tid i anspråk med att ge mig in på något försök att penetrera de världspolitiska problemen. Jag vill i stället fästa uppmärksamheten vid hur en kvinna kan se på spörsmålet, på frågan hur stora kostnadsutgifter vårt land kan ha råd med när det gäller försvaret, samt huruvida ett starkt utbyggt försvar är den bästa garantien för freden. Jag talar i många tusen svenska kvinnors namn. Jag vet, att kvinnorna se framtiden an med största oro, att vårt lands ständigt stegrade militärutgifter är en av de saker, som oroa dem mest. Det är dock ofrånkomligt, att ju mera pengar som anslås till militären, desto mindre pengar kunna avsättas till den fredliga produktionen och den civila konsumtionen.

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

Men oron är berättigad inte endast ur denna synpunkt. Den är också berättigad så till vida, att upprustning alltid och ofelbart leder till krig. Vad upprustning och kapprustning leder till, angav Hjalmar Branting i en artikel, skriven år 1914, med rubriken »Kallt blod». Jag citerar ur denna artikel: »Världskatastrofen har ryckt oss in på livet. Endast den sköraste tråd av hopp återstår ännu, att det fasansfulla skall kunna avvändas. Folkens härskande klasser ha lett dem till en kapprustning utan mått och gräns, och i denna stund visar sig med hemskaste klarhet att den vägen icke har tryggat freden, än mindre rätten, blott sörjt för att offren för krigets furie bli tallösa och att hela civilisationen skakas i sina grundvalar av den kris, som drivits fram.»

Jag är övertygad om att denna Brantings inställning år 1914 till frågan om upprustning och kapprustning äger fullständig giltighet i dag, år 1951. Därmed vill jag dock icke ha sagt, att vårt land skulle avhända sig allt vad militärt försvar heter. Den kommunistiska riksdagsgruppen har ju också i denna kammare vid flera tillfällen gått med på avsevärda anslag till landets militära försvar. Därmed ha vi visat vår omtanke om vårt land även när det gäller sådana frågor som det militära försvaret. Härav följer självklart att det försvar, vi själva givit vår anslutning till, måste underhållas. Jag tänker på de inkallades dagpenning, som enligt min mening är alldeles för liten. Jag tänker även på de beredskapsinkallades familje- och barnbidrag, som jag likaledes anser vara för små. Här är det påkallat att höja anslagen.

Vari skiljer sig vårt partis ståndpunkt från övriga partiers? Jag tror inte det är svårt att se skillnaden. Medan en del partier i dagens läge icke tyckas kunna mättas vad gäller anslagen till den militära utbyggnaden, förklarar vårt parti: Nu måste det vara nog! Denna förklaring kunna vi göra

därför att de militära utgifterna redan tära för mycket på våra ekonomiska resurser. Vi få redan avstå från en rad nödvändiga sociala förbättringar, emedan de pengar som behövas för dessa förbättringar anslås till militären.

Låt mig taga några exempel. Enligt statsverkspropositionen behöver vårt land undervisningsanstalter för 473 miljoner kronor; vi få emellertid bygga för endast 139 miljoner. Vi behöva vidare göra en utbyggnad av vår hälso- och sjukvård för 250 miljoner kronor, men vi få bygga för endast 46 miljoner. Vi behöva samlingslokaler för 120 miljoner kronor men få bygga för endast 6 miljoner. Vi behöva idrottshus, idrottsanläggningar och tvättstugor för 65 miljoner kronor, men vi få bygga för endast 6 miljoner.

Det är inte bara på dessa områden som stora inskränkningar ha gjorts. Även i fråga om vårt lands folkpensionärer ha betydande inskränkningar gjorts, nämligen när det gäller att kompensera dessa för dyrtiden. Kommunisterna föreslogo 30 procents kompensation, en kompensation som är fullt skälig. De fingo emellertid endast omkring 15 procent.

Jag skall inte trötta med flera liknande exempel. Det är för alla uppenbart att landets breda massor, vårt lands arbetande kvinnor, försatts i ett mycket brydsamt läge genom denna avrustning av sociala reformer samt de prisstegringar, som uppkomma på grund av upprustningen.

De partier och de talesmän som ständigt pocka på nya anslag till det militära, som ständigt pocka på utbyggnader, nyanskaffningar och högre och högre anslag, dessa partier och talesmän borde tänka över det faktum, att en enda ubåt kostar 10 miljoner kronor. En torped kostar 68 000 kronor! Vad skulle vi inte kunna få för en ubåt eller för en torped!

Enligt Stockholms stads bostadsutredning kostar en tvårumslägenhet i Stockholm 22 500 kronor. För en for-

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

ped kan man alltså få tre tvårumslägenheter! För att uttrycka oss mera drastiskt kunna vi säga, att vi med varje torped skjuta bort tre stycken tvårumslägenheter. För en enda ubåt kunna vi vidare få tio stycken skolor med tio klassrum i varje skola eller fem skolor med tjugu klassrum i varje. Vi skulle även kunna få 500 barndaghem med 35 till 40 barn i varje.

Med dessa exempel vill jag ha sagt, att varje ledamot i denna kammare borde tänka sig för två gånger innan han eller hon ger sitt bifall till ytterligare militära utgifter. Vi ha enligt min mening redan gått för långt. Vad nyttar ett starkt utbyggt försvar, ett tekniskt modernt och högklassigt försvar, när vi i samma ögonblick som vi färdigställa detta försvar ha tiotusentals bostadslösa medborgare, människor som inte ha någonstans att bo i sitt eget land? Vi veta också att cirka 30 procent av landets löntagare ha en inkomst på blott 3 000 kronor per år. Vi veta att vårt lands folkpensionärer leva på eller under svältgränsen. Är det då inte berättigat att kräva ett stopp på den militära upprustningen? Är det inte berättigat att i stället för en ohämmad upprustning, en upprustning som tar bostäderna av folket, som omöjliggör en utbyggnad av många skolhus, som omöjliggör berättigade anslag till folkpensionärerna, som tar de fria semesterresorna från mödrar och barn — är det inte berättigat att i stället gå in för ett sådant slags upprustning som tryggar folkets levnadsstandard?

Jo, allt detta är berättigat. Det är berättigat inte minst ur vårt lands försvarssynpunkt, ty vad nyttar ett starkt och ett tekniskt väl rustat försvar om de, som skola inkallas och svara för vapnens användning, sakna bostad i det civila och sakna trygghet för sig själva och sina familjer? Hos dessa medborgare och soldater har försvarsviljan brutits, och dess försvarskraft har försvagats. Ur denna synpunkt an-

ser jag att landets försvarsutgifter aldrig kunna få taga sådana dimensioner, att de inkräkta på vårt folks levnadsstandard i den omfattning som nu sker. Sådana dimensioner ha försvarsutgifterna emellertid nu fått. Det är därför jag vågar säga att det är nog *nu*. Vi ha kanske redan gått för långt.

Vårt lands kvinnor äro för freden. Våld och brutalitet äro kvinnorna fjärran. De äse därför den militära upprustningen med verklig oro. De önska nedrustning. Sorgligt nog ha vi emellertid kommit i det läget, att man kastar misstänksamma blickar på dem som tala om avrustning. Man ifrågasätter deras fosterlandskärlek och deras pålitlighet. Kriteriet på att vara en verklig fosterlandsälskare tycks numera vara att ständigt pocka på mera vapen, mera mordredskap. En författare har sagt: »Det finns inga förnedrande situationer i en människas liv. Det finns bara sådana situationer, då människan förnedrar sig själv.» Det synes mig som om de människor, som numera slå sig för bröstet och stoltsera med en falsk patriotism genom att i tid och otid mäta sin fosterlandskärlek med det antal miljoner de föreslå till det militära försvaret, äro betänkligt nära det läget, då de förnedra sig själva, förnedra människan. De äro inte längre representanter för civilisationen, de äro mera representanter för barbariet, för död och förintelse.

I dag måste det åligger varje uppriktig fredsvän, varje uppriktig fosterlandsförsvarare, att med de medel som stå oss till förfogande bryta upprustningsvägen, den upprustnings- och kapprustningsväg, som sveper över hela världen. Det minsta bidrag i detta hänseende är av största betydelse. Kunna vi bryta upprustningsvägen, då betyder detta att vi också bryta den orosväg, som följer upprustningen i hämlarna. Vi återföra vårt lands ekonomi till fredsekonomi, vi bryta utvecklingen, som nu går hän mot död och

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

förintelse, för att i stället leda den in på en väg som leder till liv och pånyttfödelse.

Gentemot detta tal kan det sägas, att alla andra länder rusta. Det internationella läget är så spänningsfyllt, att det i detta ögonblick vore olyckligt, ja rent av brottsligt, att nedrusta. Vi skulle då ställa vårt land utan försvar. Till detta tal vill jag bara säga, att i alla länder är majoriteten av folket mot upprustningar. I Förenta Nationerna har det framlagts förslag om nedrustning med en tredjedel av stormakternas rustningar. Vårt land är representerat i FN. Låt vår representant understödja detta nedrustningsförslag. Vi som sitta här i denna kammare ha emellertid — förklarligt nog — ingenting att säga till om i andra länder. Vi äro emellertid ansvariga inför vårt lands folk. Det är svenska folkets framtid och trygghet vi äro satta att företräda. Framtiden och tryggheten säkras dock icke av upprustning och kapprustning. Hjalmar Brantings uppfattning av år 1914 är alltför riktig.

Herr talman! Jag vill här ha sagt, att vårt lands militära försvar skall vara effektivt. Gränsen för denna effektivitet är vårt lands ekonomiska resurser. Vi ha nu nått gränsen för vad vi orka med på detta område. Därför måste miljonrullningen till försvaret stoppas — och stoppas *nu!* De miljoner kronor vår statskassa ännu förfogar över måste sättas in på bostadsbyggen, på skolhusbyggen, på förbättrade folkpensioner, på skattesänkningar — kort sagt på en social upprustning. Detta är enligt min mening det viktigaste när det gäller att skaffa oss ett starkt försvar.

Jag ber att få instämma i det yrkande, som gjordes av herr Hilding Hagberg i Luleå.

Herr OHLIN: Herr talman! Från den demokratiska oppositionen har i motioner och reservationer framförts en sak-

ligt starkt underbyggd kritik mot det regeringsförslag, som regeringspartiet nu i allt väsentligt ställt sig bakom. Detta har här av herrar Hjalmarson, Ståhl och Hedlund i Rådombeslut samt även av andra så ingående belysts, att det väl knappast är nödvändigt för mig att upprepa att det finns starka skäl för uppfattningen, att anskaffningen av tygmateriel och den önskvärda förstärkningen av vårt dagjaktflyg komma att, om regeringens linje följes, bli uppskjutna till en alltför avlägsen framtid. Det är verkligen en mycket välgrundad uppfattning, att man genom att följa regeringens linje skulle utsätta landet för så stora risker att detta icke kan försvaras. Det är väl alldeles klart, att när man på en serie punkter i fråga om tygmateriel har en uppenbart otillräcklig tillgång, så kommer den önskvärda ökningen av denna tillgång att åstadkommas *senare* ju längre man dröjer med att utlägga erforderliga beställningar. Jag vill inte påstå att det inte kan finnas undantag, men i stort sett gäller regeln att om man dröjer ytterligare ett eller två år med att beställa dessa ting, så komma också leveranserna att bli i ungefärligen samma grad försenade.

Vad är det då för ting det här gäller? Ja, lika väl som det är olämpligt att av sekretesshänsyn närmare ange hur otillräckliga tillgångarna äro, så bör man väl vara en liten smula försiktig, när det gäller att alltför mycket konkretisera bristerna. Det är alldeles klart, att detta förhållande försätter oss i oppositionen i ett mycket besvärligt läge, då vi icke kunna konkretisera vår kritik på det sätt som skulle vara sakligt riktigt, därest vi inte behöfve taga hänsyn till att vi inte vilja lämna några uppgifter, vars offentliggörande kan lända landet till skada. Därför vill jag här bara nämna, att det gäller sådana ting som stridsvagnsminor, pansarbrytande vapen eller ammunition därtill samt vårt fältartilleri. Vi använda i

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

icke alltför ringa utsträckning 50 år gamla kanoner. Ingen tror väl, att dessa numera äro helt tillfredsställande hur bra de än voro, när de konstruerades någon gång i närheten av sekelskiftet. Det gäller vidare vårt luftvärnsartilleri och ammunition därtill, det gäller trampminor, det gäller spräng- och tändmedel.

Det är, herr talman, min bestämda uppfattning, att om det vore möjligt att lägga fram alla fakta som finnas rörande hur otillräcklig den militära materielltillgången är, så skulle det inte vara många i denna kammare som skulle vägra att acceptera slutsatsen, att man nu måste påskynda anskaffningen av denna materiel. Jag tror, att om folket ute i bygderna, som kanske inte ser dessa problem som politiska utan ser dem helt och hållet som försvarsproblem, hade att bilda sig en egen mening om dessa ting, så skulle man få ett överväldigande stöd för kravet att åtgärder vidtagas för en snabbare beställning och anskaffning av här ifrågavarande materiel.

Beträffande dagjaktflygets förstärkning fattades ett principbeslut redan 1948, och man beslöt att effektuera detta beslut för tre flottiljer under 1948 och för ytterligare tre flottiljer under 1949. Detta var således *innan* den världspolitiska situationen blev så allvarlig som den nu blivit. Vore det då inte anledning att nu gå vidare och så snart sig göra låter effektuera den återstående anskaffningen av erforderlig flygmateriel så att det, som redan 1948 ansågs vara nödvändigt, kan bli förverkligat inom en rimlig tid?

Regeringen har hänvisat till svårigheterna att importera och här i landet tillverka flygmateriel. Det har då från oppositionens sida här i dag till regeringen ställts den frågan — jag tror att det var herr Hjalmarson, men jag hörde inte om han fick något svar — om regeringen är villig att acceptera att denna flygmateriel anskaffas inom eller

utom landet, *såvida* och så snart detta visar sig möjligt. Är man således med andra ord beredd att i princip acceptera att i den mån det blir möjligt att anskaffa denna utrustning, så skall det ske, eller hänvisar man till svårigheterna att tillverka och importera den ifrågavarande materielen endast för att få en undanflykt, medan man i verkligheten av andra skäl inte vill vara med därom? Ja, det vore av värde att här få regeringens ståndpunkt klart belyst. Enligt min mening är det risk för att, om man dröjer med beställningar av här nu omnämnt slag ytterligare ett eller ett par år, denna materiel kan komma att levereras alltför sent. Man kan inte försvara landet med beställningsbemyndiganden till leveranser, som man kanske har att räkna med bli verkställda först om något år, ifall regeringens linje följes. Jag tror inte heller att den stridsstämning, som tycks ha blossat upp här i dag inom det socialdemokratiska partiet i kammaren, kan ge något väsentligt bidrag när det gäller att stärka svenska folkets möjligheter att försvara sig, ifall det skulle gå så olyckligt att detta blev nödvändigt.

Jag skall inte nu gå in på den långa rad av andra områden, där vi inom oppositionen ha motiverat att vi anse, att försvarsministern har dröjt alltför länge med erforderliga åtgärder och att försvarets förstärkning gått för långsamt. Jag talar för folkpartiet, men liknande synpunkter ha framförts både från högern och bondeförbundet. Jag kan här bara hänvisa till exempelvis repetitionsövningarna. Först 1950 fattades beslut härom, men då avseende övningar i alltför ringa omfattning. Vidare blir gruppchefsfrågan löst först 1952. Om försvarsministern hade tagit ett initiativ tillräckligt tidigt i stället för att ställa sig bakom förnyade utredningar, hade frågan kunnat avgöras långt tidigare. Jag skall här inte heller ingå på den fråga, som diskuterats i första kammaren, nämligen att den mindre goda samverkan mellan krigsmaterielverket och

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

tygdepartementet har åstadkommit olyckliga konsekvenser i fråga om leveranser av viss materiel. Detta förhållande har blivit dokumenterat och satt på tryck av en statlig utredning. Det är givet att det är försvarsministern som bär ansvaret, när honom underställda myndigheter samverka på så bristfälligt sätt som här dokumenterats. Jag skall inte heller närmare kritisera, att den ifrågavarande utbyggnaden av luftbevakningen kommer till stånd först nu, under det att det varit motiverat att vidtaga åtgärder i den riktningen långt tidigare, vilket från oppositionshåll också påyrkats.

Detta är verkligen, herr talman, en ganska lång lista, som dock skulle kunna göras längre. Jag tror att denna lista måste ge även regeringspartiets anhängare i kammaren det intrycket, att det är en sakligt underbyggd kritik som här framförts från oppositionens sida. Vi ha uttryckt en bestämd och uppriktig mening. Jag talar fortfarande endast för folkpartiet, men jag är övertygad om att samma inställning är rådande inom de övriga demokratiska oppositionspartierna. Det finns därför icke någon som helst anledning att försöka skjuta åt sidan denna starkt underbyggda sakliga kritik och mena, att den är ett utslag av någon lust till personlig förföljelse.

Jag vill gärna erkänna, att hade man för några år sedan kunnat förutse den politiska utveckling som följt under de senaste åren, då skulle väl samtliga politiska partier här i riksdagen vid en eller annan tidpunkt ha intagit en annan ståndpunkt än den man intog för några år sedan. Vad saken nu främst gäller är åtgärder för förstärkning av landets försvar i rådande läge och att försöka bota vad som försumrats sedan det blev alldeles uppenbart i vilken riktning den världspolitiska utvecklingen skulle gå med därav följande ökade risker för vårt land.

Eftersom debatten här i kammaren

fått den vändning den fick inte minst genom statsministerns ingripande i förmiddags, är det alldeles nödvändigt att jag, ehuru jag annars inte tänkt att ingå så mycket på den saken, säger ytterligare några ord om varför kritiken riktas så starkt mot försvarsministern. Jag vill då börja med att fråga: Till vem skall eljest kritiken riktas, när man finner sig böra påtala misstag och underlåtenhetssynder? Jag tycker, att det skulle ha varit verkligt förolämpande för försvarsministern, om vi hade sagt, att honom bry vi oss inte så mycket om, utan vi kritisera i stället statsministern och regeringen i största allmänhet. Ånej, vi ha från oppositionens sida ingen anledning att göra något annat än att rikta denna kritik i första hand mot försvarsministern själv. Vi ha inom oppositionen kommit till den slutsatsen, att försvarsministern i de avseenden jag här berört och även i andra visat sig sakna den kraft, som är erforderlig på hans post i ett läge av nuvarande art. Jag tror mycket gärna att försvarsministern är en man med goda avsikter liksom så många andra av våra politiska motståndare. Men det är inte alls fråga om den saken nu. Det är vidare inte alls fråga om några personliga förföljelser eller dylikt, utan det är fråga om en saklig kritik. I regeringspartiet kunna naturligtvis finnas olika meningar beträffande vilken hänsyn denna kritik motiveerar. Man kan dock icke bestrida, att kritiken är underbyggd med vägande argument.

Excellensen Erlander hänvisade i förmiddags till vad utlandet skulle tänka, om man hade hört försvarsdebatten här i kammaren. I det sammanhanget vill jag komma med en reflexion, som jag tycker ligger närmast till hands, och det är att man i ett land som exempelvis Storbritannien knappast skulle ha trott sina öron, om man fått höra att den kritik mot regeringens försvarspolitik, som här framförts, från regeringspartiets sida bemötts med sådana, jag

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

vill säga upprörande utslag av dåligt humör som här förekommit. Jag tror, att man i utlandet skulle ha blivit utomordentligt förvånad över detta, att kritik som riktas mot ett ansvarigt statsråd bemötes på det sätt som här skett.

Det sägs att den Gud ger ett ämbete den ger han också förmåga att förvalta det. Men man menar väl inte att oppositionen här i Sverige eller i något annat land skall erkänna, att det socialdemokratiska statsråd, som excellensen Erlander ger ett ämbete eller tillåter att behålla ett ämbete, därigenom även fått förmåga att förvalta ämbetet på ett tillfredsställande sätt? Nej, det måste vara så, att det är oppositionens rättighet och plikt att framföra kritik av den sort som vi här i dag ha gjort från olika håll.

Det är tyvärr nödvändigt att jag här säger ytterligare några ord om den brist på översyn beträffande vad försvaret verkligen kostar, som försvarsministern har visat, när han vilseledde — säkerligen oavsiktligt — t. o. m. regeringschefen själv i samband med att den Nothinska kommittén skulle tillsättas. Jag vill då med anledning av förmiddagens diskussion bara slå fast följande fakta. Försvaret kostade under budgetåret 1948/49 ungefär 880 miljoner kronor. Jag vill minnas, att det var i april 1949 som den Nothinska kommittén tillsattes. Det förutsattes, att denna kommitté skulle arbeta under det kommande året och kanske något längre, men man tänkte sig att den skulle arbeta relativt fort, alltså huvudsakligen under budgetåret 1949/50. Genom beslut, som fattades av riksdagen ungefär samtidigt med kommitténs tillsättande, kom det svenska försvaret att under detta budgetår kosta ca 970 miljoner kronor. Kanske vissa senare fattade beslut i någon mån medverkade till att försvarskostnaderna under det året stego till denna nivå. Icke desto mindre hävdar statsministern att direktiven till den Nothinska kommittén inneburo, att man icke skulle sänka de totala kostnaderna

för försvaret. Det finns en rad formuleringar som bekräfta, att det icke i och för sig var tänkt att man skulle sänka de totala kostnaderna, utan att man skulle öka anslagen på vissa poster och sänka dem på andra. Men trots att försvaret det år, då kommittén började sitt arbete, skulle komma att kosta 970 miljoner kronor, voro direktiven för utredningen att försvaret icke fick kosta mer än 800 miljoner kronor plus en stegring i samma takt som nationalinkomstens tillväxt, d. v. s. 800 miljoner kronor plus 3 eller 4 procent därav. Nog måste det framstå som i hög grad anmärkningsvärt att både regeringschefen och försvarsministern tydligen voro okunniga om att försvaret kostade inte något litet över 800 miljoner kronor utan bra nära 1 000 miljoner kronor under det första år, då denna kommitté skulle arbeta. Man kan från regeringens sida icke gärna till sitt försvar säga, att man räknade med att det gällde en tillfällig ökning eller dylikt under budgetåret 1949/50.

Jag minns, att när den Nothinska kommittén räknade ut vad försvaret verkligen kostade under olika förutsättningar, så framkallade detta en förvåning bland kammarens ledamöter. Detta gällde även dem som voro medlemmar av statsutskottets första avdelning. Det visar väl också om något, att inte försvarsministern hade ett riktigt grepp om vad försvaret verkligen kostade. I så fall hade han säkerligen inte hemlighållit siffrorna för statsutskottet eller kammaren.

Jag blev verkligen ganska förvånad när jag i förmiddags hörde, hur statsminister Erlander hade djärvheten säga, att om Nothinkommittén trots direktiven fann sig böra lägga upp sitt arbete med tanke på en reduktion av de totala försvarskostnaderna, så var detta att lägga upp arbetet »på ett mycket besynnerligt sätt». Jag tror det var alldeles oundvikligt att kommittén kom i ett dilemma på grund av motsägelser mellan direktiven och de faktiska försvarskostnaderna.

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

Statsministern hade nu ett annat försvaret för påståendet att regeringen gjort ungefär vad som göras kunde, försvarsministern inte minst. Statsministern sade, att försvarskostnaderna ha i alla fall på tre år stigit med 472 miljoner kronor. Får jag lov att peka på att denna siffra ju inte kan anses rättvisande. Statsministern nämnde, såvitt jag kunde uppfatta, inte alls något om att det är ett annat penningvärde vi ha nu än för tre år sedan. Man kan ändå inte med enkel subtraktion jämföra utgifter som gälla olika penningvärden. Om priserna och lönerna ha stigit med ett tjugotal procent — och en hel del materiel har stigit med mera i pris — får man väl ändå lov att justera de tidigare siffrorna med hänsyn till detta, och då blir stegringen väsentligt mindre.

Statsministern viftar också bort herr Ståhls enligt min mening mycket värdefulla siffror rörande försvarskostnadernas *andel i budgeten*. Det är ett faktum att försvarskostnadernas andel i budgeten är mindre än för en del år sedan och inte har stigit väsentligt under senare år. Detta är emellertid naturligtvis inte i och för sig något tillräckligt skäl för att påyrka en ökning av denna andel. Men när man skall bilda sig en mening, huruvida en uppoffring för försvaret kan anses rimlig eller inte, ha jämförelser med andra länder *något* intresse. Jag tillhör dem som i vanliga fall inte tillmätta dessa jämförelser så stort intresse, som man inom regeringspartiet ofta anser att de ha. Vill man jämföra måste man medge, att det är ganska få länder som använda en så pass liten del av budgeten för försvarsändamål som Sverige gör nu. Det finns en del länder, som tidigare hade väsentligt lägre procentsiffror, men för de flesta länder ligga siffrorna högre.

Man kan också göra en jämförelse med *andelen av nationalinkomsten*. Det är kanske mer rättvisande, inte minst för att den kritik, statsministern framförde i förmiddags med hänvisning till de sociala utgifternas stegring, då inte

längre blir relevant. Om Sverige använder ungefär 6 procent av nationalinkomsten till försvaret för närvarande, medan en rad andra länder använda 10, 15 eller t. o. m. 20 procent, så säga oss dessa siffror i alla fall något.

Nu är ju det som oppositionen begär av regeringen och kammaren i själva verket ganska blygsamma ting. Jag vill därför instämma med statsministern på denna punkt: Låt oss inte överdriva motsättningarnas innebörd, även om debatten av anförda skäl har blivit nog så häftig i tonen. Det gäller här en ökning av försvarskostnaderna med endast få procent av deras nuvarande belopp. När man på försvarshåll är överens om att även denna relativt ringa ökning av försvarsutgifterna skulle betyda en ganska väsentlig förstärkning av försvarets framtida effektivitet, ha vi så mycket större anledning att inte säga nej. Det gäller inte, såsom framskymtat på något håll i pressen, en ökning av de årliga försvarskostnaderna med ett 70-tal miljoner kronor. Man kan inte säga precis hur stor ökningen blir, men den blir säkerligen väsentligt mindre. Att man inte kan säga precis hur stor ökningen blir beror på att man inte vet, i hur snabb takt regeringen för sin del vill skaffa den materiel som behövs för att det erkända militära behovet så småningom skall bli tillfredsställt. Det gäller en snabbare anskaffning, som alltså kommer att betyda en viss fördyring, men ingalunda någon revolutionerande ökning av försvarsutgifterna.

Man kan säga, om jag får uttrycka detta med hänsyn till nationalinkomsten, att oppositionens linje är, att vi skola använda ytterligare en eller ett par tiondels procent av nationalinkomsten för försvaret. Större är, herr talman, inte skillnaden än att det gäller en eller ett par tiondels procent av nationalinkomsten. Men det gäller en snabbare anskaffning av relativt viktig materiel.

Om dessa siffror redovisades på så-

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

dant sätt, tror jag att man i utlandet — det må nu vara den demokratiska västern eller diktaturstaterna i öster — skulle säga: Jaså, är det inte mer som skiljer dem åt i Sverige i försvarsfrågan än en eller annan tiondels procent av nationalinkomsten. På de flesta håll i utlandet skulle detta framstå som ett mycket blygsamt krav från samtliga partiets sida. Jag vill gärna be kammarens ledamöter övertänka om det inte förhåller sig så, att de som kunde se på våra problem utifrån skulle säga: Är det inte större krav, då är man ju överens på de viktigaste punkterna. Men de skulle nog också tillägga: De som ha det lägre budet kunna väl ändå omöjligt säga något annat än att om en så blygsam utgiftsökning, som den oppositionen föreslår, kan ge något nämnvärt i fråga om snabbare förstärkning av försvaret, nog bör man då i Sverige ha råd till det.

Jag vågar förmoda att det skulle bli en tämligen enig uppfattning från utländska observatörers sida. Man skulle säga just så: Är det inte mer, nog kan väl det välsituerade Sverige ändå ha råd till detta. Och det skulle bli mycket, mycket svårt både för försvarsministern och andra att motivera ett svar med innebörd: Nej, Sverige har icke råd till denna blygsamma förstärkning. Det skulle bli svårt inte minst med hänsyn till att den uppoffring vi skulle göra bleve långt mindre än den andra länder göra — inte alla andra länder men de flesta.

Statsministern har i dag varit mycket missnöjd med att vi framfört kritik mot försvarsministern. Jag måste replikera, att om vi icke framfört kritik mot försvarsministern, hade det varit mycket stor utsikt till att statsminister Erlander hade uppträtt i kammaren och sagt: Se på oppositionen, ute på mötena i landet kan den angripa försvarsministern, i sin press kan den angripa honom, men när man kommer till riksdagen, där han kan försvara sig — och där han kan få ett entusiastiskt stöd av

statsministern! — där vågar man inte angripa honom. Ansvar för att debatten blivit sådan den blev på förmiddagen måste enligt min mening till alldeles överväldigande del falla på den, som genom sina uttalanden och underlåtenhetssynder givit anledning till den kritik som här togs upp, främst av herrar Hjalmarson och Ståhl.

Nu säger man från regeringspartiet, att denna hårda kritik mot försvarsministern och den form som har givits densamma hindra eller i varje fall försvåra en samförståndslösning i försvarsfrågan. Detta tal måste ju innebära en varning till oppositionen: Sluta upp med dessa angrepp på försvarsministern, ifall ni verkligen ärligt vilja uppnå samförståndslösningar! Skulle alltså regeringspartiets vilja i en fråga av denna art — avseende beslut om åtgärder, som dock innebära vissa uppoffringar för folket — verkligen vara beroende av om oppositionen uttrycker sig på det ena eller andra sättet i kammaren? Jag vägrar, herr talman, att tro att detta kan vara allvarligt menat.

Det har ryktats om att försvarsministern inom regeringen skulle ha gått in för större krav än dem, som sedan blivit regeringens ståndpunkt. Det förefaller mig mycket naturligt att det skulle vara på det sättet, men jag vet inte om det är riktigt eller inte. Jag har svårt att tro att någon försvarsminister i detta läge kunnat underlåta att göra sitt inflytande gällande i denna riktning. När jag under förmiddagen hörde, vilket obegränsat förtroende försvarsministern har i regeringspartiets grupp här i kammaren, måste jag göra mig själv den frågan: Varför har inte försvarsministern ställt kabinettsfråga, när han begärt att få — om han nu har gjort det — höjda anslag? Det skulle tydligen ha varit mycket lätt för honom att genomtvinga vad han velat, eftersom han i regeringspartiets ögon framstår såsom alldeles omistlig på sin post.

Vi i folkpartiet komma emellertid inte att falla undan för påtryckningar av den

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

art som framkommit under debatten i dag. Vi komma att fortsätta så gott vi kunna med kritik, där vi finna anledning till sådan, och rikta den till det ansvariga statsrådet. Vi äro förvissade om att vi därigenom bäst gagna försvaret. För övrigt har jag knappast hjärta att i framtiden beröva statsministern tillfälle till det entusiastiska försvar för försvarsministern, som han ju i dag begagnat sig av, en möjlighet som statsministern länge, länge lät ligga oanvänd, när det tidigare riktades ungefär lika hård kritik mot försvarsministern. Jag gjorde den reflexionen, när jag hörde de häftiga uttalandena från regeringspartiets sida både före och efter pausen.

Ett av mina första politiska minnen gäller en gång när min fader för snart fyrtio år sedan hade varit i Stockholm och kom hem och berättade, att han vid ett besök i andra kammaren hört en ledamot — jag minns ännu hans ord — »läsa lusen av försvarsministern så det stod härliga till». Detta ansågs då vara all right. Man hade då ännu inte uppfunnit teorien, att hård kritik mot försvarsministern är någon sorts sabotage mot försvaret. Men jag medger, herr talman, att det var ju en skillnad mellan då och nu, ty då var det en socialdemokrat som kritiserade och en icke socialdemokrat som satt på statsrådsbänken.

Jag tror det vore bättre om man i regeringspartiet ville försöka bemöta den kritik som framförts och inte beklaga sig, om man tycker att ett eller annat tonfall inte är tilltalande. Allra minst tror jag det är klokt, att man försöker komma med några hotelser, att uppgörelsen i försvarsfrågan kommer att bli mycket försvårad på grund av kritiken.

På tal om försvarsministern kanske jag till sist, herr talman, får säga att det kan finnas anledning att lyssna till folkets röst, till människor utanför denna kammare. Jag hörde för en stund sedan berättas — det lär vara en sann

historia — att en general, som inspekterade ett regemente, ställde en fråga till en av de värnpliktiga för att pröva hans medborgarbildning: »Vad heter försvarsministern?» — »Vougt, general.» — »Det är bra.» — »Nej, general.»

Jag tror att det är ett psykologiskt faktum, som man har att räkna med, att det inte bara är några elaka människor i oppositionspartierna som av taktiska skäl kritisera chefen för försvarsdepartementet, utan att det finns helt andra och djupare liggande orsaker.

Det stora problem, herr talman, som här bör belysas närmast ur allmänna politiska synpunkter är följande. Regeringen har framlagt ett förslag, den demokratiska oppositionen har enat sig om ett motbud i en motion. Det har icke blivit möjligt att uppnå någon samförståndslösning. Jag vill då konstatera att man inom oppositionspartierna varit villig till väsentliga medgivanden för att uppnå en kompromiss. Hans excellens herr statsministern har i dag för det första åberopat, att Kungl. Maj:ts senare proposition, beträffande luftbevakning, nattjaktflyg och ett par andra frågor, tillmötesgick oppositionens önskemål. Men han har för det andra på min fråga gjort klart, att han inte alls vill medge, att regeringen utan denna motions framläggande skulle ha underlåtit att föreslå dessa ting. Oppositionen kan ingalunda få inkassera, att den har pressat regeringen till dessa viktiga beslut.

Men om det är så, att regeringen i alla fall hade tänkt framlägga dessa förslag men bara väntat någon månad med att göra det, då kan statsministern inte säga att han tillmötesgått oppositionen i den meningen, att han varit villig att göra en kompromiss. Statsministern får lov att antingen erkänna, att utan oppositionens ingripande skulle regeringen ha intagit en minst sagt obegripligt negativ ståndpunkt härvidlag, eller också får han lov att erkänna, att regeringen icke har varit villig att på väsentliga punkter gå oppositionen till mötes. En

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

kompromiss måste nämligen innebära, att man går utöver vad man eljest skulle varit villig att acceptera, inte bara att man väntar med vissa ting, som man ändå är besluten att acceptera, och sedan realiserar dem, formellt som ett medgivande åt oppositionen. Man kan inte å ena sidan till oppositionen säga: Vi skola gå Er till mötes med detta, och å andra sidan — inåt — säga: Det där hade vi tänkt göra i alla fall, så det är egentligen intet medgivande.

Det är efter statsministerns upplysningar inte möjligt annat än att konstatera: regeringen har icke varit villig till något väsentligt medgivande. Vid förhandlingarna i utskottet lika väl som vid förhandlingar mellan partiledarna visade det sig, att det som regeringen erbjöd var mycket ringa. Det var en del beträffande tygmaterielen men, såvitt jag fattade det, just ingenting beträffande flyget. Jag tror det är viktigt att detta klargöres, samtidigt som det är tråkigt att nödgas konstatera det.

Statsministern har talat om samförståndslösningar i dag liksom vid många andra tillfällen, men det visar sig gång efter annan, att han icke är villig att verkligen gå oppositionen till mötes. Den ståndpunkt regeringspartiet intagit i dag innebär i själva verket ett nej, ett nej till oppositionens deklarerade vilja att göra upp. Ett avvisande av en uppgörelse som skulle innebära ett rimligt tillmötesgående av oppositionens krav.

Dagens debatt innebär också i viss mån tyvärr ett försök från regeringspartiets sida att stämpla oppositionens uppträdande såsom icke förestavat av intresse för försvaret utan av andra hänsyn, vilket jag tycker var ett aldeles onödigt och omotiverat försök. Tänk, herr talman — om jag tillåtes en sista reflexion — var vi skulle ha befunnit oss i dag, om regeringen hade velat kompromissa med den demokratiska oppositionen, så att vi kunnat uppnå en lösning i samförstånd. Måste inte varje

ledamot av kammaren erkänna — utom möjligen kommunisterna — att detta skulle ha varit mycket bättre för det svenska försvaret, bättre för land och folk?

Vem bär ansvaret för att detta resultat icke har kunnat uppnås? Jo, det bäres av dem som inte ha velat möta den andra parten på halva vägen i en gemensam strävan att åstadkomma den försvarsförstärkning, som det allvarliga tidsläget kräver.

Herr FAST (kort genmäle): Herr talman! Ett par ord från min sida kunna kanske vara befogade i detta sammanhang. Herr Ohlin vände sig inte mot någon bestämd person, när han berörde vad som sagts under förmiddagen och kvällen, men jag anser nog att jag själv inbegreps i hans kritik.

Jag skulle först och främst vilja säga till herr Ohlin, att det ju inte bara är fråga om att man skall komma överens om utgifternas storlek, utan man bör också komma överens om hur man skall täcka utgifterna. Detta är en sak som är ganska väsentlig i detta sammanhang.

Jag har för mitt vidkommande mycket starkt betonat, att jag ingenting har att invända mot att regeringen i dess helhet eller ett enskilt statsråd kritiserar, utan det är den form kritiken tagit och det sätt varpå den framförts som jag vänder mig emot. Nu sade herr Ohlin, att det ju inte har förekommit annat än saklig kritik och att man väl ingenting kan ha att invända mot det, ty rätten till sådan måste oppositionen förbehålla sig. Vi ha på det sättet av herr Ohlin fått ett bevis för vad han anser vara saklig kritik, och det kan räcka för min räkning.

Sedan skulle jag vilja säga, att herr Ohlin lämnade en ganska häpnadsväckande förklaring till den, låt oss säga häftiga kritiken för att inte kalla den

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

någonting annat, som ligger snubblande nära. Han sade: Hur skulle det ha tagit sig ut, om vi inte fört fram kritiken här i kammaren, när vi ha fört fram den ute i landet? Ja, herr talman, jag sade i ett tidigare anförande att jag inte gärna ville polemisera mot vad tidningarna skriva, ty det är alltid ganska farligt, men herr Ohlin är ju inte omedveten om hur kritiken mot försvarsministern tagit sig ut vid vissa tillfällen. Herr Ohlins yttrande ger en ny förklaring till den kritik som kommit till uttryck här i dag, och den är, att därför att kritik framförts ute i landet på det sätt som skett, så måste man fullfölja det hela i riksdagen. Detta är någonting som det kan vara skäl i att konstatera.

Herr LUNDBERG (kort genmäle): Herr talman! Jag vill konstatera den hovsamhet som präglade första delen av herr Ohlins anförande, men jag vill också konstatera att herr Ohlin säger, att man från regeringsvidan givit oppositionen en varning. Jag har för min del ingen som helst anledning att beklaga att det finns en saklig opposition, men när jag hör den borgerliga oppositionen här i dag, måste jag beklaga mig över dess svaga kvalitet. Jag anser själv att det är viktigt, att man inom en demokrati har en både upplyst och starkt kritisk opposition, men den bör ha den kvalitet som man har rätt att göra anspråk på. Det var ganska betecknande för hur det är i nuvarande läge, att herr Ohlin, som ju ändå är partiledare, mot slutet av sitt anförande sjönk ned till att bli en sagoberrättare.

Jag frågar herr Ohlin om han vill ge klart besked, huruvida man från folkpartiets och även från högerns sida ute i landet kommer att säga till det svenska folket att man är beredd att ta de ekonomiska konsekvenserna av höjningen i försvarskostnaderna, samt om

man ämnar sluta upp med den buskagitation i fråga om skatter och dylikt, som nu bedrivs, och säga till de svenska medborgarna, att skattehöjningar inte bara äro av ondo. Jag tror det är angeläget att herr Ohlin ger svar i fråga om de ekonomiska konsekvenserna av de öknningar av försvarsanslagen, som man vädjar om.

Till slut skulle jag vilja säga, att när man från oppositionens sida kräver samförstånd, så bör man inte, som oppositionen gjort i dag, stänga alla vägar och bara bygga murar, som hindra samförstånd.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Till herr Lundberg vill jag säga, att om man skall ställa det kravet på oppositionen, att dess uppträdande i alla lägen, även när regeringen har en mycket ansträngd och besvärlig ställning, skall kunna gillas och godkännas av regeringspartiet, så är jag rädd att man i stort sett får lägga ned all opposition. Jag tror att det gäller både för den svenska riksdagen och för andra länders parlament, att man alltid inom regeringspartierna kommer att ha litet svårt att smälta den kritik som framföres från oppositionen, alldeles särskilt när man känner på sig, att det ligger mycket som är sakligt befogat i kritiken. Det är just det man har så svårt att smälta, och det är just då man reagerar så kraftigt mot det ena eller andra uttrycket eller den och den tongången, ungefär som om det vore detta saken gällde.

Till herr Fast vill jag genmäla, att vi i folkpartiet vid offentliga möten ha framfört kritik mot bland andra försvarsministern, och inte minst mot honom, skulle jag vilja säga. Därför tycker jag det är någonting alldeles naturligt, som herr Fast borde vara glad över, att vi föra fram kritiken även här i riksdagen, så att försvarsministern får tillfälle att försvara sig.

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

Till herrar Fast och Lundberg tillsammans ber jag att få säga att vi ju här i kammaren från vår sida framhållit, att det finns ett betydande överskott i budgeten även om försvarsutgifterna höjas på det sätt som vi föreslagit. Det behövs alltså inte några skattehöjningar för den sakens skull. Ni kunna möjligen invända: Ja, men då blir ju budgetöverskottet litet mindre än vad finansminister Sköld tycker vore lämpligt. Då säga vi: Än sen? Finansminister Sköld har väl inte någon absolut auktoritet. Vi ha ju anvisat andra vägar för kampen mot inflationen än ett så stort budgetöverskott. Och därmed — det måste nog både herr Fast och herr Lundberg erkänna — är spørgsmålet om de höjda skatterna ur försvarsfrågans synvinkel fullt klarlagt, och diskussionen kommer i stället in på kampen mot inflationen. Skola vi ha ett större eller mindre budgetöverskott — det få herrarna på nytt tillfälle att diskutera på lördag, om ni ha lust.

Protokollsföringen övertogs härefter av sekreteraren.

In fidem
Per Bergsten.

Herr LUNDBERG (kort genmäle): Herr talman! Oppositionen skall inte bara gilla och godkänna enligt parlamentarisk uppfattning, utan den skall ha förmåga och vilja att ställa alternativ. (Herr *Ohlin*: Det ha vi gjort!) Nej, det ha ni aldrig. En opposition, som inte har denna förmåga, kan man inte ha stor aktning för.

När herr *Ohlin* sedan talar om att det finns ett betydande överskott i budgeten, så undrar jag, om det alternativ herr *Ohlin* ställer i förgrunden verkligen är, att man på omvägar skulle slå sönder hela den sociala politiken, bostadspolitiken o. s. v., som vi fört. Det vill jag för min del inte vara med om. Och jag får säga, att nog måste väl ändå herr *Ohlin* som professor säga

sig, att de svårigheter i ekonomiskt avseende, som landet brottas med, kan man inte lösa på den väg som herr *Ohlin* här har förutsatt skulle följas.

Herr FAST (kort genmäle): Herr talman! Jag skall inte fortsätta replikskiftet utan vill bara till herr *Ohlin* säga, att budet för en samförstånds lösning i fråga om försvaret var ganska långtgående. Man skulle inte bara gå oppositionen till mötes i försvarsfrågan, utan man skulle också omfatta dess ekonomiska program. Detta är, måste jag säga, litet för mycket begärt för att kunna godtagas.

Herr HEDLUND i Rådomb: Herr talman! Från majoritetens sida har man gång efter annan som ett argument mot de av reservanterna begärda förstärkningarna av försvaret fört fram de tekniska svårigheterna. Man har sagt att det inte är möjligt att få materiel, arbetskraft o. s. v. Detta är ett argument som jag över huvud taget inte kan förstå. Det råder ju tveksamhet på denna punkt, och då borde det väl vara ett förnuftigt handlande att gå in för förstärkning och sedan försöka nå bästa möjliga resultat.

Vad den finansiella sidan beträffar så ha även vi inom bondeförbundet den uppfattningen, att det finns tillräcklig täckning för utgifter av den föreslagna storleksordningen. Men jag vill säga, att i den mån man från majoritetens sida skulle kunna påvisa, att det finns skäl för att täcka utgifter av detta slag med nya skatter, så äro vi naturligtvis beredda att dra konsekvenserna av vad vi begära i fråga om försvarets förstärkning. Vi kunna inte fordra att försvaret skall stärkas utan att det står erforderliga medel till förfogande.

Jag tror det var herr *Lindberg* som nämnde, att jag hade varit uppe och resonerat om samförstånd, och sedan lade han till att det var en dålig metod

Motionsvis framställda yrkanden angående vissa utredningar rörande försvaret.

att inleda en samförstånds lösning, om man började med att rikta ett mycket hetsigt och hätskt angrepp mot den som främst har att företräda försvarsfrågorna. Jag skulle emellertid för min del knappast vilja tro, att man från majoritetens sida ändå vill koppla samman dessa två ting. Det ena är ju en saklig fråga, som gäller storleken av det försvar vårt land behöver, och det andra är en uppgörelse med landets försvarsminister. Men jag känner mig inte på något sätt träffad av den erinran, som herr Lindberg gjorde, och detta därför att vi på vårt håll ingalunda ha deltagit i den attack mot försvarsministern, som har förekommit här i dag. Den ha vi inte varit med om, utan det är tvärtom på det sättet, att vissa av de angrepp som förekommit ha utlöst en del olustkänslor hos många medlemmar av bondeförbundet. Jag har velat säga detta för att därmed ta avstånd från sådana saker, som vi ha betraktat som överdrifter i detta sammanhang.

Häruti instämde herrar *Andersson* i Björkäng, *Vigelsbo*, *Jansson* i Aspeboda, *Pettersson* i Ersbacken, *Adolfsson*, *Carlsson* i Bakeröd, *Onsjö*, *Larsson* i Luttra, *Persson* i Norrby, *Jönsson* i Rosshol, *Johansson* i Norrfors, *Boman* i Stafasund, *Svensson* i Vä, *Pettersson* i Norregård, *Johansson* i Mysinge, *Jonsson* i Skedsbygd, *Ericsson* i Näs, *Norup*, *Johnsson* i Skoglösa, *Svensson* i Stenkyrka, *Hansson* i Skegrie och *Hansson* i Önnarp.

Herr HANSSON i Skediga: Herr talman! När jag under förmiddagen lyssnade till debatten, funderade jag stundvis: Är jag i Sveriges riksdag eller vad är detta för en församling? Jag tyckte att kritiken låg på ett så lågt plan, att man verkligen måste fråga sig, om det kan vara plats för sådan kritik i en riksdag. Det var ju direkt personliga angrepp mot försvarsministern som kom-

mo till uttryck. Detta gäller i hög grad vad som sades om valen i hans gamla valkrets. Jag tycker, att när man i riksdagen går så långt i sin kritik, har man släppt lös någonting som åtminstone sunt förnuft allt annat än gillar.

Vi ha i Sverige sedan länge varit glada åt att vi kunnat hålla försvarsfrågorna ovan partierna, men i dag har förhoppningen att kunna göra det även i fortsättningen grusats ordentligt. Jag är säker om att min partiledare kommer att tänka sig för mer än en gång, innan han skriver på en motion, som folkpartiet och högern stå för. Han har fått lida, stackarn, och han kanske också har blivit misstänkt för att ha varit med om att ställa till det här eländet i dag.

När det skall föras opposition, vilket herr Ohlin sade att man har rätt att göra, så skall den föras med rena vapen. När jag hörde Wedén, tyckte jag synd om den ungdom, som han skall vara ledare för. Den kommer ju alldeles på fel linje. Jag vädjar till Wedén: Ta avsked med detsamma! Du passar ju inte till den saken, det är fullt klart och tydligt.

När herr Ståhl i förmiddags gjorde en jämförelse mellan vad försvarskostnaderna nu äro i förhållande till statsinkomsterna och vad de tidigare varit, så kom han fram till att de nu äro några procent lägre. Men han var så klok i alla fall, att han inte talade om med hur mycket statsinkomsterna ökat under åren. Jag tycker att ni redaktörer, som kanske kunna anses vara svenska folkets språkrör, skulle hålla er till sanningen litet. Men det kanske är som man brukar säga, nämligen att det bara är följetongen som är sann i en tidning. Jag tror att det är så med herr Ståhls tidning, om han gör på samma sätt med uppgifterna där som han gjort här i kammaren i dag.

Jag vädjar till kammarens ledamöter att inte längre hålla på och strida om denna fråga, där utskottet på grund av de olika uppfattningarna om de ekono-

Anslag till vissa repetitionsövningar m. m.

miska förhållandena inte kunnat komma fram till ett enigt beslut. Vi ha tidigare i Sverige varit stolta över att vi kunnat enas om försvarsfrågorna, men det som förekommit här i kammaren i dag har nog, som statsministern alldeles riktigt sade, inte telt sig vackert utåt. Det är beklagligt att man skall komma ned till en så låg nivå. Jag tänkte, när jag hörde Ohlins sista anförande, att det är synd att Ohlin inte är bonde, ty det skulle inte vara litet smörja han kunde få ut på jorden. Det skulle räcka till bra många tunnland, det är alldeles säkert. Jag tycker, att Ohlin skall vara litet försiktigare i sina uttalanden.

Jag vill till slut säga, att jag instämmer i bondeförbundsledarens sista yttrande. Jag tar helt avstånd från den kritik som riktats mot försvarsministern. Han är i den svåra ställningen, att han inte kan säga vad som helst, och han känner sitt ansvar, var säker på det. Han skulle säkert ha kunnat delge oss mycket, men just den sekretesshänsyn, som hans stora och ansvarsfulla post kräver, tvingar honom många gånger att tiga.

Man har i detta sammanhang också kritiserat de höga skatter vi ha. Jag vill säga, att vi måste se litet djupare på saken än man här har gjort. Och jag slutar med att än en gång säga till Wedén, att det är han som dragit ned debatten. Du får ta ansvaret för detta, Wedén, ty det var dina ord som voro orsaken till att debatten blev sådan den blev. Det skola vi inte skylla Ohlin för, men han får försöka se till sina partikamrater på ett bättre sätt i fortsättningen. Ta du avsked med detsamma, Wedén, det är det klokaste du kan göra.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan i punkten 1 bifölls.

Punkten 2.**Anslag till vissa repetitionsövningar m. m.**

I propositionen nr 108 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt ut-

drag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 16 mars 1951, såvitt nu vore i fråga, föreslagit riksdagen att till Armén: Vissa repetitionsövningar m. m. för budgetåret 1951/52 under fjärde huvudtiteln anvisa ett anslag av 53 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Öhman* (I: 248) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.* (II: 328), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts i propositionen nr 1 framställda förslag att under budgetåret 1951/52 inkalla 70 000 värnpliktiga till repetitionsövningar,

dels en inom andra kammaren av herr *Lundberg* väckt motion (II: 484), vari hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag att å riksstaten för budgetåret 1951/52 under fjärde huvudtiteln till Armén: Vissa repetitionsövningar m. m. uppföra ett anslag av 53 000 000 kronor,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Öhman* (I: 398) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.* (II: 519), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 108,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Söderquist* och *Osvald* (I: 399) och den andra inom andra kammaren av herr *Wedén m. fl.* (II: 520), i vilka hemställts, att riksdagen måtte 1) för sin del besluta att penningbidrag till värnpliktigt enligt 11 § kungörelsen om värnpliktsavlöning skulle utgå med 2 kronor per dag till menig, som fullgjort värnpliktstjänstgöring under sammanlagt minst 270 dagar, med 2 kronor 50 öre per dag till menig, som fullgjort värnpliktstjänstgöring under sammanlagt minst 300 dagar, samt höjas

Anslag till vissa repetitionsövningar m. m.

med 50 öre per dag för värnpliktigt befäl, 2) å riksstaten för budgetåret 1951/52 under fjärde huvudtiteln till Armén: Vissa repetitionsövningar m. m. anvisa ett anslag av 54 275 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, såvitt nu vore i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 398 och II: 519, såvitt nu vore i fråga, I: 248 och II: 328, I: 399 och II: 520 samt II: 484 till Armén: Vissa repetitionsövningar m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 53 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Söderquist* och *Wedén*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, såvitt nu vore i fråga, samt motionerna I: 399 och II: 520 ävensom med avslag å motionerna I: 398 och II: 519, såvitt nu vore i fråga, samt I: 248 och II: 328 och II: 484 till Armén: Vissa repetitionsövningar m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 54 275 000 kronor.

Sedan punkten föredragits, yttrade

Herr **LUNDBERG**: Herr talman! Med hänvisning till det anförande jag hållit ber jag att få yrka bifall till motionen II: 484.

Herr **WEDÉN**: Herr talman! Med risk att nödgas ytterligare oroa herr Skediga ber jag att få säga endast ett par ord, eftersom jag vid denna punkt står antecknad på en reservation.

Vid första avdelningens behandling av denna fråga, som rör penningbidragen till de värnpliktiga, var det en mycket allmän uppfattning, att det hade varit lyckligt om man redan i år kunnat göra en generell höjning av penningbidragen över hela linjen. Men med hänsyn till svårigheterna att på detta stadium få utrymme i budgeten för de

10 miljoner kronor ytterligare, som skulle krävas, så måste man avstå från höjningen, och även jag har böjt mig för dessa svårigheter. Reservanterna ha emellertid menat, att när man i detta fall ändå hade en så bestämd mening, skulle det ha varit lika gott att utskottet i sitt utlåtande ännu en nyans kraftigare än som skett hade anhallit, att Kungl. Maj:t till nästa års riksdag ville avlåta ett förslag i ärendet.

För det andra ha reservanterna menat, att man redan nu skulle kunna ha gått så långt att man medgivit en höjning med en femtioöring åtminstone för repetitionsövningarna. Detta skulle såsom förslaget utformats i reservationen draga en jämförelsevis ringa kostnad eller föga mer än en tiondel av den kostnad, som kräves för en generell höjning. Vi ha ansett motiverat att taga detta steg i år för att följa efter med den andra, större saken nästa år.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen vid punkten 2.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den vid punkten fogade reservationen; samt 3:o) avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lundberg begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 3:o) anmärkta hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen äskade likväl herr Wedén votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen

Musikorganisationen inom försvaret.

angående punkten 2:o) i statsutskottets utlåtande nr 4 antager yrkandet om avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit den vid punkten fogade reservationen av herrar Söderquist och Wedén.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren till kontraposition i huvudvoteringen antagit yrkandet om avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 2:o) i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 4—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 7.***Musikorganisationen inom försvaret.**

Vid anmälan av propositionen nr 110 hade departementschefen (punkt 6) föreslagit vissa jämkningar av personaluppsättningen vid försvarets musik-kårer.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Emil Petersson m. fl.* (I: 384) och den andra inom andra kammaren av herr *Nyberg m. fl.* (II: 504), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 110 angående musikorganisationen vid försvaret måtte besluta

att antalet elevbeställningar skulle minskas, vid typ I-kårerna, inklusive flottans, med fyra, vid typ II-kårerna med tre och vid typ III-kårerna likaledes med tre, så att antalet elever vid respektive kårer bleve två, en och en,

att vid musikkårer av typ I, flottans undantagen, en volontärbeställning skulle ombildas till sergeantbeställning och tre volontärbeställningar till furirbeställningar,

att vid kårer av typ II en volontärbeställning skulle ombildas till sergeantbeställning och en volontärbeställning till furirbeställning samt

att vid kårer av typ III en volontärbeställning skulle ombildas till sergeantbeställning.

Utskottet hemställde,

a) att motionerna I: 384 och II: 504 icke måtte av riksdagen bifallas;

b) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i motiveringen anfört.

Reservation hade avgivits av herrar *Alfred Nilsson, Malmberg* i Skövde,

Musikorganisationen inom försvaret.

Ståhl, Kollberg och *Wedén*, vilka ansett, att utskottet under a) bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 384 och II: 504 besluta,

1) att antalet elevbeställningar skulle minskas vid typ I-kårerna, inklusive flottans, med 4, vid typ II-kårerna med 3 och vid typ III-kårerna likaledes med 3, så att antalet elever vid resp. kårer bleve 2, 1 och 1,

2) att vid musikkårer av typ I (flottans undantagen) en volontärbeställning skulle ombildas till sergeantbeställning och tre volontärbeställningar till furirbeställningar,

3) att vid kårer av typ II en volontärbeställning skulle ombildas till sergeantbeställning och en volontärbeställning till furirbeställning,

4) att vid kårer av typ III en volontärbeställning skulle ombildas till sergeantbeställning.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **NYBERG**: Herr talman! Jag har begärt ordet på denna punkt för att med några ord få motivera motionen och den reservation som här föreligger.

Utskottsmajoriteten har avstyrkt motionen därför att den i avvaktan på prövningen av 1947 års musikutrednings förslag angående militärmusikens framtida ordnande icke är beredd att nu förorda några avvikelser från departementschefens förslag. Jag kan, herr talman, icke tillmäta denna motivering avgörande betydelse. Redan genom att tillstyrka försvarsministerns förslag har ju utskottet gått med på en viss omorganisation, trots att ställning ännu icke har tagits till föreliggande utredning. Det skulle alltså icke principiellt sett föreligga några hinder för att bifalla motionen.

Men jag vill också peka på en annan sak. Musikutredningens förslag har vid

remissbehandlingen blivit mycket starkt kritiserat. Det har sålunda avstyrkts av de militära musikdirektörerna, som yrkat på ny utredning. I dagens tidningar kan man läsa, att även försvarets upplysnings- och personalvårdsnämnd har avstyrkt att ett antal musikkårer indragas, vilket skulle bliva följden om man bifölle det förslag som musikutredningen gjort upp. Jag vill också erinra om att militärstädernas myndigheter vänt sig mot dessa indragningar. Det är t. ex. fallet i Karlskrona, där KA 2:s musikkår skulle indragas. Det är också fallet i Ronneby och, tror jag, även i Kalmar och förmodligen i flera andra städer. Det är tydligen så att regementena och befolkningen äro överens om att göra allt vad de kunna för att bibehålla musikkårerna vid regementena. Jag har mycket svårt att tro att man skulle gå in för att framlägga utredningens förslag efter dessa avstyrkanden. Min uppfattning är att man bör behålla musikkårerna och i stället göra dem mera tillfredsställande ur personalens synpunkt.

Nu skall dock icke riksdagen i dag fatta beslut om att nedlägga musikkårer utom beträffande kåren vid K 2 i Hälsingborg. Vad vi skola taga ställning till är ett provisorium i avvaktan på resultatet av musikutredningens förslag. Detta provisorium kan bli ganska långvarigt. Det bör alltså enligt min mening göras så tillfredsställande som möjligt. Försvarsministerns förslag att ombilda ett antal volontärbeställningar till furirbeställningar är ju ett framsteg, men det är icke tillräckligt. Det ställer åt sidan den långa raden av furirer och andra, som ha tillräckliga meriter för befordran men icke kunna få denna befordran på grund av att inga lediga beställningar föreligga eller kunna förväntas föreligga inom en i många fall mycket avlägsen framtid. I själva verket råder här en mycket otillfredsställande ordning. Ett stort antal furirer vid kårerna ha befordrats till

Musikorganisationen inom försvaret.

sergeanter men gå fortfarande med furirs lön. Det kan icke vara riktigt att ha det på det sättet.

Det är för att få åtminstone någon liten förbättring av dessa förhållanden som motionen kommit till.

Vi motionärer begära att vid varje kår en av de volontärbeställningar, som enligt försvarsministerns förslag skola ombildas till furirbeställningar, i stället ombildas till sergeantbeställning. På detta sätt skulle icke bara volontärerna bli delaktiga av den provisoriska förbättringen utan även furirerna. Jag tror mig också kunna säga, att vi motionärer ha de närmast berörda personalgrupperna med oss. I tidningen »Den svenske underofficeren» hade man häromdagen en ledande artikel, där man helt gick in för den av oss väckta motionen. Man skrev bland annat: »Motionärernas hemställan på denna punkt går helt i linje med önskemålen från personalhåll.» I samma ledare lämnades också den upplysningen att nära 40 procent av musikpersonalen med sergeants grad åtnjuta lön som furirer. Jag har också erfarit, att om man ökade antalet sergeantbeställningar på det sätt som vi motionärer föreslå så skulle huvudparten av de furirer, som då vunne befordran, vara sådana, som äro överstatssergeanter och alltså gå med lön som furirer.

Nu har ju statsrådet fäst stor vikt vid att kunna spara pengar i detta avseende. I och för sig är ju detta mycket tacknämligt. Man räknar med att det av regeringen föreslagna provisoriet skulle innebära en besparing på cirka 75 000 kronor. Om man följer motionen, betyder detta att man kan spara ytterligare cirka 11 000 kronor. Jag hade, herr talman, verkligen trott, att detta i nuvarande läge skulle vara ett skäl som statsutskottet borde ha tagit hänsyn till.

Jag vill, herr talman, ytterligare understryka, att när vi nu gå att göra en provisorisk förbättring, så böra vi göra

den så tillfredsställande som möjligt och försöka att bringa ur världen så mycket som sig göra låter av de gamla orättvisor, som kännetecknat befordrings- och löneförhållandena vid de militära musikkårerna. Vi ha här en möjlighet att i betydande grad rätta till ett missförhållande utan att det kostar staten mera pengar.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen på denna punkt av herr Alfred Nilsson m. fl., vilket är detsamma som bifall till motionen.

Herr WARD: Herr talman! Det är icke någon anledning att göra frågan så stor som den föregående talaren ville göra den. Det är för övrigt en god regel inom riksdagen, att om en sak är föremål för utredning eller har varit föremål för utredning och resultatet gått på remiss, så väntar man till dess att man fått frågan genom remissvar och annat tillräckligt utredd.

Med denna korta motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr NYBERG: Herr talman, bara ett par ord! Även försvarsministerns förslag innebär en förändring, trots att frågan ligger under utredning. Jag tycker då att liknande skäl för bifall skulle kunna gälla även för motionen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring, som föreslagits i den beträffande denna punkt avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nyberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten

Civila lärare vid stamskolor m. m. — Avlöningar till personal i arméns reserver.

7:o) i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets i punkten 7 gjorda hemställan.

Punkten 8.

Civila lärare vid stamskolor m. m.

Sedan punkten föredragits, yttrade

Herr **BRACONIER**: Herr talman! När det gäller försvarets stamskolor har ju statsutskottet i väsentliga hänseenden tillstyrkt de motioner som framlagts. Det är ju enbart glädjande. Jag vill emellertid, när det gäller rektorerna, framhålla det faktum att försvarets skolutredning velat jämställa dessa befattningshavare. Den utredning som gjorts har alltså ansett att rektorerna vid flygvapnet, marinen och armén ha likartade befattningar. Jag tycker därför att utskottet i detta avseende har gått litet väl lätt förbi denna fråga. Om jag konstaterat, att försvarets skolutredning har funnit att dessa tjänster äro likvärdiga, så borde man väl på denna punkt kunna få ett ännu mer positivt uttalande.

Nu har utskottet av skäl, som jag i och för sig visserligen kan förstå, funnit att man icke bör gå in på frågan utan föreslagit att Kungl. Maj:t skall taga upp den. Jag vill därför, herr talman, vädja till regeringen att uppmärk-

samma förhållandena för dessa rektorer. Det är klart att vid en omorganisation det kan komma in en annan faktor, som gör att man kan säga, att det blir vissa skiljaktigheter i rektorernas tjänstföringsförhållanden. Men om man tar del av det material som man nu har, måste den skillnad i lönehänseende, som föreligger för rektorerna vid armén, marinen och flygvapnet, te sig oberättigad.

Jag vill uttrycka den förhoppningen att regeringen tar upp denna fråga på det sätt, som försvarets skolutredning framhållit, och söker åstadkomma större rättvisa i löneförhållandena än vad nu är fallet.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan i punkten bifölls.

Punkterna 9—34.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 35.

Avlöningar till personal i arméns reserver.

Punkten föredrogs. Därvid anförde

Herr **FRÖDERBERG**: Herr talman, kammarledamöter! Jag har inte tagit till orda för att förlänga debatten i kväll, ty jag begärde ordet redan före klockan 11.

Vad jag har att framföra är några synpunkter, som egentligen skulle knytas till en punkt, som inte finns i detta utskottsutlåtande, men efter samråd med talmannen kom jag till det resultatet, att för att inte frågan skulle drunkna i den i viss mån känslomättade debatt, som tidigare förts här, den lämpligen kunde knytas an till punkt 35, som är den närmaste släktingen till min fråga; det är som sagt därför jag nu tagit till orda.

Punkt 35 avser ökning av det antal reservofficerare, som bestämdes i 1942 års försvarsbeslut, nämligen från 220

Avlöningar till personal i arméns reserver.

till 300 för nästa budgetår. Mot detta har jag intet att erinra, tvärtom.

Men det finns en annan grupp befäl, som tycks mig böra bli föremål för samma intresse från statsmakternas sida. Det gäller reservunderofficerarna, som skulle kunna rekryteras ur en grupp, som har betydligt större militära kvalifikationer än de värnpliktiga, som nu efter 2½ års tjänst som värnpliktiga utnämns till fänrikar i reserven eller som efter 1½ års tjänst konstitueras till värnpliktiga underofficerare. Jag tänker då på de furirer, som efter 4½ års eller längre tids fast anställning lämna militärtjänsten utan att någonting göres från myndigheternas sida för att binda dem kvar i reserven. Under 6-årsperioden 1945—1950 lämnade 14 896 fast anställda av manskapet militärtjänsten. Omkring två tredjedelar av dessa voro furirer med minst 4½ års anställning, således i genomsnitt över 1 500 årligen. På grund av den ringa nyrekryteringen har denna siffra nu gått ned och torde ligga vid omkring hälften av den ovan angivna.

En fast anställd blir vice korpral efter 1½ års, korpral efter 2½ och furir efter 3½ års tjänstgöring, om han klarat respektive examina. Nu kan man fråga sig: Är inte en furir efter denna tjänstgöring minst lika kvalificerad för en reservanställning som en värnpliktig efter 1½ eller 2½ års tjänstgöring? Enligt vanligt sunt bondförstånd är detta naturligt, men gällande bestämmelser säga nej. Enligt dessa fordras nämligen, att furir, som inte avlagt underofficersexamen, skall vara fast anställd i minst sex år samt därefter genomgå en särskild reservunderofficersutbildningskurs på sex månader. Det säger sig självt, att den som redan lämnat den fasta anställningen för att övergå till ett civilt yrke sedan har mycket svårt att återvända för att göra en sex månaders kurs extra.

Enligt 1942 års försvarsplan skola 120 underofficerare årligen få anställas

i reserven. I år finnas endast 37, som fyllt dessa fordringar, d. v. s. gjort den extra kursen, av dessa endast fem — säger fem — vid infanteriet. Om vi ställa detta förhållande i belysning av striderna omkring gruppcheftutbildningen framstår det, enligt mitt sätt att se, som en stor underlåtenhetssynd att ingenting göres för att binda en stor procent av dessa furirer i reserven för att sedan i turberäkning med furirerna på stat konstituera dem till underofficerare i reserven. Men enligt 1942 års försvarsplan går detta inte för sig.

Jag och många med mig ur alla partier ha svårt att förstå, att det skall vara nödvändigt med denna extra kurs efteråt för de furirer, som under flera år arbetat som trupputbildare och skaffat sig grundlig erfarenhet och rutin i den militära tjänstens alla skiftande detaljer. Många av dessa furirer ha för resten tjänstgjort som lärare i vissa ämnen för dem, som sedan efter den korta tiden av 1½ eller 2½ år gå förbi dem i graderna.

Jag har, herr talman, velat fästa kammarrens och myndigheternas uppmärksamhet på dessa förhållanden, och det synes mig som om reservbefälskungalörelserna skulle behöva göras till föremål för en grundlig översyn i syfte att tillförsäkra reservbefälskadern sådana duktiga, lämpliga och rutinerade furirer, som vi nu uppenbarligen avstå ifrån därför att deras kompetens inte är formellt dokumenterad med betyg från denna reservunderofficerskurs. Men även om det skulle anses nödvändigt med en viss komplettering, skulle man väl kunna tänka sig, att kursen förlades till den tid, då vederbörande var fast anställd. Eller varför skulle man inte kunna kombinera den med furirsutbildningen?

Om vi inte i tid ta vara på denna personalkategori, lär reservbefälsorganisationen i vad det gäller underofficerare snart finnas bara på papperet.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan i punkten bifölls.

Punkterna 36—51.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 52.

Anskaffning av tygmateriel m. m.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen (punkt 54) att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1951 angivna grunder medgiva utläggande av beställningar å tygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 110 000 000 kronor, dels ock till Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 85 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft ett antal motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Ohlon, Andrén* och *Gränebo* (I: 174) och den andra inom andra kammaren av herrar *Hjalmarson, Hedlund* i Råd- och *Ohlin* (II: 231), hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte besluta bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar å tygmateriel m. m. för armén inom en kostnadsram av 152 000 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Öhman* och *Norling* (I: 247) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg* i *Luleå m. fl.* (II: 327), hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med i motionerna angivna grunder medgiva utläggande av beställningar å tygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 55 000 000 kronor, dels ock till Armén:

Anskaffning av tygmateriel m. m.

Anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 108 föreslagit riksdagen, såvitt nu vore i fråga, att bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 16 mars 1951 angivna grunder medgiva utläggande av ytterligare beställningar å tygmateriel m. m. för armén under budgetåret 1951/52 inom ramen för 6 500 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 174 och II: 231, I: 247 och II: 327 samt I: 398 och II: 519, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med i statsrådsprotokollen över försvarsärenden för den 3 januari och den 16 mars 1951 angivna grunder medgiva utläggande av beställningar å tygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 116 500 000 kronor;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 247 och II: 327, såvitt nu vore i fråga, till Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 85 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Gränebo, Mannerskantz, Ohlon, Alfred Nilsson, Ivar Persson, Lundgren, Skoglund* i *Doverstorp, Malmborg* i *Skövde, Svensson* i *Grönvik, Ståhl, Kollberg, Wedén, Johansson* i *Mysinge* och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottet under a) bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 174 och II: 231 ävensom med avslag å motionerna I: 247 och II: 327 samt I: 398 och II: 519, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med av reservanterna och i statsrådsprotokollet över försvarsärenden

Frivilliga skytteväsendets befrämjande.

för den 16 mars 1951 angivna grunder medgiva utläggande av beställningar å tygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 158 500 000 kronor.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr STÅHL: Herr talman! Under hänvisning till vad jag tidigare i debatten anfört ber jag att få yrka bifall till den vid punkten av herr Gränebo m. fl. angivna reservationen.

Herr WARD: Herr talman! I anslutning till vad jag tidigare hade tillfälle framhålla yrkar jag bifall till statsutskottets hemställan.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Med hänvisning till vad jag tidigare i debatten anfört ber jag att få yrka bifall till de likalydande motionerna I: 247 och II: 327.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan; 2:o) bifall till samma hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen; samt 3:o) bifall till den i ämnet väckta motionen II: 327; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ståhl begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) anmärkta propositionen efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 52:o i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den

ändring däri, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Ståhl begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 113 ja och 94 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten 52.

Punkterna 53 och 54.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 55.

Lades till handlingarna.

Punkterna 56—60.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 61.

Frivilliga skytteväsendets befrämjande.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under fjärde huvudtiteln, punkt 67, föreslagit riksdagen att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Ohlon*, *Andrén* och *Gränebo* (I: 174) och den andra inom andra kammaren av herrar *Hjalmarson*, *Hedlund* i Rådombeslut och *Ohlin* (II: 231), hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte till Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 1 600 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts för-

Marinen: Fartygsbyggnader.

slag samt med avslag å motionerna I: 174 och II: 231, såvitt nu vore i fråga, till Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar Gränebo, Mannerskantz, Ohlon, Alfred Nilsson, Ivar Persson, Lundgren, Skoglund i Doverstorp, Malmborg i Skövde, Svensson i Grönvik, Ståhl, Kollberg, Wedén, Johansson i Mysinge och Hjalmarson, vilka ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 174 och II: 231, såvitt nu vore i fråga, till Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 1 600 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid

Herr STÅHL: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Gränebo m. fl. avgivna vid punkten fogade reservationen.

Herr WARD: Herr talman! Det är ju en relativt liten höjning reservanternas föreslagit i förhållande till regeringens hemställan, men med hänsyn till nödvändigheten att visa återhållsamhet på vissa punkter ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag, som sammanfaller med propositionens hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ståhl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

statsutskottets hemställan i punkten 61:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Ståhl begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 109 ja och 96 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 62—77.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 78.

Marinen: Fartygsbyggnader.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under fjärde huvudtiteln, punkt 92, föreslagit riksdagen att dels godkänna utökning av nybyggnadsprogrammet för marinens fartyg i den omfattning som i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1951 angivits, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med i nyssnämnda statsrådsprotokoll angivna grunder medgiva utläggande av beställningar i fråga om modernisering av marinens fartyg och försöksverksamhet avseende fartygsmateriel inom en kostnadsram av 18 500 000 kronor, dels ock till Marinen: Fartygsbyggnader för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 60 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet

Marinen: Anskaffning av artillerimateriel m. m.

till behandling förehäft fyra motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Öhman* och *Norling* (I: 247) samt den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.* (II: 327) hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte till Marinen: Fartygsbyggnader för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 000 kronor.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 247 och II: 327, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna utökning av nybyggnadsprogrammet för marinens fartyg i den omfattning som i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1951 angivits;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med i berörda statsrådsprotokoll angivna grunder medgiva utläggande av beställningar i fråga om modernisering av marinens fartyg och försöksverksamhet avseende fartygsmateriel inom en kostnadsram av 18 500 000 kronor;

c) till Marinen: Fartygsbyggnader för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 60 000 000 kronor;

II. att motionerna I: 174 och II: 231, såvitt nu vore i fråga, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **HAGBERG** i Luleå: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen II: 327.

Herr **WARD**: Herr talman! Jag yrkar bifall till statsutskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i punkten 78 dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen II: 327 i mot-

svarande del; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Punkten 79.**Marinen: Anskaffning av artillerimateriel m. m.**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under fjärde huvudtiteln, punkt 93, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1951 angivna grunder medgiva utläggande av beställningar å artillerimateriel m. m. inom en kostnadsram av 42 miljoner kronor, dels ock till Marinen: Anskaffning av artillerimateriel m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 45 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Öhman* och *Norling* (I: 247) samt den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.* (II: 327), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte till Marinen: Anskaffning av artillerimateriel m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 20 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 247 och II: 327, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1951 angivna grunder medgiva utläggande av beställningar å artillerimateriel m. m. inom en kostnadsram av 42 miljoner kronor;

b) till Marinen: Anskaffning av artillerimateriel m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 45 000 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen II: 327 i denna del.

Herr WARD: Herr talman! Även här yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i ifrågavarande punkt dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen II: 327 i nu förevarande del; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Punkten 80.

Marinen: Underhåll av fartyg m. m.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under fjärde huvudtiteln, punkt 94, föreslagit riksdagen att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 27 300 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Ohlon, André*n och *Gränebo* (I: 174) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Hjalmarson, Hedlund* i Rådomb och *Ohlin* (II: 231), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte till Marinen: Underhåll av fartyg m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 31 300 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 174 och II: 231, såvitt nu vore i fråga, till Marinen: Underhåll av fartyg m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 27 300 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Gränebo, Mannerskantz, Ohlon, Alfred Nilsson, Ivar Persson, Lundgren, Skoglund* i Doverstorp, *Malmborg* i Skövde, *Svensson* i Grönvik, *Ståhl, Kollberg,*

Marinen: Underhåll av fartyg m. m.

Wedén, Johansson i Mysinge och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 174 och II: 231, såvitt nu vore i fråga, till Marinen: Underhåll av fartyg m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 31 300 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr HJALMARSON: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr WARD: Herr talman! Jag ber att under hänvisning till vad jag anförde i den allmänna debatten få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hjalmarson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 80:o) i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hjalmarson begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst

Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m.

omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 109 ja och 95 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 81—82.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 83.

Lades till handlingarna.

Punkterna 84—99.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 100.

Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under fjärde huvudtiteln, punkt 120, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1951 förordats medgiva utläggande av beställningar å flygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 151 miljoner kronor, dels ock till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 185 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Ohlon*, *Andrén* och *Grånebo* (I: 174) och den andra inom andra kammaren av herrar *Hjalmarson*, *Hedlund* i Rådom och *Ohlin* (II: 231), i vilka hemställdes, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte besluta att inom ramen för det av 1948 års riksdag fattade principbeslutet de fyra ännu återstående oförstärkta dagjaktflottiljerna inom flygorganisationens ram skulle förstärkas med 50 procent så snart ske kunde, att bemyndiga Kungl. Maj:t att utlägga beställningar å flygmateriel

inom en kostnadsram av 211 000 000 kronor, att till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 197 000 000 kronor samt att beträffande nattjaktflottiljen och luftbevakningen förslag snarast måtte framläggas i enlighet med motionernas syfte,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Öhman* och *Norling* (I: 247) samt den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg* i Luleå m. fl. (II: 327), i vilka hemställdes, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 110 000 000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 110, punkt 12 — med ändring av i statsverkspropositionen härutinnan framlagda förslag — föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 16 mars 1951 anförts medgiva utläggande av beställningar å flygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 270 000 000 kronor, dels ock till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 255 000 000 kronor.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 174 och II: 231 ävensom I: 247 och II: 327, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 16 mars 1951 anförts medgiva utläggande av beställningar å flygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 270 000 000 kronor;

b) till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 255 000 000 kronor;

Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m.

II. att motionerna I: 174 och II: 231, i vad de avsåge ingripande från riksdagens sida i fråga om fullföljande så snart ske kunde av 1948 års riksdags principbeslut om förstärkning av dagjaktflyget, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att motionerna I: 174 och II: 231, i vad de avsåge förslag om anskaffning av nattjaktplan och modernisering av luftbevakningen, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Gränebo, Mannerskantz, Ohlon, Alfred Nilsson, Ivar Persson, Lundgren, Skoglund* i Doverstorp, *Malmberg* i Skövde, *Svensson* i Grönvik, *Ståhl, Kollberg, Wedén, Johansson* i Mysinge och *Hjalmarson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 174 och II: 231 ävensom med avslag å motionerna I: 247 och II: 327, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad reservanternas anfört medgiva utläggande av beställningar å flygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 300 000 000 kronor;

b) till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 261 000 000 kronor;

II. att riksdagen måtte med bifall härutinnan till motionerna I: 174 och II: 231 besluta, att inom ramen för det av 1948 års riksdag fattade principbeslutet rörande förstärkning av dagjaktflyget de fyra ännu återstående oförstärkta dagjaktflottiljerna inom flottiljorganisationens ram skulle förstärkas med 50 procent så snart ske kunde;

2) av herrar *Andersson* i Malmö och *Åkerström*, utan angivet yrkande.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **HJALMARSON**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Gränebo m. fl. avgivna reservationen.

Herr **WARD**: Herr talman! Jag hemställer om bifall till statsutskottets hemställan.

Herr **HAGBERG** i Luleå: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion nr 327 i denna kammare.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan i denna punkt; 2:o) bifall till samma hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid denna punkt av herr Gränebo m. fl. fogade reservationen; samt 3:o) bifall till motionen II: 327 i motsvarande del; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hjalmarson begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) upptagna propositionen efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 100:o) i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Gränebo m. fl. vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ännu en gång upplästes, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen.

Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar.

Herr Hjalmarson begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 109 ja och 96 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten 100.

Punkterna 101 och 102.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 103.

Lades till handlingarna.

Punkterna 104—110.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 111.***Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar.**

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 under fjärde huvudtiteln, bilaga 6, punkt 135, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1951/52 beräkna ett förslagsanslag av 1 310 000 kronor, hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 110, punkt 13, föreslagit riksdagen att dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för försvarets forskningsanstalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52, dels ock till Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 1 315 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Andrén* (I: 390) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson* (II: 527) hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte till Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar anvisa, utöver vad av Kungl. Maj:t föreslagits, ett anslag av 1 085 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts för-

slag samt med avslag å motionerna I: 390 och II: 527, såvitt nu vore i fråga,

a) besluta, att någon ändring från och med nästa budgetår av gällande personalförteckning för försvarets forskningsanstalt icke skulle vidtagas;

b) fastställa i punkten intagen avlöningsstat för försvarets forskningsanstalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

c) till Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 1 315 000 kronor.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Mannerskantz*, *Lundgren*, *Skoglund* i Doverstorp, *Wedén* och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 390 och II: 527, såvitt nu vore i fråga,

a) besluta, att å personalförteckningen för försvarets forskningsanstalt skulle — med uteslutande av befattningar för 1 kamrerare i lönegrad Ca 27 och 1 forskningsassistent i lönegrad Ce 25 — ytterligare uppföras befattningar för 10 laboratorer i högst lönegrad Cp eller Cr 9, 1 byrådirektör i lönegrad Ca 31, 6 laboratorer i lönegrad Ce 31, 8 förste forskningsingenjörer och 1 förste forskningsläkare i lönegrad Ce 29 samt 22 forskningsingenjörer i lönegrad Ce 27;

b) fastställa i reservationen angiven avlöningsstat för försvarets forskningsanstalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

c) till Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 2 400 000 kronor;

2) av herrar *Ohlon*, *Alfred Nilsson*, *Malmborg* i Skövde, *Ståhl* och *Kollberg*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt mo-

Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar.

tionerna I: 390 och II: 527, såvitt nu vore i fråga,

a) besluta, att å personalförteckningen för försvarets forskningsanstalt skulle — med uteslutande av 10 befattningar för forskningsingenjörer i lönegrad Ce 27 — ytterligare uppföras befattningar för 5 laboratorer i högst lönegrad Cp eller Cr 9 och 5 laboratorer i lönegrad Ce 31;

b) fastställa av dessa reservanter föreslagen avlöningsstat för försvarets forskningsanstalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

c) till Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 1 356 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **HJALMARSON**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Mannerskantz m. fl.

Herr **WARD**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **STÅHL**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Ohlon m. fl., som innebär en höjning med 41 000 kronor utöver utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o bifall till den av herr Mannerskantz m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; samt 3:o bifall till den vid punkten av herr Ohlon m. fl. fogade reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ståhl begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 3:o angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapro-

positionen äskade likväl herr Hjalmarson votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten 111:o) i statsutskottets utlåtande nr 4 antager bifall till den av herr Ohlon m. fl. vid punkten fogade reservationen, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit bifall till den reservation, som vid punkten fogats av herr Mannerskantz m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren till kontraposition i huvudvoteringen antagit bifall till den av herr Mannerskantz m. fl. vid punkten fogade reservationen.

I enlighet härmed blev nu efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 111:o) i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Mannerskantz m. fl. vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen till-

Försvarets forskningsanstalt: Viss forskningsverksamhet.

kännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hjalmarson begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 133 ja och 43 nej, varjämte 29 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten 111.

Punkten 112.

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 113.***Försvarets forskningsanstalt: Viss forskningsverksamhet.**

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1, fjärde huvudtiteln, bilaga 6, punkt 135, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1951/52 beräkna ett reservationsanslag av 5 900 000 kronor, hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 110, punkt 15, föreslagit riksdagen att dels till samma ändamål för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 5 900 000 kronor, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva att därutöver beställningar på materiel för försvarets forskningsanstalts verksamhet måtte få utläggas inom en kostnadsram av 1 500 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Andrén* (I: 390) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson* (II: 527) hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte till Försvarets forskningsanstalt: Viss forskningsverksamhet anvisa, utöver vad av Kungl. Maj:t föreslagits, ett anslag av 2 600 000 kronor samt att riksdagen måtte anvisa ett anslag av 160 000 kronor till uppgörande av evakueringsplan för forskningsanstalten.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 390 och II: 527, såvitt nu vore i fråga, till Försvarets forskningsanstalt: Viss forskningsverksamhet för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 5 900 000 kronor;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva att därutöver beställningar på materiel för försvarets forskningsanstalts verksamhet måtte få utläggas inom en kostnadsram av 1 500 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Mannerskantz*, *Lundgren*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Wedén* och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottet under a) bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 390 och II: 527, såvitt nu vore i fråga, till Försvarets forskningsanstalt: Viss forskningsverksamhet för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 8 660 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HJALMARSON**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **WARD**: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fögade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 114—112.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 113.

Lades till handlingarna.

Punkterna 114—151.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 2.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1951/52 till ombyggnad av vissa kaserner vid Södra skånska infanteriregementet m. m.; och

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående anslag för budgetåret 1951/52 till kostnader för sjukvård m. m. åt vissa utlänningar.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 3.

Anslag till de statsunderstödda alkoholanstalterna m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till de statsunderstödda alkoholanstalterna m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Ändrade grunder för driftbidrag.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr LINDBERG: Herr talman! Jag har begärt ordet i detta ärende rörande anslaget till de erkända alkoholanstalterna dels därför att jag har en motion, som berör punkterna 1 och 5, men dels också därför att det kan vara nödvändigt i detta sammanhang att säga några ord om de ekonomiska förhållandena vid de erkända alkoholanstalterna.

Kungl. Maj:t har i propositionen räknat upp garanti- och beläggningsbidra-

Ändrade grunder för driftbidrag.

get till en summa av 12 kronor, men samtidigt är ifrånsagt i propositionen, att avsikten är att varje sådant äskande om anslag från de erkända anstalternas sida skall noga prövas. Man har därutöver vidare vid anslagsberäkningen utgått ifrån att anslaget icke skulle bli 12 kronor utan i stället ett medeltal på kronor 9:25 per dag. En del anstalter skulle givetvis kunna få det högsta beloppet, 12 kronor, medan andra skulle få ett avsevärt lägre belopp än kronor 9:25.

Nu förhåller det sig så vid de flesta av de erkända alkoholanstalterna, att det belopp, som man räknar med att kunna få och som ligger under 12 kronor, icke räcker till för att betala de omkostnader, som följa med alkoholistvården. Vid en av anstalterna är det i äskande begärt det högsta bidraget, nämligen 12 kronor, men det visar sig vid en kontrollräkning av det hela att detta belopp inte heller räcker för att klara de uppgifter, som anstalten har åtagit sig. Det skulle då bli svårigheter att få ekonomin att gå ihop vid en sådan anstalt.

Vidare är det så — och det är närmast punkt 5 det gäller — att en hel del anstalter ha åsamkat sig skulder. Ledningen för anstalten eller stiftelsen har fått ikläda sig personlig borgen för ganska höga belopp, och det finns en anstalt, där styrelsens ledamöter ha iklätt sig personlig borgen för ett belopp av 130 000 kronor. 130 000 kronor för fyra eller fem styrelseledamöter, som de personligen skola svara för, är inte så lätt att komma ifrån utan kraftigare ekonomiskt bidrag från statens sida. Den lilla anstalt, där jag har äran att vara ordförande, har hela tiden sedan den kom till för sju år sedan haft ekonomiska bekymmer att dras med, och dessa bekymmer öka för varje år. Skuldbeloppet var beräknat den 1 maj till 13 000 kronor, och det beräknas med samma utveckling som hittills till ca 24 000 kronor när arrendetiden efter

Ändrade grunder för driftbidrag.

tio år utgår för anstalten i fråga. Vi ha vidare vid denna anstalt ännu inte kunnat betala läkaren hans arvode för 1950, och för ögonblicket se vi inte heller någon möjlighet att kunna betala läkaren för 1951. Skulle vi nu inte få det högsta beloppet i form av garanti- och beläggningsbidrag, så vet jag inte om det kommer att finnas några utsikter att betala läkararvode för 1950 och 1951, och klientelet vid anstalten skall ju ändå ha och har rättighet att få läkarvård. Hur vi skola kunna klara de sakerna vet inte jag. Några personliga förmögenheter ha inte styrelseledamöterna att sätta in för att på det sättet kunna klara ekonomien över en viss tid.

Det är signalerat att man nästa år måste komma till ett annat resultat vad det gäller ersättning till de erkända anstalterna, men vem skall klara det under tiden dithän, det är den stora frågan. Statsmakterna måste taga hänsyn till anstalternas svåra ekonomiska läge. Två anstalter ha mycket starkt ifrågasatt att lägga ned driften under innevarande år, om det inte kan yppas några möjligheter att få ekonomien klarad.

När det gäller punkt 5 har utskottet gjort en skrivning, som i långa stycken är mycket bra, men man har satt in en reservation som lyder: »Med hänsyn till det anförda äger Kungl. Maj:t möjlighet att i den utsträckning, den statsfinansiella situationen tillåter, tillgodose syftet med ifrågavarande motionsyrkande.» Denna passus avser de retroaktiva bidragen från den 1 januari 1951.

Man säger ifrån utskottets sida, att detta är ett förslagsanslag, och det finns således möjlighet för Kungl. Maj:t att överskrida det. Men så kommer den där reservationen »i den utsträckning, som den statsfinansiella situationen tillåter».

Jag måste fråga mig: Menar utskottet således, att om den statsfinansiella situationen inte tillåter staten att ge ett retroaktivt bidrag för 1951, det då är meningen att styrelserna för respektive anstalter skola betala den skillnad, som

uppstår mellan kostnaderna och de anslag de få? Är det verkligen utskottets mening? Är det inte det, bör man från utskottets sida vara med om att stryka denna passus i utskottets utlåtande.

Om exempelvis finansministern finner, att den statsfinansiella situationen är sådan att den icke tillåter några ökade utgifter för anstaltsvård, skulle således resultatet bli vad jag nu sagt.

Jag yrkar ingenting, herr talman, i fråga om punkten 1, därför att där finns det ju möjlighet för departementschefen att räkna välvilligt, men beträffande punkt 5 hemställer jag att den upplästa passusen strykes.

Herr WIKLUND i Stockholm: Herr talman! Det är inte min avsikt att som motionär ta upp föreliggande utlåtande till någon principiell prövning och ännu mindre till någon detaljdiskussion. Utskottets utlåtande är ju enhälligt, och jag anser det därför vara meningslöst att närmare gå in på utlåtandet.

Jag har begärt ordet bara för att göra ett par konstateranden. Herr Lindberg var inne på att några anstalter, trots att det här blir fråga om en höjning av statsbidragen, ha avancerade planer på att lägga ned verksamheten tämligen omedelbart.

Det finns 14 erkända alkoholistanstalter i landet och dessutom en enskild anstalt — det är alltså sammanlagt 15 anstalter som beröras av den statsbidragsgivning det är fråga om i detta utlåtande. En anstalt har för avsikt att nedlägga sin ena avdelning, och därmed skulle platsantalet inom alkoholistvårdens anstaltssystem minskas med åtminstone ett 40-tal platser. Vidare är det en anstalt på 18 platser som på samma sätt överväger att helt nedlägga sin verksamhet, och beträffande ytterligare en anstalt, den som ligger strax utanför Boden, har man enligt uppgift vissa planer på att avyttra anstalten och måste då nedlägga verksamheten. Ytter-

Ändrade grunder för driftbidrag.

ligare två anstalter torde överväga att gå samma väg, trots att det här föreslås vissa höjningar av statsbidragen.

Reflexionerna göra sig egentligen själva. Det är tydligen otillräckliga statsbidrag som här föreslås. Läget är därför verkligt alarmerande. Hur det skall gå efter en så stark platsminskning, som sålunda kan befaras, när nästa högbeläggning på alkoholistanstalterna kommer — den kommer om inte förr så med säkerhet i vinter — vågar jag inte tänka på. Under den gångna vintern har läget varit närmast katastrofalt. Svårt alkoholskadade människor, främst s. k. farliga alkoholister, ha fått sitta i vanliga polisarrester och vänta på plats på anstalterna, och även åt andra trängande vårdfall har plats icke kunnat beredas på anstalterna.

Driftbidragen torde sålunda icke vara tillräckliga efter en höjning på sätt som föreslås i den föreliggande propositionen, allra minst om man ställer anspråket att något höja den allmänna standarden på dessa anstalter. Det är verkligen angeläget att man kan göra detta, i första hand genom att förbättra lönesättningen för personalen. Jag för min del menar, att en höjning av lönenivån är ett viktigt led för en förbättring av vårdstandarderna på anstalterna, då bättre löner kunna höja personalens kvalité och därmed vårdens standard.

Jag vill därför vädja till inrikesministern att snarast ta fasta på vad utskottet säger längst ned på s. 6 i utlåtandet: »Utskottet förutsätter emellertid att Kungl. Maj:t, därest det, såsom i motionerna befaras, skulle visa sig att anstalternas personalfråga icke skulle på ett betryggande sätt kunna ordnas med de av utskottet förordade garanti- och beläggningsbidragen, tager en höjning av dessa bidrag under övervägande.»

Herr talman! Jag kan ansluta mig till det yrkande, som herr Lindberg har framställt.

Herr **PETTERSON** i Degerfors: Herr talman! Utskottet är medvetet om vad dessa anstalter betyda för landet, även då det gäller finanserna. Vi äro lika angelägna som motionärerna om att anstalterna skola kunna få ett sådant ekonomiskt underlag, att de ha möjlighet att uppehålla sin verksamhet.

Då det gäller förslaget under punkt 1 ha vi följt departementschefen, som här har anfört, att om man lämnade personallönebidrag, skulle anstalterna inte få den frihet att driva sin verksamhet som ansetts nödvändig, och därför har man valt driftbidrag i stället, men, som herr Wiklund säger, utskottet har nederst på s. 6 sagt ifrån, att man skall pröva även den andra vägen om läget blir ohållbart.

Under punkt 5 gäller det ett förslagsanslag, och så som utskottet här har skrivit finns det väl ingen anledning att betvivla, att Kungl. Maj:t, om situationen skulle så kräva, skulle vägra det finansiella stöd som kan behövas. Herr Lindberg anmärker på att utskottet säger »om det finansiella läget så tillåter», men det är väl alldeles givet att det finansiella läget inte kan bli så uruselt, att man skulle tillåta att dessa anstalter finge lägga ned sin verksamhet på grund av medelsbrist.

Vi äro som sagt inom utskottet mycket intresserade av att denna verksamhet får fortsätta, och då vi veta, att Kungl. Maj:t kommer att pröva detta, ha vi inte ansett oss ha anledning att inta någon annan ståndpunkt än vi ha gjort.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 2—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 5.***Bidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader m. m.**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 125 föreslagit riksdagen att till Bidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader m. m. för budgetåret 1951/52 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 900 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Holmbäck m. fl.* (I: 404) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindberg m. fl.* (II: 551), hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 125 angående anslag till de statsunderstödda alkoholistanstalterna måtte besluta att till Bidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 3 100 000 kronor och därvid uttala, att från anslaget finge utgå ersättning till anstalterna för på första halvåret 1951 belöpande utgiftsökningar.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 404 och II: 551, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader m. m. för budgetåret 1951/52 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 900 000 kronor.

I motiveringen hade utskottet anfört:

»Med anledning av yrkandet i de likalydande motionerna I: 404 och II: 551, att riksdagen måtte besluta upptaga ifrågavarande anslag till 3 100 000 kronor och därvid uttala, att från anslaget må utgå ersättning för på första halvåret 1951 belöpande utgiftsökningar, vill utskottet erinra att anslaget är av förslagsanslags natur. Utskottet tillstyrker departementschefens i motionerna omnämnda förslag att Kungl.

Maj:t bör erhålla möjlighet att i avvaktan på en slutgiltig reglering av hithörande frågor utbetala ersättning för vissa på första halvåret 1951 belöpande utgiftsökningar. Med hänsyn till det anförda äger Kungl. Maj:t möjlighet att i den utsträckning, den statsfinansiella situationen tillåter, tillgodose syftet med ifrågavarande motionsyrkande. Då utskottet utgår från att Kungl. Maj:t vid prövningen av dessa ärenden beaktar anstalternas svårigheter, är utskottet icke berett att förorda något normerande uttalande från riksdagens sida.»

Efter punktens föredragning anförde:

Herr **LINDBERG**: Herr talman! Jag skall passa på tillfället att säga till utskottets talesman, att om utskottet har ansett, att den finansiella situationen aldrig skulle bli så dålig, att staten inte skulle kunna betala ut tillräckliga ersättningar till alkoholistanstalterna, då frågar jag mig, varför denna mening skall stå kvar som jag nu hemställer skall strykas, nämligen meningen: »Med hänsyn till det anförda äger Kungl. Maj:t möjlighet att i den utsträckning, den statsfinansiella situationen tillåter, tillgodose syftet med ifrågavarande motionsyrkande.» Jag hemställer att den meningen skall utgå.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring i motiveringen, som under överläggningen föreslagits av herr Lindberg; och fann herr förste vice talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Petterson i Degerfors begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 5:o) i utskottets utlåtande nr 150 med den

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen.

ändring beträffande motiveringen, som under överläggningen föreslagits av herr Lindberg, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 103 ja och 68 nej, varjämte 32 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan med den ändring beträffande motiveringen, som under överläggningen föreslagits av herr Lindberg.

§ 4.

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 135, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 23 februari 1951, föreslagit riksdagen att

dels besluta, att å personalförteckningen för arbetsmarknadsstyrelsens permanenta organisation antalet kontorsbiträden i Ca 8 skulle ökas med 24;

dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för arbetsmark-

nadsstyrelsens permanenta organisation, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1951/52;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för den offentliga arbetsförmedlingens permanenta organisation vidtaga de ändringar, som påkallades av vad i propositionen föreslagits;

dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för den offentliga arbetsförmedlingens permanenta organisation, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1951/52;

dels ock under femte huvudtiteln för budgetåret 1951/52 anvisa

till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 724 000 kronor;

till Arbetsmarknadsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 671 000 kronor;

till Arbetsmarknadsstyrelsen: Krisorganisationen ett förslagsanslag av 900 000 kronor;

till Den offentliga arbetsförmedlingen: Avlöningar ett förslagsanslag av 12 692 000 kronor;

till Den offentliga arbetsförmedlingen: Omkostnader ett förslagsanslag av 3 450 000 kronor;

till Den offentliga arbetsförmedlingen: Krisorganisationen ett förslagsanslag av 2 500 000 kronor.

Utskottet hade i förevarande sammanhang till behandling förehaft ett flertal motioner.

I de likalydande motionerna I: 408 (av herrar *Svärd* och *Cassel*) och II: 560 (av herr *Nolin m. fl.*) hemställdes, att riksdagen måtte besluta dels att arbetskraften på länsarbetsnämndernas byggnadsavdelningar skulle minskas i den utsträckning som ett bifall till motionerna I: 371 och II: 485 gjorde möjligt, dels att antalet ledamöter vid länsarbetsnämnderna skulle minskas med tre, dels ock att arvodena till länsarbets-

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen.

nämndernas ledamöter skulle bestämmas i enlighet med ett av arbetsförmedlingsutredningen framlagt förslag.

I de likalydande motionerna I: 409 (av herr *Herbert Hermansson*) och II: 557 (av herr *Johansson* i Mysinge *m. fl.*) hemställdes, att riksdagen i anledning av förevarande proposition måtte uttala, att en särskild representant för jordbruket (i de nordligaste länen skogsbruket) skulle ingå i länsarbetsnämnderna samt denne jämte ersättare för honom utses på sätt i motionerna närmare angivits.

I de likalydande motionerna I: 410 (av herrar *De Geer* och *Weiland*) och II: 556 (av herr *Åqvist m. fl.*) hemställdes, att riksdagen ville beakta de besparingsmöjligheter, för vilka redogjorts i motionerna och som föreslagits av 1950 års arbetsförmedlingsutredning och, vad gällde länsarbetsnämndernas byggnadsavdelningar, föreslagits av en reservant inom utredningen.

I de likalydande motionerna I: 411 (av fru *Svenson m. fl.*) och II: 559 (av fru *Torbrink m. fl.*) hemställdes, att riksdagen måtte besluta att förste assistentbefattningarna i Stockholm, Stockholms län, Södermanlands län, Östergötlands län, Jönköpings län, Blekinge län, Malmöhus län, Göteborgs och Bohus län, Älvsborgs län, Värmlands län, Örebro län, Västmanlands län, Kopparbergs län, Gävleborgs län, Västernorrlands län, Västerbottens län och Norrbottens län skulle bibehållas.

I de likalydande motionerna I: 412 (av herr *Anderberg* och fru *Sjöström-Bengtsson*) och II: 558 (av herr *Jacobson* i Vilhelmina *m. fl.*) hemställdes, att riksdagen måtte besluta att kommun, som anlitade arbetsförmedlingen för förmedling av sina hemvårdarinnor, icke härför skulle erlägga någon ersättning till statsverket.

I de likalydande motionerna I: 413 (av herr *Boo m. fl.*) och II: 562 (av

herr *Andersson* i Dunker *m. fl.*) hemställdes, att riksdagen — med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i övrigt i förevarande proposition — måtte dels i fråga om den offentliga arbetsförmedlingens personalförteckning besluta de ändringar, som följde av ett bifall till vad i motionerna förordats, dels fastställa i motionerna angiven avlöningsstat för den offentliga arbetsförmedlingens permanenta organisation, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1951/52, dels ock under femte huvudtiteln för budgetåret 1951/52 anvisa till Den offentliga arbetsförmedlingen: Avlöningar ett förslagsanslag av 12 769 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 414 (av herr *Falk*) och II: 561 (av fru *Johansson* i Norrköping *m. fl.*) hemställdes, att riksdagen måtte besluta att de i personalplanerna för den offentliga arbetsförmedlingen upptagna två förste-assistentbefattningarna för konsulent- och koordinatorsuppgifter vid länsarbetsnämnden och arbetsförmedlingen i Linköping båda skulle bibehållas.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. besluta, att å personalförteckningen för arbetsmarknadsstyrelsens permanenta organisation antalet kontorsbiträden i Ca 8 skulle ökas med 24;

II. fastställa av utskottet framlagd avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsens permanenta organisation, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1951/52;

III. beträffande länsarbetsnämndernas sammansättning, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 409 och II: 557 samt med bifall till motionerna I: 408 och II: 560 ävensom I: 410 och II: 556, i vad de avsåge antalet ledamöter, godkänna vad utskottet anförde;

IV. beträffande arvodena till ordförande och ledamöter i länsarbetsnämnderna, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen.

I: 408 och II: 560, såvitt nu vore i fråga, besluta, att arvodena tills vidare skulle utgå efter oförändrade grunder;

V. beträffande antalet befattningar i 22 lönegraden på länsarbetsnämndernas kanslier, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 410 och II: 556, I: 411 och II: 559, I: 413 och II: 562 samt I: 414 och II: 561, såvitt nu vore i fråga, besluta om indragning av 11 tjänster;

VI. i fråga om kontors- och ombudsorganisationen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 410 och II: 556 samt med avslag å motionerna I: 413 och II: 562, såvitt nu vore i fråga, ävensom motionerna I: 407 och II: 563, godkänna vad utskottet anfört;

VII. beträffande förmedling av hemvårdarinnor, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 412 och II: 558, godkänna vad utskottet anfört;

VIII. beträffande specialförmedlingarna och personalorganisationen vid den offentliga arbetsförmedlingen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 410 och II: 556 samt med avslag å motionerna I: 413 och II: 562, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

IX. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 410 och II: 556 samt med avslag å motionerna I: 413 och II: 562, såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för den offentliga arbetsförmedlingens permanenta organisation vidtaga de ändringar, som påkallades av vad utskottet anfört;

X. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 413 och II: 562, såvitt nu vore i fråga, fastställa av utskottet föreslagen avlöningsstat för den offentliga arbetsförmedlingens permanenta organisation, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1951/52;

XI. beträffande den offentliga arbetsförmedlingens krisorganisation, med bi-

fall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 408 och II: 560 samt I: 410 och II: 556, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 23 februari 1951 anförts;

XII. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 413 och II: 562, såvitt nu vore i fråga, för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln anvisa

a) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 724 000 kronor,

b) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 671 000 kronor,

c) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Krisorganisationen ett förslagsanslag av 900 000 kronor,

d) till Den offentliga arbetsförmedlingen: Avlöningar ett förslagsanslag av 12 670 000 kronor,

e) till Den offentliga arbetsförmedlingen: Omkostnader ett förslagsanslag av 3 450 000 kronor,

f) till Den offentliga arbetsförmedlingen: Krisorganisationen ett förslagsanslag av 2 500 000 kronor.

Reservationer hade avgivits:

1) av fröken *Andersson*, herrar *Söderquist* och *Kollberg*, fröken *Elmén* och herr *Nihlfors*, vilka ansett, att på länsarbetsnämndernas kanslier 15 tjänster i lönegrad 22 bort bibehållas och att därför utskottet i punkterna V, IX, X och XII d) bort hemställa, att riksdagen måtte

V. beträffande antalet befattningar i 22 lönegraden på länsarbetsnämndernas kanslier i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 411 och II: 559 samt med bifall till motionerna I: 413 och II: 562 ävensom I: 414 och II: 561 samt med avslag å motionerna I: 410 och II: 556, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anfört;

IX. i anledning av Kungl. Maj:ts för-

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen.

slag och motionerna I: 410 och II: 556 samt I: 413 och II: 562, såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för den offentliga arbetsförmedlingens permanenta organisation vidtaga de ändringar, som påkallades av vad reservanterna anfört;

X. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 413 och II: 562, såvitt nu vore i fråga, fastställa av reservanterna angiven avlöningsstat för den offentliga arbetsförmedlingens permanenta organisation, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1951/52;

XII. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 413 och II: 562, såvitt nu vore i fråga, för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln anvisa

d) till Den offentliga arbetsförmedlingen: Avlöningar ett förslagsanslag av 12 708 000 kronor;

2) av herrar *Leander, Hesselbom, Mårtensson* i Uddevalla, *Lindholm* samt *Åkerström* och fru *Ericsson* i Luleå, vilka ansett, att utskottet i huvudsak bort tillstyrka departementschefens förslag beträffande förmedlingen av hemvårdarinnor och att i enlighet därmed utskottet i punkterna VII, X och XII d) bort hemställa, att riksdagen måtte

VII. beträffande förmedling av hemvårdarinnor, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 412 och II: 558, godkänna vad av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 23 februari 1951 anförts;

X. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 413 och II: 562, såvitt nu vore i fråga, fastställa av reservanterna föreslagen avlöningsstat för den offentliga arbetsförmedlingens permanenta organisation, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1951/52;

XII. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 413 och II: 562, såvitt nu vore i fråga, för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln anvisa

d) till Den offentliga arbetsförmed-

lingen: Avlöningar ett förslagsanslag av 12 654 000 kronor;

3) av herr *Hesselbom*, utan angivet yrkande; och

4) av herr *Johansson* i Mysinge, likaledes utan angivet yrkande.

Utskottets hemställen föredrogs; och yttrade därvid:

Herr ANDERSSON i Dunker: Herr talman! I detta ärende, som rör den offentliga arbetsförmedlingens organisation och personaluppsättning m. m., föreligger det många olika bud, nämligen arbetsförmedlingsutredningens, Kungl. Maj:ts, utskottets, arbetsmarknadsstyrelsens och slutligen en del motionärers. Samtliga dessa bud gå ut på en viss inskränkning i organisationen av den offentliga arbetsförmedlingen.

Vissa förslag gå ganska långt, och andra gå litet mindre långt. Samtliga uttrycka, kan man säga, den meningen och förhoppningen, att deras förslag inte skall innebära någon försämring av servicen, någon försämring av arbetsförmedlingarnas förmåga att fullgöra sin uppgift gentemot olika parter. Jag har tillsammans med några kammarkamrater väckt en motion, som i huvudsak ansluter sig till de synpunkter som arbetsmarknadsstyrelsen har haft på dessa frågor. Vi motionärer ha den uppfattningen, att om man går längre än så i fråga om inskränkning av denna verksamhet blir det otvivelaktigt en försämring. Departementschefen understryker också särskilt kraftigt, att det inte bör få bli någon sådan försämring. Det är ju så med arbetsförmedlingen att den bör ha möjlighet inte bara att bedriva ren förmedlingsverksamhet utan också att göra vissa utredningar inom detta område. Den bör också kunna rent positivt arbeta i syfte att få fram arbetskraft och att flytta över arbetskraft från det ena området till det andra. Erfarenheten har visat att en fullgod arbetsförmedling med tillräckligt många kontor och tillräckligt

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen.

mycket personal har stora möjligheter att göra detta. Jag vill för min del särskilt erinra om att det för jordbrukets och skogsbrukets del har haft och har en mycket stor betydelse att man kan flytta över arbetskraft från ett område till ett annat.

Det skulle säkerligen under de gångna åren ha varit till stor skada för produktionen här i landet, om vi inte haft en arbetsförmedling med de resurser som den för närvarande har. Jag tänker särskilt på de förhållanden, som rådde när det krävdes mycket stor insats för att få fram tillräckligt med bränsle. Det var ju framför allt arbetsförmedlingsorganisationen, som därvid gjorde en utomordentligt värdefull insats. Och vi som ha hållit på litet med detta känna ju väl till, att det har varit och alltjämt är av mycket stor betydelse för jordbruket, att det finns en arbetsförmedlingsorganisation med tillräcklig effektivitet. Alldeles särskilt har detta kommit till synes när det har gällt att skaffa arbetskraft till sockerbetsodlingen; det gäller såväl sommarskötseln som kanske i ännu högre grad upptagningen på hösten. Där har det skaffats arbetskraft från trakter långt utanför de områden där betodlingen bedrivs. Det har kommit folk ända upp ifrån Norrbotten, Västerbotten och andra delar av landet, och det är just genom arbetsförmedlingens effektivitet som en betydande mängd arbetskraft har kunnat anskaffas.

På liknande sätt är det också på åtskilliga andra punkter. Om jag fortfarande skall hålla mig till jordbruket kan jag nämna, att säsongvariationerna där ha blivit mycket större nu än de voro förr. Tidigare hade man vid jordbruket i allmänhet fast arbetskraft, som var sysselsatt året runt, men numera har jordbruket genom den starka mekaniseringen i mycket högre grad än förr blivit en säsongbetonad näringsgren, där det kräves stora insatser från arbetsförmedlingens sida för att jordbru-

ket skall kunna få tillräckligt med arbetskraft vid arbetstopparna.

Det har från några håll ibland anmärkts att en mycket effektiv arbetsförmedling skulle kunna öka den alltför stora rörligheten på arbetsmarknaden. Jag tror nog att erfarenheterna visa att detta är fel. En effektiv arbetsförmedling kan påverka de arbetssökande att stanna där de äro, och om de absolut vilja flytta på sig ändå, kan den förmå dem att gå till sådana arbetsområden där de bäst behövas. Det är nog annars så, att om de inte gå till arbetsförmedlingen söka de sig annan anställning genom platsannonser i tidningarna, och då komma de ju bort ifrån all kontroll från arbetsförmedlingens sida. Jag tror därför, att en effektiv arbetsförmedling även i ett tidsläge som det nuvarande med en överfull sysselsättning har ganska stora möjligheter att också minska överrörligheten, beträffande vilken vi ju alla äro på det klara med att det inte är så särskilt lyckligt att den blir alltför stor.

Det framhålles också ibland att arbetsförmedlingen har sin allra främsta uppgift om det blir arbetslöshet, och det är klart att den också då har mycket stora uppgifter att fylla, men det är inte tu tal om att den har mycket stora och mycket krävande uppgifter även i det nuvarande läget.

Vad vi i motionen ha opponerat oss emot är ju, att man vill skära ner alltför mycket. Detta är fallet särskilt på en punkt, som gäller den kvinnliga arbetskraften. Redan 1944 inrättades vid arbetsförmedlingarna vissa befattningar med kvinnliga konsulenter, och nu vill man nästan helt och hållet skära bort dessa befattningar. Vi motionärer tro emellertid att det vore mycket olyckligt om man skulle göra detta. I varje fall böra de i största möjliga utsträckning bibehållas där de redan finnas.

Man motiverar från olika håll kraven på nedskärning av arbetsförmedlingens

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen.

omfång och — det måste jag tillägga — effektivitet med besparingspunkter. Ja, det är klart att vissa summor kunna sparas om man minskar antalet kontor och minskar antalet anställda, men frågan är om man inte därvidlag i en del förslag har gått alldeles för långt.

I motionen ha vi pekat på ett exempel. Vi ha visat vad det betyder om 10 000 arbetsökande kunna placeras in i produktivt arbete bara en enda dag tidigare genom en effektiv arbetsförmedling än de annars skulle komma att göra. Om man så räknar med att varje man utför ett arbete som värderas till, låt oss säga 24 kronor, har man ju där en produktionsvinst på inte mindre än 240 000 kronor. Och beräknar man att dessa arbetare äro anslutna till arbetslöshetskassor, som väl de flesta äro, och att de få upp till nio kronor om dagen i understöd från dessa kassor blir ju detta betydande belopp. Av detta betalar ju staten ungefär hälften, varför det är stora summor som statsverket spar genom en effektiv arbetsförmedling.

Vi peka i motionen även på ett annat exempel. Det uppgavs i en artikel i tidningen Byggnadsarbetaren, att byggnadsarbetarnas arbetslöshetskassa under månaderna oktober 1949—januari 1950 i runt tal hade utbetalat 2 173 000 kronor i understöd till arbetslösa byggnadsarbetare, medan utbetalningarna för samma månader åren 1950—1951 hade stannat vid 792 000 kronor. Sänkningen hade, framhöll man, möjliggjorts genom ett alldeles särskilt effektivt ingripande från arbetsförmedlingarnas sida för att bereda byggnadsarbetarna vintersysselsättning. Det är bara ett exempel på hur en effektiv arbetsförmedling kan arbeta och hur mycket pengar den kan spara för det allmänna. Det där talet om att man skulle kunna åstadkomma betydande besparingar genom att så kraftigt, som man här har föreslagit, skära ned arbetsförmedlingsverksamhetens omfattning, är därför säkerligen felaktigt. Jag är för min del

alldeles övertygad om att det blir motsatsen till besparing och att det i själva verket blir ökade kostnader för det allmänna.

Utskottet har behandlat detta ärende på ett sätt, som gör att jag tycker utskottet inte har sett till den verkliga statsnyttan. Jag har berört detta tidigare när jag pekat på att det säkerligen är ett felaktigt resonemang man för beträffande möjligheterna till besparingar. Jag är alldeles förvissad om att man i arbetsmarknadsstyrelsen, som jag ju själv råkar tillhöra, inte har den minsta önskan att ha en större organisation eller att ha flera personer anställda än som anses vara nödvändigt för att förmedlingarna ordentligt skola kunna fullgöra sina uppgifter. Jag är också övertygad om att arbetsmarknadsstyrelsen är den myndighet, som har den absolut bästa kännedomen om dessa förhållanden, och därför är jag förvissad om att de synpunkter, som arbetsmarknadsstyrelsen har lagt på denna sak, äro de verkligt bärande. Att gå längre i fråga om inskränkningar än vad arbetsmarknadsstyrelsen har föreslagit är, som jag har sagt, säkerligen felaktigt.

Utskottet uttalar att det arbete, som den offentliga arbetsförmedlingen i ett relativt stort antal fall har påtagit sig genom att sköta om förmedlingsverksamheten för hemvårdarinnor, måste anses vara en kommunal uppgift. Enligt vad som meddelats förekommer det i 172 fall, att den offentliga arbetsförmedlingen sköter om denna uppgift. I andra fall är det ju så, att vederbörande stad eller större kommun har särskilt folk anställt för detta ändamål, och i det stora flertalet landskommuner är det hemhjälpnämnderna som sköta om denna förmedlingsverksamhet. Såvitt jag känner till har man i sådana fall, då det inom en kommun finns en arbetsförmedling, ansett det vara en ganska naturlig sak för denna att också sköta om förmedlingen för hemvårdarinnorna. Utskottet säger emellertid om

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen.

detta, att utskottet anser det vara ur flera synpunkter mindre lämpligt. Vad det nu är för synpunkter nämner man emellertid inte, och jag måste säga att det skulle vara önskvärt att få en förklaring på denna punkt. Ha de kommunala myndigheterna funnit det vara önskvärt och lämpligt att träffa avtal med de offentliga arbetsförmedlingarna om att sköta även denna förmedling, så ha väl dessa närmast berörda funnit att det har varit lämpligt. Och inte heller har man inom arbetsmarknadsstyrelsen, så vitt jag vet, i ett enda fall hört, att det har framställts några anmärkningar emot arbetsförmedlingarnas sätt att sköta denna uppgift.

Utskottet vill emellertid inte vara med om att de offentliga arbetsförmedlingarna skola få sköta denna verksamhet. I Kungl. Maj:ts proposition föreslås, att de skola få göra det men att de skola taga särskilt betalt av kommunerna för detta. Inte heller detta vill utskottet gå med på, men jag tycker för min del att det är en praktisk anordning, när man ändå har en arbetsförmedling inom en kommun eller i dess närhet.

Utskottet blir emellertid litet tveksamt sedan det sagt att detta arrangemang är mindre lämpligt. På nästa sida i sitt utlåtande säger nämligen utskottet, att detta arrangemang under vissa förhållanden i alla fall skall kunna få förekomma. Man är alltså inte alldeles tvärsäker på sin sak. Och att en kommun skulle få betala litet för denna verksamhet är väl inte heller något fel. Få de ett arbete utfört genom den offentliga arbetsförmedlingen, som de annars skulle få bekosta på annat sätt, så är det väl inte något fel att de få lämna ersättning för det.

Vid utskottets utlåtande äro två reservationer fogade. Dessa gå i huvudsak efter de linjer, som vi i motionen ha varit inne på. Jag behöver därför kanske inte närmare beröra vad reservanternas sagt.

Jag skall, herr talman, sluta med att

beträffande punkt V i utskottets utlåtande yrka bifall till reservationen nr 1, beträffande punkt VI yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag och beträffande punkt VII yrka bifall till reservationen nr 2 till utskottets förslag.

Fröken ELMÉN: Herr talman! Vad jag skulle vilja säga är redan till största delen sagt av herr Andersson i Dunker och jag skall därför be att få inskränka mig till att anföra några få ord till den reservation, som är avgiven med anledning av punkt V i utskottets hemställan.

En av länsarbetsnämndernas och arbetsförmedlingarnas mera framträdande uppgifter är ju att verka utjämnande på arbetsmarknaden, d. v. s. de skola i den mån det är möjligt förhindra arbetslöshet. De skola också när brist på arbetskraft råder försöka mobilisera fram så mycket arbetskraft som möjligt. De skola med andra ord bedriva en aktiv arbetsmarknadspolitik. För denna uppgift behövs personal, som kan verkställa de utredningar, som äro erforderliga när det gäller hithörande frågor, och som i den mån det är brist på arbetskraft kan få fram den reserv, som det över huvud taget är möjligt att skaffa fram.

Nu har det på länsarbetsnämndernas kanslier funnits vissa konsulenttjänster, vilkas innehavare framför allt ha haft dessa uppgifter om hand. I nuvarande situation på arbetsmarknaden har det varit deras uppgift att söka få fram så mycket kvinnlig arbetskraft som möjligt. Sedan har det också funnits vissa koordinatorstjänster, vilkas innehavare haft en viss samordnande uppgift. Nu har man föreslagit att slå ihop dessa tjänster till assistenttjänster i lönegrad 22, varför det inte i fortsättningen skulle röra sig om manliga eller kvinnliga tjänster utan endast om dessa assistenttjänster. Arbetsförmedlingsutredningen föreslår att 15 av dessa tjänster skola indragas, medan utskottet avsluter sig till departementschefens för-

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen.

slag och föreslår indragning av 11 av tjänsterna.

När man ser hur läget för närvarande ter sig på arbetsmarknaden undrar man, om detta kan vara en sparsamhet, som över huvud taget lönar sig, om det är välbetänt att förfara på detta sätt i nuvarande situation. Hurudana äro förhållandena för närvarande? Jo, vi ha fortfarande brist på arbetskraft, framför allt brist på kvinnlig arbetskraft. Var ha vi över huvud taget att söka reserverna, när det gäller att få fram arbetskraft? Ja, det är kanske mest ibland de icke förvärvsarbetande kvinnorna eller hemmafruarna. Bland de partiellt arbetsföra finns egentligen inte så mycket att hämta. Är det då välbetänt att just i nuvarande situation, när vi räkna med att bristen på arbetskraft kan komma att ytterligare skärpas, draga in nu ifrågasvarande tjänster i den utsträckning som departementschefen och utskottet här föreslå? Departementschefen framhåller ju också, att det genom denna åtgärd sker en ganska stor försvagning av arbetsförmedlingsverksamheten, och man får ju instämma i att så måste bli fallet.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till denna punkt och vari föreslås att 15 av dessa tjänster skola bibehållas, vilket överensstämmer med arbetsmarknadsstyrelsens förslag.

Herr ÅQVIST: Herr talman! Eftersom jag har deltagit i det arbete, som utförts av 1950 års arbetsförmedlingsutredning, ber jag att få säga några ord i samband med behandlingen av detta utlåtande från statsutskottet.

Vi kommo under arbetet inom denna utredning till det resultatet, att det är alldeles omöjligt att exakt ange hur pass stor en arbetsförmedlingsorganisation bör vara. Det finns inga möjligheter att ge några s. k. objektiva kriterier på den saken. Man får komma ihåg, att arbetsförmedlingen är en service, som staten ställer till arbetsmarknadens förfogan-

de, och servicebetonade tjänster äro ju av den naturen, att man kan lägga ned mycket arbete på dem och man kan lägga ned litet arbete på dem. Man kan ha mycket skickligt folk, och man kan ha mindre skickligt folk som sköter sådana arbeten. Den avgörande synpunkten blir närmast hur mycket man anser att staten skall lägga ned på arbetsförmedlingsverksamheten. Det kanske viktigaste kriteriet på verksamhetens omfattning blir ju ändå, att man icke under en tid av ringa arbetslöshet och full sysselsättning skall behöva ha en apparat och en organisation, som är avpassad för tidigare år med stor arbetslöshet. Man kan alltså säga, att arbetsförmedlingsorganisationen bör vara mindre under sådana tider än den har varit under tider då motsatt förhållande rått.

Med detta är naturligtvis icke sagt att organisationen icke skall kunna vara tjänjbar. Tvärtom, den bör vara så väl avpassad, att man ganska snart, om det skulle bli en arbetslöshet, skall kunna rusta upp organisationen och göra den beredd att möta de påfrestningar, som då kunna komma.

Vad som kanske har väckt den största uppmärksamheten är väl, som fröken Elmén också nämnde, att utredningen föreslagit en minskning av antalet förste assistenter på det kvinnliga förmedlingsområdet. Vi vilja gärna erkänna, att många av dessa assistenter ha utfört ett mycket förtjänstfullt arbete. Men å andra sidan funno vi, att på många håll dessa befattningshavare skötte helt andra uppgifter än som från början var avsett. På ett håll sysslade exempelvis dessa assistenter med förmedling av hemvårdarinnor, på andra håll voro de föreståndare för de kvinnliga förmedlingsavdelningarna, på ett tredje håll ägnade de en mycket stor del av sin tid till utbildning av hemsamariter. När dessa befattningar infördes var det naturligtvis inte alls meningen, att de skulle tjäna dylika uppgifter. Att man inom länsarbetsnämnderna ställde sig

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen.

ttekande till dessa tjänster, kan man nog förstå därav, att när förslaget kom från arbetsmarknadsstyrelsen, var det långtifrån alla länsarbetsnämnder, som från början anammade det med någon entusiasm.

Att vi inom utredningen kommo att ägna vår uppmärksamhet åt detta område, berodde kanske också delvis därpå, att när vi undersökte förmedlingsarbetet funno vi, att den uppsplättning av detta arbete, som ägt rum mellan det manliga och det kvinnliga förmedlingsområdet, inte alltid var så lycklig. Är det så, att staten håller en servicebetonad organisation, så vill ju gärna varje del av denna visa sig så effektiv som möjligt. En uppsplättning i alltför många fack och bås leder till att många tjänstemän gärna utbildade sig till specialister, var och en på sitt område, och hålla sig inom detta område. Vi funno alltså att man nog måste sträva till att få fram en större allmän kännedom om arbetsförmedlingsarbetet hos dessa tjänstemän.

Nu råder det ju mycket olika uppfattningar om hur stor en förmedlingsorganisation skall vara — det visar sig ju också i den mängd av motioner, som väckts med anledning av denna proposition. Motionerna ha både syftat till att inskränka organisationen och till att utvidga den. I det avseendet äro uppfattningarna mycket delade även hos dem, som speciellt sysslat med detta arbetsområde. Arbetsförmedlingsutredningen hade *en* uppfattning angående kontorspersonalens och befattningshavarnas antal, arbetsmarknadsstyrelsen hade *en annan* och Kungl. Maj:t hade *en tredje*.

Vi få i detta sammanhang inte glömma bort, att arbetsförmedlingsorganen kanske äro de statliga organ, som allmänheten mest av allt kommer i kontakt med. Dessa organ äro ju rikt förgrenade över hela vårt land och finnas på de flesta orter. I den mån som arbetsförmedlingsorganens tjänstemän icke äro fullt utnyttjade, icke kunna ut-

nyttja sin arbetstid av en eller annan anledning, blir detta gärna föremål för kritik från allmänhetens sida. Den har ögonen riktade på vilket arbete som här utföres. Man får naturligtvis inte vara blind för att mycket av sådant servicearbete är av den art, att det inte synes. Men vi veta också att en av statsrevisorerna för ett par år sedan, i 1949 års remissdebatt, påtalade de rent av skrämmande förhållanden man hade kunnat konstatera på en del håll inom arbetsförmedlingarna. Det är därför enligt mitt förmenande nödvändigt att man ser till, att här sker en inskränkning i den mån en sådan anses kunna ske utan någon minskning av den service som lämnas.

Det framgår av den statistik, som vi inom arbetsförmedlingsutredningen haft tillgänglig, att det arbete som arbetsförmedlingarna ha haft att utföra de sista åren har avtagit. Det är ju alldeles riktigt, att så bör vara fallet. Naturligtvis är det viktigt, att man försöker taga vara på de s. k. outnyttjade arbetskraftsreserverna, men vi kunna ju inte komma ifrån, att man i dessa tider bör kunna göra vissa inskränkningar. Det är ju också klart att under tider av arbetslöshet arbetsförmedlingens uppgifter äro oerhört mycket viktigare; då är det ur sociala och humanitära synpunkter av yttersta vikt, att man försöker taga vara på alla arbetstillfällen så snabbt som möjligt. Det blir inte riktigt samma synpunkter som arbetsförmedlingsorganen i dagens läge anlägga gentemot arbetsgivarna; det föreligger inte samma motiv för att så fort som möjligt skaffa arbetskraft till de lediga platserna.

Den minskning av organisationen, som 1950 års arbetsförmedlingsutredning har föreslagit, rör sig om cirka 5 procent. Det gäller såväl befattningshavarnas antal som kostnaderna, om man därvid medräknar såväl arbetsmarknadsstyrelsen som arbetsförmedlingsorganisationen. En partivän till mig

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen.

sade när han läste utredningens betänkande, att där ha ni allt gått fram bara med putshyveln. Han för sin del ville rekommendera helt andra tag. Nu har emellertid inte departementschefen följt utredningens förslag utan bibehåller 11 av konsulent- och förste assistenttjänsterna för det kvinnliga arbetsområdet förutom de som finnas i Göteborg och Stockholm. Arbetsmarknadsstyrelsen vill däremot ha kvar 15 av dessa tjänster. Det är till förmån för arbetsmarknadsstyrelsens uppfattning, som reservationen av fröken Anderson m. fl. har avlämnats. Den minskning som departementschefen föreslagit rör sig om ungefär 4 procent av organisationen.

Det är naturligtvis nu omöjligt att med några utsikter till framgång ställa något yrkande, som går i stil med vad utredningen har tänkt sig. Jag får väl därför återfalla på det förslag som ligger närmast utredningens, nämligen utskottets förslag. Det är till dess hemställan, herr talman, som jag ber att få yrka bifall.

Fröken **ELMÉN** (kort genmäle): Herr talman! När det talas om att vid vissa arbetsförmedlingskontor ha inte dessa assistenter i lönegrad 22 utnyttjats till de arbetsuppgifter som skulle åvila dem, undrar jag om inte detta återfaller på vederbörande direktör, som inte förstått att rätt leda och fördela arbetet, så att tjänstemännen sätts på de arbeten som det är meningen att de skola handha. Att det finns arbetsuppgifter på det område det här gäller, därom råder intet tvivel.

Vidare skulle jag vilja framhålla, att såväl arbetsgivareföreningen som LO och TCO ha tillstyrkt att dessa tjänster bibehållas i nuvarande utsträckning.

Herr **MÄRTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Jag vill understryka vad som redan tidigare har framhållits, nämligen att utskottets förslag innebär en omfattande omorganisation av länsarbetsnämnderna. Ett ganska stort antal

avdelningskontor kommer att indragas, och antalet tjänstemän kommer att minskas. Jag skulle i detta sammanhang gott kunna instämma i vad herr Andersson i Dunker yttrade, att arbetsförmedlingarna ha utfört och komma att utföra en mycket samhällsgagnande verksamhet. Men jag har den bestämda uppfattningen, att även om den nu föreslagna omorganisationen kommer att genomföras kommer detta inte att behöva medföra någon försämrad service vid länsarbetsnämnderna. Jag tror nämligen inte att ens herr Andersson i Dunker vill förneka, att det nog har förekommit en viss överorganisation på en del områden inom denna verksamhetsgren.

Jag begärde emellertid inte ordet, herr talman, för att säga detta utan för att påpeka att utskottet enligt min mening gått för långt i sina besparingssträvanden när det gäller en punkt i förslaget. Kungl. Maj:t har föreslagit, att förmedlingen av hemvårdarinnor skall få bedrivas av arbetsförmedlingsorganen i den utsträckning som detta är lämpligt och möjligt. På denna punkt har utskottet gått emot Kungl. Maj:ts förslag och förordat, att förmedlingsarbetet när det gäller hemvårdarinnor skall handhas av kommunala organ. Jag skall inte gå in på någon närmare redogörelse när det gäller dessa hemvårdarinnor och organisationen av deras arbete. Jag vill bara erinra om att det när hemvårdarinneinstitutionen genomfördes här i landet var ganska självklart, att förmedlingsverksamheten till en början fick handhas av de kommunala organ, som huvudsakligen bestodo av de s. k. hemhjälpnämnderna. Men under de senaste åren har denna förmedlingsverksamhet i allt större utsträckning övergått till arbetsförmedlingsorganen, och sådan förmedling utföres för närvarande av arbetsförmedlingsorganen på inte mindre än 172 platser i landet. Det har även vitsordats av såväl statliga som kommunala myndigheter, att förmedlingsverksam-

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen.

heten i fråga om hemvårdarinnor skötes på ett effektivt och fullt tillfredsställande sätt av arbetsförmedlingsorganen. Det föreligger därför enligt min mening ingen som helst anledning att företaga någon ändring i Kungl. Maj:ts förslag på den punkten.

I detta sammanhang vill jag vidare erinra om att det under senare år med bistånd av arbetsmarknadsstyrelsen organiserats en ytterligare hjälpkår för att kunna bistå hemmen vid sjukdom och vid vissa svåra familjeförhållanden, nämligen de s. k. hemsamariterna. Förmedlingsverksamheten av hemsamariter skall enligt utskottets förslag handhas av arbetsförmedlingsorganen, under det att förmedlingen av hemvårdarinnorna skall handhas av de kommunala organen. Enligt min mening måste den rationellaste organisationen på detta område vara att samma organ handhar förmedlingen av såväl hemvårdarinnorna som hemsamariterna. Om förmedlingen av dessa båda hjälpkåror för hemmen skall splittras på olika organ, kommer detta att medföra en minskad effekt av detta förmedlingsarbete till skada just för de hem, som äro i behov av bistånd av dessa hjälpkåror.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den reservation, som är fogad till detta utlåtande av herr Leander m. fl., vilken reservation står i full överensstämmelse med departementschefens förslag på denna punkt.

Herr PETERSON i Degerfors: Herr talman! Sedan herr Åqvist har yrkat bifall till utskottets förslag behöver jag inte här lämna någon längre redogörelse för den fråga som här föreligger.

Jag kan inte underlåta att säga, att med hänsyn till de mycket skiftande intressen, som utskottet har haft att taga ställning till vid behandlingen av detta ärende, är det kanske ändå för-

vånande att utskottsutlåtandet inte är mer söndersplittrat än det i själva verket är. Det är ju bara två reservationer fogade vid detsamma. Utskottet har följt departementschefens förslag på alla punkter utom tre, som äro av mycket underordnad betydelse. Ändå ha vi haft att taga ställning till utredningens förslag till de motioner som gå på utredningsförslaget, till arbetsmarknadsstyrelsens förslag och till de motioner som gå på arbetsmarknadsstyrelsens linje. Jag vill dessutom säga, att i utskottsavdelningen sitta två av ledamöterna i utredningskommittén, nämligen herr Karlsson i Munkedal och herr Rubbestad. Jag tror mig kunna säga, att om herr Rubbestad fått vara med om hela behandlingen av detta ärende i avdelningen, så kanske utlåtandet hade gått en aning längre i fråga om sparsamhet än vad det egentligen gör. Herr Rubbestad kom ju med i den s. k. prästlönekommittén och därför har han inte haft möjlighet att göra sig gällande på samma sätt som om han varit kvar.

Det är tre punkter där utskottet gjort avvikelser från propositionen. I första hand gäller det antalet ledamöter i länsarbetsnämnderna, där Kungl. Maj:t föreslagit åtta och vi ha stannat vid sex i enlighet med utredningens förslag. Det är ju alldeles givet, att det kan råda delade meningar om huruvida detta är lämpligt eller inte. I det avseendet kan jag hänvisa till vad herr Åqvist nyss sagt, nämligen att man här inte kan säga någonting bestämt. Enligt utredningen har antalet ledamöter i länsarbetsnämnderna tidigare i regel varit nio, varvid man i allmänhet haft ett arbetsutskott på tre ledamöter. Utredningen har utgått ifrån, att det skulle vara bättre, om länsarbetsnämnderna bestå av sex ledamöter utan ett särskilt arbetsutskott.

Jag lyssnade på debatten i första kammaren. Där var det delade meningar om hur utskottet egentligen avsåg att länsarbetsnämnderna skulle vara sammansatta, när vi hade stannat

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen.

för sex ledamöter. Vi ha utgått ifrån att det vore dumt att på förhand fastläsa vilka organisationer som skulle vara representerade i länsarbetsnämnderna. Det har ju förut ansetts självklart, att LO, TCO och Arbetsgivareföreningen skulle vara representerade i länsarbetsnämnderna. Vi ha stannat för utredningens förslag om sex ledamöter och sagt, att nämnderna böra sammansättas med hänsyn till de olika länens struktur och olika arbetsförhållanden. Detta har skett med anledning av motioner om att även jordbruket och skogsbruket skulle vara representerade i länsarbetsnämnderna. Det har även framförts krav på att kvinnorna skulle vara representerade i nämnderna. Vi ha som sagt förklarat, att länens struktur och arbetsförhållanden böra vara avgörande för hur länsarbetsnämnderna skola vara sammansatta, men vi utgå givetvis från att de tre stora parterna på arbetsmarknaden, nämligen LO, TCO och Arbetsgivareföreningen i första hand skola vara representerade. Vi ha då ändå tre över för den variation, som kan behövas med hänsyn till om länen äro av olika beskaffenhet.

Den andra avvikelser från propositionen gäller ju kontors- och ombudsorganisationen. Det finns nu 251 kontor. Utredningen föreslår en nedskärning till 208. Arbetsmarknadsstyrelsen erkänner att organisationen är för stor och att det är för många kontor och föreslår 220 kontor. Departementschefen föreslår 217 och utskottet 212 kontor. Vi ha inte kunnat förneka, att det finns skäl för vad utredningen har föreslagit, men vi ha ändå ökat antalet kontor med fyra jämfört med dess förslag som en kompromiss för att göra det lättare för Kungl. Maj:t, om svårigheter skulle uppstå. Vi ha därför föreslagit 212 avdelningskontor.

Den tredje avvikelser från propositionen, där för övrigt reservation anförts mot utskottets förslag, gäller förmedling av hemvårdarinnor. Detta anse vi vara en rent kommunal angelägen-

het. Det är inte, som herr Mårtensson sade, på det sättet, att vi ha gått längre i fråga om sparsamhet. Vi ha inte diskuterat sparsamhetslinjen i detta sammanhang, utan vi ha utgått ifrån att hemhjälpnämnderna böra vara de, som äro bäst skickade då det gäller förmedling av hemvårdarinnor. Härvidlag bygger väl var och en på den erfarenhet som han har från de orter han känner till. Som bekant har inte arbetsförmedlingen kontor eller ombud på alla platser. Om vi lägga hemvårdarinneförmedlingen på arbetsförmedlingen kan det därför bli så, att kontoret ligger flera mil från den ort, där hjälpen fordras. Därför ha vi ansett att hemhjälpnämnden bör vara den naturliga förmedlingsorganisationen, eftersom den bör ha de största förutsättningarna att bedöma detta.

Vi skola inte glömma, att det här också är fråga om en viss behovsprövning. Det är inte så, att den som först tingar hemvårdarinna får sådan, utan om det är tio, som vilja ha hjälp av hemvårdarinna och det inte finns mer än en hemvårdarinna, skall hemhjälpnämnden pröva behovsgraden bland de sökande. Man måste ställa frågan, hur det över huvud taget skulle vara möjligt för en statlig tjänsteman, som sitter på ett förmedlingskontor, kanske på flera mils avstånd, att pröva angelägenhetsgraden av detta behov. Det är för övrigt inte bara behovet som skall prövas utan de som använda hemvårdarinnor skola också, i den mån de ha möjlighet därtill med hänsyn till sina ekonomiska tillgångar, betala hemvårdarinnehjälpen. Är då icke ändå hemhjälpnämnden en institution, som är bättre skickad för denna prövning än en tjänsteman?

Emellertid finns det ju en hel del platser, närmare 200, där arbetsförmedlingskontoren redan ha tagit hand om denna verksamhet. Med anledning därav säger utskottet, att i de fall där det visar sig, att arbetsförmedlingskontoren sköta denna syssla på ett tillfredsstäl-

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen.

lande sätt, har utskottet ingenting emot att de fortfarande ombesörja detta.

Angående reservationen nr 1 av fröken Andersson m. fl., till vilken fröken Elmén här yrkat bifall, skall jag inte säga många ord. Utredningen har åkt runt i landet och tittat på kontoren och undersökt personalfrågorna. Utredningen har sedan kommit med ett förslag, som har finputsats i departementet. Det finns ju inga möjligheter för ett utskott att härvidlag ha någon bestämd uppfattning och säga, att den ene eller andre har fel. När man har haft sakkunnigt folk ute, som sett på hela organisationsapparaten, och när deras förslag har justerats i departementet, så måste man helt enkelt tro att det är riktigt. I vart fall har man anledning tro, att den avvägning, som här är gjord, är lika omdömesgill som den som reservanterna göra. Man kan utgå ifrån att reservanterna inte haft större förutsättningar än utskottet haft att kunna bedöma personalfrågorna. Därför ber jag, herr talman, att i likhet med herr Äqvist få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla (kort genmäle): Herr talman! Herr Pettersson i Degerfors gjorde gällande, att utskottet inte på något sätt anlagt några sparsamhetssynpunkter, när det gått in för att hemvårdarinneverksamheten skulle skiljas från arbetsförmedlingsorganen och läggas på kommunala organ. Men man får ändå den uppfattningen, att utskottet inte har varit alldeles främmande även för sparsamhetssynpunkterna, ty det föreslår, om jag inte minner mig, att fem befattningshavare, som nu sköta sådan hemhjälpverksamhet inom arbetsförmedlingsorganen, skola indragas, och i övrigt skola arbetsförmedlingsorganen få ha hand om denna verksamhet under förutsättning att det inte kommer att medföra några kostnader för staten. Kan man tolka detta på annat sätt än att utskottet har

anlagt sparsamhetssynpunkter på denna fråga?

Sedan vill jag fråga: Verkar det ändå inte ganska egendomligt, att arbetsförmedlingsanstalterna få förmedla hembiträden? Om en husmor behöver hjälp en dag för tvätt och städning o. s. v. går hon till arbetsförmedlingen, som då förmedlar denna hjälp. Om det är en person eller någon i en familj, som firar en årsdag och vill ha en liten festlighet och han behöver litet extra hjälp för att anordna denna festlighet, så ringer vederbörande till arbetsförmedlingen, som då sköter om denna förmedling. Men, herr talman, om det är en familj, där husmodern är sjuk, och man ringer till arbetsförmedlingen och hör efter, om den kan ge familjen någon tillfällig hjälp, måste svaret bli: Nej, hemhjälpverksamheten få vi inte ha att göra med utan den skall skötas av de kommunala organen. Jag kan inte finna annat än att detta är en ganska egendomlig organisation.

Herr HENRIKSSON: Herr talman! Det skulle vara frestande för en fackföreningsman att hålla ett längre anförande om den fråga, som nu föreligger i form av ett utlåtande från statsutskottet. Kammarens ledamöter tycka emellertid inte om långa anföranden vid denna tid på dagen, och därför skall jag försöka begränsa mig så långt det är möjligt och endast framföra några synpunkter.

Jag skulle först vilja säga, att det är en ganska klar tendens på många håll att undervärdera arbetsförmedlingens betydelse i ett samhälle med full sysselsättning. Man resonerar ungefär så, att om alla människor ha arbete, behöver ju inte arbetsförmedlingen vara till, ty då kunna alla få arbete antingen där de äro eller också ordnar det sig av sig självt att de få arbete på annan plats, och det behöver alltså inte finnas statliga organ som förmedla arbetsuppgif-

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen.

terna. Jag tror att det i mycket stor utsträckning är en felsyn och att man glömmer bort att även den fulla sysselsättningens samhälle för med sig problem om hur man skall få människorna lämpligt sysselsätta och om hur man skall kunna klara upp de problem, som följa av att man även under full sysselsättning har vissa grupper, som tidvis varje år äro utan arbete och måste placeras om. Man kan inte placera om dem med mindre att det finns statliga organ, som kunna hjälpa till och tala om att det finns lämpligt arbete på andra platser och kunna ge dem råd hur de skola kunna få de lämpliga arbetena.

Med hänsyn till denna grundinställning är det alltså min uppfattning, att man inte kan utgå ifrån, att det skulle finnas några stora möjligheter att nu skära ned den arbetsförmedlingsverksamhet som vi ha. Om vi göra det, kunna vi möjligen uppnå att vi få litet mindre statsutgifter. Det kan man ju få genom att ha ett färre antal tjänstemän anställda, men det leder inte till någon fördel, om man ser på frågan ur nationalekonomiska synpunkter, ty det lilla man kan spara i form av minskade statsutgifter riskerar man att förlora genom att människorna inte användas i produktionen, därför att deras möjligheter att själva skaffa sig sysselsättning äro begränsade även i en tid av full sysselsättning.

Dessutom får man ju räkna med att om det är någon som går arbetslös, så har det glädjande nog, skulle jag vilja säga, ordnats så, att han under tiden ändå har möjlighet till en viss inkomst, som han då får i form av arbetslöshetsunderstöd. Men det är ju inte ett intresse vare sig för fackföreningsrörelsen eller för staten, att arbetslöshetsunderstöd komma att utgå med större belopp än som är oundgängligen nödvändigt. Och man har möjlighet att begränsa utbetalning av arbetslöshetsunderstöd genom att ha en mycket verksam arbetsförmedling.

Nu har det sagts — därom är man överens ifrån utredningens sida, ifrån departementets sida och ifrån utskottets sida — att man skall ha en god service vid arbetsförmedlingen. Jag skall inte bestrida, att alla de parter, som här yttrat sig, kunna ha rätt. Jag tror nog att det är riktigt, som herr Åqvist sade, att det inte finns några objektiva kriterier på vad som är god service, men jag tror, att man inte får gå för långt i fråga om nedskärningar, vilket det finns vissa tendenser att göra. Jag skulle vilja säga att jag tror i det avseendet mera på den myndighet, som har att handha arbetsförmedlingsverksamheten, nämligen arbetsmarknadsstyrelsen, än på de övriga instanser, även statsutskottet, som här ha yttrat sig. Vi ha ju också motionerat om att man i fråga om arbetsförmedlingsorganisationen skulle bifalla de yrkanden, som ställts av arbetsmarknadsstyrelsen. Jag är emellertid nu för min del på det klara med att det inte finns förutsättningar att i kammaren få detta förslag antaget. I det avseendet skulle jag därför vilja ansluta mig till vad departementschefen har uttalat, nämligen att man skall göra nedskärningar men hålla dem inom relativt snäva gränser.

Det var den ena frågan som jag ville beröra. Sedan är det ett par andra frågor, som jag i korthet vill nämna. Vad beträffar konsulenterna är ju deras uppgift närmast att se till att man får den kvinnliga arbetskraften tillvaratagen. Det är ett problem, som jag har haft anledning att tala om tidigare i kammaren i annat sammanhang. Jag skall nu inte gå närmare in på det. Jag vill säga att jag i stort sett delar de synpunkter, som fröken Elmén tidigare i dag företrätt. Jag tror att det är angeläget att vi utnyttja de möjligheter som finnas för att få de kvinnor, som vilja delta i förvärsarbetet, att göra det på de områden, där de äro bäst lämpade. Jag menar inte att man skall gå till dem och säga, att de måste delta i

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen.

förvärvsarbetet, utan om det är så att det finns kvinnor, som vilja delta i förvärvsarbetet, skola vi ordna det så, att de komma in på de områden, där de äro lämpade att utföra förvärvsarbete. Då kan arbetsförmedlingsverksamheten göra en insats, som gagnar de berörda kvinnorna men som också är till gagn för vårt folkhushåll i dess helhet.

Den tredje frågan gäller länsarbetsnämndens sammansättning. Jag måste säga, att jag till en del har blivit lugnad genom det anförande herr Petterson i Degerfors nyss höll. Han utgår ju ifrån, att den nedskärning från åtta till sex ledamöter, som utskottet gått in för, inte skall betyda, att LO och TCO skulle bli utan representation i nämnderna. Om man hade tänkt sig något annat, så hade det säkerligen varit verklighetsfrämmande, eftersom man kan utgå ifrån, att oavsett hur länens struktur än är måste ändå det dominerande antalet arbetssökande tillhöra grupper från LO och TCO, varjämte deras motpart av naturliga skäl måste vara Arbetsgivareföreningen. Dessa tre organisationer få vi alltså betrakta såsom alldeles självskrivna för representation i länsarbetsnämnderna — jag förutsätter, att herr Petterson i Degerfors inte har något emot detta.

Men det är en sak till, som jag skulle vilja ta upp, och det är frågan om vad utskottet avser att göra med den representation som arbetslöshetskassorna nu ha. Dessa kassor ha ju fått en representation i länsarbetsnämnderna i samband med att arbetsmarknadsstyrelsen övertog de uppgifter, som tidigare tillkommo socialstyrelsen i fråga om tillsynen över kassorna. Då sade man att man skulle, för att förhindra att det blev missförstånd i fråga om tillämpningen av de regler, som gälla för rätt till arbetslöshetsunderstöd, möjliggöra för kassorna att i länsarbetsnämnderna följa de olika beskeden om arbete. Det är klart, att det har varit av stor betydelse för kassorna, att de haft möjlig-

het att följa med inte bara frågan om vilka som skola ha understöd utan också hur arbetet förmedlas. Jag skulle därför vilja ställa följande fråga till herr Petterson i Degerfors: Innebär utskottets skrivning, att man skall för varje län pröva, om arbetslöshetskassorna skola ha representation i nämnderna, eller skall man tolka den så, att även deras representation skall anses given. Är det senare fallet skall jag inte göra någon invändning. Är det däremot så, att kassornas representation inte skall vara given, ber jag att få uttala en bestämd protest. Jag tror nämligen att det, innan man får arbetslöshetsförsäkringsfrågan klart utredd, är nödvändigt att kassorna ha möjlighet att delta i länsarbetsnämnderna i de frågor som där förekomma.

Ja, herr talman, jag skall inte fortsätta längre. Jag ber mer dessa ord att dels under punkt III få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, dels under punkt V få yrka bifall till reservationen nr 1, dels under punkt VI bifall till Kungl. Maj:ts förslag, dels under punkt VII bifall till reservationen nr 2.

Häruti instämde herr *Olsson* i Mellerud.

Fru **HELLSTRÖM**: Herr talman! Trots vad herr Petterson i Degerfors sade om reservanternas och då menade han väl också förmodar jag motionärernas förmåga att bedöma behovet av personal vid arbetsförmedlingarna, vågar jag ändå som en av motionärerna här säga några ord om min enkla åsikt i frågan.

Det är verkligen med stor besvikelse jag tagit del av statsutskottets utlåtande vad det gäller indragning av konsulenttjänsterna för den kvinnliga arbetsmarknaden. Utredningen hade föreslagit att 15 tjänster skulle indragas. Arbetsmarknadsstyrelsen däremot har endast kunnat tillstyrka 7 indragningar. Men utskottet följer departementschefens förslag om indragning av 11 tjäns-

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen.

ter, varvid bl. a. konsulenttjänsten vid arbetsförmedlingen i Västernorrlands län skulle utgå. Jag anser att i dessa tider, då efterfrågan på kvinnlig arbetskraft är stor och man måste försöka få kvinnoreserven ut i arbetslivet, är det ett stort misstag att draga in just de tjänster, som ha hand om denna arbetskraft. Jag förstår så väl, att det behöver sparas på många områden och även inom arbetsförmedlingarna, men jag beklagar djupt, att denna sparsamhet skall gå ut över just de tjänstemän, som ha hand om den kvinnliga arbetskraftens just nu så viktiga utnyttjande.

Det är ju klart, att arbetsförmedlingen spelar en särskilt viktig roll i tider av vikande sysselsättning. Men fråga är om inte arbetsförmedlingen har minst lika stor betydelse i den fulla sysselsättningens samhälle — som det vi ha just nu — med dess krav på en rörlig arbetsmarknad och stora efterfrågan på både manlig och kvinnlig arbetskraft. Vi ha också här i landet en väl utbyggd arbetsförmedlingsorganisation, som just i år fått sin betydelse väl vitsordad av de remissinstanser, som haft att yttra sig över arbetsförmedlingsutredningens betänkande.

De arbetsförmedlingsexpeditioner, som mest syssla med den kvinnliga arbetskraften, t. ex. expeditionerna för husligt arbete, sjukvård, hotell och restauranger, höra i allmänhet inte till de minst arbetstyngda. Jag skall ge ett exempel från Västernorrlands län och håller mig då till huvudkontoret i Härnösand, där man ännu har extremt manliga och kvinnliga expeditioner. På den manliga avdelningen finnas tre, väl sysselsatta tjänstemän, varav en är avdelad för sjömansförmedling, en sköter övriga yrkesområden och en samordnar det hela, tar på sig mera arbetskrävande förmedlingsuppgifter samt sköter utredningar m. m. Vid behov kunna dessa expeditioner erhålla stöd från arbetsförmedlingsinspektören och nämndens

byggnadsavdelning. Expeditionerna tillsatte under år 1950 enligt officiella siffror 1 665 platser. Här äro givetvis inte medräknade tjänstemanna- och ungdomsförmedlingens siffror.

Titta vi sedan på den kvinnliga avdelningen finna vi endast en expedition med en ordinarie tjänsteman, som momentant får hjälp av en aspirant. Förra året tillsatte denna expedition 1 391 platser, alltså endast 274 färre än de manliga expeditionerna. I förmedlingstekniska frågor kan expeditionen få stöd av inspektören, men han har ingen möjlighet att bistå med särskilt arbetskrävande förmedlingsuppgifter, t. ex. gällande änkor och frånskilda kvinnor, ensamma mödrar med barn eller annan svårplacerad arbetskraft. Han har som regel inte heller tid att syssla med frågor rörande aktivisering av den kvinnliga arbetskraftsreserven eller kontakt- och informationsverksamheten. Dessa uppgifter ha varit den kvinnliga konsulentens naturliga arbetsfält och givetvis inte inskränkt sig till att gälla endast huvudkontoret i Härnösand utan har avsett hela Västernorrlands län.

Samtliga remissinstanser — åtminstone de vilkas yttranden jag tagit del av — ha tillbakavisat utredningens förslag om indragning av konsulenttjänsterna. Att Kungl. Maj:t ändå i viss utsträckning — om också med olust — gör utredningens förslag till sitt eget och föreslår att 11 konsulenttjänster skola utgå, kan, synes det mig, inte enbart bero på tvånget att spara. I remissyttrandena och motionerna ha tillräckligt tydligt framhållits, att det här skulle bli fråga om ett sparande i galen ända. Och departementschefen har ju uttalat, att höga krav måste ställas på arbetsförmedlingens service och att någon allmän standardsänkning i detta hänseende inte bör äga rum. Och det blir det otvivelaktigt, om utredningens förslag genomföres, åtminstone vad beträffar den kvinnliga arbetsmarknaden, som ju

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen.

ändå, såsom ständigt omvittnas, är av så stor betydelse just nu, och det är viktigt, att den utnyttjas i största möjliga mån. Nej, det måste fastmer bero på någon Kungl. Maj:ts vetskap om att en eller annan nämnd inte utnyttjat tjänsten till fullo eller på bästa sätt. Det har ju också vidrörts här förut. Men om så möjligen har skett på något håll, är detta väl en sak, som det tillkommer arbetsmarknadsstyrelsen att rätta till. Och styrelsen är ju också i sitt yttrande inne på organisatoriska omändringar, som skola säkerställa tjänsternas funktionsduglighet.

Vad som framstår som viktigast i sammanhanget är, att det inom varje länsarbetsnämnd vid sidan om expertis på arbetsförmedlingstekniska och allmänna arbetsmarknadsfrågor, byggnadsregleringsfrågor och dylikt, bör finnas en tjänsteman, som är förtrogen med de problem, som oundvikligt höra samman med kvinnorna på arbetsmarknaden. I Västernorrlands län, som ännu i alltför hög grad saknar industriellt arbete för kvinnor, stå dock kvinnor för mellan en tredjedel och en fjärdedel av totala antalet genom arbetsförmedlingen tillsatta platser. Enligt gjorda undersökningar finns inom vårt län en betydande arbetskraftsreserv bland kvinnor, som endast väntar på lämpliga arbetsuppgifter för att söka sig ut i arbetslivet. Men kvinnorna äro i mitt län, som på så många andra håll, ganska nya på arbetsmarknaden. Deras arbetsplacering erbjuder bl. a. därför många gånger speciella problem, och de expeditioner, som skola ombesörja arbetsplaceringarna för dem, behöva stöd av någon initierad, som sköter samordningen mellan expeditionerna, tar på sig särskilt arbetskrävande förmedlingsuppgifter och verkställer begärda utredningar i hithörande frågor.

Jag tycker att det är en ganska berättigad fordran, som vi kvinnor ställa på arbetsförmedlingsorganisationen, när vi begära, att förste assistenttjänsterna

för det kvinnliga förmedlingsområdet få kvarstå. Jag anser, att för vår del i Västernorrlands län vore det en oerhörd försämring av arbetsförmedlingens verksamhet, om den konsulenttjänsten skulle indragas, såsom i propositionen föreslås.

Herr talman! Jag ber därför att få yrka bifall till den första reservationen, som stöder sig på arbetsmarknadsstyrelsens förslag.

Fru TORBRINK: Herr talman! Vid denna sena timma kan man inte förvåna sig över om kammaren inte är en särskilt arbetsvillig församling, och det kunde måhända därför tyckas, att det är att bruka större våld än nöden kräver att begära ordet i denna fråga. Men med tanke på den nödsituation vi befinna oss i, när det gäller arbetskraft, vill jag ändå ta kammarens uppmärksamhet i anspråk ett par minuter.

Jag är en av undertecknarna av motionen II: 559. Vi hemställa i densamma, att vi skola få behålla en grupp befattningshavare, vilkas uppgift framför allt skulle vara att verka för rekryteringen av kvinnlig arbetskraft. Det har varit så många talare uppe före mig, som ha vittnat i denna sak, att jag rent av skulle kunna inskränka mig till att yrka bifall till reservationen nr 1), som också fröken Elmén har talat för. Jag skall emellertid be att få ta några exempel för att visa, att dessa tjänster icke utan vidare kunna dragas in utan att detta märks i samhället och arbetslivet.

Jag tar då några siffror. Vi hade t. ex. i april månad 1951, alltså förra månaden, 35 000 kvinnliga arbetssökande på våra arbetsförmedlingskontor men inte mindre än 63 000 lediga platser. Man kunde därför endast tillsätta 32 000 platser, och i själva verket förelåg det rent siffermässigt en brist på ca 30 000 kvinnor i arbetslivet.

Det är inte så enkelt, att kvinnorna springa till arbetsförmedlingskontoren

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen.

och begära att få arbete, ty det finns inte så mycket kvinnlig arbetskraft att de behöva göra det. Den kategori, som det här gäller att söka upp, är den som man, kanske litet cyniskt, kan jämställa med den partiellt arbetsföra arbetskraften. Vi ha ju som bekant arbetsvårdsavdelningar vid arbetsförmedlingskontoren, som ta hand om de partiellt arbetsföra. Man kan säga, att en stor del av den kvinnliga arbetskraften utgöres av partiellt arbetsföra, eftersom kvinnorna inte helt kunna offra sig för arbetslivet. De ha kanske hem och familj, som också måste ses till, men de kunna ändå i stor utsträckning utnyttjas i olika verksamhetsgrenar inom arbetslivet. Det gäller just för här ifrågasvarande tjänstemän att leta rätt på sådana människor, som kunna bli till stor nytta. Det gäller att entusiasmera dem för en viss uppgift, upplysa dem om de möjligheter som finnas o. s. v., alltså att stå såväl arbetsgivarna som arbetstagarerna till tjänst. Det är vad dessa assistenter först och främst skola syssla med.

När man från utredningshåll här talar om att assistenternas verksamhet i viss mån har varit missriktad och att deras arbetskraft har tagits i anspråk för ovidkommande och mera periferiska uppgifter, så vill jag fråga, om inte dessa tjänstemän ändå ha gjort en samhällsnyttig insats, när de ha verkat för den sociala hemhjälpen. Det står ju också i deras instruktion, att de skola verka för att tillvarata denna arbetskraft. Och vad beträffar de olika utredningar, som de ha fått syssla med, så har detta faktiskt skett på riksdagens initiativ. Riksdagen har beslutat om utredningarna och begärt att de skola göras.

Sedan är det kanske också litet förhastat att efter så kort tid som från 1944 redan nu vara redo att säga, att organisationen med dessa konsulenter, som de då kallades, har visat sig vara till ingen nytta. Det är väl med denna organisation som med allt annat, nämli-

gen att den behöver en viss tid för att mogna. Jag tror och många med mig, att dessa tjänstemän, om vi få ha dem kvar, i mycket stor utsträckning skola kunna avhjälpa vår nuvarande stora brist på kvinnlig arbetskraft.

Vi ha i vår motion hemställt, att vi skola behålla 17 konsulenttjänster, men för att inte splittra denna fråga för mycket ber jag, herr talman, att i all korthet få yrka bifall till reservationen nr 1), som just handlar om denna sak.

Herr andre vice talmannen övertog under detta anförande ledningen av förhandlingarna.

Herr LARSSON i Stockholm: Herr talman! Jag har begärt ordet för att vädja till kammaren att följa herr Leanders m. fl. reservation och därigenom bifalla den kungliga propositionen vad den gäller förmedlingen av hemvårdarinnor.

När man lyssnade till utskottets representant, herr Petterson i Degerfors, fick man intrycket att det här vore fråga om att *obligatoriskt* förlägga förmedlingen av hemvårdarinnor till arbetsförmedlingarna, men det är ju inte meningen. Herr Petterson i Degerfors har säkerligen alldeles rätt, när han säger att denna förmedling mycket ofta kan skötas, och i regel skötes bäst, av hemhjälpnämnderna eller över huvud taget av kommunerna.

Men vad reservationen går ut på är, att man skall låta kommunerna behålla sin frihet att välja och att, då det finns en lokal arbetsförmedling på orten, åt denna kunna uppdraga att utom annan huslig arbetskraft jämväl förmedla hemvårdarinnor. Kommunerna skola alltså behålla sin frihet att pröva vilken väg som är bäst.

Nu är det ett faktum att den nuvarande ordningen har prövats i ett mycket stort antal kommuner, och jag vill anmärka att flertalet av dem äro landskommuner. Där har man funnit anord-

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen.

ningen praktisk och bra. Det har också vitsordats av samtliga de tre kommunalförbunden, Stadsförbundet, Landskommunernas förbund och Landstingsförbundet, att detta på många ställen har varit en god anordning. Varför kan den då inte få praktiseras också i fortsättningen?

Den enda befogade invändning jag hittills har hört resas mot detta system är den, att vissa kommuner få en fördel, som andra kommuner, vilka icke anlita arbetsförmedlingarna för denna verksamhet utan endast använda sig av hemhjälpnsnämnden, icke ha. Men genom Kungl. Maj:ts förslag i den utformning det fått i herr Leanders m. fl. reservation är även den olägenheten undanröjd, eftersom det ju är meningen att kommunerna skola få betala en slant för arbetsförmedlingens besvär. Ett bifall till reservationen har därför ingen inverkan på den offentliga hushållningens kostnader, eller rättare sagt, utskottets förslag har därvid alls ingen besparingseffekt. Det kostar lika mycket, vare sig omkostnaderna läggas på den kommunala eller den statliga budgeten.

Jag har tillåtit mig begära ordet för att hemställa, att vi alltjämt måtte få ha kvar denna alternativa möjlighet att ordna förmedlingen av hemvårdarinnor. Jag tror nämligen att utskottets förslag i princip innebär — låt vara att man där så kan ske övergångsvis låter arbetsförmedlingarna så att säga på lediga stunder fortfara med att syssla med denna förmedling — att man avskär denna verksamhet från arbetsförmedlingarna och därmed åstadkommer en bestående splittring, som inte kan vara lycklig för framtiden.

På det husliga området sker ju för närvarande en rask utveckling, och det tillkommer ofta nya typer av yrkesutbildad huslig arbetskraft, t. ex. hemsamariter och husmorsvikarier. I Stockholm få vi snart även en ny typ av personal för åldringsvård. Då vi nu

se hur rask utvecklingen på detta område är, kan det inte vara lämpligt att organisatoriskt fränhända arbetsförmedlingarna en arbetsuppgift, som de bevisligen och enligt all erfarenhet på många håll ha skött mycket bra.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen nr 2).

Herr JACOBSON i Vilhelmina: Herr talman! Jag är mycket förvånad över det resultat, vartill majoriteten i statsutskottet kommit när det gäller hemvårdarinnorna och det sätt varpå deras arbete skall förmedlas. När frågan först framfördes i befolkningskommittén framhölls av utredningen det lämpliga i att hemhjälpnsnämnderna skulle samarbeta med arbetsförmedlingen, och detsamma ha socialstyrelsen och departementschefen sagt. Men det hindrar inte, att ni i statsutskottet tycks begripa saken bättre än den institution, som har med vederbörande att skaffa.

Jag vill också säga en annan sak. När herr Petterson i Degerfors säger, att hemhjälpnsnämnden skulle ha bättre möjligheter att sköta denna sak är han fullkomligt på sidan om verkligheten. Han har tydligen inte haft med denna sak i verkligheten att skaffa, ty det vet väl var och en, som haft någonting att göra med hemvårdarinneverksamheten, att just arbetsförmedlingarna ha mycket större möjligheter att ordna en sådan sak på grund av att det hos arbetsförmedlingarna finns anmälda inte bara hemvårdarinnor utan även andra, som kanske inte äro så högt kvalificerade men som i många fall dock kunna gå an, vilka kunna skickas till en nödställd familj. Det är fullständigt fel att försöka driva den satsen, att ett kommunalt organ skulle vara att föredraga.

Jag har jämt några andra ledamöter av denna kammare väckt en motion, vari vi krävt avgiftsfri förmedling, men då jag inte vill åstadkomma splittring

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen.

genom att alltför många uppfattningar framföras i denna fråga, skall jag nöja mig med att helt kort och gott yrka bifall till den reservation, som anförts av herr Leander m. fl.

Herr LINDBERG: Herr talman! Det är ett par saker, som jag vill säga några ord om. För det första lämnade herr Andersson i Dunker ett meddelande, som jag anser icke bör stå alldeles oemotsagt, och jag vill därför lägga uppgiften till rätta. Det kan nämligen vålla en del missförstånd, om det får stå kvar så, som jag uppfattade att det framfördes.

Herr Andersson i Dunker sade, att understödet från arbetslöshetskassorna uppgick till 9 kronor, varav staten betalar 4 kronor 50 öre. Det kan hända att detta är riktigt, om man här har räknat fram ett genomsnittsbelopp, men annars är det så, att understödet för enskild kassamedlem inte kan bli högre än 8 kronor. Det är taket, och det går än så länge inte att komma över det.

Vidare är det så, att statsbidraget inte är 4 kronor 50 öre på ett understödsbelopp på 9 kronor. Det är uträknat efter helt andra grunder, först och främst på grundval av medlemsantalet i vederbörande arbetslöshetskassa och på de arbetslösa dagarnas antal i samma klass. Det skall vara tre arbetslösa dagar per medlem och år, innan något statsbidrag över huvud taget utgår till understödet. Ingen skall därför tro, att varje kassamedlem har 9 kronor om dagen i understöd och att staten betalar hälften av detta belopp.

Sedan är det också en annan sak, som jag i detta sammanhang vill ta upp, och jag gör det genom att rikta en fråga till herr Andersson i Dunker: Vad har kassaunderstödet storlek med arbetsförmedlingarnas verksamhet att göra? Såvitt jag förstår inte ett enda dugg! Arbetsförmedlingarna ha ingenting med daghjälsbeloppen att göra. De skola en-

dest kontrollera, att de arbetslösa kassamedlemmarna verkligen äro arbets-sökande och att de äro villiga att ställa sig till arbetsmarknadens förfogande. Men sådan kontroll skola de utöva på varje arbetssökande, oavsett om vederbörande är kassamedlem eller inte.

Det finns fortfarande en hel mängd arbetare, som icke äro arbetslöshetsförsäkrade och som inte heller kunna bli det för närvarande. De skola vid arbetsförmedlingarna behandlas på precis samma sätt som de försäkrade.

Vidare har man för att komma upp till den nämnda understödssumman 9 kronor per dag — jag förmodar, att det är ett framräknat genomsnitt — inräknat även hustru- och barnbidrag. Jag måste då fråga mig: Vad har arbetsförmedlingen för besvär med hustrun till en försäkrad, i den mån hon inte själv är kassamedlem och uppträder såsom arbetssökande? Helt sonika inte något besvär alls. Arbetsförmedlingen har inte heller något med barnen att göra. Följaktligen kan man inte räkna in dessa uppgifter i arbetsförmedlingens verksamhet, och det är, skulle jag vilja säga, alldeles oriktigt att över huvud taget beröra saken i detta sammanhang, ty arbetsförmedlingen har ju inte något med understödsbeloppen att skaffa.

Vidare skulle jag vilja säga några ord om de s. k. förmedlingsombuden, en fråga som också behandlas i utskottsutlåtandet.

Bland arbetslöshetskassornas medlemmar liksom inom fackföreningarna över huvud taget är det ju ett mycket starkt önskemål att det skall finnas en så effektiv arbetsförmedlingsverksamhet som möjligt utan att vi därför skola behöva gå utöver det skälligas gräns när det gäller att bygga ut förmedlingarna. I syfte att underlätta för de arbetssökande att få arbete i öppna marknaden har man anlitat även s. k. förmedlingsombud. Dessa kunna emellertid av naturliga skäl inte göra en lika effektiv insats som en fast anställd förmedlings-

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen.

funktionär, ty ombuden ha ju även sitt ordinarie arbete att sköta och verksamheten som förmedlingsombud måste de utföra på fritid. Det har också i många fall riktats anmärkningar mot ombuden för bristande effektivitet, och detta har väl i sin tur föranlett den försöksvis gjorda indragningen av förmedlingsombud inom Gävleborgs län. Denna har emellertid — med vilken rätt vet jag inte — utsträckts till hela landet. En indragning av detta slag måste på många håll vålla olägenheter för arbetslöshetskassornas medlemmar, och den ambuleraande verksamhet, som man ämnar igångsätta, kan inte alltid utgöra någon tillfredsställande ersättning. Utskottet har också rekommenderat att man skall gå försiktigt fram i detta sammanhang, och jag vill här understryka vikten av att så sker.

Kassamedlemmar, som vilja ha understöd och som t. ex. bo uppe i skogsbygderna och ha lång väg till arbetsförmedlingen och annat, skola ju genom ett skriftligt förfarande kunna ta kontakt med arbetsförmedlingen. Det är meningen att förmedlingen i sin tur skall per telefon eller skriftligen meddela vederbörande, när det finns ett arbetstillfälle, och kassamedlemmarna skola också per telefon eller skriftligen lämna besked om huruvida de taga arbetet eller inte. Med ledning härav skall sedan avstängning från rätten till understöd o. s. v. ske. Allt detta kommer naturligtvis att vålla en hel del besvär, och arbetslöshetskassornas redogörare ute i orterna komma nog att få fungera som ombud i stället för de ombud, som tidigare varit tillsatta, men utan att få någon ersättning för sitt besvär. Man frågar sig om en sådan ordning verkligen är rimlig. Jag anser för min del att det hela utgör ännu ett skäl till att iakttaga den försiktighet, som utskottet på denna punkt har rekommenderat.

Den sista fråga, som jag här vill taga upp, gäller representationen i länsarbetsnämnderna. Herr Henriksson i

Stockholm har redan på ett utmärkt sätt framfört de synpunkter, som därvidlag kunna anläggas, och jag skall därför inte nu bli mångordig. Det bör emellertid kanske ännu en gång understrykas, att representationen för arbetslöshetskassornas del icke bör i onödan indragas. Med den skrivning, som finnes i utskottets utlåtande, bör det också, åtminstone i vissa fall, vara möjligt att låta representationen för arbetslöshetskassorna och för Landsorganisationen, eventuellt även för Tjänstemännens centralorganisation utgöras av en och samma person. Även om detta inte kan ske annat än i undantagsfall, så bör man dock göra det där det är möjligt. Det är nämligen angeläget att vid omorganisationen av länsarbetsnämnderna den representation, som herr Henriksson här talat om, icke helt äventyras, ty det har mycket stor betydelse just för de nämnda organisationerna att de bli representerade i länsarbetsnämnderna.

Herr PETERSON i Degerfors: Herr talman! Det skulle vara oartigt mot kamraren att taga upp någon längre polemik mot var och en av de tio föregående talarna, men jag vill ändå rätta ett par saker som sagts.

Jag tror att det var fru Hellström, som sade, att Kungl. Maj:t tagit utredningens förslag angående indragningen av konsulenttjänster. Så var emellertid inte fallet. Utredningen hade föreslagit, att 15 tjänster skulle indragas och 7 vara kvar, medan Kungl. Maj:t föreslog, att 11 tjänster skulle indragas och 11 vara kvar.

För det andra skulle jag vilja säga ett par ord till herr Mårtensson i Uddevalla, som sade, att han inte kan dela min uppfattning, därför att denna innebär, att om någon t. ex. fyller år och behöver arbetskraft får han gå till arbetsförmedlingen men om han blir sjuk skall han gå till hemhjälpnsnämnden. Ja, det är nog så, men det blir ändå en liten

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen.

skillnad. Är det fråga om sjukdom, är det ett socialt hjälpfall, och då är hemhjälpnämnden enligt min mening bäst kvalificerad att bedöma frågan. Dessutom vill jag poängtera, att det under utskottsbehandlingen har redogjorts för hur omflyttningen av tjänstemän på arbetsförmedlingarna har florerat, och då måste man fråga sig, hur en tjänsteman, som är någon månad på varje ställe, skulle kunna vara i besittning av den lokalkännedom, som fordras för att arbetet skall bli ordentligt utfört.

Herr Jacobson i Vilhelmina sade, att jag hade fått saken om bakfoten, men jag undrar om inte han själv fått tag i svansen. Man blir litet förvånad över hans resonemang, när man vet hur få platser det är som ha arbetsförmedlingskontor jämfört med dem som inga ha. Det finns ju stora orter med upp till 8 000 å 10 000 invånare, som inte ha några arbetsförmedlingskontor. Dessa ligga kanske på flera mils avstånd. Det skulle vara fullständigt omöjligt för dem att sköta förmedlingen av hemvårdarinnetjänsterna på sådana platser.

Slutligen vill jag bara säga en sak till herr Henriksson. Han sade, att han skulle hålla sitt anförande i egenskap av fackföreningsman. Jag betvivlar inte, att han är det, men jag räknar mig också som sådan, och jag måste säga, att i herr Henrikssons anförande var det snarare tjänstemannen än fackföreningsmannen som stack fram.

Herr ANDERSSON i Dunker: Herr talman! Av vad herr Lindberg sade i början av sitt anförande fick jag det intrycket, att han uppfattade det vi i motionen skrivit om bidragen från arbetslöshetskassorna nästan som ett klander mot dessa, deras verksamhet och bidragens storlek. Det var ingalunda avsikten, utan vi ville bara konstatera ett faktiskt förhållande. När vi säga, att bidraget från arbetslöshetskassan kan uppgå till 9 kronor per dag för en per-

son, ha vi självfallet räknat med att han kan ha hustru och barn, som också få med av bidraget. Under sådana omständigheter vill nog herr Lindberg instämma i att det kan uppgå till 9 kronor.

Herr Lindberg försökte göra gällande, att arbetsförmedlingarnas större eller mindre effektivitet inte kunde utöva något inflytande på de totala kostnaderna för arbetslöshetskassornas bidragsverksamhet, men en verkligt effektiv arbetsförmedling bör åtminstone i viss utsträckning kunna minska antalet arbetslöshetsdagar. Det kan man nog påstå med absolut säkerhet. Därmed minskas ju kassornas bidragskostnader och följaktligen även statens kostnader i detta avseende.

Senare delen av herr Lindbergs anförande hade närmast samma syfte som vi anført i motionerna. Mot det har jag alltså ingenting att invända.

Herr LINDBERG: Herr talman! Om herr Andersson i Dunker hade litet bättre hört på vad jag sade, hade hans replik till mig varit ganska överflödig. Jag framhöll just att 9 kronor antagligen utgjorde det genomsnittliga beloppet för det understöd som en man med hustru och barn erhåller, men att detta behövde klarläggas, så att ingen trodde att understödet alltid utgjorde 9 kronor och statsbidraget 4 kronor 50 öre.

Vidare sade jag att arbetsförmedlingarna inte ha något med understödsbeloppen att göra men däremot skola kontrollera arbetslösheten och arbetsvilligheten. Inte heller i det avseendet behövdes alltså herr Anderssons i Dunker replik.

Fru HELLSTRÖM: Herr talman! Jag har nog inte tagit fel som herr Pettersson i Degerfors trodde, ty jag sade, att utredningen hade föreslagit, att 15 tjänster skulle indragas och att arbetsmarknadsstyrelsen föreslagit 7 och Kungl. Maj:t 11 indragningar.

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen.

Härmed var överläggningen slutad. På därå av herr andre vice talmannen framställda propositioner biföll kammaren till en början vad utskottet i *punkterna I och II* hemställt.

Beträffande *punkten III* gav herr andre vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Henriksson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten III i utskottets utlåtande nr 152, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit Kungl. Maj:ts förslag i ämnet oförändrat.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Henriksson begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 110 ja och 63 nej, varjämte 17 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten III gjorda hemställan.

På framställd proposition bifölls härefter utskottets hemställan i *punkten IV*.

Beträffande *punkten V* gav herr andre vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock

på bifall till den av fröken Andersson m. fl. avgivna reservationen i motsvarande del; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Dunker begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten V i utskottets utlåtande nr 152, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av fröken Andersson m. fl. avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Härefter gav herr andre vice talmannen propositioner beträffande *punkten VI*, nämligen dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till Kungl. Maj:ts förslag beträffande denna punkt; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Dunker begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten VI i utskottets utlåtande nr 152, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Anslag till arbetsmarknadens reglering m. m.

Vinner Nej, har kammaren bifallit Kungl. Maj:ts förslag i ämnet oförändrat.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets i punkten VI gjorda hemställan.

I fråga om *punkten VII* framställde herr andre vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den av herr Leander m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen i motsvarande del; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mårtensson i Uddevalla begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten VII i utskottets utlåtande nr 152, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Leander m. fl. avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 94 ja och 92 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten VII gjorda hemställan.

På framställd proposition biföll kammaren härefter utskottets hemställan i *punkten VIII*.

Herr andre vice talmannen gav sedermera propositioner i avseende å *punkten IX*, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i sagda punkt dels ock på bifall till den av fröken Andersson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Beträffande *punkten X* gav herr andre vice talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av fröken Andersson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen i motsvarande del; samt 3:o) bifall till den av herr Leander m. fl. avgivna reservationen i motsvarande del; och blev utskottets berörda hemställan av kammaren bifallen.

På därå framställd proposition bifölls vidare utskottets hemställan i *punkten XI*.

Herr andre vice talmannen gav slutligen propositioner beträffande *punkten XII*, nämligen på 1:o) bifall till utskottets hemställan i denna punkt; 2:o) bifall till den av fröken Andersson m. fl. avgivna reservationen i motsvarande del; samt 3:o) bifall till den av herr Leander m. fl. avgivna reservationen i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan i punkten.

§ 5.

Anslag till arbetsmarknadens reglering m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Anslag till arbetsmarknadens reglering m. m.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 152, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 9 mars 1951, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva avskrivning av i statsrådsprotokollet angivna fordringar om tillhoppa 36 546 kronor 69 öre dels ock för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln såsom reservationsanslag anvisa till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. 17 600 000 kronor, till Kostnader för överflyttning av arbetskraft 1 350 000 kronor, till Arbetskliniken i Stockholm 119 000 kronor, till Bidrag till kommunal och enskild arbetsvårdsverksamhet 152 500 kronor, till Arbetsmarknadsstyrelsens arbetsvårdsverksamhet 810 000 kronor, till Kostnader för arbetsmarknadsstyrelsens förrådsverksamhet 100 kronor samt till Kostnader för främjande av företagsverksamhet m. m. 1 500 000 kronor.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat ett antal motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Lundqvist* och *Ebbe Ohlsson* (I: 405) och den andra inom andra kammaren av herrar *Birke* och *Hagberg* i Malmö (II: 578), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta dels att till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande uppföra ett reservationsanslag av 10 000 000 kronor dels ock att anslaget å sjätte huvudtiteln Bidrag till byggnad av enskilda vägar skulle uppföras med ett med 2 600 000 kronor höjt belopp.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte

I. bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva avskrivning av i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 9 mars 1951 angivna fordringar om tillhoppa 36 546 kronor 69 öre,

II. för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln anvisa

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 405 och II: 578 till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. ett reservationsanslag av 17 600 000 kronor,

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 406 och II: 579 till Kostnader för överflyttning av arbetskraft ett reservationsanslag av 1 350 000 kronor,

c) till Arbetskliniken i Stockholm ett reservationsanslag av 119 000 kronor,

d) till Bidrag till kommunal och enskild arbetsvårdsverksamhet ett reservationsanslag av 152 500 kronor,

e) till Arbetsmarknadsstyrelsens arbetsvårdsverksamhet ett reservationsanslag av 810 000 kronor,

f) till Kostnader för arbetsmarknadsstyrelsens förrådsverksamhet ett reservationsanslag av 100 kronor,

g) till Kostnader för främjande av företagsverksamhet m. m. ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor,

III. avslå i motionen II: 580 framställt förslag att löneökning till i arkivarbete sysselsatta måtte utgå fr. o. m. den 1 januari 1951,

B. att motionen II: 580, till den del den icke behandlats under III., icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herr *Mannerskantz* och fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Birke*, vilka ansett att utskottet under A. II a) bort hemställa, att riksdagen måtte för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln anvisa, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 405 och II: 578, till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. ett reservationsanslag av 12 600 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **BIRKE**: Herr talman! I en till utskottets utlåtande fogad reservation yrkas, att kostnaderna för arbetslöshe-

Anslag till arbetsmarknadens reglering m. m.

tens bekämpande skola nedsättas med 5 miljoner kronor. Reservanterna anse, att när vi ha full, för att inte säga överfull, sysselsättning borde det med ledning av vad departementschefen anfört finnas möjligheter att få en sådan kostnadsminskning. Även besparingsutredningen är inne på den vägen.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Mannerskantz m. fl. avgivna reservationen.

Herr **PETTERSON** i Degerfors: Herr talman! Jag inskränker mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 265, till Konungen i anledning av väckta motioner om beredande av möjlighet att anbringa valkretsbe-teckning å valsedel vid vissa allmänna val.

Vidare anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 250, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1951/52 till Statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö och statens alkoholistanstalt därstädes: Omkostnader jämte i ämnet väckt motion;

nr 252, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till landsfiskalerna m. fl. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 267, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser Kungl. hovstaten;

nr 268, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 270, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1951/52;

nr 271, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1951/52 till Statens sjöhistoriska museum: Avlöningar;

nr 272, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.;

nr 273, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1951/52 till vissa skyddsarbeten å Uppsala domkyrka m. m.;

nr 274, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1951/52 till avlöningar vid livrustkammaren;

nr 275, i anledning av riksdagens år 1950 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning, i vad berättelsen avser Längmanska donationsfonden;

nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående anslag för budgetåret 1951/52 till bidrag till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn;

nr 277, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till avlöningar vid överståthållarämbetet och länsstyrelserna samt angående den civila regionala beredskapsorganisationen; och

nr 278, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade bestämmelser rörande avgångsåldern för civila anställningshavare i statens tjänst m. m.;

från bevillningsutskottet:

nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896), m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet; och

nr 287, i anledning av väckta motioner om utredning rörande regler om ett opartiskt förfarande för avgörande av tvister i varuskattemål m. m.; samt

från särskilda utskottet:

nr 280, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till religionsfrihetslag m. m. dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 281, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

utrikesutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av mellan Sverige och Ungern träffad uppgörelse rörande ersättning för svenska privata ekonomiska intressen;

konstitutionsutskottets memorial nr 27, angående uppskov med behandling av vissa motioner;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning

om särskilt bidrag till producent av svensk film, m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om skatt å elektrisk kraft (elskatteförordning) m. m. i vad propositionen avser medelsanvisning till kontrollstyrelsen, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall i anledning av yrkessjukdom;

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till skolöverstyrelsen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1951/52 till universitetet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1951/52 till privatläroverk m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser vissa avskrivningar av nya kapitalinvesteringar;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1951/52;

nr 173, i anledning av väckta motio-

ner om framläggande för 1952 års riksdag av förslag till lösning av skärgårdens kommunikationsfrågor;

nr 174, i anledning av riksdagens år 1950 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning m. m.;

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1951/52 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa vägreparationer; och

nr 177, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden;

bankoutslottets utlåtanden och memorial:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m. jämte i ämnet väckt motion, m. m.;

nr 26, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om bemyndigande att av riksbankens medel taga i anspråk det belopp, som erfordras för anläggande av ett beredskapstryckeri;

nr 27, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om bemyndigande att av riksbankens medel taga i anspråk de belopp, som erfordras för anläggande av skyddsrum för riksbankens avdelningskontor;

nr 28, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om utbyggnad av pappersmaskinen vid Tumba bruk;

nr 29, i anledning av väckt motion om riksdagspension åt förre riksdagsledamoten A. N. Sjöström;

nr 30, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag angående fortsatt utgivande av otryckta ståndsprotokoll;

nr 31, i anledning av väckta motio-

ner angående ersättning åt ledamot av allmänt kyrkomöte;

nr 32, angående regleringen för budgetåret 1951/52 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1951/52, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bankoutslottet, jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 34, angående uppskov med behandlingen av ett av fullmäktige i riksgäldskontoret överlämnat förslag angående avlönings- och anställningsvillkor för riksdagens tjänstemän jämte i detta ämne väckt motion;

första lagutskottets memorial och utlåtande:

nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 200 med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 4:o), 14:o), 15:o) och 16:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38, s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, dels väckt motion om ändrad lydelse av 18 kap. 10 § 2 och 3 mom. strafflagen, dels ock väckt motion om utredning angående förbättrade möjligheter att behandla sexualbrottslingarna; och

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 4:o), 14:o), 15:o) och 16:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

andra lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303), dels ock i ämnet väckta motioner; samt

jordbruksutskottets utlåtande och memorial:

nr 40, med anledning av dels i statsverkspropositionen gjord anmälan rörande frågan om medel till kostnader för kvalitetskontroll vid export av fisk och fiskprodukter m. m., dels Kungl.

Svar på interpellation ang. vissa arbetsförhållanden inom tullverket.

Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1951/52 m. m. jämte i anslutning härtill väckta motioner; och

nr 41, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2 på natten.

In fidem
Gunnar Britth.

Torsdagen den 24 maj.

Kl. 3 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 18 innevarande maj.

§ 2.

Svar på interpellation ang. vissa arbetsförhållanden inom tullverket.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD, som yttrade: Herr talmän! Med kammarens tillstånd har herr Senander i en till mig riktad interpellation frågat, huruvida jag äger kännedom om de enligt interpellantens mening påfrestande arbetsförhållandena inom tullverkets lokalförvaltning samt vilka åtgärder som kunna påräknas från min sida »i syfte att åstadkomma drägligare arbetsförhållanden inom tullverket i allmänhet och Göteborgs tullbevakning i synnerhet».

Med anledning härav får jag anföra följande.

Tjänstgöringstiden för bevakningspersonalen vid tullverkets lokalförvaltning är reglerad genom en av Kungl. Maj:t den 30 december 1926 utfärdad kungörelse (SFS 539). Det ankommer på generaltullstyrelsen att med tillämpning av föreskrifterna i kungörelsen meddela för tjänstgöringens ordnande erforderliga bestämmelser.

Såsom normal tjänstgöringstid för ifrågavarande personal har generaltullstyrelsen föreskrivit ett timantal, motsvarande 8 gånger antalet vardagar under månaden. Bevakningstjänsten fullgöres till huvudsaklig del såsom dagstjänstgöring under tullkontrolltiden, vilken i regel omfattar tiden kl. 7—17 å vardagar. Därutöver har en tjänsteman i regel nattvaktstjänstgöring om 7 timmar under tiden kl. 17—7 vart fjärde dygn. Såsom kompensation för sådan nattvaktstjänstgöring minskas normaltiden med 2 timmar för varje gång, dock högst med 14 timmar för månad. För tjänstgöring utöver normaltiden är tjänstemannen berättigad till gottgörelse för övertidstjänstgöring.

Då den trafik, tullverket har att betjäna och övervaka, av naturliga skäl icke är inskränkt till tullkontrolltiden, måste tullförrättningar i viss utsträckning utföras även å annan tid. För dylika extra tullförrättningar tillämpas viss turordning, som i regel är fastställd i vederbörliga tjänstgöringsplaner eller tjänstgöringslistor.

Vad förhållandena i Göteborg angår, vilka av interpellanten särskilt uppmärksammats, har bevakningspersonal, som uppnått 55 års ålder, endast undantagsvis annan tjänstgöring än å vardagar med 8 timmar, förlagda till tiden kl. 7—17. Samma tjänstgöringstid gäller för personal i åldern mellan 47 och

Svar på interpellation ang. vissa arbetsförhållanden inom tullverket.

55 år med den skillnaden, att denna personal kan uttagas till vissa extra förrättningar under högst 2 å 3 timmar efter kl. 17. Under år 1950 förekommo sådana förrättningar i medeltal för varje man ungefär en gång var 14:e dag.

Nattvaktstjänstgöringen i Göteborg fullgöres av personal i åldern under 47 år och återkommer vart fjärde dygn. Efter sådan tjänstgöring är tjänstemannen fri minst 26 timmar. Bevakning under sön- och helgdagar från kl. 7 till kl. 17 fullgöres av nattvaktspersonalen i 5-timmarspass. Den nattvaktsförrättande personalen i Göteborg utgör f. n. ca 370 tjänstemän.

Omfattningen av de extra tullförrättningarna d. v. s. förrättningar utom den ordinarie tullkontrolltiden och planliga natttjänstgöringen varierar i Göteborg avsevärt från den ena dagen till den andra. Under sista kvartalet 1950, då trafiken var större än under föregående del av året, uttogos av den nattvaktsförrättande personalen i medeltal 1,8 extravakter per man, alltså en extravakt på sju veckor. Omkring 80 procent av extravakterna utgjordes av tjänstgöring från kl. 17 under högst 3 timmar.

De starka växlingarna i trafikens omfattning medföra emellertid även att befrielse från planliga tjänstgöring utom den ordinarie tullkontrolltiden kan beredas personalen. Sjuncker trafiken under normalnivån, kan sålunda befrielse från helt nattvaks- eller söndagspass, s. k. frivakt, beredas en del av de nattvaktsförrättande tjänstemännen, varjämte helt nattvaktspass om 7 timmar kan utbytas mot ett kortare pass. Enligt vad jag under hand inhämtat från generaltullstyrelsen utgjorde i Göteborg under år 1950 antalet extravakter med helt pass 126 och med kortpass 2 366. Under samma tid bereddes personalen 1 875 frivakter, medan 3 008 kortpass ersatte ordinarie pass.

Frågan om nattvaktstjänstgöringens ordnande har under årens lopp varit föremål för ett flertal utredningar inom

generaltullstyrelsen, och försök ha gjorts att komma till en för berörda parter tillfredsställande lösning dock utan att lyckas. Generaltullstyrelsen ägnar emellertid frågan en kontinuerlig uppmärksamhet. Sålunda har, enligt vad jag inhämtat, generaltullstyrelsen helt nyligen förelagt Svenska tullmannaförbundets lokalavdelning i Göteborg förslag till ny tjänstgöringsindelning, syftande till att sammanpressa nattvaktstjänstgöringen under en 32-dagarsperiod inom 12 dygn, varefter vederbörande tjänsteman under en 20-dagarsperiod skulle vara befriad från varje tjänstgöring utom den ordinarie tullkontrolltiden. Slutligt ställningstagande till detta förslag synes böra avvaktas innan frågan göres till föremål för ytterligare prövning. Härutinnan vill jag endast framhålla att med växlingarna i fartygstrafikens omfattning med nödvändighet måste följa vissa olägenheter för bevakningspersonalen. Enligt de lämnade uppgifterna synas dessa dock icke vara alltför stora. Det torde därför ankomma på parterna själva att genom avtal om lämpligaste indelning av tjänstgöringspassen söka i möjligaste mån eliminera de besvärligheter för personalen, som med nödvändighet måste följa med en verksamhet, där arbetsbelastningen varierar från tid till annan.

Vidare anförde:

Herr **SENANDER**: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få uttala mitt tack för interpellationssvaret, vilket jag finner vara märkligt för att inte säga märkvärdigt i vissa avseenden. Jag syftar då framför allt på att det ger en missvisande bild av förhållandena, eftersom det på ett oriktigt sätt använder statistiskt material. Dessutom innehåller svaret ett par sakliga oriktigheter. Jag vill emellertid inte lasta finansministern för detta, ty det är ju fullstän-

Svar på interpellation ang. vissa arbetsförhållanden inom tullverket.

digt ogörligt för honom att äga en mera ingående kännedom om saken. Han har givetvis måst stödja sig på de uppgifter, som lämnats av vederbörande tullmyndigheter. Icke desto mindre föreliggande sakliga oriktigheter. Framför allt skulle jag emellertid vilja påtala det felaktiga användandet av statistiken, som här förekommer.

Innan jag övergår till en rätt detaljerad kommentar av interpellationssvaret — jag finner detta nödvändigt av hänsyn till de kommittenter, som jag i detta fall företräder — skulle jag vilja fästa uppmärksamheten på en sak, som förekommer i början av svaret. Efter redogörelsen för gällande arbetstidsföreskrifter framhålles det: »För tjänstgöring utöver normaltiden är tjänstemannen berättigad till gottgörelse för övertidstjänstgöring.» För att det inte skall bli något missförstånd i detta fall vill jag framhålla, att hela statspersonalen är undantagen från den allmänna arbetstidslagen. Dess arbetstid är reglerad på administrativ väg på sådant sätt, att man icke kan tala om någon 8-timarsdag men väl om en viss reglerad arbetstid per månad. Denna arbetstid utgör, såsom också mycket riktigt framhålles i svaret, sammanlagt 8 timmar för varje söckendag eller — som vi brukar uttrycka det i tullverket — vad som motsvarar 208 timmar för 30 dagar.

Det är ju uppenbart, att det inom ramen för det för månaden fastställda timantalet förekommer en mängd övertidsarbete, vilket inom arbetarvärlden räknas som övertid i vanlig bemärkelse d. v. s. tjänstgöring utöver den ordinarie tullkontrolltiden. Det förekommer även tjänstgöring på söndagar och helgdagar utan att man på något sätt kan resa några legitima krav på övertidsersättning, vilket dock sker på den privata arbetsmarknaden. För det övertidsarbete, som fullgöres utöver det för månaden fastställda antalet timmar, meddelas i stället s. k. tidskompensation, vilken tilldelas utan större hänsynsta-

gande till personalens önskemål och utan att denna tidskompensation sammanföres så, att den blir till full nytta för personalen. I stället kastar man till personalen ledigheter på två till tre timmar genom meddelanden dagen innan, en ledighet, som personalen ofta inte har någon nytta av. Genom att meddelandet kommer så kort tid före ledigheten kan den givetvis inte disponeras på samma sätt, som man disponerar en på förhand bestämd fritid.

Denna tidskompensation utjämnar sålunda tjänstgöringstiden under månadens gång, så att den i allmänhet hålles inom det för månaden fastställda timantalet. Någon kontant övertidsersättning förekommer knappast — i varje fall i mycket ringa utsträckning. I ännu mindre utsträckning kommer en sådan ersättning att existera i fortsättningen, sedan man minskat anslaget för hållande av icke ordinarie personal inom tullverket med icke mindre än 400 000 kronor.

Sedan skulle jag vilja påtala de sakliga oriktigheter, som förekomma i svaret. På s. 2 står det: »Samma tjänstgöringstid gäller för personal i åldern mellan 47 och 55 år med den skillnaden, att denna personal kan uttagas till vissa extra förrättningar under högst 2 å 3 timmar efter kl. 17.» Denna uppgift är felaktig. Den personal som blir befriad från ordinarie nattvaktstjänst prickar nämligen s. k. styckegods, och den får följaktligen rätta sig efter de tider, som gälla för styckegodslossning. Den får därför inte sällan — jag skulle i stället vilja säga ganska ofta — tjänstgöra från kl. 17 till kl. 24. Alla längre tjänstgöringar på övertid få dessa s. k. lossningsförrättande uppsyningsmän taga hand om.

Vidare vill jag påtala en sak, som kanske inte direkt är felaktig men i varje fall missvisande. Det står att efter en nattvaktstjänstgöring — den fullgöres av personal under 47 år och återkommer vart fjärde dygn — är tjänsteman-

Svar på interpellation ang. vissa arbetsförhållanden inom tullverket.

nen fri minst 26 timmar. Detta kan missuppfattas, ty tjänstemannen är fri från honom eljest åliggande tjänstgöring under endast 8 timmar och icke under 26 timmar.

Sedan skulle jag vilja säga några ord om användandet av det statistiska materialet. Det framhålles exempelvis, att under sista kvartalet 1950, då trafiken var större än under föregående del av året, uttogos av den nattvaktsförrättande personalen i medeltal 1,8 extravakter per man eller en extravakt på sju veckor. Ja, det är uppenbart, att om man fördelar antalet extravakter över en längre tidsperiod kommer man självfallet till ganska förmånliga resultat ur tullverkets synpunkt. Men de verka missvisande för ett bedömande av huruvida denna natttjänstgöring är pressande eller inte för personalen. Om man emellertid tar hänsyn till att huvuddelen av dessa extravakter uttages under vissa bråda perioder, då förstår man hur påfrestande de äro. Det innebär tjänstgöring under varannan natt under ganska långa perioder, ibland under 14 dagar eller tre veckor. Jag vill framhålla detta för att påvisa, att en sådan här genomsnittsstatistik verkar föga belysande. Den ger ju inte alls någon rättvisande bild av det verkliga förhållandet. Det är ett faktum att det vid anhopning i trafiken — framför allt i Göteborgs hamn — vissa tider på året, exempelvis månaden eller månaderna före jul och i viss utsträckning även efter jul, förekommer ett uttagande av extravakter, som medför en oerhörd påfrestning på personalen, så mycket mer som natttjänsten är kombinerad med dagtjänst under mellanliggande tid.

Man söker även påvisa att det inte är så farligt med dessa extravakter, ty samtidigt som personalen får nackdelen av extravakter, så åtnjuta de vid minskning i trafiken s. k. frivakter, d. v. s. befrielse från eljest åliggande natttjänst var fjärde natt. Det är ju uppenbart att frivakter förekomma under perioder, då

tjänstgöringen över huvud taget inte är så särskilt ansträngande, men de kunna självfallet inte på något sätt verka kompenserande eller utjämnande med hänsyn till de extravakter, som förekomma under stark påfrestning i trafiken. Resonemanget är således absolut oriktigt, och dessutom — och det vill jag särskilt framhålla här — äro dessa s. k. frivakter ofta inte så förfärligt angenäma överraskningar. Det betyder visserligen att vederbörande tjänstemän bli befriade från natttjänsten, men de tappa samtidigt fridagen därefter, och detta medför en rubbning i deras disposition av fritiden, som inte alltid är så angenäm. Om exempelvis en befattningshavare skall göra natttjänst natten mellan fredag och lördag så har han — alldenstund det är frågan om ordinarie natttjänst — planerat att vara fri på lördag och söndag. Får han emellertid en frivakt, då mister han fridagen på lördag och får i stället träda i tjänst.

Jag skall emellertid inte göra så stor affär av detta trots att det är ett onus för personalen, ty från hela förbundets sida sträva vi efter att minska natttjänsternas antal så mycket som möjligt. Men att frivakter på tider, då trafiken är lindrig, skulle förtaga verkan av nackdelen med extra nattvakter, då anhopningen i trafiken är störst, det anser jag vara absolut felaktigt.

Jag skulle sedan vilja säga några ord om en sak, som man tydligen gör ett stort nummer av. Det gäller generaltullstyrelsens förslag till lokalavdelningen i Göteborg i fråga om — som man kallar det — ordnandet av natttjänsten. Det skulle vara intressant att påvisa, vad detta förslag i detalj innebär, men jag vill inskränka mig till att framhålla, att förslaget vid ett av personalorganisationen i Göteborg anordnat möte, besökt av icke mindre än 400 tulltjänstemän, enhälligt tillbakavisades såsom ett skamligt förslag. Det innebär nämligen, att nattvakterna skola göras i en följd under en särskild period. Det betyder

Svar på interpellation ang. vissa arbetsförhållanden inom tullverket.

emellertid att den fritid, som personalen nu har före och delvis efter natttjänsten, blir åtskilligt beskuren. Dessutom innebär förslaget att man vid sidan av denna ordinarie nattvaktsskår upprättar en särskild nattvaktsskår, bestående av tjänstemän, som eljest inte utföra nattvaktstjänst. Personal ur denna skår skall rycka in vid förfall för dem, som tjänstgöra inom den ordinarie nattvaktsskåren och dessutom fullgöra extravakter. Detta betyder att — enligt beräkningar — 190 man engageras så, att de aldrig veta när de skola göra natttjänst eller vilken kväll de kunna vara fria. Förslaget är av den art, att det knappast kan diskuteras. När man kommer med dylika rationaliseringsförslag är det uppenbart, att de tillbakavisas av personalen.

Vi ha emellertid länge — detta skulle jag vilja fästa finansministerns uppmärksamhet på — inom tullverket, både från förbundets och de större platsernas lokalavdelningars sida, ställt verkliga rationaliseringsförslag i fråga om natttjänsten. Ett förslag innebär, att man skulle ersätta de fasta posteringarna på nätterna med s. k. flygande patruller. Här ha vi emellertid, herr talman, haft att göra med ett märkligt motstånd från myndigheternas sida, vilket man inte hade kunnat vänta, eftersom det här är fråga om verkliga besparingar. Låt mig taga ett exempel.

Om man kan dra in ett nattpass och därmed frigör två man från natttjänst, då verkar detta dubbelt på dagarna. Den man som skall göra natttjänst skall nämligen vara ledig dels några timmar under själva dagen före, dels hela dagen efter natttjänst. Den ledighet han har före natttjänsten inträffar vid en tidpunkt på dagen, då påfrestningarna på tullverket äro som hårdast. Vi ha emellertid haft mycket svårt att få myndigheterna att gå med på detta förslag eftersom man fruktar att en »flygande bevakning» efter kajerna inte skall bli lika effektiv som de fasta posteringarna.

Vi äro dock av den uppfattningen, att det skulle bli en betydligt mera effektiv övervakning av smugglingstrafiken om man ordnade bevakningen på detta sätt. Det ser emellertid ut som om tullstyrelsen nu åtminstone på prov velat acceptera vårt förslag. Enligt vad som sagts mig håller man på att praktisera systemet i Stockholm. Detta är en rationaliseringsåtgärd, som är i både verkets och personalens intresse, och jag hoppas att den blir genomförd. På den vägen kan man minska natttjänsten, men man minskar den inte genom att koncentrera den till en viss tid, så att de olika tjänstemännen få göra undan natttjänsten på en gång i stället för att den sprides ut över hela månaden. Som detta förslag är framställt medför det endast försämringar för personalen.

Interpellationssvaret slutar med: »Det torde därför ankomma på parterna själva att genom avtal om lämpligaste indelning av tjänstgöringspassen söka i möjligaste mån . . .» o. s. v. Jag vill upplysa om att tullmannaförbundet i flera år arbetat på att få till stånd en ändring i fråga om vad vi bruka kalla nattvaktseländet. Allt har emellertid strandat på det faktum, att statsmakterna särskilt under senare år bedrivit en så restriktiv personalpolitik, att det inte funnits möjligheter att ordna frågan på ett tillfredsställande sätt. För att man inte skall få den uppfattningen, att jag här inte företräder hela förbundets mening, skulle jag vilja citera några rader från en artikel i tullmannaförbundets organ »Lantornan» i början av detta år:

»Återverkningarna av knappheten på personal göra sig också allt mer påminda. Import- och exportvolymen visar ständigt stigande rekordsiffror och någon nedgång torde knappast vara att räkna med. Ankommande och avgående fartyg trängas i de större hamnarna och tullverkets trafikanter klaga allt mer och berättigat över den långa väntan på expediering. Smugglingen tilltar oroväckande vid våra gränser och gods

Svar på interpellation ang. vissa arbetsförhållanden inom tullverket.

påstås försvinna i hamnarna i brist på bevakning. Övertidsarbete blir allt vanligare och personalen kastas från den ena tjänstgöringsplatsen till den andra som brickor i ett obegripligt spel för att tillfälligt klara av en situation, som bara hotar att bli värre för var dag som går. Alltsammans frukter av den förda personalpolitiken.»

Jag kan också hänvisa till att de lokala tullmyndigheterna i de större hamnarna äro helt överens med personalen i detta stycke. Jag vill bara citera vad tulldirektören i Göteborg uttalat för en av de dagliga tidningarna där nere: »Att de oberäkneliga extravakterna, om de bli lika många som under december—januari, skapar irritation är däremot fullt förståeligt. Men med den tillgängliga personalstyrkan finns det f. n. inget annat sätt att ordna saken på om trafiken inte skall stagnera. Läget kommer ytterligare att skärpas då Majnabbehannen tillkommer i maj.»

I rättvisans namn skall erkännas, att tullstyrelsen uteslutande med tanke på Majnabbehannens tillkomst förstärkt personalen med 16 man. För tullhamnen i övrigt innebär detta emellertid icke någon lättnad.

Förhållandena ha varit sådana, att tullmannaförbundets lokalavdelning i Göteborg måst vända sig till statens institut för folkhälsan och påtala förhållandena där nere. Vi gjorde detta främst därför att vi visste, att ett flertal av de yngre befattningshavarna för att kunna klara existensen, utnyttjade sina fridagar efter förrättad nattjänst till att utföra extra arbete på andra områden, inte minst inom statens egna verk. Statens institut för folkhälsan talar därför också om att det hela kanske i främsta rummet ändå är en lönefråga.

Det är ju klart, att om en person gör 7 timmars nattjänst och skall vara ledig dagen därpå för att taga igen sig, men på grund av dålig ekonomi tvingas över till arbete vid postverket, järnvägen eller som stuveriarbetare e. d. för att skaffa sig ett tillskott till den dåliga

lönen, då måste detta i längden verka nedbrytande på hälsan. Statens institut för folkhälsan tog saken på allvar. Man skickade ned två läkare till Göteborg, som under ett par dygn vistades natt och dag tillsammans med tullmännen och samtalande med dem om deras förhållanden. De vände sig även till tulldirektören, som uttalade att aktionen troligen inte så mycket gällde extravakterna som lönerna. Det hela skulle vara en lönefråga och borde lösas som en sådan.

Nu är naturligtvis detta en överdrift från tulldirektörens sida, ty det är inte bara fråga om att arbeta och tjäna pengar; man måste naturligtvis arbeta förståndigt för att inte ruinera sin hälsa.

Samtal med tullmännen ägde även rum under nattpass i Sannegårdshamnen. Det förklaras härom i utlåtandet från statens institut för folkhälsan: »En irriterande känsla av mindervärde och brist på hoppfullhet för framtiden tog sig uttryck i ganska drastiska vändningar, och man fick det intrycket att själva tjänstgöringen, alldeles bortsett från oregelbundenhet i arbetstiden, var ganska psykiskt påfrestande.» Sedan citeras vad som yttrades: »Vad har jag för att jag är nitisk? Ingenting. Men jag riskerar att bli sönderslagen.» — »Man skall dit och vakta det där skjulet, men firman tar ofta inte ut något, och så går man där som en idiot.» — »Det finns kurar, men de är dragiga och det anses vara fel i tjänsten att vistas i dem. Inte en klosett finns för vår räkning på kajen, utan jag måste gå till en båt och be att få låna deras.» — »Tullare får 'ta extra' i posten t. ex. men inte i sitt eget verk.» — »Tre och femtio i timmen tar staten av uppdragsgivare, men tullaren får inget om han arbetar på övertid.»

Ja, detta ger en ganska god bild av stämningen bland i första hand den yngre personalen, som får förrätta den hårdaste nattjänsten.

Efter att ha citerat vad tulldirektö-

Svar på interpellation ang. vissa arbetsförhållanden inom tullverket.

ren sagt förklarar så statens institut för folkhälsan: »Detta torde i praktiken innebära ett sönderstyckande av arbetstiden i ett antal småpass och konfirmerar tullmännens uppgifter att tjänsten är mycket oregelbunden.»

Efter påfordran från statens institut för folkhälsan gjordes också en utredning om i vilken omfattning den nattvaktsförrättande personalen utförde extra arbete på sin fritid. Denna utredning genomfördes av lokalavdelningen i Göteborg. Det framgick därav att 53 procent av samtliga nattvaktsförrättande hade arbetsuppgifter vid sidan av sin anställning vid tullverket. 16 man hade arbete som stuveriarbetare och transportarbetare, 16 man som diversearbetare, 2 man som byggnadsarbetare, 3 man som skogsarbetare och 6 man som fastighetsskötare. Inte mindre än 25 tullmän gingo över till posten och togo arbete som brevbärare; stationskarlar voro 2 stycken, snickare 2, målare 2, gravör 1, fabriksarbetare 1, radioarbetare 2, bilreparatörer 4, cykelreparatör 1, montörer 2, jordbruksarbetare 5, trädgårdsarbetare 12, chaufförer 2, båthitråde 1, cykel- och expressbud 11, tidningsbud 4, vice värdar 11, skriv- och kontorsarbetare 7, inkassere 33, intervjuare för Gallup 1, affärsbiträde 5, försäljare 4, musiker 4, restaurangvaktmästare 2 samt begravningsbärare 1. 35 procent av tjänstemännens hustrur hade arbete utom hemmet, och 53 procent av samtliga tjänstemän bodde i ett rum och kök eller mindre lägenhet.

Denna utredning av statens institut för folkhälsan pekar, såvitt jag förstår, på ett mycket allvarligt problem. Här ha vi inte bara att göra med dåliga löner utan också med arbetsförhållanden, som inte kunna vara lockande — åtminstone inte på yngre personer.

Jag vill sluta med att säga, att vi inför offentligheten ha dragit fram ett problem inom statstjänsten, som jag tror att man måste taga mycket allvarligt på. Detta är, att det för statstjänstemännen

finns en arbetstidsreglering, som icke kan anses hålla måttet, särskilt om man ser den mot bakgrunden av den allmänna arbetstidsregleringen. Arbetstiden regleras per månad och inte, såsom när det gäller den allmänna arbetstidslagen, per dag eller per vecka. Detta medför att statstjänarna få utföra s. k. obekväma tjänstgöring, under nätter samt under söndagar och helgdagar, utan att de ha någon nämnvärd möjlighet att erhålla kontant ersättning. Det är dessutom ett faktum att statstjänarna genom denna speciella arbetstidslagstiftning få en söndersplittrad tjänstgöring, som de flesta andra grupper inte behöva vidkännas. Det är ett allmänt krav, att denna sak måste ordnas på ett eller annat sätt. Den kan emellertid inte ordnas utan personalförstärkning. Jag vill understryka, att om man skall komma till rätta med de här klanderade förhållandena, då måste man finna sig i att gå med på en ökning av personalen.

Jag skulle i detta sammanhang vilja rikta en fråga till finansministern. Har finansministern någonting att invända emot att tullstyrelsen, för att kunna bereda personalen något bättre arbetsförhållanden och för att nödortfikt kunna betjäna trafiken, överskrider det förslagsanslag som går under rubriken »icke ordinarie personal vid tullverket»? Jag tror, att detta blir absolut nödvändigt, och jag hoppas att inte finansministern eller regeringen i övrigt skall vända sig emot en framställning från tullstyrelsen i sådan riktning.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Jag skall tillåta mig ett par korta bemärkningar i anledning av vad herr Senander här sagt utanför ramen av interpellationen.

Det är först att observera, att statens institut för folkhälsan icke har överlämnat sin utredning rörande förhållandena inom tullverket i Göteborg till ge-

Svar på interpellation ang. vissa arbetsförhållanden inom tullverket.

neraltullstyrelsen. Detta tyder ju på — vilket kanske även framgick av vad herr Senander här yttrade — att institutet icke har funnit några sådana hygieniska olägenheter förknippade med tjänsten, att man velat fästa de ansvariga myndigheternas uppmärksamhet på saken. Det var den ena saken.

Vidare undrar jag om inte herr Senander överdrev beviskraften i de siffror han anförde om tullpersonalens extra anställning. Det är klart att man kan säga, att en så utbredd vilja att taga extra anställning måste tyda på, att människorna ha dåligt betalt och behöva skaffa sig extra inkomster. Det kan emellertid även tolkas på det sättet, att personalen känner sig ha tillräckligt med tid över för att kunna hinna med något utöver tjänsten. Jag vill även fästa uppmärksamheten på att herr Senanders siffror giva en säregen belysning åt det påstående man ständigt möter, att folk aldrig vill ta extra anställning på grund av de höga skatterna. Men, herr Senander, vi skola kanske inte fördjupa oss i dessa ting, ty dessa företeelser kunna otvivelaktigt ses från mer än en sida.

Jag övergår till att yttra mig något om vad herr Senander sade om mitt interpellationssvar. Det är klart att jag kände några små ilningar i ryggen när herr Senander stod upp och förklarade, att interpellationssvaret innehöll åtskilliga sakliga felaktigheter och att det hade en statistik, som var använd på ett felaktigt sätt. Jag tror emellertid inte att den fortsatta utläggningen från herr Senanders sida visade, att bristerna voro så stora. Det var egentligen endast på en punkt, där herr Senander ansåg att det fanns en felaktig uppgift. Jag skall inte diskutera den. Det är klart att inte vi här i Stockholm ha tillfälle att under en interpellationsdebatt kontrollera ett förhållande i Göteborg. Det är möjligt att uppgifterna till mig i detta avseende varit för bra. Jag tror emellertid inte att detta i någon

särskild grad inverkar på hela svarets uppläggning.

Den statistik, som här lagts fram, visar väl ändå problemets kvantitativa storlek. Den visar, att problemet ur denna synpunkt icke är så stort. Det ligger väl dock i sakens natur — när det som här gäller en verksamhet, där tjänstgöringstiden är så växlande och så beroende av tillfälliga omständigheter — att en sådan genomsnittsstatistik naturligtvis aldrig kan belysa vare sig de enskilda fallen eller vissa bråda tider.

Det är klart — detta har åtminstone jag klart för mig — att för enstaka personer natttjänstgöringen kan bli för påfrestande, och utan tvivel finns det också, som herr Senander här påpekade, bråda perioder, då det blir en stark påfrestning på hela grupper. Men detta ligger ju i arbetets natur, eftersom vi inte kunna reglera båtarnas inkommande och avgående. Tillströmningen kan klumpa sig och det kan också bli utdragna perioder. Man kan förstå att det är mycket svårt att få en organisation, som på ett tillfredsställande sätt kan möta dessa behov.

Jag vill alltså inte på något sätt bestrida att förhållandena här kunna vara sådana, att det finns anledning att försöka komma fram till en bättre ordning. Även om man säger att förhållandena äro svåra, så äro ju dock svårigheterna till för att övervinnas. Jag tror dock att det är riktigt som jag sade i mitt svar, att dessa svårigheter säkert övervinnas på bästa sätt genom förhandlingar och avtal mellan de båda parterna i detta fall, ty det är ju dessa som bäst kunna se svårigheterna och möjligheterna på båda sidorna.

Nu säger herr Senander att generaltullstyrelsens förslag till ny reglering har avvisats av lokalavdelningen i Göteborg och tullmannaförbundet. Jag vet att det förhåller sig så. Jag vet också att lokalavdelningen har meddelat, att den inom kort kommer att lägga fram

Svar på interpellation ang. ordnande av hamnfrågan för Visingsö.

ett eget förslag, och det innebär såvitt jag förstår att förhandlingar pågå. Jag vill bara uttala den förhoppningen, att dessa förhandlingar skola leda till ett resultat som kan accepteras ur både statens och personalens synpunkt.

Vad sedan beträffar herr Senanders fråga till mig, om jag på hans framställning skulle vilja ge carte blanche till ett överskridande av medelsanvisningarna på ett förslagsanslag, så vill jag svara, att jag inte kan fatta så snabba och lättsinniga beslut. Jag kan bara säga, att om jag från den ansvariga myndigheten får en framställning, skall jag pröva den med all omsorg och försöka att tillgodose det allmännas bästa.

Herr SENANDER: Herr talman! Jag hade inte väntat mig något mera preciserat svar på min fråga, och jag är tillfredsställd med det besked jag fick. Jag vill uttala den förhoppningen, att det inte lägges några hinder i vägen, om den ansvariga myndigheten anser, att man måste överskrida anslaget. Den personalsituation som uppstått under senare år är nämligen ganska bekymmersam, inte minst för myndigheterna själva.

Att statens institut för folkhälsan inte överlämnat sin utredning till tullstyrelsen beror på att institutet kommit till den slutsatsen, att problemet är en lönefråga och att det därför faller utanför institutets kompetens att avge något direkt förslag till tullmyndigheterna. Avdelningen i Göteborg har emellertid sört för att utredningen kommit till tullstyrelsens kännedom.

Finansministern sade att jag skulle ha överdrivit när det gällde förhållandena i Göteborg och att statistiken egentligen inte var så missvisande som jag ville göra gällande. Han medgav emellertid att en statistik, som levererats på det sätt som den ifrågavarande, kan verka missvisande och att man, om man gör en mera noggrann granskning

av enskilda gruppers och enskilda tjänstemäns förhållanden, kan komma till ett annat resultat. Det är just detta jag velat göra gällande. Jag har ju tillfälle att på nära håll iaktta verkningarna av nattjänstgöringen i Göteborg, den plats, där påfrestningen på tullpersonalen absolut är störst, och jag har kommit till det resultatet — vilket man för övrigt är enig om inom hela kåren — att det i längden inte går att ha det som nu, utan att man på något sätt måste lösa frågan. Jag vill i detta sammanhang nämna att personalchefen i Göteborg, överinspektör Bredberg, har uttalat att man inte kan komma ifrån att tjänstgöringen är påfrestande. Han säger, att den måste fresta hårt på det mänskliga materialet och att det har förekommit sjukdomsfall, som läkare konstaterat vara »genom överansträngning föranledda hjärtbesvär» o. s. v. Personalchefen anser därför att det är nödvändigt, att man tilldelar tullen i Göteborg en större personal än vad som för närvarande finns där nere.

Jag vill till slut säga, att förhandlingarna mellan generaltullstyrelsen och de lokala myndigheterna å ena sidan och lokalavdelningen i Göteborg å den andra naturligtvis inte äro avbrutna därför att det framlagda förslaget avvisats, utan vi ämna komma med ett motförslag. Min interpellation framställdes emellertid innan förslaget överlämnats till oss, och därför har detta inte omnämnts i interpellationen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.**Svar på interpellation ang. ordnande av hamnfrågan för Visingsö.**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON, som yttrade: Herr talman! Med kammarens

Svar på interpellation ang. ordnande av hamnfrågan för Visingsö.

tillstånd har herr Svensson i Vä frågat mig om jag är villig att medverka till att hamnfrågan för Visingsö snarast blir löst på ett tillfredsställande sätt.

Jag känner väl till att hamnförhållandena på Visingsö äro otillfredsställande och att snara åtgärder för förbättring av dessa böra vidtagas.

Kungl. Maj:t har uppdragit åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att i samråd med domänstyrelsen, som förvaltar hamnen, göra upp förslag till förbättring av hamnförhållandena på ön. Vid upprättandet av förslaget skulle enligt lämnade direktiv behovet av skyddad hamn för sjöfarten och fisket tillgodos. Dessutom skulle frågan om färjeförbindelse mellan ön och fastlandet utredas.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i huvudsak slutfört sitt uppdrag, ehuru detsamma ännu ej redovisats till Kungl. Maj:t. Detta väntas emellertid ske inom den närmaste tiden, och jag ämnar därefter snarast möjligt upptaga frågan till prövning.

Härpå anförde

Herr SVENSSON i Vä: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på min interpellation angående hamnen på Visingsö. Inledningsvis framhåller statsrådet att han väl känner till, att hamnförhållandena på Visingsö äro otillfredsställande och att snara åtgärder för förbättring av desamma böra vidtagas. Det är glädjande, ty jag förstår att herr statsrådet då har, som han ju senare också säger i sitt svar, för avsikt att fortast möjligt bringa frågan till dess lösning.

Den nuvarande hamnen, om man över huvud taget kan på detta sätt benämna vad som i den vägen finns på ön, är hundra år gammal, och den är för närvarande i ett mycket miserabelt skick. Den är först och främst alldeles för liten och fyller inte de fordringar,

som i dag ställas på en hamn. Den består närmast av ett till hälften rasat stenkummel och en rutten träbrygga. Det är nära trettio år sedan jag första gången vid ett besök på ön såg denna hamn, och den var inte stort bättre då än den är nu, och jag förstår då, att det inte på många år, om ens någonsin, har gjorts något i underhållsavsseende eller för att förbättra den.

Det är ganska länge sedan frågan om hamnen på Visingsö blev aktuell första gången. Det är ungefär trettiofem år sedan, och av vad jag förut har sagt framgår, att hamnen var lika dålig då som nu. Först ifrågasattes en grundlig reparation av hamnen, men man blev snart på det klara med att för att få en tillfredsställande lösning av frågan, borde hamnen helst helt byggas om. Frågan har inte avancerat snabbt. Först 1948 uppgjordes genom statsmakternas försorg ritningar och kostnadsförslag, jag vill minnas på något över 500 000 kronor, men sedan dess synes saken inte ha gått framåt.

Det är givet att öns befolkning länge har väntat på att få sin hamnfråga löst. Man har med oro gjort sig den frågan, om den gamla hamnen skulle hålla ihop tills en ny hamn hunnit uppföras. Om den inte skulle göra det, skulle detta medföra en längre tids isolering för de tusen människor som bo på ön och som äro beroende av hamnen.

Dess betydelse är, kan man säga, trefaldig. Först och främst äro öborna för sin utkomst beroende av den. På ön finns en sammanlagd åkerareal av gott och väl 1 500 hektar, fördelad på 120 brukningsdelar. På ön finns intet mejeri och inte heller något slakteri. Därav följer att den mjölk som produceras på ön varje dag måste skeppas över till fastlandet; detsamma är förhållandet med slaktdjuren, som skola till slakteriet, och även med de livdjur som säljas. Dessutom tillkommer alla de produkter, som inte konsumeras på ön utan

Svar på interpellation ang. ordnande av hamnfrågan för Visingsö.

skola salubjudas, såsom jordbruksprodukter av allehanda slag, spannmål, potatis och andra rotfrukter, fisk o. d. Domänverket har rätt stora skogsarealer på ön. Det blir därför också en hel del skogsprodukter, som måste skeppas över.

Hamnen har också betydelse som fiskehamn. En ny hamn skulle betyda mycket för fiskarena, vilka, som det nu är, knappast ha någon hamn alls utan ha mycket stora svårigheter att kämpa med. Dessutom har hamnen en icke ringa betydelse som turisthamn. Det är en säregen och vacker natur på Visingsö, som även är rik på minnen från vår storhetstid, vilket medför att ön besökes av många turister, omkring 75 000 varje år. Det har många gånger uttalats oro för att, när de större passagerarbåtarna från Jönköping lägga till och lasta av närmare 300 turister på en gång, en katastrof skulle kunna inträffa, dels på grund av hamnens dåliga beskaffenhet, dels på grund av det knappa utrymmet där.

Det kan slutligen tilläggas, att det för sjöfarten på Vättern över huvud taget är av betydelse att det finns en hamn på ön, där fartyg kunna söka nödhamn under häftigt påkommande oväder. Som vi veta är Vättern beryktad för att hastigt kunna bli ganska orolig.

Jag konstaterar med tillfredsställelse, att statsrådet i slutet av sitt svar omtalar att väg- och vattenbyggnadsstyrel-

sen snart har slutfört sitt uppdrag att göra upp förslag till bättre hamnförhållanden på Visingsö. Jag vill härtill uttala den förhoppningen, att den prövning, som statsrådet sedan skall underställa frågan, måtte gå i en för öborna gynnsam riktning.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Föredrogos, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtande nr 13, konstitutionsutskottets memorial nr 27, statsutskottets utlåtanden och memorial nr 162—177, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 20 och 26—34, första lagutskottets memorial och utlåtande nr 31 och 32, andra lagutskottets utlåtande nr 32 samt jordbruksutskottets utlåtande och memorial nr 40 och 41.

§ 5.

På hemställen av herr talmannen beslöt kammaren, att statsutskottets utlåtanden nr 151 och 167—169 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 30, 34 och 37 skulle å morgondagens föredragningslista uppföras närmast efter bevillningsutskottets memorial nr 60.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4 em.

In fidem
Gunnar Britth.